58- Tavaf-i Ifazayi Bayram Günü Yapmanin Müstehab Olusu Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
59- Nefr Günü El-Muhassab'e Inerek Orada Namaz Kilmanin Müstehab Olusu Babi
60- Tesrik Günlerinde Birkaç Gece Mina'da Kalmanin Vücübu, Sikaye Vazifesi Görenler Için Bunun Terkine Ruhsat Verilmesi Babi
61- Hedy Kurbanlarinin Etlerini, Derilerini ve Çullartini Tasadduk Hakkinda Bir Bab
Hadisten Çikarilan Hükümler:
62- Kurbanda Ortaklik ve Sigirla Deveden Herbirinin Yedi Kisiye Kafi Gelmesi Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
63- Develerin Bagli Olarak Ayakta Bogazlanmasi Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
64- Bizzat Gitmek Istemeyen Kimsenin Harem-i Serife Hedy Kurbani Göndermesinin ve Kurbana Nisan Takarak Nisan Iplerini Örmenin Müstehab Olusu; Gönderen Kimsenin Muhrim Sayilmayacagi ve Bununla Kendisine Bir Sey Haram Olmayacagi Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
65- Ihtiyaci Olan Kimsenin Hedy Olarak Gönderilen Deveye Binmesinin Cevazi Babi
5- Her Belde Halki Için Ay'i Kendileri Görmelerinin Muteber Oldugunu; Bir Beldede Hilal'i Görürlerse, Onlardan Uzak Olan Yerler Için Bu Hükmün Sabit Olmadigini Beyan Babi
7- Peygamber Sallallahü Aleyhi ve Sellem'in «Bayram Aylari Noksan Olmazlar» Hahisinin Manasini Beyan Babi :
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
67- Veda Tavafinin Vücübu ve Hayizlilardan Sukutu Babi
8- Oruca Girisin Fecrin Dogmasi Ile Hasil Oldugunu, Fecir Doguncaya Kadar Yemek ve Sairenin Cevazini, Kendisine Oruca, Namaz Vaktine ve Saireye Girmek Gibi Hükümler Taalluk Eden Fecrin Sifatini Beyan Babi
68- Haci Olanla Olmayanin Kabe'ye Girip Içinde Namaz Kilmasinin ve Kabe'nin Her Tarafinda Dua Etmasinin Müstehab Olusu Babi
69- Ka'be'nin Yikilip, Yapilmasi Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
70- Kabe'nin Hicr'i ve Kapisi Babi
71- Kötürümlük, Ihtiyarlik ve Benzerleri Yahut Ölüm Sebebiyle Âciz Kalan Bir Kimse Namina Hacc Etme Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler :
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
72- Sabinin Haccinin Sahih Olmasi ve Onu Hacc Ettirenin Ecri Babi
73- Haccin Ömürde Bir Defa Farz Olusu Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler :
74- Kadinin Hacca ve Diger Seferlere Mahremle Gitmesi Babi
Ibni Abbas Hadisinden Çikarilan Hükümler:
75- Bir Kimsenin Hac Seferine veya Baska Yola Çikacagi Zaman Okuyacagi Seyler Babi
76- Hacc Seferiyle Baska Seferlerden Dönen Kimsenin Okuyacagi Dua Babi
77- Hacc veya Ömreden Döndükten Sonra Zülhuleyfe'de Mola Vererek Orada Namaz Kilma Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
78- «Beyt-i Serifi Müsrik Haccetmesin, Çiplak Olan da Tavafda Bulunmasin» Hadisi ile Hacc-i Ekber Gününü Beyan Babi
79- Hacc, Ömre ve Arafe Gününün Fazileti Babi

80- Hacinin Mekke'ye Inmesi ve Mekke Evlerinin Miras Olarak Alinmasi Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
81- Mekke'den Hicret Eden Bir Kimsenin Hacc Ile Ömreyi Bitirdikten Sonra Ziyadesiz Üç Gün Mekke'de Oturmasinin Cevazi Babi
82- Mekke Ile Mekke'nin Avi, Yas Otu, Agaci ve Devam Üzere Ilan Için Alan Müstesna Olmak Üzere Bulunan Esyasinin Haram Kilinmasi Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler :
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler :
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler :
83- Hacet Yokken Mekke'de Silah Tasimaktan Nehiy Babi
84- Mekke'ye Ihramsiz Girmenin Cevazi Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
85- Medine'nin Fazileti, Onun Hakkinda Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)in Bereket Duasi, Medine ile Oranin Avinin, Agacinin Haram Kilindigini ve Hareminin Hududunu Beyan Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler;
Medine'de Yasamaga ve Çilesine Katlanmaga Tesvik Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler :
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
87- Taün ile Deccal'in Girmelerinden Medine'nin Korunmasi Babi
88- Medine'nin Kötü Insanlari Atmasi Babi
Bu Hadislerden Su Hükümler Çikarilmistir :
89- Allah'in Medinelilere Kötülük Etmek Isteyenleri Eritmesi Babi
90- Sehirler Fethedildigi Zaman Medine'de Yasamaya Tesvik Babi
91- Medine Halkinin Onu Terkedecekleri Zaman Medine Hakkinda Bir Bab
92- Kabirle Minber Arasinin Cennet Bahçelerinden Bir Bahçe Olmasi Babi
93- Uhud Bizi Seven Bir Dagdir Biz de Onu Severiz.» Hadisi Babi
94- Mekke ve Medine'nin Iki .Mescidinde Namaz Kilmanin Fazileti Babi
95- Üç Mescdiden Maada Hiç Bir Mescidi Ziyaret Için Yola Çikilmayacagi Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler :
96- Takva Üzere Kurulan Mescid Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Medine'deki Mescidi Oldugunu Beyan Babi
97- Kuba Mescidinin ve Bu Mescidde Kilinan Namazla Onu Ziyaretin Fazileti Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

58- Tavaf-i Ifazayi Bayram Günü Yapmanin Müstehab Olusu Babi

335- (1308) Bana Muhammed b. Râfi' rivayet etti. (Dedi ki) : Bi?e Abdürrezzâk rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ubeydullah b. Ömer, Nâfi'den, o da îbni Ömer'den naklen haber verdi ki, Resûlüllah (Sallaîtahü Aleyhi ve Sellem) Kurban Bayrami günü tavâf-i ifâzayi yapmis, sonra dönerek ögleyi Mina'da kilmis.
Nâfi' demis ki : «Ibni Ömer Kurban Bayrami günü tavafi ifâzayi yapar, sonra dönerek ögleyi Mina'da kilar; Peygamber (Sallalkûiü Aleyhi ve Sellem)'m de bunu böyle yaptigini söylerdi.

336- (1309) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Is-hâk b. Yûsuf El-Ezrak rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyân, Abdülâziz b. Rüfey'den naklen haber verdi. (Demis ki) : Enes b. Mâlik'e sordum :
— Bana Resûlüllah (Sallallahii Aieyhî ve Sellem) 'den anladigim bir seyi haber ver, TervIye günü ögle namazini

nerede kildi? dedim. Enes (RadiyaUahü anJi):
— Mina'da! cevâbini verdi.
— Yâ Nefr günü ikindiyi nerede kildi? dedim.
— Ebtah'daî cevâbini verdi. Sonra :
— Amirlerin ne yapiyorsa sen de onu yap! dedi.
Enes hadîsini Buhâri hacc bahsinin bir-iki yerinde, Tirmizî ile Nesâi dahî hacc bahsinde tahrîc etmislerdir.
Nefr günü: Hacilarin Mina'dan döndükleri gündür.
Ebtah : Mekke ile Mina arasindaki genis yerdir. Burada ondan murâd El-Muhassab'dir.
«Âmirlerin ne yaparsa sen de onu yap» sözü Hz. Enes'indir.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Zülhicce 'nin sekizine tesadüf eden terviye günü ögle ve ikindi namazlarini Mina'da kilmak müstehabdir. Çünkü Regûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)o gün ögleden evvel yola çikarak Mina'ya varmis ve ögle ile ikindi namazlarini Mina'da kilmistir. Ebû Saîd-i Nisabûrî 'nin beyânina göre ResûlüIIah (SallaUahü Aleyhi ve Sellein)terviyt günü kusluk zamani yola çikmistir. Burada daha baska kaviller de vardir. Nevevî diyor ki: «Hacilar sabah namazini Mekke'de kildiktan sonra yola çikmis olurlar. Bu suretle ögleyi vaktinin evvelinde kilabilecekleri yere yetisirler. Sâfiî'nin kavillerinde sahîh ve meshur olani da budur.»
Zayif bir kavle göre o gün hacilar ögle namazini Mekke'de kildiktan sonra yola çikarlar. Rivayetler bu kavlin aksinedir. Kitabimizda geçen uzun Câbir hadîsinde «Terviye günü gelince Mina 'ya müteveccihen hareket ettiler ve hacc için telbiye getirdiler. Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) de hayvanina bindi ve ögle, ikindi, aksam, yatsi, sabah namazlarini Mina'da kildi.» denildigi gibi Ebû Dâvûd , Tirmizî, îmam Ahmed ve Hâkim'in rivayet ettikleri îbni Abbâs (Radiyallahü anh) hadîsinde dahi:
«Terviye günü Peygamber (SallaUahü A leyhi ve Sellem) ögle namazini, arefe günü de sabah namazini Mina'da kildi.» denilmektedir. Bu husus-da baska rivayetler de vardir.
El.Mühelleb'e göre o gün hacilar ne zaman isterse yola çikabilir ve nerede ^mümkünse orada namaz kilarlar. Bundan dolayidir ki, Hz. Enes : «Âmirlerin ne yaparsa sen de onu yap» demistir. Mâmâ-fih müstehab oîan hareket ResûîüIIah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)'in yaptigi gibi ögle ile ikindiyi Mina'da kilmaktir. Sevrî, Ebû Hanî-fe,^Sâfiî, Mâlik, Ahmed b. Hanbel, Ishâk ve Ebû Sevr'in kaviller de budur. Mâ1îkî1er'den îbni Habîb: «Günes zevale vardi mi Kâbe'yi yedi defa tavaf ederek iki rekât namaz kildiktan sonra yola çikilir. Bundan evvel çikmakta da bir beis yoktur.» demisdir.
Mekke lilerin âdeti yatsi namazini kildiktan sonra Mina'ya çikmakmis. Hz. Âise (Radiyallahü anha) Mina'ya gecenin üçte biri geçtikten sonra çikarmis. Bu da ne zaman istenirse çikilabilecegine delildir. Arafe gecesini Mina'da geçirip oradan hareket meselesi dahî böyledir. Yeter ki, Arafât'a vaktinde yetisebilsin. Burada seytan taslama günlerinde Mina'da gecelemeyi terkedenlere lâzim gelen ceza icab etmez. Ebû Hânîfe ile Mâlik, Safiî ve Ebû Sevr'in de kavilleri budur.
2- Ibni Ömer rivayeti tavâi-i ifâzayi ve bu tavafin Kurban Bayrami günü sabahtan yapilmasinin müstehab oldugunu isbat etmektedir. Tavâf-i ifâzanm rükn olduguna bütün ulemâ ittifak etmislerdir. Bu tavafi bayram günü seytan taslayarak kurban kesdikten ve tras olduktan sonra yapmak müstehabdir. Biraz geciktirerek tesrik günlerinde yapmak dahî bilittifâk caizse de tesrik günlerinden sonraya birakmak ihtilaflidir. Sâfiî1er'le diger birçok ulemâya göre caizdir, îmam-i Âzam'la Imam Mâlik'e göre kurban kesmek icâb eder

59- Nefr Günü El-Muhassab'e Inerek Orada Namaz Kilmanin Müstehab Olusu Babi

337- (1310) Bize Muhammed b. Mihrân Er-Râzî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdürrezzâk, Ma'mer'den, o da Eyyûb'dan, o da Nâfi'den, o da tbni Ömer'den naklen rivayet etti ki: Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)

ile Ebû Bekir ve Ömer Ebtah'a inerlermis.

338- (...) Bana Muhammed b. Hatim b. Meymûn rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ravh b. Ubâde rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Sahr b. Cüvey-riye, Nâfi'den naklen rivayet etti ki Ibni Ömer (Radiyallahü anh) El-Mu-hassab'a inmeyi sünnet sayar; Nefr günü Ögleyi EI-Muhassab'da kilarmis. Nâfi': «Resûlüllah (Sallalhhü Aleyhi ve Selîem)ve ondan sonra Hulefâ-i Râsidîn Muhassab'e inmislerdir.» demis.

339- (1311) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Ebû Küreyb rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Abdullab b. Nümeyr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hisâm, babasindan, o da Âise'den naklen rivayet etti. Âise söyle demis:
«Ebtah'a inmek sünnet degildir. Re$ûlü\lah.(Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) in oraya inmesi (Medine'ye dönerken) yola çikmak için daba kolayina geldigindendir.»

(...) Bize fcu hadîsi (yine) Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hafs b. Giyâs rivayet etti. H.
Bana bu hadîsi Ebu'r-Rabî' Ez-Zehrânî de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hammâd yâni Ibni Zeyd rivayet etti. H.
Bize bu hadîsi Ebû Kâmil dahî rivayet etti. (Dedi ki) ; Bize Yezîd b. Zürey' rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Habîb El-lVluallim rivayet etti. Bu râvilerin hepsi Hisâm'dan bu isnâdla bu hadîsin mislini rivayet etmislerdir.

340- (...) Bize Abd b. Humeyd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdür-rezzâk haber verdi. (Dedi ki) : Bize Ma'mer, Zührî'den, o da Sâlim'den naklen haber verdi kî Ebû Bekir, Ömer ve Ibni Ömer Ebtaha inerlermis.
Zührî demis ki: «Bana Âise'den naklen Urve de haber verdi ki Âise (Radiyallahü anha) bunu yapmaz. (Resûiüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) 'in oraya inmesi ancak yola çikmasi için kolayina gelen bir yer oldugundandir.) dermis.»

341- (1312) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seybe ile Ishâk b. Ibrahim, Ibni Ebî Ömer ve Ahmed b. Abde rivayet ettiler. Lâfiz Ebû Bekr'indir. (Dedi ki) : BIze Süfyân b. Uyeyne, Anir'dan, o da Atâ'dan, o da Ibni Abbas'-dan naklen rivayet etti. Ibni Abbâs (Radiyallahü anha):
«El-Muhassab'da kalmak bir sey degildir. O ancak Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) 'in indigi bir menzildir.» demis.

342- (1313) Bize KuteybetIrbnü Saîd ile Ebû Bekr b. Ebî Seybe ve Züheyr b. Harb toptan Ibni Uyeyne'den rivayet ettiler. Züheyr (Dedi ki) : Bize Süfyân b. Uyeyne, Salih b. Keysân'dan, o da Süleyman b. Ye-sâr'dan naklen rivayet etti. (Demis ki) : Ebû Râfî' sunu söyledi: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) Mma'düM çiktigi vakit Ebtah'a inmemi bana emir buyurmadi. Ama ben (kendiligimden) giderek oraya onun çadirini kurdum. Müteakiben o da oraya gelerek konakladi.» Ebû Bekir Salih'in rivayetinde sunlari söyledi : «Dedi ki : Süleyman b. Yesâr'dan dinledim.»
Kuteybe'nin rivayetinde: «Ebû Râfi'den naklen o, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) 'in esyasina bakmaya me'mûrdu, dedi.» ibaresi vardir.
Hz. Âise ile Ibni Abbâs (Radiyaliahü anh) hadîslerini Buhâri, îbni Abbâs hadîsini Nesâî ile Tirmizî hacc bahsinde tahrîc etmislerdir. Tirmizî, Ibni Abbâs hadîsi hakkinda : «Bu hadîs hasen sahîhdir.» demistir.
Ibni Ömer (Radiyaliahü anh) hadîsini Tirmizî dahî rivayet etmis ve bu bâbda Hz. Âise ile Ebû Râfi' ve îbni Abbâs (Radiyaliahü anh) 'dan da rivayetler bulundugunu söylemistir.
Âise (Radiyaliahü anha) hadîsini bütün kütüb-ü sitte imamlari tahrîc etmislerdir. Bu bâbda EbûHüreyre, Ebû Üsâme ve Enes (Radiyaliahü anh) hazerâtmdan da rivayetler vardir, Ebû Hüreyre rivayeti kitabimizda az sonra görülecektir. Digerlerini Buhâri tahrîc etmistir.
Görülüyor ki, Mina'dan Mekke'ye dönerken El-Muhassabsa inmek îbni Ömer hadîsine göre Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile Hulafâ-i Râsidin'in âdetleri imis. Bunu Ibni Ömer (Radiyaliahü anh) da

yaparmis. Fakat Hz. Âige ile Ibni Abbâs (Radiyaliahü anh) rivayetlerinden bunun sünnet olmadigi, Ke&ûiüllah, (Sallalhhü Aleyhi ve Sellem)'in oraya tesadüfen indigi anlasilmaktadir. Bu suretle oraya inmenin müstehab olup olmadiginda Ashâb-i kiram ihtilâf etmis oluyorlar. Filhakika Hulefâ'-i Râsidin hazerati Mina'dan dönüste EI-Muhas-sab'e inmis, îbni Abbâs, Âise ve kizkardesi Esma (Radiyaliahü anha) orada inmemislerdir. Bu husûsda ulemâ dahî ihtilâf etmislerdir. Hattâbî'ye göre Mina'dan dönerken El-Muhassab denilen yerde bir müddet kalmak hacc ibâdetlerinden ma'-dûd degildir. Abdûlazîm El-Mûnzirî ise bilâkis oraya inmenin bütün ulemâya göre müstehab oldugunu söylemistir. Fakat Münzir'in iddiasi söz götürür. Çünkü Tirmizî oraya inmemis bütün ulemâya göre degil, ulemâdan, bâzilarina göre müstehab oldugunu söylemis. Nevevî dahî bu yere inmenin Imam Safiî ile Imam Mâlik ve cumhura göre müstehab oldugunu bildirmistir ki, dogrusu da budur. Ulemâdan Urvetü'bnü-Zübeyr ile Saîd b. Cübeyr'in mezheblerine göre El-Muhassab denilen yere inmek müstehab degildir. Ibrahim Nehaî 'ye, Saîd b. Cübeyr'in buraya inmedigi söylenmis de su cevâbi vermis : «Evvelce Saîd bunu yapardi, sonra oraya inmemeyi daha muvafik buldu.» Ulemâdan bâzilarina göre ResûlüUah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in E1 - Muhassab'da hayvanindan inerek bir müddet kalmasi ilk zamanlarda ibâdetlerini gizli gizli yaparken simdi asikâr ibâdet edebildigine ve müsriklerin Islâmiyeti söndürmek azminde bulunmalarina ragmen Allah'in bu dîni muzaffer kilmasina sükür içindir. Aynî diyor ki: «Eî-Muhassab'a inmenin hacc ibâdetleri ile alâkasi olmadigi kararlasmca acaba oradan geçen herkesin bu yere inmesi müstehab midir? Degil midir? Mutlak surette müstehab oldugunu söylemek caiz oldugu gibi, kalabalik cemaat hâlinde oradan geçenlere müstehabdir, demek de caizdir.»

343- (1314) Bana Harmeletü'bnü Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Vefab haber verdi. (Dedi ki) : Bana Yûnus, Ileni Sihâb'dan, o da Ebû Selemete'bnü-Abdirrahman b. Avf'dan, o da Ebû Hüreyre'den, o da Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem)1 den naklen haber verdi ki, söyle buyurmuslar :
«Yarin insaallah Benî Kinâne'nin Hayf ina, küfr üzere ahd ü peymân verdikleri yere inecegiz.»

344- (...) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Velîd b. Müslim rivayet et$i. (Dedi ki) : Bana Evzâî rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Zührî rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Ebû Seleme rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Hüreyre rivayet etti. (Dedi ki) : Mina'da bulundugumuz sirada Resûlüllah(Salîallahü Aleyhi ve Sellem) fcize hitaben: «Yarin biz Benî Kinâne'nin Hayfma, küfr üzere ahd ü peymân ettikleri yere inecegiz.» buyurdular;
Bunun sebebi Kureys'Ie Benî Kinâne'nin, Benî Hâsim'le Benî Muttalih aleyhine onlarla kiz alip-vermeniek Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) i kendilerine teslim edinceye kadar alis-veriste bulunmamak üzere ahd ü peymân etmis olmalaridir. Resûlüllah(Sallalîahü Aleyhi ve Seliem) bu yerden El-Muhassab'i kasdetmistir.

345- (...) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. {Dedi ki) : Bize Se-bâbe rivayet etti. (Dedi ki) ; Bana Verkaas, Ebu'z-Zinâd'dan, o da A'rac'-dan. o da Ebû Hüreyre'den, o da Feygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) den naklen rivayet etti ki, Efendimiz (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) :
«Hedefimiz Allah fütuhat verirse insaallah Hayf (yâni) müsriklerin küfr ahdü peymân ettikleri yerdir» buyurmuslar.
Bu hadîsi Buhâri hacc, hicret ve megâzî bahislerinde tahrîc etmistir.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) 'in «Insaallah» demesi bu bâb-daki âyet-î kerîmeye imtisâ endir.
Hayf: Dag etegi mânâsina gelir. Benî Kinâne hayf m dan murâd El-Muhassab denilen yerdir. Vaktiyle müsrikler burada müslümanlara karsi boykota karar vermislerdi. Tabakât ve Siyer kitaplarinin beyânina gb're Kureys kâfirleri müslümanlara reva gördükleri bütün zulüm ve eziyetlere ragmen müslümanligin her gün biraz daha ilerledigini görüyor, kin ve hiddetlerinden ne yapacaklarini bilemiyorlardi. Habes imparatoru Necâsî müslümanlari himaye etmis müsriklerin murahhaslarini haybet ve hüsranla geri çevirmisti. Müsrikler buna pek ziyâde hiddetlendiler ve Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seliem)'} öldürmeye ittifak ederek aralarinda bir

misaknâme yazdilar. Bu misâka göre Resûlüllah (SallallahüAleyhiveSetlem)Efendimizin kabilesi olan Benî Hâsim1e alis-veris yapmiyacaklar, onlardan kiz alip vermeyecekler, Hz. Peygamber'i teslim etmedikçe kendilerine hiç bir nevi gida maddesi ver-miyecekîerdi. Mîsâknâmeyi Mansûr b. Ikrime yazmis, fakat derhal eli kurumustu. Mîsâknâmeyi Kabe duvarina astilar. Ve Benî Hâsim'i kendilerine babalarindan miras kalan Si'b-i Ebü Tâlip denilen vadide muhasara altina aldilar. Bu hâdise nübüvvetin derhal eli kurumustu. Mîsâknâmeyi Kabe duvarina astilar. Ve Benî Abdü'l.Muttalib bu vadide üç sene mahsur kalmislardir. Bu müddet zarfinda müslümanlarin pek ziyâde müskilât çektikleri hattâ bâza n agaç yapraklari yedikleri rivayet olunur. Ibni Sa'd mezkûr vak'ayi anlatirken.'çocuklarin açliktan feryâd ü figân ettiklerini ve seslerinin uzaklardan duyuldugunu kaydeder. Kureys kâfirleri ise bu elemnâk manzaradan memnun kaliyorlardi. Ebû Leh e b, elden gelen her türlü zulüm ve senaati icra için Kureys'e yardim ediyordu. Nihayet zulm-ü istisâf dayanilmaz bir dereceye varinca Teâ-lâ hazretleri Peygamber-i zîsânma müsriklerin yazdigi ahidnâmeyi kurtlar, yedigini yalniz Allah (Azze ve Celle)'nin zikredildigi yerlerin saglam kaldigini vahy suretiyle bildirdi. Bir rivayette müsrikler ahidnâme-nin. üzerine üç mühür vurmuslardi. Resulü Ekrem (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz bu hâdiseyi amcasi Ebû Tâlib'e haber verdi. ÖdaKureys kâfirlerine giderek sunlari söyledi: «Kardesim oglunun bana haber verdigine göre Allah Teâlâ sizin ahidnâmenize kitap kurtlari musallat etmis, bu kurtlar ahidnâmedeki zulm ve cefâyr. ait yerleri yemis, Allah Teâlâ'nm zikredildigi yerler saglam kalmistir. Kardesim oglu bana hiç bir zaman yalan söylememistir. Eger bunda da dogru söylüyorsa bu kötü fikrinizden vazgeçin. Yalan söyledigi meydana çikarsa onu size teslirh ederim. Siz de kendisini ya öldürür yahut sag birakirsiniz...» .
Müsrikler: «Bize karsi hakikaten insaf gösterdin!» dediler. Bir de baktilar ki hâdise tamamen Resû\ü \\ah(Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in haber verdigi gibi imis. Hayretler içerisinde kalarak Ebû Tâlib'e verdikleri söze pisman oldular. Bunun üzerine Ebû Tâ1ib : «Mes'e-le anlasilmisken biz hâlâ neden haps ediliyor; muhasarada kaliyoruz.» dedi r Kureys'ten bâzi kimseler de Benî Hâsim'e yaptiklarindan pismanlik duydular. Mut'im b. Adi yy, Adiyy b. Kays, Zem'atü'bnü Esved, Ebu'l-Buhterî b. Hâsim ve Zuheyr b. Ebî Ümeyye bunlar meyânmda idi. Derhal silâhlanarak Benî Hâsim 'le Benî Muttalib'in bulunduklari yere gittiler ve onlari mahsur bulunduklari yerden çikardilar. Kureys küf fari bunu görünce Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin kendilerine asîâ teslim edilmeyecegini anlayarak bir daha sukût-u hayâle ugradilar. Benî Hâsim ile Benî Mutta1ib mahsur bulunduklari si'b'dan ancak nübüvvetin onuncu yilinda kurtulabilmislerdi. Bir rivayette ahidnâmeyi Mut'im b. Adiyy yirtinistir. Iste bu vak'aya istinaden ulemâdan bâzilari Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in El-Muhassab'e inmesini Allah'in lütf u ihsanlarina karsi bir sükrân-i nimet diye tefsîr etmislerdir. Bu ha-disdeki yarindan murâd Zülhicce'nin onüçüncü günüdür. Resûlüllah (SallallahU Aleyhi ve Sellem) bu sözü bayram sabahi söyledigine göre o gün için yarin demek mecazdir.

60- Tesrik Günlerinde Birkaç Gece Mina'da Kalmanin Vücübu, Sikaye Vazifesi Görenler Için Bunun Terkine Ruhsat Verilmesi Babi

346- (1315) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Nümeyr ile Ebû Üsâme rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize UbeyduIIah, Nâfi'den, o da Ibni Ömer'den naklen rivayet etti. H.
Bize. Ibni Nümeyr de rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti. (Dedi ki) : Bize UbeyduIIah rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Nâfi', Ibni Ömer'den naklen rivayet etti ki, Abbâs b. Abdilmutta-lib sakiligi dolayisiyle Mina gecelerinde Mekke'de kalmak üzere Kesûlül-lah (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) 'den itin istemis. O da kendisine izin vermis.

(...) Bize bu hadîsi Ishâk b. Ifcrâhîm de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize îsâ b. Yûnus haber verdi. H.
Bana bu hadîsi Muhammed b. Hatim ile Abd b. Humeyd dahî hep birden Muhammed b. Bekir'den rivayet ettiler. (Dediler ki). : Bize Ibni Cüreyc haber verdi. (îsâ ile îbni Cüreyc'in) ikisi birden UbeyduIIah b. Ömer'den hu isnadla bu hadîsin mislini rivayet etmislerdir.

Bu hadîsi Buhâri hacc bahsinin bir-iki yerinde tahrîc etmistir.

Sikâye : Su için yapilan havuz, v.s.'dir. Bu kelime baska yerlerde sulamak mânâsina mastar olarak, bâzan da masraba mânâsinda kullanilmistir. Ibn-i Esîr'in beyânina göre sakîlik, Kureys kabilesinin hacilara kuru üzüm serbeti sunmasindan ibaretti. Gerek câhiliyet gerekse Islâmiyet devirlerinde bu vazife Hz. Abbâs b. Abdi1-muttalib'e aitti. Atâ'dan bir rivayete göre sikâye hacilara zemzem suyu dagitmaktir. Rivayete nazaran vaktiyle bu vazifeyi Abd-i Menâf görürmüs. Bu maksatla tulumlarla Mekke'ye su tasir, Kabe avlusundaki deriden kaplara doldurur; sonra o suyu hacilara dagitirmis. Ondan sonra bu vazife, oglu Hâsim'e, ondan da Ab-dülmüttalib'e intikâl etmis. Zemzem kuyusu kazilinca Ab-düîmuttalib kuru üzüm satin alir, onu zemzem suyuna atarak serbet yapar ve hacilara dagitirmis. Abdülmuttalib 'ten sonra sikâye vazife oglu Abbâs'a geçmis, Islâmiyet onu bu halde bulmus. Re$û\ü\lah(Sa.naUahü Aleyhi ve Setlem) bu vazifeyi onda birakmis. Bir daha sikâyet vazifesi asirlar boyunca Abbâs ogullarinda kalmis.

Mina gecelerinden murâd Zilhicce 'nin onbir, .oniki ve on-üçüncü geceleridir. Nevevî diyor ki: «Bu hadîs iki meseleye delâlet etmektedir:

Bunlardan biri tesrik günlerinde geceleri Mina'da geçirme meselesidir. Bunun vacip veya sünnet olmasi ihtilaflidir. Ebû Hanîfe'ye göre sünnettir. Diger ulemâ vâcib oldugunu söylemislerdir. Ikinci mesele sikâye vazifesini görenlerin Mina'da yatmayarak geceleyin zemzem suyu çekmek için Mekke'ye gitmeleridir. îmam Sâfiî'ye göre bu mesele yalniz Abbâs'a mahsus degil ayni vazifeyi gören herkese sâmildir. Ulemâmizdan bâzilari bu ruhsatin yalniz Abbâs'a, djger bâzilari da Hz. Abbâs sülâlesine mahsûs oldugunu söylemislerdir.»

Hanefîler'e göre Mina gecelerinde orayi terketmek mekruhtur. Çünkü Peygamber (Sallaîtahü Aleyhi ve Seüem) ve keza Hz. Ömer mezkûr gecelerde oralarda kalmislardir. Hattâ Hz. Ömer orada yat-mayanlari cezâlandjrirmis. Mamafih o gecelerde kasden baska yerde yatanlara bir sey lâzim degildir. Bâzilari mezkûr gecelerde Mina'da yatmanin Hanefî1er'e göre sünnet oldugunu söylemislerdir. Zahirî1er'in de kavli budur. Kurtubî böyle bir kavlin Ibni Abbâs ile Hasan-i Basrî 'den de rivayet olundugunu, söylemistir. Ibni Battal: «Mezkûr kavli Ibni Uyeyne Hz. Ömer'le Ibni Abbâs (Radiyallahü arih) 'dan rivayet etmistir.» diyor. Yine Kurtubî'nin beyânina göre tesrik gecelerinde Mina 'da kalmak bilittifâk haccm sünnetlerinden dir. Bundan yalniz sikâye vazifesi görenlerle çobanlar müstesnadir. Bir gece yahut bütün tesrik gecelerinde Mina'da kalmayip acele Mekke'ye dönenlere Imam Mâ1ik'e göre kurban lâzim gelir. Sefâkusî: «Misia'da gecelemek emrolunmustur. Aksi takdirde Hz. Abbâs ile baskalarina ruhsata hacet kalmaksizin Mekke'ye dönmek caiz olurdu." diyor. Bu hususta birçok kaviller daha vardir.

347- (1316) Bana Muhammedu'bnu-Münhâl Ed-Darîr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yezîd b. Zürey* rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Kumeyd-i Tavîl, Bekr b. AbdiHâh El-Müzenî'den rivayet etti. (Demis ki) : Ben Kabe'nin yaninda Ibni Abbâs'Ia birlikte oturuyordum. Derken ona bir be-devî gelerek sunlari söyledi:

«Acep neden amcaniz ogullarini hacilara bal ve süt sunarken görüyorum, siz ise üzüm serbeti sunuyorsunuz. Bunu ihtiyâcinizdan dolayi mi yoksa bahîljikten mi yapiyorsunuz?» Ibni Abbâs su mukabelede bulundu :

«Allah'a hamdolsun hiç bir ihtiyâcimiz yok. Bahîl de degiliz, (Ama) Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Selîem) arkaginda Üsâme oldugu halde devesi üzerinde geldi de su istedi. Biz de kendisine bir kap üzüm serbeti getirdik. O bunu içti. Ve artanini Üsâme'ye sundu. (Bize de) : «Iyi yaptiniz! Hos ettiginiz! Hep böyle yapin! buyurdular. Binâenaleyh biz Re-sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemyin emir buyurdugu bir seyi degistirmek istemeyiz.

Bu hadis sikâye vazifesinin faziletine ve sikâye serbeti içmenin rnüs-tehab olduguna delildir. Nevevî diyor ki: «Ulemâmiz haci olsun-olmasm herkesin Hz. Abbâs sikâyesinin serbetinden içmeyi bilittifak müstehab görmüslerdir. Delilleri bu hadisdir. Sikâye serbeti kuru üzüm v.s. ile tad-landirilan, tadi hos olup, sarhosluk vermeyen sudur. Ama üzerinden uzun zaman geçer de müskir olursa içilmesi haramdir.»

Hadîs-i serif sikâyecilere olsun, sâir iyilik edenlere oîsun tesekkür ve senada bulunmanin müstehab olduguna delildir.

61- Hedy Kurbanlarinin Etlerini, Derilerini ve Çullartini Tasadduk Hakkinda Bir Bab

348- (1317) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ehû Hayseme, Abdülkerim'den, o da Mücâhid'deiij o da Abdurrahman b. Ebî Leylâ'dan, o da Alî'den naklen haber verdi. Ali (Radiyallahü anJi) söyle demis :
«Resûiüllah (SaîlaHahü Aleyhi'veSeîlem) develerine bakmami, etleriyle, derilerini ve çullarini tasadduk etmemi, kasaba bunlardan bir sey vermememi bana emir buyurdu ve :
— Ona biz kendimizden (bir seyler) veririz.» dedi.

(...) Bize bu hadîsi Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Amru'n-Nâkid ve Züheyr b. Harb da rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize tbni Uyeyne Ab-dülkerîm-i Cezerî'den bu isnâdla bu hadîsin mislini rivayet etti.

(...) Bize Ishâk b. Ibrahim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyân haber verdi. Yine Ishâk b. Ibrahim (Dedi ki) : Bize Muâz b. Hisâm haber verdi. (Dedi ki) : Bana babam haber verdi. Her iki râvî Ibni Ebî Ne-cîh'dan, o da Mücahid'den, o da Ibni Ebî Leylâ'dan, o da Alî'den, o da Feygamher(Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den naklen rivayette bulunmuslardir. Ikisinin hadisinde de kasap ücreti yoktur.

349- (...) Bana Muhammed b. Hatim b. Meymûn üe Muhammed b. Merzûk ve Abd b. Humeyd rivayet ettiler. Abd (bize haber verdi) lâbîrinI kullandi. Ötekiler : Bize Muhammed b. Bekr rivayet etti dediler. (Muhammed demis ki) : Bize Ibni Cüreyc haber verdi. (Dedi ki) : Bana Hasen b. Müslim haber verdi, ona da Mücâhid, MiIcâhid'e de Abdurrah-,man b. Ebî Leylâ, ona da Aliyyu'bnü-Ebî Tâlib haber vermis ki : Nebiy-yullah (SallalUiiiü A leyhi ve Seîlem) develerine bakmasini ve bütün develerinin etlerini, derilerini, çullarini fakirlere taksim etmesini, bunlardan kasaplik hakki olarak bir sey vermemesini kendisine emir buyurmus.»

(...) Bana Muhammed b. Hatim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muhammed b. Bekr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Cüreyc haber verdi. (Dedi ki) : Bana Abdülkerim b. Mâlik El-Cezerî haber verdi. Ona da Mücâhid haber vermis. Ona da Abdurrahman b. Ebî Leylâ, ona da Aliy-yÜ'bnü Ebî Tâlib haber vermis ki: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kendisine yukarki hadîsdekinin mislini emir buyurmus.
Bu hadîsi Buhârî hacc bahsinin bir-iki yerinde ve Kitâbu'l-VekâSe de; Ebû Dâvûd ile Ibni Mâce hacc bahsinde, ayrica îbni Mâce *Kitabu'l-Edâhî»de muhtelif râvilerden tah-rîc etmislerdir. Bu rivayetlerde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve-Sellem) 'in kurbân ettigi develerin sayisi bildirilmemisse de baska rivayetlerden yüz deve kurban ettigi anlasilmaktadir. Kitabimizda geçen bir rivayete göre Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SSlletn) develerin altmis üçünü bizzat kendisi bogazlamis, geri kalanini bogazlamak Için Hz. A1i'yi vazîfeîen-dirmistir.
Cizâra : Kasaplik etmek,
Cüzâra ise : Kasabin ücret olarak aldigi bas ve bacak gibi seylerdir. Ibni Cevzî'nin beyânina göre cizâra kasaplik sanatidir diyenler olmustur.

Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Bir kimsenin kurban islerine bakmak, onu keserek etini dagitmak gibi seyler hususunda birini tevkil etmesi caizdir.
2- Kurbanin eti, derisi ve çuiu fakirlere dagitilir.
3- Kasaba ücret olarak kurban eti verilemez. Ibni Huzeyme'ye göre hadîsden murâd ücret olarak kasaba kurban eti vermemektir. Begavî dahî «serhu's-sünnc» adli eserinde ayni seyi söylemis ve : «Kasabin ücretini bir tamam verdikten sonra, fakir ise sair fakirlere oldugu gibi, ona tasaddukta bulunmakta bir beis yoktur.> demistir.

4- Kurban derisinin satilamiyacagma kaail olanlar bu hadîsle istidlal etmislerdir. Kurtubî : «Kurban etinin satilamiyacagma ulemâ nasil ittifak ettilerse, derisiyle çulunun hükmü de böyledir.» demistir. Evzâî, Imam Ahmed, Ishâk ve Ebû Sevr'e göre kurbanin derisini satmak caizdir. Sâfii1er'in bir kavli de budur. Bu zevata göre kurbanin derisi satilarak kurbanin sarfedildigi yerlere verilir- Hz. Ibni Ömer 'den bir rivayete göre kurbanin derisini satarak parasini tasadduk etmekte beis yoktur. Hz. Ebû Hüreyre'ye göre ise kurbaninin derisini satan kimse kurbansiz kalir. Ibni Abbâs (Radiyallahü anh) : «Kurban sahibi deriyi ya tasadduk eder yahut ondan kendisi faydalanir, baskasina satamaz» demistir. Ibrahim Nehaî ile Hâkim'e göre deriyi satarak parasiyle kalbur, elek, balta ve terazi gibi seyler almakda beis yoktur.
Hanefiler 'den Kudûrî kurban derisinin tasadduk edilecegini söylemis, «Hidâye» sahibi dahî. ayni seyi söyledikten sonra: «Çünkü deri, kurbanligin bir cüz'üdür.» demis. Mamafih elek ve tulum gibi evde kullanilan bir âlet de yapilabilecegini, hattâ kurban derisiyle, tulum gibi devamli suretle ise yarayan bir sey satin almanin istihsânen caiz oldugunu bildirmistir. Bu bâbdaki tafsilât fikih kitaplarmdadir. Ibni Ömer (Radiyallahü anh) kurbanin çulunu Kâbe'ye örtermis. Sonralari Kabe için ayrica Örtü yapilinca tasadduk etmeye baslamis. Kaadî îyâz'm beyânina göre hayvani çullamak sünnettir. Ulemâ bunun deveye mahsûs oldugunu söylerler. Çulun kiymeti ve nefaseti kurban kesenin hâline göre degisir.

62- Kurbanda Ortaklik ve Sigirla Deveden Herbirinin Yedi Kisiye Kafi Gelmesi Babi

350- (1318) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki) ; Bize Mâlik rivayet etti. H.
Bize Yahya b. Yahya da rivayet etti. Bu lâfiz onundur, (Dedi ki) : Mâlik'e, Ebû'z-Zübeyr'den dinledigim, onun da Câbir b. Abdillâh'tan rivayet ettigi su hadîsi okudum. Câbir: :
«Hudeybiye senesinde Resûlüüah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikle yedi kisi için bir deve, yine yedi kisi için bir sigir kurban ettik.» demis.

351- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) ; Bize Efcû Hayseme, Ebû'z-Zübeyr'den. o da Câbir'den naklen haber verdi. H.
Bize Ahmed b. Yûnus da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Zübeyr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû'z-ZÜbeyr, Câbir'den naklen rivayet elti. Câbir söyle demis: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem} iîe birlikte hacca telbiye getirerek yola çiktik. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi: ve Sellem) bize deve ile sigirda ortak olmamizi, içimizden her yedi kisinin bir deveye i§tirâk etmemizi emir buyurdu.»

352- (...) Bana Muhammed b. Hatim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize VekT rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Azratifbnu Sabit [1], Ebü'z-Zübeyr'den, o da Câbir b. Abdullah'tan naklen rivayet etti. Câbir (Radiyallahü anh) söyle demis: «Biz ResûlüHah (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) ile birlikte hacc ettik de deveyi yedi kisi, sigin dahî yedi kisi nâmina kurban kestik.»

353- (...) Bana Muhammed b. Hatim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya b. Saîd, Ibni Cüreyc'den rivayet etti. (Demis ki) : Bana Ebû'z-Zübeyr haber verdi ki Câbir b, AbdiIIâh'i sunu söylerken isitmis : «Pc>-gamfaer (Sallalkihü Aleyhi ve Seliem) ile birlikte yaptigimiz hacc ve ömrede her yedi kisi, bir devede ortak olduk.»
Bunun üzerine bir adam Câlir'e :
— Bedene'de dahî cezûr'da oldugu gibi ortaklik sahih midir? diye sordu. Câbir. {Radiyuilahü anh) :
— O ancak bedenelerden ma'dûdtur cevâbini verdi. Câbir Hudeybiye'de bulunmustu :
— Biz o gün yetmis bedene bogazladik; her yedi kisi, bir ledenedc ortak olduk, dedi.

354- (...) Bana Muhammed b. Hatim rivayet etti. (Deri: ki) : Bize Muhammed b. Bekr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Cüreyc haber verdi. (Dedi ki) : Bize Ebû'z-Zübeyr haber verdi. Kendisi Câbir b. AbdÜIâh'i Peygamber

(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in haccini anlatirken dinlemis. Câbîr (Radiyallahü anh) söyle demis:
«ResûlüHah (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) bize ihramdan çiktigimiz vakit hedy kurbani kesmemizi ve bir kurbanda birkaç kisinin ortak olmasini emir buyurdu.» Bu hadîsde beyân edildigine göre bu hâdise Resûlül-lah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)ashâhina hacclarindan hille çikmalarini emir buyurdugu zaman olmus.

355- (...) Bize Tabya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hü-seym, Abdülmelik'ten, o da Atâ'dan, o da Câbsr b. AbdiIIâh'dan naklen haber verdi, Câbîr (Radiyallahü arJt) :
«Biz Resulü Hah (SaUallahü Aleyhi ve Seilem) Ih bfrÜkte ömreye temettü' yapar ve bir sigin yedi kisi nâmina keser onda ortak oturduk.» demis.

356- (1319) Bize Osman b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya b. /rkeriyyâ b. Ebî 2âide, Ibni Cüreyc'den, o da Ebm's-Zübeyr'-den, o da Câbîr'den .naklen rivayet etti. Câbîr (RadiyaHahü arîh):
«Kurban bayram t günü ResûIüüah (Sallallahü Aleyhi ve Settem) Âîse nâmina bir sigsr kesti.» demis.

357- (...) Bana Muhammed b. Hatim rivayet etti, (Dedi ki) : Bize Muhammed b. Bekr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize îbnî Cüreyc haber verdi. H.
Bana Saîd b. Yahya EI-Emevî de rivayet etti. (Dedi ki) ; Bana babam rivayet etti. (Dedi ki) : Bize îbnî Cüreyc rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Ebû'z-Zübeyr haber verdi. Kendisi Câbir b. AbrîiHâh'i: «Eesûlülîah (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) kadinlar is nâmina kurban bogazladi.» derken isitmis.
Tbni Bekr'in Âise'den rivayet ettigi hadîsde : «Haccmda bir sigir (kurban etti)» kaydi vardir.
Bedene: Sigir ve deve demektir. Cezûr dahî deve mânâsina gelir. Kaadî Iyâz'm beyânina göre burada sigirla cezûr arasinda fark vardir. Çünkü bedene ve hedy, ihrama girerken Kâbe'ye gönderilen kurbanliktir. Cezûr ise onun yerine kesilmek üzere sonradan satin alinan devedir. Hz. Câbir'e suâl soran zât cezûrda ortakligi daha mü-nâsîp zannederek bedenenin hükmü de böyle midir? diye sormus, Câbir (Radiyaüahu anh)da onun kurbanlik için satin alindigina bakarak ayni hükümde dâhil oldugunu bildirmistir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Hedy kurbaninda ortaklik caizdir. Ancak mes'ele ulemâ arasinda ihtilaflidir. Imam Safiî Imam Ahmed ve cumhûru ulemâya göre hedy kurbani vâcib olsun nafile olsun ve keza kesenlerin ister hepsi ibâdet niyetiyle yahut bâzilari et. için istirak etsin müstereken kesilebilir. Delilleri bu hadîslerdir.
Dâvûd-u Zahirî ile Mâlik iler 'den bâzilarina göre ortaklik ancak nafile olarak kesilen kurbanda caizdir. Vâcib kurbanda bu caiz degildir. Imam Mâlik hedy kurbaninda mutlak surette ortaklik caiz olmadigina kaaîldir.
îmam-i Âzam'a göre ortaklik kurban kesenlerin hepsi ibâdete niyet etmek sartiyla caizdir. Içlerinden bâzilari et Için keserse ortaklik caiz degildir.
Koyunu ortak olarak kesmek bütün ulemâya göre caiz degildir.
2- Deve ile sigir yedi kisiye kâfidir. Bunlardan her biri yedi koyun yerini tutar.
3- Hacc-i temettu'a niyet eden kimseye hedy kurbani vâcibtir.
4- Hadîs-i serîî usûlü fikih ulemâsinin : «Kâne lâfzi tekrar iktizâ etmez.» diyenlerine delildir. Sahih olan mezhep de budur. Çünkü as-hâbm hacci, ömreye tebdil etmeleri bir defaya mahsûs olmak üzere veda haccmda olmustur.

63- Develerin Bagli Olarak Ayakta Bogazlanmasi Babi

358- (1320) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Bize lid b, Abdillâh, Yûnus'dan, o da Ziyâd b. Cübeyr'den naklen haber verdi ki, Ibni Ömer devesini yatirarak bogazliyan bir adamin yanina varmis da:
«Onu bagli olarak ayaga kaldir. Peygamberimiz (Saiîaîlahü Aleyhi ve SeUem)'in sünnetine tâbi ol.» demis.

Bu hadîsi Buhâri, Ebû Dâvûd ve Nesâî «Hacc» bahsinde muhtelif râvîlerden tahrîc etmislerdir.
«Peygamberimiz (Salla!kthü Aleyhi ve Seüem) 'in sünnetine tâbi ol.» cümlelinde «sünnet» kelimesini nasbeden «tâbi ol» fiili mahzuftur. Bu kelimeyi mahzûf bir mübtedâya haber olmak üzere merfu okumak da caizdir. Bu takdirde cümleye: «Bu feygamberimiz (Sallallahü Aleyhi ve Sellem/in sünnetidir» seklinde mânâ verilir. Nitekim hadîsin bu sekilde rivayeti de vardir. Harbî 'nin «El-ÎVfenâsik»indeki rivayetinde bu hadîs «
«Ibni Ömer : Onu ayakta bogazla. Zira Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in sünneti budur, dedi.» seklindedir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Deveyi ayakta bogazlamak müstehabdir.
2- Câhilin sünnete muhalif bir hareketini görünce susmayip onu ögretmek müstehabdir.
3- Sahâbînin «sünnettendir» sözü Buhari ile Müs1im'e göre merfû' hadîs hükmündedir. Bu hadisle ihticâc etmeleri onu gösterir.
4- Devenin ayakta bagli olarak bogazlanmasindan murâd sol ön ayaginin ipîe baglanmasidir. Sigirla koyunu yatirarak kesmek ve üç ayagini baglayarak sag ön ayagini serbest birakmak müstehabdir. Kaadî Iyâz, Tâvûs 'dan, devenin yatirilarak bogazlanmasi efdal oldugunu nakletmisse de Nevevî bunun sünnete muhalif oldugunu söylemistir.

64- Bizzat Gitmek Istemeyen Kimsenin Harem-i Serife Hedy Kurbani Göndermesinin ve Kurbana Nisan Takarak Nisan Iplerini Örmenin Müstehab Olusu; Gönderen Kimsenin Muhrim Sayilmayacagi ve Bununla Kendisine Bir Sey Haram Olmayacagi Babi

359- (1321) Bize Yahya b. Yahya ile Muhammed b. Rumh rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Leys haber verdi. H.
Bize Kuteybe de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Leys, Ibni Sihâb'dan, o da Urvetü'bnü Zübeyr ile Amra binti Abdurrahmân'dan naklen rivayet etti ki, Âise (Radiyalîahü anha) söyle demis: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) hedy kurbanini Medine'den gönderirdi. Ben kurbaninin nisan iplerini örerdim. Sonra ihrâmh bir kimsenin sakindigi hiç bir seyden sakinmazdi.»

(...) Bana bu hadîsi Harmeletü'bnü Yahya da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Vehb haber verdi. (Dedi ki) : Bana Yûnus, Ibni Sihâb'dan bu isnâdla bu hadîsin mislini haber verdi.

360- (...) Bize bu hadîsi Saîd b. Mansur ile Züheyr b. Harb dahî rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Süfyân, Zührî'den, o da Urve'den, o da Aise'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) 'den naklen rivayet eyledi. H.
BIze Saîd b. Mansûr ile Halef b. Hisâm ve Kuteybetü'bnü Saîd de rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Hammâd b. Zeyd, Hisâm b. Urve'den, o da babasindan, o da Aise'den naklen haber verdi. Âise :
«Ben Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) 'in hedy kurbaninin nisan iplerini örerken hâlâ kendimi görür gibiyim.» demis. Râvî hadîsi yukaiki hadîs gibi rivayet etmistir.

361- (...) Bize Saîd b. Mansûr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyân. Abdurrahmân b. Kaasim'den, o da babasindan naklen rivayet etti. Babasi söyle demis : Ben Âise'yi sunu söylerken isittim :
«Ben Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seilem)'in hedy kurbaninin nisan iplerini su iki elimle örerdim. Sonra (hacilarin uzaklastigi) hiç bir seyden uzaklasmaz ve bir seyi terketmesdî.

362- (...) Bize Abdullah b. Meslemeie'bni Ka'neb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Eflâh, Kaasim'den, o da Âîse'den naklen rivayet etti. Âise söyle demis : ,
«Ben ResûIüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in develerini:! nisan iplerini ellerimle Ördüm. Sonra onlar* nisanladi ve boyunlarina alâmet takti. Bilâhare banlari Beyt-i serife gönderdi. Kendisi Medine'de kaldi ama (bununla) ona helâl olan hiç bir sey haram oîmadi.»

363- (...) Bize Aliyyü'bnü Hucr Es-Sa'dî Ile Ya'kûb b. Ibrâhîm Ed-Devrakî rivayet etliler. Ibni Hucr dedi ki ; Bize Ismail b. Ibrâhîm, Eyyûb'dan, o da Kaasîni ile Ebû Kilâbe'den, onlar da Âîse'den naklen rivayet etti. Âise (Radiyallahüanhü) söyle demis:
«Resûlüflah (SalUtllahü Aleyhi ve Sellem) hedy gönderdi. Ben onlarin nisan ipîerini ellerimle örerdim. Sonra ihrâmsiz bîr kimsenin çekinmedigi hiç bir seyden (o da) çekinmezdi.»

364- (...) Bize Muhammedü'bnü'I-Müsennâ rivayet etti. (Dedi ki)_: Bize Hüseyn b. Hasen rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Avn. KaasIm'-den, o da Ümmü'l-Mü'minîn (Âise)'den naklen rivayet eyledi. Söyle demis :
«Ben bu nisan iplerini evimizde bulunan yapagidan Ördüm de Re-sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) aramizda ihrâmsu olarak sabahladi. Hiram siz bit kimse gibi ehline yakjnlik ediyordu. Yahut bir adamin ehline yakinlik ettigi gibi yakinlik ediyordu.»

365- (...) Bize £üheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Cerîr, Mansur'dan, o da Ibrahim'den, o da Esved'den, o da Âise'den naklen rivayet etti. Âise (Radiyaîlahü anha) söyle demis:
«Gerçekten ResûEüllah (Saüallakü Aleyhi ve Selîem) 'in koyundan gönderdigi hedyinin nisan iplerini ördügümü görmusümdut1. O bunu gönderir; sonra aramizda îhmmsiz olarak kalirdi.»

366- (...) Bize Yahya b. Yahya ile EbÛ Bekr b. Ebî Seybe ve Ebû Küreyb rivayet ettiler. Yahya (bize haber verdi), ötekiler (bize rivayet etti) tâbirlerini kullandilar. (Dediler ki) : Bize Ebû Muâviye, A'mes'den, o da Ibrahim'den, o da Esved'den, o da Âise'den naklen rivayet etti. Âîse söyle demis :
«Ben çok defa Resûlüllah (Sallallah'û Aleyhi ve Sellem)'\n hedy kurbanlarina nisan ipi örmüsümdür. Hedyine nisan takar onu gönderirdi. Bilâhare ihramli bir kimsenin sakindigi hiç bir seyden sakinmayarak (aramizda) kalirdi.»

367- (...) Bize Yahya b. Yahya üe Ebû Bekr b. Ebî Seybe ve Ebû Küreyb rivayet ettiler. Yahya dedi ki : Bize Ebû MuâvIye, A'mes'den, o da Ibrahim'den, o da Esved'den, o da Âise'den naklen haber verdi. Âise (Radiyalîahü anha) söyle demis :
«BIr defo Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hedy kurbani olarak Beyt-i Serife koyun gönderdi de boyunlarina nisan fakti.»

368- (...) Bize Ishâk b. Man sur rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ab-dussamcd rivayet etti. (Dedi ki) : Bana babam rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Miihammed b. Cuhâde, Hakem'den, o da Ibrahim'den, o da Esved'-den(o da Âise'den naklen rivayet eyiedi. Âise (Radiyalîahüanha):
«Biz koyunlara nisan takar ve onlari gönderirdik. Resûîüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) , kendisine bundan dolayi hiç bir sey haram olmayarak îhrâmsrz halde bulunurdu.» demis.

369- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etli. (Dedi ki): Mâlik'e, Abdullah b. Ebî Bekr'dcn dinledigim, onun da Amra binti Abdurrahman-dan rivayet ettigi su hadîsi okudum. Amra haber vermis ki Ibni Ziyâd Abdullah b. Abbâs'in (hedy gönderen bîr kimseye o kurban kesilinceye kadar hacilara haram olan her sey haramdir) dedigini Âise'ye yazmis ve: «Ben de hedyimi gönderdim. Binâenaleyh (Bu bâbdaki) emrini bana yaz» demis.

Amra demis ki: Âise (bu meselenin) Ibiii Abbâs'in dedigi gibi olmadigini söyledi ve: «Ben Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in hed-yinin nisan iplerini kendi ellerimle ördüm. Sonra Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hu nisanlari eliyle takti bilâhara onlan babamla gönderdi ve ResûlüUahiSallallahü Aleyhi veSellem) ?e Allah'in helâl kildigi bir sey tâ kurban kesilinceye kadar haram olmadi.» dedi.

370- (...) Bize Saîd b. Mansûr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hü-seym rivayet etti. (Dedi ki) : Bize îsmâîl b. Ebî Hâlid, Sa'bî'dcn, o da Mesrûk'dan naklen haber verdi. (Demis ki) :Ben Âise'yi perde arkasindan el çarparak söyle derken isittim:
«Ben Resûlüüah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'\n hedy kurbaninin nisan iplerini ellerimle Örerdim. Sonra kurbani gönderir; kurbani kesilinceye kadar ihrâmli bir kimsenin çekindigi biç bir seyden çekinmezdi.»

(...) Bize Muhammedu'bnu'l-Müsennâ rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdülvahhâb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Dâvûd rivayet etti. H.
Bize Ibni Nümeyr de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti. (Dedi ki) ; Bize Zekeriyyâ rivayet eyledi. (Dâvûd'la Zekeriyyâ'nm) ikisi birden Sa'bî'den, o da Rlesrûk'dan, o da Âise'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den naklen bu hadîsin mislini rivayet etmislerdir.
Bu hadîsi Buhari hacc bahsinin, birkaç yerinde ve «Kitâbü'l-Vekâle»de, Ebû Dâvûd, Nesâî ve Ibni Mâce hacc bahsinde muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Yahya b. Yahya 'nin son rivâyetindeki Ibni Ziyâd , Müslim 'in bütün nüshalarinda bu sekilde rivayet olunmussa da Ebû Alî Gassânî, Mâzirî, Kaadî îyâzve Müslim'in sahihi üzerinde söz eden bütün hadîs ulemâsi bunun yanlis oldugunu söylemislerdir. Dogrusu Ziyâd b. Ebî Süfyân 'dir. Nitekim Buhâri , El.Muvatta1 ve Sünen -i Ebi Dâvûd gibi mutemet kitaplarda bu sekilde rivayet olunmustur. Bu zât Ziyâdu'bnü Ebîh diye maruftur. Gerçi Ibni Ziyâd isminde de bir râvi varsa da Hz. Âise ye yetismemistir. Resû\ünah(S-alIaHcihü Aleyhi ve Sellem)'in Hz. Ebû Bekr'le Mekke'ye hedy göndermesi Hicretin dokuzuncu yilindadir. Kurbani Ebû Bekr (Radiyallahü anh) kesmistir.
Tahâvî bu hadîsi onsekiz tanktan rivayet etmistir. Hadîsin bütün rivayetleri hedy göndermekle bir kimsenin ihrama girmis sayilami-yacagini ve ihrâmhya haram olan seylerin ona haram olmadigini göstermektedir.
îs'âr: Lügatte bildirmek mânâsina gelir, Serîatte ise devenin sag hörgücünü kan akitacak sekilde demirle çizmektir. Bunda hayvana eziyet olup olmadigi nazar-i itibâra alinmaz. Zira bir seyi menetmek yal-mz sâri' hasretlerinin hakkidir. Bunu menetmek söyle dursun bizzat Re-sûlüllafc (Sallaüahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz yapmistir,
Kazzâz is'ân : «Devenin hörgücünü biçakla delmektir» diye tarif etmis; «El-Muhkem» nâm eserde : «Is'âr devenin derisini yarmak yahut kan çikincaya kadar yaralamaktir» denilmisdir. îbni Karakol'a göre Is'âr, devenin hörgücünü sag tarafindan genisligine yarmak suretiyle onu nisanlamaktir. Hanefîler 'den Imam Ebû Yûsuf 'la Imam Muhammed is'ânn kan akmcaya kadar hÖr-gücün sol tarafindan ve dibinden delmek suretiyle yapilacagini söylemislerdir. Bir-rivayette Imam Ahmed'in kavli de budur.
Sefâkusî'ye göre deve hirçin degilse horgücün sol tarafi yaralanir. Hirçin ise iki deve yan yana getirilerek aralarina girilir ve birinin hörgücü sag tarafindan, digerinin sol tarafindan çizilir. Imam Mâ1ik dahî horgücün sol tarafi çizilecegine kail olmustur. Isbîli «El-Muvatta'» serhinde is'ârin hem sagdan, hem soldan yapilabilecegini söylemistir. Hz. Abdullah b. Ömer Is'ân bâzan sag, bâzan da sol taraftan yapmistir. Ekser-i ulemâya göre sag taraftan yapmak müs-tehabdir. îmam Safiî ile îshâk'in kavilleri de budur. Delilleri Ibni Abbâs hadîsidir. Mezkûr hadîste ResûlüIJah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in ögle namazini Zülhuleyfe'de kildigi sonra bir deve isteyerek onu sag hörgücünün yüzünden yaralayarak kan akittigi, boynuna da iki nalin taktigi bildirilmektedir. Ibni Habîbe göre isar horgücün uzunluguna yapilir. Uzunlugundan murâd horgücün sivrisinden yere dogru; genisliginden murâd da boynundan kuyruguna dogru yarmaktir.
Cumhûr-u ulemâya göre is'âr sünnettir. Fakat Ibni Ebî Seybe'nin «Musannef»inde güze] isnâdlarla rivayet ettigi

haberlere göre Hz. Âise ile Ibni Abbâs (Radiyallahü anli) : «Istersen is'âr yap, istersen yapma» demislerdir.
Zahirîler 'den îbni Hazm, Imami Âzam'in ; «Ben is'ân kerih görürüm. Bu bir ta'zîbdir» dedigini söyledikten sonra Hz. Imam hakkinda atip tutarak ezcümle sunlari söylemistir : «Re-sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yaptigi bir ise ta'zîb demek oîsa olsa bir âlimin en büyük kabahatlarindan biridir... Imam-i Azam'-m bu kavline seleften kaail olan bilmedigimiz gibi, asrinda yetisen îu-kahâdan dahî Allah'in onu taklîdle müptelâ kildigi bâzi kimselerden baska muvafakat eden bulundugunu bilmiyoruz.» Ibni Hazme hak ettigi cevâbi Aynî vermis ve sunlari söylemistir; «Bu bir sefâ-het ve hayâsizliktir. Çünkü fukahânin mezheblerini bahusus Ebû Hanîfe'nin mezhebini herkesten daha iyi bilen Tahâvi , Ebû Hanîfe'nin asil ig'âri kerih görmedigini, onun sünnet oldugunu da inkâr etmedigini yalniz is'ârin sirayeti mûcib olup hayvani helake sürükleyecek sekilde yapilmasini kerîh gördügünü söylemistir... Hz. Imam bununla avam tabakasina bu kapiyi kapamak istemistir. Çünkü câhiller bu husûsda had ve hududa riâyet etmezler. Ama bu cihete vâkif olup da hayvanin etini kesmeden yalniz derisini çizmeyi Ebû Hanîfe kerîh görmemistir. Hattâ Kirmani Hz. Imâm'm bunu müstahsen addettigini söylemis ve esah olan da budur demistir.». Ibni Hazm'in «îmam-i Âzam 'in bu kavline seleften kaail olan bilmiyoruz» sözü hakkinda Aynî: «Bu söz fasittir. ' Çünkü Ibni Battal, Ibrahim Nehaî 'nin dahî is'âra kâii olmadigini söylemistir» diyor. Hz. 'Âise ile IbniAb^bâs (Radiyallahü anh) nin hedy sahibini is'âr yapmakla yapmamak arasinda muhayyer birakmalari da onlara göre is'ârm sünnet veya müstehab olmadigina delildir.
Is'ârin hikmeti: Hayvan baska sürüye karistigi zaman kolayca seçilmek, kaybolursa taninmak, çalinirsa hirsizin onu birakmasi, hayvanin kurbanlik oldugunu gören fakirlerin onun kesildigi yere gelmesi, baskalarini bu ise tesvik ve seâir-i islâmiyyeyi ta'zîm gibi seylerdir.
îs'ârin deveye mahsus olup olmadigi ihtilaflidir. Ibni Ömer (Radiyallahü anh) sigirlara da is'âr yaparmis. Ibni Hazm bunu Übeyy b. Ka'b (Radiyallahü anJi) 'dan da rivayet etmistir. îbni Battal ile Sa'bî'ye göre sigira da deve gibi is'âr yapilir ve nisan takilir. Ebû Sevr'in kavli de budur. Imam Mâlik is'âria nisan takmanin yalniz hörgüçlü hayvanlara yapilacagini, hörgüç-süzlere ise isjâr yapilnv.yacagim söylemistir. Said b. Cübeyr : «Hörgüçsüz hayvanlara yalniz nisan takilir, is'âr yapilmaz» demistir. Koyuna is'âr yapmak sünnet degildir. Çünkü koyun hem zayif bir hayvandir hem de yapagi is'âr yerini örter. Ibni Tin: «Hörgüçlü sigir hakkinda Ebû Ishâk 'tan baska hiç bir kimsenin hilaf zikrettigini bilmiyorum ama bu hayvanin mevcûd oldugunu da sanmiyorum» demisdir.
Taklîd : Hayvanin boynuna alâmet olmak üzere nalin veya.deri gibi bir sey asmaktir. Bu bilittifâk sünnettir.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Taklîd ve is'âri kurban sahibinin kendisi yapmasi efdaldir. Kurbani kesmek dahî böyledir. Imam Mâlik 'le îbni Sihâb kadinin taklîd ve is'ân hususunda ihtilâf etmislerdir. Ibni Sihâb'a göre kadin bunlari kendi yapar. îmam Mâlik bunu kabul etmemis : «Kadin bunlari yapamaz, meger ki, yaptiracak kimse bulamamis olsun. Çünkü taklidi e is'ân ancak kurbani kesen kimse yapar» demisdir.
2- Bir kimse Mekke'ye hedy göndermekle ihrama girmis sayilamaz. Ihrâmliya haram olan hiç bir sey ona haram degildir. Ulemâ bu hususta ittifak etmislerdir. Yalniz Ibni Abbâs ve Ibni Ömer (Radiyallahü anh) hazerâti ile Atâ ve Saîd b. Cübeyr hedy gönderen kimsenin ihrâmh gibi hareket etmesi lüzumuna kaail olmuslardir. Mamafih böylesi onlara göre de ihrâmh sayilmaz.
3- Hayvana nisan takmak hususunda baskasini tevkil caizdir.
4- Ulemâ birbirlerine reddiyyede bulunabilirler.
5- Nâss mukabilinde içtihada itibar yoktur.
6- Hususiyet sabit olmadikça Peygamber (SallaUahü A ley-hi ve Seliem) in fiillerine tâbi olmak gerekir.

65- Ihtiyaci Olan Kimsenin Hedy Olarak Gönderilen Deveye Binmesinin Cevazi Babi

371- (1322) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Mâlik'e, Ebû'z-Zinâd'dan dinledigim, onun da

A'rac'dan, onun da Ebû Hüreyre'-den naklen rivayet ettigi su hadîsi okudum: ResûJüMah (SallaUahü Aleyhi ve Seliem) bir adamin disi bitr deve sürdügünü görerek :
«On bin!» demis. O zât:
— Yâ Resûlâllah! Bu bedenedir, mukabelesinde bulunmus. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) ya ikincide yahut üçüncü defada:
«Ona bin! Yazik sana!» buyurmuslar.

(...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Mugîratu'bnü Abdirrahmân El-Hizâmî, EbûVZinâd'dan, o da A'rac'dan bu isnâdla haber verdi. (Ebû Hüreyre) : «Bir defa bir adam nisanli bir deve sürerken...» demis.

372- (...) Bize Muhammed b. Râfi' rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdürrezzâk rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ma'mer, Hemmâm b. Müneb-bih'ten rivayet etti. Hemmâm: Bize Ebû Hüreyre'nin Resûlüllah Muharn-meâ (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) 'den rivayet ettikleri sunlardir diyerek bir takim hadîsler söylemis, ezcümle söyle demistir :
«Bir defa bir adam nisanli bir disi deveyi sürerken Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) kendisine :
— Yazik sana! Bin ona! buyurmus. O zât:
— Bu bedenedir yâ Resûlâllah! demis. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seilem);
— Yazik sana! BIn ona; yazik sana! Bin ona! buyurmuslar.*
Bu hadîsi Buhâri «Hacc», «Vasâyâ» ve «Edeb» bahislerinde; Ebû Dâvûd ile Nesâî «Hacc» bahsinde muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Deve süren zâtin kim oldugu malûm degildir. Bu zât: «Yâ Resûlâllah! Bu bedenedir.» demekle, devenin kurban edilmek üzere Mekke'ye gönderilmekte oldugunu anlatmak istemistir. Rivayetlerin bâzilarindan anlasildigina göre devenin boynunda kurbanlik alâmeti bulunuyormus. Binâenaleyh Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in onu görül dört ay kadina yaklasmiyacagma yemîn etmek ser'an ilâ sayilmaz. Mutlaka dört aydan fazla bir müddet söylemek îcâb eder.
Imam Mâlik-, dört ay üzerine bir gün ziyâde edilmesini sart kosmustur. Fakat îlâ âyeti bu zevatin aleyhlerine delildir.
îlâ'nijtr hükmü : Müddet içinde kadina yaklasildigi taktirde keffâret îcâb etmektir.
Hasan-i Basrî'ye göre keffâret lâzim degildir; îlâ sakit olur.
îlâ yapan kimse dört ay içinde karisina yaklasmazsa, bir talâk bos olur. Ashâb-i kiram 'dan Ibni Mes'ûd, Ibni Ömer, Ibni Abbâs, Osman ve Alî (RadiyaüahCt anhûm) hazerâ tinin1 kavilleri bu oldugu gibi cumhûr-u Tabiîn'in mezhepleri de budur.
îlâ hakkinda filan kitaplarinda tafsilât vardir.
Hadîsin bütün rivayetlerinde bir ay'in yirmidokuz günden ibaret oldugu bildirilmektedir.
Kaadi Iy=âz diyor ki: «Bütün bu rivayetlerin mânâsi: Resûlüllah (Sallaüahü Aleyhi ve Sellem) yirmidokuz günü tamam ettikten sonra döndü, demektir. Buna delîl : Hadîsin bir rivayetinde :
(yirmidokuz gün geçtikten sonra); diger rivayette :
(yîrmidokuzun sabahinda) yâni {yirnûdokuzdan sonra gelen gecenin sabahinda) buyurulmus olmasidir. O sabah ise otuzuncu günün sabahidir. (Ay yirmi dokuzdur.) sözünün mânâsi: bazen yirmidokuz çeker, demektir. Nitekim bâzi rivayetlerde bu sekilde tasrîh Duyurulmustur.»
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in yemîni zevcelerine güvendigi içindi. Müfessirler Sûre-i Tahrîm'in tefsirinde bu yeminin sebebini beyân etmislerdir. Görmek isteyenler oraya bakabilirler.

5- Her Belde Halki Için Ay'i Kendileri Görmelerinin Muteber Oldugunu; Bir Beldede Hilal'i Görürlerse, Onlardan Uzak Olan Yerler Için Bu Hükmün Sabit Olmadigini Beyan Babi

28- (1087) Bize Yahya b. Yahya ile Yahya b. Eyyûb, Kuteybe ve Ib-ni Hucr rivayet ettiler. Yahya b. Yahya (Aiiberanâ) dedi; digerleri (Had-desenâ) tâbirlerini kullandilar. (Dediler ki) : Bize Ismâîl yâni Ibni Ca'-.fer, Muhammed yâni Ibni Ebî Harmele'den, o da Küreyb'den naklen rivayet etti, kî Ümmü'1-Fadl binti Haris kendisini Muâviye nezdine Sam'a göndermis. Küreyb söyle demis: Sam'a varip Ümmü Fadl'in hacetini gördüm. Ben, Sam'da iken Ramazan hilâli göründü, Hilâl'i cuma gecesi gördüm. Sonra Medine'ye ayin nihâyetinde geldim. Abdullah Ibni Abbâs (Radiyallahû anhûma) bana bâzi seyler sordu, sonra hilâlden söz açarak:
— «Hilâli ne zaman gördünüz» dedi. Ben :
— «Biz, onu cuma gecesi gördük.» cevâbini verdim;
— «Onu sen mi gördün?» diye sordu;
— «Evet. Halk da gördüler ve oruç tuttular. Muâviye de oruç tuttu.» dedim. Bunun üzerine Ibni Abbâs:
— «Ama biz onu cumartesi aksami gördük. Onun için de ya otuzu tamamlayincaya yahut hilâli görünceye kadar oruca devam ediyoruz.» dedi. Ben :
— «Muâviye'nin görmesi ve oruç tutmasiyla iktifa etmiyor musun?» dedim; Ibni Abbâs:
— «Hayir; bize Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) böyle emir buyurdu.» cevâbini verdi.
Kâvî Yahya b. Yahya, Küreyb'in «Iktifa etmiyelim mi?» yoksa «Iktifa etmiyor musun?» dediginde sekketmistir.
Bü hadîsi Ebû Dâvûd, Nesâî ve Tirmizî rivayet etmislerdir.
Hadîs-i serif, hilâlin bir yerde sübût bulmasiyla hükmün oraya münhasir kalacagina delâlet etmektedirye göre binmek ve sütünü içmek hayvana bir noksanlik getirirse noksanligin kiymetini ödemek lâzim geldigini kaydetmistir. Imam Mâ1ik'e göre dahî sütü içilmezse de içildigi takdirde ödemek îcâb etmez.
Binmeyi tecviz edenler kurbanlik deve üzerinde yük tasinip tasi-namiyacagi hususunda ihtilâf etmislerdir. Imam Mâlik bunun caiz olmadigini söylemis cumhur ise tecviz etmislerdir.
Devenin disisinden de erkeginden de hedy kurbani olur. Hanefiî1er'le Imam Mâ1ik'in mezhepleri budur. Mezkûr kavi birçok ashâb-i kiram 'dan nakledilmistir. Ibni Tin, hed-yin yalniz disi deveden olacagini söylemis ve bu kavli Imam Sâfii'den nakletmistir.
2- Hadîs-i serif âlimin fetvayi tekrar edebilecegine, onu kabul etmeyeni tekdir ve tevbih'da bulunabilecegine delildir.

373- (1323) Bana Amru'n-Nâkid ile Süreye b. Yûnus rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Hüseyni rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Humeyd, Sâbit'ten, o da Enes'den naklen haber verdi. Humeyd zannederim bunu Enes'den ben de isittim demis. H.
Bize Yahya b. Yahya da rivayet etti. Bu lâfiz onundur. (Dedi ki) : Bize Hüseyni, Humeyd'deii, o da Sâbit-i Bünânî'den, o da Enes'den naklen haber verdi. Enes (Radiyallahü aiih) söyle demis :
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)hir bedeneyi sürmekte olan birine tesadüf ederek :
— Bin ona! buyurdu. O zât:
— Bu bedenedir mukâabelesinde bulundu. Resûlüllah (Salla! lahü Aleyhi ve Selletn) iki yahut üç defa (bin ona!) buyurdular.»

374- (...) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seybc rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Vekr, Mis'ar'dan, o da Bükeyr b. Ahmes'den, o da Enes'den naklen rivayet etti, Bükeyr, ben Enes'i söyle derken isittim demis :
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellerri) 'in yanindan bir bedene yahut hediyye geçirdiler. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (sahibine):
«Bin ona! dedi. O zât:
— Bu bedenedir yahut hediyyedir mukaabelesinde bulundu. Resûlüllah (Sallallahü A leyhi ve Sellem):
— «Isterse bedene olsun» buyurdular.

(...) Bize bu hadîsi Ebû Küreyb de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Bisr, Mis'ar'dan rivayet etti. (Demis ki):-

Bana Bükeyr b. Ahnes rivayet etti. (Dedi ki) : Enes'i:
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in yanindan bir bedene geçirildi...» derken isittim. Ravî (hadîsin geri kalan kismini) yukarki hadîs gibi rivayet etmistir.

375- (1324) Bana Muhammed b. Hâlim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya b. Saîd, Ibni Cüreyc'den rivayet etti. (Demis ki) : Bana Ebû'z-Zübeyr haber verdi. (Dedi ki) : Câbir b. Abdillâh'tan dinledim. Kendisine hedy kurbanligina binilip tinilemiyecegi soruldu da sÖyJe dedi :
«Ben Peygamber (Saliatlahü Aleyhi ve Sellem)' (Muztar kaldigin vakit baska hayvan buluncaya kadar ona ma'rûf vecihle bin!) buyururken Isittim.»

376- (...) Bana SeIemetu'bnü Sebîb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hasen b. A'yen rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ma'kil, Ebû'z-Zübeyr'den, naklen rivayet etti. Ebû'z-Zübeyr söyle demis:

30- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Gunder, Su'be'den naklen rivayet etti. H.
Bize Ibnü'l-Müsennâ ile Ibni Bessâr da rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Su'be, Amr b. Mürra'dan naklen liaber verdi. Amr söyle demis: Ben, Ebû'l-Buhterî'yi sunu söylerken isittim: Biz (Zât-i irk) denilen yerde iken Ramazan hilâlini gördük de îhni Abtâ^ (RadiyalIahi'i anhûmaj'ya sormak için bir adam gönderdik. Ibni Abbâs (RadiyallahCt anh) sunlari söylemis: Resûlül-lah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Süphesiz ki Allah ay'i görülmek için imdâd etmistir. Eger hava bulutlu olursa sayiyi tamamlayt verin.» buyurdular.
Hadîs-i serîf bütün nüshalarda bu sekilde yâni birinci rivayette «medde»; ikinci rivayette «Emedde» sigalariyla rivayet edilmistir.
Kaadi Iyâz'm beyânina göre ulemâdan bâzilari medde fiilini imtidât yâni uzatmak; «Emedde» fiilini de imdat vermek mânâsina tef-sîr etmislerdir.
Kaadi îyâz: «Bence dogrusu rivayetin zahiri manâsiyla kalmasidir. Zahirî mânâsi: Allah onun müddetini görülsün diye uzatmistir; demektir. Zaten her iki fiilin de bu. mânâya geldikleri söylenir...« diyor.
Cemaattan bazilarinin «ay üç günlük» bazilarinin da "iki günlüktür» demeleri, onun büyük gördükleri içindir. Ibni Abbâs (RadiyaJîahû anh) ise ayin büyüklügü küçüklügü nazar-i itibâra alinamayacagini, ayin bir gecelik oldugunu bildirmistir. Zîra büyük veya küçük göstermek Allah Teâlâ'ya kalmis bir fiildir. Dilerse hiç de göstermez; bu takdirde oruç günleri otuz üzerinden tamamlanir,
Mâzirî diyor ki: «Hilâl günesin zevalinden sonra görülürse gelecek aksama; zevalden Önce görülürse evvelki aksama âiddir. Bazilari bunun da gelecek aksama âid oldugunu söylemislerdir.
Zâhirî1er'e göre oruçda gecen aksama, bayramda ise ihtiyâtan gelecek aksama âiddir. «Ayi görürseniz oruç tutun!» hadisinin zahirine bakilirsa ay görüldümü oruç tutmak îcâb eder... O halde görülen ay gelecek geceye hami olunur...»
Fakat Übbî, Mâziri'nin bu son sözüne itiraz etmis ve: «Bu bâbda Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den sahîh bir hadîs vârid olmamistir. Yalniz Ömer (Radlyaliahû anh) 'in :
(Ayi zevalden önce görürseniz iftar edin; zevalden sonra görürseniz iftar etmeyin!» dedigi rivayet olunur. Böyle bir kavi Hz. Alî 'den de nakledilmistir. Görülen ayin gelecek geceye âid oldugunu bildiren kavi meshurdur...» demistir.
Ayin zevalden önce görülmesi meselesi Hanefiyye imamlari arasinda da ihtilaflidir. Hilâl, ayin otuzuncu günü zevalden önce görülürse imam Ebû Yusuf a göre evvelki geceye âiddir. Binaenaleyh Ramazan basi ise o gün oruç tutmak; Ramazan sonu ise iftar etmek lâzimdir.
Imam A'zam'la imam Muhammed'e göre ise görülen hilâl mutlak surette gelecek aksama âiddir. Bazilari bu meseledeki hilafin yalniz imam Ebû Yûsuf JIa imâm Muhammed arasinda oldugunu söylemislerdir.

Imâm A'zam 'dan bir rivayete göre hilâli günesin yolu üzerinde görünür yâni günes hilâli ta'kîb ederse, o hilâl evvelki geceye, hilâl günesin pesinden gidiyorsa gelecek geceye âiddir. Fetva Imam A'zam'la imam Muhammed'in kavline göredir.

7- Peygamber Sallallahü Aleyhi ve Sellem'in «Bayram Aylari Noksan Olmazlar» Hahisinin Manasini Beyan Babi :

31- (1089) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yezid b. Zürey Halid'den, o da Abdurrahman b. Ebî Bekrâ'dan, o da babasi (Radiyallahû anh) 'dan, o da $eygamher(Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den naklen haber verdi:
«IkI bayram ayi noksan olmazlar, bunlar Ramazan ile ZtlhIcce'dir» buyurmuslar. vâyet etmislerdir. Fakat Hattâbî bunu pek dogru bulmamis seklinde okunmasini tavsiye etmisdir. Cevheri ile sair lügat ulemâsi bu hususta biri «Zehafe» digeri «Ezhafe» olmak üzere iki lügat kullanildigim söylemislerdir. Bu kelimeler sürünmek, yol almak ve bîtâb düserek yolda kalmak mânâlarinda kullanilirlar. Binâenaleyh Hattâbî'nin iddiasi kabul edilmemistir. Kelime her iki sekilde de kullanilabilir. Burada niurâd hayvanin yürüyemeyip yolda kalmasidir.
Hadîsteki «Ayiye» fiili «Ayye» ve «Uniye» seklinde de rivayet olunmustur. Birinci ve ikinci rivayetlerin mânâsi âciz kaldi yani hayvan yolda kalirsa ne yapmak lâzim geldigini bilemedi demektir. Üçüncü rivayete göre mânâ ehemmiyet verdi demektir.
Hadîsin birinci rivayetinde ResûlüIIah (SallaHahü Aleyhi ve Sellem)in gönderdigi develerin on alti, ikinci rivayetinde onsekiz oldugu görülmektedir. Nevevî buna bakarak hâdisenin ayri ayri iki yerde geçmis olabilecegine ihtimâl verdigi gibi, ayni hadisenin ayri ayri rakamlarla ifade edilmis olmasini da caiz görmüs : «Onalti adedinde fazlasini nefy yoktur. Çünkü bu bir mefhum-u adettir, onunla amel edilmez» demistir. Hâdise bir olduguna göre Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in develerine vekil tayin ettigi zâtin Ebû Kabîsa Züeyb (Radîyallahü anh) oldugu anlasilir.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Hîn-i hacette bir kimse kendisinin medhini tezammun eden sözler söyleyebilir. Ibni Abbâs (Radiyalîahü anh)hn : «Tam bilene rastladin» sözü buna delildir. Hz. Ibni Abbâs bu sözü verdigi haberin dikkatle dinlenilmesine tesvik ve söylediklerinin muhakkak oldugunu beyân için söylemistir.
2- Mekke'ye götürülen kurbanlik yürüyemeyip yolda kalirsa onu keserek etini fakirlere dagitmak icâb eder. Sahibiyle yol arkadaslari o hayvanin etinden yiyemezler.Nevevî: «Bu, bâzi kimseler yolda hayvani kesmeye veya sakatlamaya imkân bulamasmlar diye sedd-i zerîa kabilinden yasak edilmistir.» diyor. Bu meselede ulemâ ihtilâf etmislerdir. Imam Ahmet 'ten bir rivayete göre sahibi ve arkadaslari ancak nafile hedy ile müt'a ve kiran kurbanlarinin etlerinden yiyebilirler. Hanefîye ulemâsinin kavilleri de budur. Çünkü bu kurbanlar ceza için degil hacc ibâdetlerinden ma'dûd olmak üzere kesilirler. «Et-Tevdîh» nam eserde beyân edildigine göre yolda kalan nafile hedy kurbani hakkinda ulemâdan bir taife ruhsat vermislerdir. Bu kavil Hz. Âise ile Ibni Ömer (Radiyaüahü anh/dan rivayet olunmusdur. Bir takimlari sahibinin o kurbanin etinden yiyemiyecegine kaail olmuslardir. Bu kavil Ibni Abbâs (Radiyallahü anhydan naklolunmustur. îmam Azam'la Imam Mâlik ve Imam Safiî 'nin mezhepleri budur.

67- Veda Tavafinin Vücübu ve Hayizlilardan Sukutu Babi

379- (1327) Bize Saîd b. Mansûr ile Züheyr b. Harb rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Süfyân, Süleymân-i Ahvel'den, o da Tâvûs'dan, o da Ibni Abbâs'dan naklen rivayet etti. ibni Abbâs söyle demis : «Halk her tarafa

dagiliyorlar di. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallollahü Aleyhi ve Sellem) :
— «Sakin son varacagi yer Bey t-i Serîf olmadikça hiçbir kimse bir yere gitmesin» buyurdular.
Züheyr, kelimesini söylememistir.

380- (1328) Bize Saîd b. Mansûr ile Ebû Bekr b. Ebî Seybe rivayet ettiler. Lâfiz Saîd'indir. (Dediler ki) : Bize Süfyân, Ibni Tâvûs'dan, o da babasindan, o da Ibni Abbâs'tan naklen rivayet etti. Ibni Abbâs :
«Halka son varacaklari yerin Beyt-i Serîf olmasi emir buyruldu. Yalniz hayzh kadina ruhsat verildi.» demis.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemj'm hassaten bu iki ayi zikir buyurmasi oruçla hacc bu aylarda yapildigi içindir.
Nevevî kat'iyyetle buna kaail olmustur.
Tiybî (?-743) : «Hadîsin zahirine bakilirsa bu iki ayin hassaten zikredilmesi, baska aylarda bulunmayan bir meziyete sahip olduklari içindir. Yoksa hadîs, baska ayda yapilan taatin sevabi bunlarda yapilanin sevabindan daha azdir, mânâsina gelmez. Maksad bu iki ay bayramlara mahsus oldugu için onlarda vuku'u melhuz olan hatânin hükmünü kal-dirmakdir.» demistir.
Hadîs-i serif, sevaplarin amellere göre degil, sirf Allah'in bir fadl-i ihsani oldugunu söyliyenlerin delilidir.
Yine bu hadîs tam ve noksan aylarin sevabda müsavi olduklarina delildir.

8- Oruca Girisin Fecrin Dogmasi Ile Hasil Oldugunu, Fecir Doguncaya Kadar Yemek ve Sairenin Cevazini, Kendisine Oruca, Namaz Vaktine ve Saireye Girmek Gibi Hükümler Taalluk Eden Fecrin Sifatini Beyan Babi

33- (1090) Bize Ebû Bekir b. Ebi Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdullah b. Idrîs, Husayn'dan, o da Sa'bi'den, o da [2] Adiyy b. Hatim (Radiyallahû anh) 'dan naklen rivayet etti. Adiyy söyle demis: (Sizin için fecrin beyaz ipligi siyah ipliginden seçilinceye kadar yiyip için [3] âyet-i kerimesi nâzl olunca Adiyy b. Hâtm peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e:
«Ya Resûlallah Ben, yastigimin altina bir beyaz, biri siyah iki ip koydum. (Bununla) geceyi gündüzden seçiyorum.» dedi. Resûlüllah (Salîallchü Aleyhi ve Sellem):
«Senin yastigin pek genismis, Bu beyaz iplikle siyah iplik gecenin karanligi ile gündüzün aydinligindan ibarettir.» buyurdular.
Bu hadîsi Buh âri «Kitâbu's-Savm» ile «Kitabu't-Tefsir» de Ebû Dâvud «Kitâbu's-Savm'da, Tirmizi «Kitâbu't-Tefsir» de muhtelif ravilerden tahric etmislerdir.
Tirmizi onun hakkinda «Hasen Sahih bir hadistir.» demistir.
Ikaal : Araplarin deve bagladiklari iptir.
Mücâhid'in rivayetinde bunun yerine «Kildan iki iplik aldim.» denilmistir.
Hadîsin bir rivayetinde söyle buyurulmustur: «Dedim ki Yâ Resûlallah, bu beyaz iplikle siyah iplikden murâd nedir? Bunlar hakikaten iki iplik midir? Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Sayet ipliklere baktinsa sen hakikaten pek kaim kafaliymissin.» buyurdu.
Sonra ilâve etti:
«Hayir, bundan murâd, gecenin karanligi ile gündüzün aydinligidir.»
Ebû Davud'un rivayetinde: «Ben biri beyaz, biri siyah iki ip alarak yastigimin altina koydum da, onlara baktim, fakat ipleri biribirinden seçemedim. Sonra bunu Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e anlattim da, güldü ve
«Öyle ise senin yastigin pek genis ve uzunmus. Bundan murad : Gece ile gündüzden ibarettir, buyurdu» denilmektedir.
Ebû Avâne 'nin rivayet ettigi Mutarrif hadîsinde : «ResûlüIIaH (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) güldü ve :

— «Hayir öyle degil, ey kalin kafali, buyurdular.» denilmistir.
«SenIn yastigin pek genismis.» ifâdesindeki yastik uykudan kinayedir. Maksat «Senin uykun pek çok ve derinmis.» demektir.
Bâzilari yastigin basdan kinaye oldugunu söylerler. Nitekim : «Sen hakîkaten pek kalin kafaliymissm.» hadîsi de bunu te'yid etmektedir.
Bir takimlari kaim kafali tâbirinin ahmakliktan kinaye oldugunu söylerler. Zira kafanin haddinden fazla büyük ve genis olmasi, gabâvet ve «Safiyye fcinti Huyey tavâf-i ifâzayi yaptiktan sonra hayz gördü. Ben onun hayz hâlini HesûlüUah (Sallaliahü Aleyhi ve Selletn)'e anlattim da Resûlüllah (Sallal'.ahü Aleyhi ve Seilem):
— O bizi yolumuzdan alikoyacak mi? buyurdu. Ben :
— Yâ Kesûlullah! O ifâsini yapmis ve beyti tavaf elmisdi. Ifâzadan sonra hayiz gördü dedim. Bunun üzerine Resûlüllah (Sailaîlahü Aleyhi ve Seilem) :
«Öyle ise yola revân olsun!» buyurdular.

383- (...) Bana Ebu't-Tahir ile Harmeletu'bnü Yahya ve Ahmed b. îsâ rivayet ettiler. Ahmed (bize rivayet etti). Ötekiler (bize haber verdi) tâbirlerini kullandilar. (Dediler ki) : Bize Vehb haber verdi. (Dedi ki) : Bana Yûnus, Ibni Sihâb'dan bu isnâdla haber verdi. Âise Leys hadîsinde oldugu gibi :
«Peygamber (Sailaîlahü Aleyhi ve Seilem) 'in zevcesi Safiyye binti Hu-yeyy veda hacciiida temiz iken ifâzasmi yaptiktan sonra hayzim gördü...» demis.

(...) Bize Kuteybe yani Ibni Saîd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Leys rivayet etti. H.
Bize Züheyr b. Harb da rivayet etti, (Dedi ki) : Bize Süfyân rivayet etti. H.
Bana Muhamniedu'bnü'l-Mûsennâ dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdü'l-Vehhâb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Eyyûb rivayet etti, Bu râ-vilerin hepsi Abdurrahmân b. Kaasim'dan, o da babasindan, o da Aise'-den naklen onun Resûlüllah (Sailaîlahü Aleyhi ve Seilem) 'e Safiyye'nin hayiz gördügünü söyledigini Zührî'nin hadîsi mânâsinda rivayet etmislerdir.

384- (...) Bize Abdullah b. Meslemete'bni Ka'neb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Eflâh, Kaasim b. Muhammed'den, o da Âise'den naklen rivayet etti. Âise söyle demis :
«Safiyye'nin tavafi ifâzayi yapmadan hayiz göreceginden korkuyorduk. Derken yanimiza Resûlüllah (Saîlalîahü Aleyhi ve Sellem) gelerek:
— Safiye bizi yolumuzdan alikoyacak mi diye sordu. Biz:
— O ifâzasim yapti, dedik.
— Öyleyse alikoymayacak buyurdular.

385- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) ; Mâük'e, Abdullah b. Ebî Bekr'den dinledigim, onun da babasindan, onun da Amra binti Abdirrahmân'dan, onun da Âise'den naklen rivayet ettigi su hadîsi okudum. Âise Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e :
— Yâ Resûlallah! Safiyye binti Huyeyy hayz gördü, demis. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
— Galiba o bizi yolumuzdan alikoyacak. Sizinle birlikte beyti tlvâf etmis miydi? demis. Oradakiler :
— Hay hay etmisti! cevâbini vermisler.
— Öyle ise yola çiksin! buyurmuslar.(Dedi ki) : Bize Fudayl b. Süleyman [4] rivayet etti : (Dedi ki) : Bize Ebû Hazim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Sehl b. Sa'd rivayet eyledi. (Dedi ki) : Su (size ak iplilc kam iplikten seçilinceye kadar yiyin için) âyeti nazil olunca bâzi kimseler bir beyaz bir de siyah iplik alarak bunlari birbirinden seçinceye kadar yemeye devam ederdi. Nihayet Allah rAzze ve Celle) (Fecirden) kavl-i kerîmini indirerek bundan muradi beyân eyledi.

35- (...) Bana Muhammed b. Sehl Et-Temîmi [5] ile Ebû Bekir b. Ishâk rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Ibni Ebî Meryem rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Gassân haber verdi. (Dedi ki) : Bana Ebû Hâzim, Sehl b. Sa'd (Radiyallahü an/r/dan naklen rivayet etti. Sehl söyle demis: Su âyet (yani) :
(Size ak iplik kara iplikten seçilinceye kadar yiyin, için) kavl-i ilâhisi nazil olunca bazi kimseler oruç tutmak îstedimi her biri ayaklarina bir siyah bir de beyaz iplik baglarlar da, bu iplikleri birbirinden seçinceye kadar yiyip içmeye devam ederlerdi. Bundan sonra Allah (Fecirden) kavlini indirdi. Bu suretle Allah'in bu âyetten gece ile gündüzü murâd ettigini anladilar.
Bu hadisi Buhâri «Kitâbu's-Savm» ile «Kitâbu't-Tefsir» de. Nesâî «Kitabu's-Savm» da muhtelif râvilerden tahric etmislerdir.
Bundan evvelki hadîsde Hz. Adiyy'in biri beyaz digeri siyah Iki ipi yastiginin altina koydugu bildirilmisti. Bu hadîsde Ashâb-i Kiram 'dan bâzilarinin iki ipligi ayaklarina bagladiklari görülüyor. Fakat iki rivayet arasinda münâfaat yoktur. Zira bâzilarinin iplikleri yastiklarinin altina koymasi, digerlerinin ayaklarina baglamasi mümkündür. Ulemâdn bir takimlari iki rivayetin arasini bulmak için Ashâb'in sahur zamanina kadar iplikleri yastiklarinin altinda tuttuklari, sahur zamaninda onlari ayaklarina bagladiklari ihtimâlinden bahsetmislerse de, bu ihtimâl uzak görülmüstür. Çünkü o zaman kendileri uyanik bulunacaklari için ayaklarina iplik baglamaya hacet yoktur. Ellerinde onlari daha iyi görürler.
Ri'y : Manzara dimektir.
Bâzilari bu kelimeyi «ra'y» ve «ri'iyy» seklinde rivayet etmislerdir.
Fakat Kaadî Iy âz buna itiraz etmis, hatâ oldugunu söylemistir.
Bu sekilde rivayet sahih olsa biîe mer'i yani görünen mânâsina gelecegini bildirmistir.
Kurtubî (?-656), Hz. Adiyy rivayeti ile bu rivayetin arasini bulmus ve: Adiyy rivayetinin Seh1 rivayetinden sonra vârid olabileceginden bahisle Hz. Adiyy'in, Seh1 rivâyetin-deki maceraydi isitmemis olmasi ihtimalini ileri sürmüstür.
- Maamafih yine Kurtubî 'nin beyânina göre her iki hadîsin ayni kaziyye hakkinda vârid olmasi muhtemeldir. Yalniz râvilerden bazisi âyetteki «Fecir» kelimesini muttasil olarak zikretmis, bâzilari onu âyetten ayirmislardir. Çünkü bu kelime âyet-i kerîme'nin bas tarafindan hayli zaman sonra nazil olmustur.
Bâzilari bir sene sonra indirildigini söylerler.
Tahavî'nin rivayetine göre âyet-i kerîme nazil olduktan sonra Ashâb-i Kiram bir müddet fecir doguncaya kadar yiyip içmeye devam etmisler, sonra Allah Teâlâ Hazretleri fecir kaydini indirmekle bu hükmü neshetmistir.
Fakat Kaadî Iyâz, Tahavî 'nin bu sözüne itirazda bulunmus ve hükmün onun dedigi gibi evvelâ sabit olup, sonradan neshedilme-digini hadisden muradin bu isi bazi Bedeviler'in te'vil suretiyle yaptiklarini beyândan ibaret oldugunu söylemistir.

36- (1092) Bize Yahya b. Yahya ile Muhammed b. Rumh rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Leys haber verdi. H. Bize Kuteyhetü'bnu Saîd de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Leys, Ibni Sihâb'dan o da Salim b. Abdillah'dan, o da Abdullah (Radiyallahü anh) dan o da Resûlüllah (SaUaUahü Aleyhi ve Selle m) 'den naklen rivayet eyledi, söyle buyurmuslar :

68- Haci Olanla Olmayanin Kabe'ye Girip Içinde Namaz Kilmasinin ve Kabe'nin Her Tarafinda Dua Etmasinin Müstehab Olusu Babi

388- (1329) Bize Yahya b. Yahya Et-Temîmî rivayet etti. (Dedi ki) : Mâlik'e, Nâfi'den dinledigim, onun da Ibni Ömer'den naklen rivayet ettigi su hadîsi okudum: «Re$û\ülla.h (Sallallahü Aleyhi've Seüem) beraberinde Üsâme, Bilâl ve Kabe hizmetçisi Osman b. Talha oldugu halde Kabe'ye girmis ve kapisini kapamis. Sonra (bir

müddet) orada durmus. Ibni Ömer demis ki:
— Bilâl çiktigi vakit Resûlüllah (Salialiahü Aleyhi ve Sellem) ne yapti? diye sordum. Bilâl:
— Iki direk soluna, bir direk sagma, üç direk de arkasina aldi, sonra namaz kildi; cevâbini verdi. O gün Beyt-i Serif alti direk üzerine idi.»

389- (...) Bize Ebu'r-Rebî' Ez-Zehrânî ile Kuteybetü'bnü Saîd ve Ebû Kâmil-i Cahderî hep birden Hammâd b. Zeyd'den rivayet ettiler. Ebû Kâmil (Dedi ki) : Bize Hammâd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ey-yûb. Nâfi'den, o da Ibni Ömer'den naklen rivayet etti. Ibni Ömer söyle demis: Fetih günü Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (Mekke'ye) gelerek Kabe'nin harîmine girdi. Ve Osman b. Talha'ya haber gönderdi. O da anahtari getirerek kapiyi açti. Sonra Peygamter (Sallatlahü Aleyhi ve Sellem) ile Bilâl, Üsâmctu'fcnu Zeyd ve Osman b. Talha içeri girdiler. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'In emriyle kapi kapandi. Içerde uzun zaman kaldilar. Sonra kapiyi açdi. Abdullah demis ki:
— Ben herkesten acele davranarak oradan çikarken Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'i karsiladim. Bilâl de pesinde idi. Bilâl'e :
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) içerde namaz kildi mi? diye sordum.
— Evet! cevâbini verdi.
— Nerede kildi? dedim.
— Yüzüne karsi gelen iki diregin arasinda! dedi. (Yalmz) kaç rekât namaz kildigini sormayi unuttum,»

390- (...) Bize Ibni Ebî Ömer rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süf-yân, Eyyûb'ü Sahtiyânî'den, o da Nâfi/den, o da Ibni Ömer'den naklen rivayet etti. Söyle demis :
«Fetih yilinda Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Üsâmetübnü Zeyd'e âit disi bir deve üzerinde gelerek onu Kabe'nin harîmine çöktür-dü. Sonra Osman b. Talha'yi çagirdi. Ve :
— Bana anahtari getir., dedi. Osman hemen annesine gitti. Fakat annesi anahtari ona vermek istemedi. Osman :
— Vallahi yâ onu bana verirsin, yahut su kiliç belimden çikar, dedi. Bunun üzerine annesi anahtari ona verdi. O da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e gelerek onu kendisine teslim etti- Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kapiyi açti...» Bundan sonra râvi, Hammad b. Zeyd hadîsi gibi rivayette bulunmustur.

391- (...) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya yâni El-Kattân rivayet etti. H.
Bize Ebû Bekr b. Ebî Seybe de rivayet etti. (Dedi ki) ; Bize Ebii Üsâme rivayet etti. H.
Bize Ibni Nümeyr dahî rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki) : Bize Abde, UbeyduIIah'tan, o da Nazi'den, o da Ibni Ömer'den naklen rivayet eyledi. îbni Ömer söyle elemis:
«Resuiüllah (Sallalkihü Aleyhi ve Sellem), beraberinde Üsâme. Bilâl ve Osman b. Talha oldugu halde Beyt-î Serife girdi. Müteakiben üzerlerinden kapiyi uzun zaman kapadilar. Bilâhare kapi açildi, içeriye ilk giren ben idim. Ve Bilâl'e rastlayarak :
— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) nerede namaz kildi? diye sordum. Bilâl:
— Iki ön direk arasinda; cevâbini verdi. Ama Resûlüilah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYin kaç rekât namaz kildigini ona sormaya unuttum.»

392- (...) Bana Humeyd b. Mes'ade rivayet etli. (Dedi ki) : Bize Hâlid yâni Ibnü'l-Hâris rivayet etti, (Dedi ki) : Abdullah b. Avn, Nâfi'den, o da Abdullah b. Ömer'den naklen rivayet etti. Abdullah Kabe'ye (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) varmis, Peygamber ile Bilâl ve Üsâme Kabe'ye girmis bulunuyorlarrms. Osman b. Talha üzerlerinden kapiyi kapamis. Abdullah söyle demis :
«Orada uzun müddet kaldilar. Sonra kapi açildi ve Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) çikti. Ben merdivenden adimlayarak Beyt-i Se-rîf'e girdim. Ve: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) nerede namaz

kildi? diye sordum.
— Surada! dediler. Fakat onlara kaç rekât namaz kildigini sormaga unuttum.»

393- (...) Bize Kuteyhetu'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Leye. rivayet etti. H.
Bize Ibni Runih da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Leys, Ibn-i Sihâb'-dan, o da Sâlim'den, o da babasindan naklen haber verdi. Babasi (Abdullah) söyle demis: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) beraberinde Üsâmetu'bnü Zeyel, Bilâl ve Osman b. Talha oldugu halde Beyt-i Serife girdi ve üzerlerinden kapiyi kapadilar. Açtiklari zaman ilk giren (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)ben oldum ve Bilâl'e rastlayarak orta Resûlüllah Beyt'in içinde namaz kildi mi? diye sordum. Bilâl:
— Evet, iki yemânî diregin arasinda namaz kildi! cevabini verdi.

394- (...) Bana Harmeletü'bnü Yahya rivayet etti. (Dedâ ki) : Bize Ibiîi Vehb habeir verdi. (Dedi ki) : Bana Yûnus, Ibni Sihâb'dan naklen haber verdi. (Demis ki) : Bana Salim b. Abdillâb, babasindan naklen haber verdi. Babasi söyle demis: « Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi, ve Seîlem) in, Üsâmetu'bnü Zeyil, Bilâl ve Osman b. Talha ile birlikte Kâibe'ye girdigini gördüm. Onlarla beraber baska bir kimse girmedi. Sonira üzerlerinden kapi kapandi.
(Yine) Abdullah b. Ömer sunu söylemis : «Bana Bilâl yahut Osman b. Talha haber verdi ki: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SelIem) Kabe'nin içinde iki yemânî diregin arasinda namaz kilmis.»
Bu hadîsi Buhâri hacc bahsinde tahrîc etmistir.
Görülüyor ki birinci rivayette Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in iki direk solunda, bir direk saginda ve üç direk arkasinda oldugu halde alti direk arasinda; diger rivayetlerde iki yemânî direk arasinda namaz kildigi bildiriliyor. Buhâri'nin rivayetinde saginda ve solunda birer, arkasinda da üç direk oldugu halde namaz kildigi ve o gün Beyt-i Serifin alti diregi bulundugu bildiriliyor. Bu sebeple rivayetler ûrasmda bir nevî iskâl zuhur etmekte ise de Kirmani buna. cevap vermis ve: «Direk lâfzi cinstir. Bire de. ikiye de ihtimâli vardir.-Bi-nâenaleyh mücmeldir. Bu mücmeli Mâlik, Ismail b. Ebi Üveys rivayetinde beyân etmis, sagindaki direklerin de iki oldugunu söylemistir. Bu suretle direkler alti olur» demistir. Nitekim babimizin birinci rivayetinde : «Soluna iki. sagma bir, arkasina da üç direk aldi» denilmek suretiyle direklerin alti oldugu beyân edilmistir.
Bâzilari rivâyetlerdeki ihtilâfa bakarak vak'anm ayri ayri zamanlarda iki defa cereyan ettigine kaail olmuslardir. Bir rivayette ResûlüJ-lah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in iki direk sagina, iki soluna, üç de arkasina alarak namaz kildigi bildirilmistir. Bu takdirde direklerin yedi olmasi îcab ederse de nefs-i hadisde : «O gün Beyt-i Serîf alti direk üzerindeydi.» denilmesi bu rivayeti reddeder. Iki yemânî direk arasinda namaz kildigini bildiren rivayette diger direkler zikredilmemistir.

395- (1330) Bize Ishâk b. Ibrahim ile Abd b. Humeyd hep birden Ibni Bekr'clen rivayet ettiler. Abd (Dedi ki) : Bize Muhammed b. Beki haber verc'li. (Dedi ki) : Bize Ibni Cüreyc haber verdi. (Dedi ki) : Atâ'ya : Sen Ibni Abbâs'i (siz ancak tavaf etmeye memur oldunuz, Kabe'ye girmege memur degilsiniz) derken isittin mi? diye sordum. Atâ':
— Ibni Abbâs Kabe'ye girmekten nehy etmezdi. Lâkin ben onu söyle derken isittim, dedi. «Bana Üsâmetu'bnu Zeyd baber verdi ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Beyt-i Serife girdigi vakit onun her tarafindan duâ etmis ama çikincaya kadar orada namaz kilmamis. Çiktigi zaman Beyt'in önünde iki rek'ât namaz kilmis ve :
— Iste kible budur! buyurmus. Atâ' (Demis ki) : Ben IbnI Abbâs'a :
— Kabe'nin taraflarindan murâd nedir? Onun köselerinde mi (namaz kilmis) : diye sordum.
— Beyt-i Serifin karsisina gelen her yerinde! cevâbini verdi.»

396- (1331) Bize Seybân b. îferrûh rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hemmâm rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Atâ', Ibni

Abbâs'dan naklen rivayet etti ki: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Kabe'ye girmis. Kabe'nin içinde alti direk varmis. Bir diregin yaninda durarak duâ etmis,, fakat namaz kilmamis.

Bu hadîsi Buhâri ve Nesâ: hacc bahsinde tahric etmislerdir.

Hadîs-i serif Buhâri'de mürsel olarak rivayet edilmistir. Hz. Bilâl rivayetinde Veygamher (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)in Kâbe'de namaz kildigi; Üsâme (Radiyallahü anli) rivayetinde ise namaz kii-mayip sadece her tarafinda duâ ettigi görülmektedir. Bu bâbda Nevevî sunlari söylüyor : «Hadîs ulemâsi Bilâl rivâyetiyle amel hususunda ittifak etmislerdir. Çünkü bu rivayet bir hüküm ispat etmektedir. Ayni zamanda bunda ilim ziyâdeligi vardir. Binâenaleyh onu tercih etmek gerekir. Namazdan murâd ma'Iûm ve mâhûd olan rükû'îu sü-cûdîu namazdir. Bundan dolayidir ki Hz. Ibni Ömer: (Ona Re-snlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)'in kaç rekât namaz kildigini sormayi unutmusum, demistir. Hz. Üsâme'nin (namaz kilmadi) demesine gelince bunun sebebi sudur : Kabe 'ye girip kapiyi kapadiklari vakit her biri duâ ile mesgul olmus. Üsâme (Radiyallahü anh) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selle m)'i Beyt-i Serifin bir tarafinda duâ ederken görmüs; sonra kendisi de Beyt'in baska bir tarafinda duâ etmistir. Hz. Bi1âI Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)de yakin bulundugu için onun namaz kildigini görmüs, Üsâme (Radiyallahü anh) uzakta bulundugu ve mesguliyeti sebebiyle bunu görememistir. Zâten Resûîüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemyin bu namazi hafif idi. Binâenaleyh Hz. Üsâme'nin zanniyla amel ederek namaz kilmadi demesi caizdir. Fakat Bilâl (Radiyallahü anh) hakîkaten namaz kildigini görmüs ve haber vermistir.»

Yine Nevevî'nin beyânina göre Kabe 'nin içinde bir duvarina yahut kapali olan kapisina karsi dönerek namaz kumanin caiz olup olmayacaginda ulemâ ihtilâf etmislerdir. îmam-i Âzam. Sev-rî, Imam Safiî, Imam Ahmed ve cumhûr-u ulemâya göre Kâ'be 'nin içinde farz ve nafile namaz kilmak caizdir. Imam Mâlik nafile namazin mutlak surette caiz olacagina, fakat namazlarla vitr, sabah namazinin iki rekât sünneti ve Iki rekât tavaf namazi küinamiyacagma kaail olmustur.

Muhammed b. Cerîr, Mâlik îler'den Esbag ve Zâhiriler 'den bâzilari Kâ'be 'nin içinde farz veya nafile hiç bir namazin kilmamiyacagini söylemislerdir. Kaadî Iyâz bu kavli Hz. Ibni Abbâs'tan da rivayet etmistir.

Cumhurun delili Hz. Bilâl hadîsidir. Nafile namaz sahih olunca farz da sahihtir.

Osman b. Talha (RadiyallahüanJi) Kâbe.i Muazzana'nin mütevellisi idi. Onu açip kapamak ve hizmetinde bulunmak kendisine aitti. Hudeybiyye musâlâhasmda Ha1id b. Ve1îd ve Amr b. Âs (Radiyallahü anh) ile birlikte müslüman olmus; Mekke'nin fethinde hazir bulunmus, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Kabe 'nin anahtarini onunla birlikte Seybetü'bnu Osman b. Ebî Ta1ha'ya teslim ederek:

«Ey Talha ogullari! Bunu sizde kalmak üzere alin. Onu sizden hiç kimse alamaz meger ki zâlim ola» buyurmustu. Hz. Osman bilâhara Medîne'ye gitmis, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in vefatina kadar orada kaldiktan sonra tekrar Mekke'ye dönmüs ve kendi vefatina kadar orada kalmistir. Vefati kirkiki târihine rastlar.

Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Kâ'be'ye girdikten sonra kapisini kapamasi halk basina üsüsüp de huzû' ve husûuna mâni olmasinlar diyedir. Bu hâdise Mekke'nin fethedildigi gün olmustur.

Nevevî diyor ki; «Ibni Ömer rivayetinin zahirine bakilirsa kendisi Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in nerede namaz kildigini Bilâl, Üsâme ve Osman (Radiyallahü anli) hazerâti-nm hepsine sormustur. Fakat Kaadî Iyâz hadîs ulemâsinin bu rivayeti çürüttüklerini, Dârekutnî 'nin : "Ibni Avn burada vehm etmistir. Baskalari ona muhalefetle bu hadîsi yalniz Bilâl'e is-nad etmislerdir" dedigini söylemektedir.» Gerçi Ibni Avn'in rivâyetini te'yîd eden nakiller de varsa da meshur olan rivayet Hz. Bi1âl'in bu hadîsi münferiden nakletmis olmasidir:

Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem)'in : «Iste kible budur» sözü üzerine Hattâbî sunlari söylemistir : Bunun mânâsi kible meselesi bu beyte karsi dönmek hususunda istikrar kesbetmistir. Binâenaleyh bugünden sonra neshedilemez. Artik ebediyyen siz ona dogru namaz kilin demektir. Mamafih ashabina imamin nereye durmasinin sünnet oldugunu anlatmak istemis olsa da bir ihtimâldir. îmani Kabe 'riin köselerine ve etrafina degil, dogrudan dogruya cephesine karsi duracaktir. Namaz her tarafinda caiz olmakla beraber sünnet olan vecih budur.»

Nevevî burada üçüncü bir mânâ ihtimâlinden bahsetmistir. Ona göre hadîsin mânâsi «Kible' bütün harem yahut Mekke veya Kabe ;nin etrafindaki mescid degil, bizzat Kâ'be'dir demektir.» Ha-dîs-i serîf gündüz nafileleri ikiser rekât kilinir diyenlerin delilidir. Imam Safiî ile Mâlik ve Ahmed b. Hanbel'e göre gece ve gündüz nafilelerini ikiser rek'ât kilmak efdaldir. Hanefîler-den Imam Ebû Yûsuf'la Muhammed'e göre gece nafilelerini ikiser rekât kilmak, îmam-î Âzam'a göre ise gece ,ye: gündüz nafilelerini dörder rekât kilmak efdaldir. Hz. Imami Pîfe bâbdaki delili îbni Abbâs (Radiyallahü atth) hadîsidir. Mezkûrv^aj, dîsde :
«Resûlültah (Sallallahii Aleyhi ve Sellein) dört rekât nafile namaz kilardi ki bu rekâtlarin güzelligini ve uzunlugunu sorma» denilmektedir.
Hadîs-i Serîf Kabe 'nin içinde farz veya nafile hiç bir namaz kilinmaz diyenlerin aleyhine delildir.

397- (1332) Bana Süreye b. Yûnus rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Hüseym rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ismail b. Ebî Hâlid haber verdi. (Dedi ki) :ResûlülIah (SaîlaîlahüAîeyhiveSelkm)"m sahabîsi Abdullah b. Ebî Evfâ'ya : Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Sellem) ömresi esnasinda Beyt-i Serîfe girdi mi? diye sordum.
— Hayir! cevâbini verdi,
Bu hadîsi Buhâri «Hacc» ve «Megâzî» bahislerinde, Ebû Dâvûd, Nesâî ve Ibni Mâce hacc bahsinde muhtelif râ-vilerden tahrîc etmislerdir.
Buhâri'nin rivayetinde: «KesûlüHah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ömre yapti da Beyt-i tavaf etti ve Makâm-i Ibrâhîm'in arkasinda iki rekât namaz kildi. Beraberinde kendisini halktan örten kimseler vardi. Bir adam Ilmi Ebî Evfâ'ya :
— Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Selletn) Kâ'be'ye girdi rni? diye sordu. Ibni Ebî Evfâ: Hayir! cevâbini verdi.» denilmektedir.
Resûlüllah (SaîlaUahü Aleyhi ve Sellem)'in bu umresinden murâd Hicretin yudinci senesi henüz Mekke fethedilmezden Önce îfâ buyurdugu ömre-i kazadir. Nevevî diyor ki : «Ulemâ Resûlüllah (SaîlaUahü Aleyhi ve Sellem) in Beyt-i Serife girmemesine sebep içinde bulunan putlarla suretler oldugunu söylemislerdir. Zâten müsrikler bunlari degistirmek için onun Kabe'ye girmesine müsaade etmezlerdi. Mekke fethedilince Resûlüllah (SaîlaUahü Aleyhi ve Sellem) hu suretlerin def edilmesini emir buyurdu. Ondan sonra Kabe 'ye girdi.»
Kurtubî'nin beyânina göre Kâ'be'nin içinde üçyüzaltmis put bulunuyormus. Müsrikler her gün, ayri bir puta taparlarmis. Imam Ahmed'in «Müsned»inde Hz. Câbir'den rivayet ettigi bir hadîs-de : «Kâ'be'de birçok suretler vardi. Peygamber (SaîlaUahü Aleyhi ve Sellem) Ömeru'bnü'l-Hattâb'a bunlari mahvetmesini emir buyurdu. Ömer de bir elbise islatarak bunlari onunla sildi. Müteakiben Peygamber (SaîlaUahü Aleyhi ve Sel1em) Kâ'be'ye suretlerden eser kalmamis olarak girdi.» denilmektedir.

69- Ka'be'nin Yikilip, Yapilmasi Babi

398- (1333) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Muâviye, Hisâm b. Urve'den, o da babasindan, o da Âîse'den naklen haber verdi. Âise (RadIyallahü ariha) söyle demis : Bana Resûlüllah (SaîlaUahü Aleyhi ve Sellem) :
«Eger kavmin küfürden yeni kurtulmus olmasaydi ben Kâ'be'yi yikar da Ibrahim (Aleyhisselâm)'\n temelleri üzerine kurardim. Çünkü Kureys Beyt-i serifi bîna ederken isi kisadan tutmustur. Ben Kâ'be'ye bir Arka kapi yapardim» buyurdular.

(...) Bize bu hadîsi Ebû Bckr b. Ebî Seybe ile Ebû Küreyb de ri-vâyct ettiler. (Dediler ki) : Bize Ibni Nümeyr, Hisâm'dan bu isnâdla rivayet etti.

399- (...) Bize Yahya b. Yabyâ rivayet etti. (Dedi ki) : Mâlik'e Ibni Sihâb'dan dinledigim, onun da Salim b.

Abdülâh'lan naklettigi, ona da Abdullah b. Muhammed b. Ebû Bekr-i Siddîk'in, Abdullah b. Ömer'den, o da Peygamber (SalîalJahii Aleyhi ve Sillem) 'in zevcesi Aise'den naklen haber verdigi su hadîsi okudum : «Resûlüllah (Saîîallahü A leyhi ve Sellem) Âise'ye:
— Görmedin mI kavmin Kâ'be'y bina etmisler Ibrahim (Sallatlahü Aleyhi ve Sellem) 'Internetlerinden noksan yapmislar? buyurmus. Âise (Radiyallahü anha) demis ki, ben :
— Yâ Eesûlallah sen onu Ihrahîm (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in temelleri üzerine çevirsene! dedim. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Eger kavmin küfürden yeni kurtulmus olmasaydi bunu yapardim.» buyurdular.
Abdullah b. Ömer: «Eger Âise bu sözü Kesû\ü\iah(SaUaliahü Aleyhi ve Sellem)'den isittiyse ben Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in Hacer-i Esved'den sonra gelen iki rüknü istilâm etmemesini ancak Beyt-i Serifin Ibrâhîm (Aleyhisselâm) 'in temelleri üzerine tamamlanmamasina hanile-derim.» demis.

400- (...) Bana Ebu't-Tâhir rivayet etti. (Dedi ki)-: Bize Abdullah b, Vehb, Mahrem e'den naklen haber verdi. H, Bana Harun b. Saîd' El-Eylî do rivayet etli. (Dedi ki) : Bize Ibni Vehb rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Mahrametirbnu iBükeyr. babasindan naklen haber verdi. (Demis ki) : IhnI Ömer'in azadlisi Nâfi'î söyle devken isittim : Ben Abdullah b. Ebî Bekr b. Kuhâfe'yi, Abdullah b. Ömer'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeUem) 'in zevcesi Âise'den naklen rîvâyef ederken dinledim. Aise söyle demis: Ben Resûlüîlah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'i:
— Eger kavmin câhüiyet devrinden yahut küfürden yeni kurtulmus olmasaydi Kâ'be'nîn birikmis malini Allah yolunda sarfeder de kapisini yerden yapar hterden de bazi yerleri ona katardim; buyururken isittim.

401- (...) Bana Muhammed b.Hatim rivayet etti. (Dedi ki) > Bana Ibni Mehdî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Selim b. Hayyân, Saîd yani Ibni Mînârdan naklen rivayet etti. (Demis ki) : Abdullah b. Zübeyr'i sunu söylerken isittim : Bana teyzem yani Âise dedi ki : Resûlüllaîi (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— Yâ Âise! Eger kavmin sirkten yeni kurtulmus olmasaydi ben kâ'be'-yi yikar da yere yapisrk (aiçakj yapardim. Ona biri sarkî, biri garbî olmak üzere iki kapi açardim. Hicr tarafindan da ona alti arsin yer katardim. Çünkü Kureys Kâ'be'yi bina ederken onu küçültmüstür buyurdular.

402- (...) Bize Hennâd b. Seriyy rivayet etti, (Dedi ki) : Bize Ib-ni Ebî Zaide rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Ibni Ebî Süleyman Atâ'dan naklen haber verdi. Atâ1 söyle demis:
«Yezîd b. Muâviye zamaninda Samlilar Mekke'ye hücum ederek Beyt-i Serif yandigi ve olan oldugu vakit Ibni Zübeyr, taa hacc mevsiminde halk gelinceye kadar onu hâli üzere birakti. (Bununla) halki Samlilar üzerine tescî' yahut harbe sevketmek istiyordu. Halk haccdan dagilinca Ibni Zübeyr:
— Ey cemaat! Kabe hakkinda bana re'yinîzi söyleyin. Onu yikip da yeniden mi bina edeyim? Yoksa harâb olan yerlerini tamir mi eyliye-yim? Ibni Abbâs:
— Bana bu bâbda bir fikir zahir oldu. Harâbolan yerlerini tamir etmeni ve halkin müslüman olduklari vakit bulduklari bir beyti, müslü-maii olduklari vakit bulduklari taslari, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)in de Peygamber gönderildigi vakit buldugu bu seyleri hâli üzere birakmani muvafik görüyorum, dedi. Bunun üzerine Ibni Zübeyr sunlari söyledi:
— Sizden birinizin evi yansa onu yenilemedikçe gönlü razi olmaz. Sü halde Rabbinizin Beytine nasil razi olabiliyorsunuz? Ben Rabbinie üç defa istiharede bulunacagim. Sonra yapacagim ise niyet edecegim.»
Üç gece geçtikten sonra Kabe'yi yikmaya karar verdi. Halk Kabe'nin üzerine çikan ilk insanin basina gökten bir belâ iner korkusuyla onu bu isten vazgeçirmeye çalistilar. Nihayet Beyt-i Serifin üzerine bir adam çikarak ondan bir tas atti. Halk onun basina bir sey gelmedigini görünce hep birden Ibni Zübeyr'e tabî' oldular ve Beyt-i Serifi yikarak yere kadar indirdiler. Ibni Zübeyr Kâ'be'nin binasi yükselinceye kadar (kible vazifesi görmek üzere) bir takim direkler diktirdi. Ve üzerlerine perdeler çektirdi.

Ibni Zübeyr demis ki : «Ben Âise'yi söyle derken isittim. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Halk küfürden yeni kurtulmus olmasaydi ben mutlaka Kâ'be'ye Hicr'den bes arsin yer katar ve ona Insanlarin girecegi bir kapi ile çikacaklari bir kapi açardim. Ama bende Kâ'be'nîn binasina yetecek nafaka yoktur.» buyurdu.
Iste bugün ben sarfedecek nafaka buluyorum. Insanlardan da korkacak degilim.» Ata' (sözüne devamla) söyle demis: «Ibni Zübeyr Kabe'ye Hicr'den bes arsin yer katti. Hattâ bir temel açarak halka gösterdi. Halk ona baktilar da binayi onun üzerine kurdu. Kâ'be'nin uzunlugu onsekiz arsindi. îbni Zübeyr ilâveyi yapinca bunu kisa görerek uzunluguna on arsin katti. Beyt-i Serife iki kam yapti. Bunlarin birinden girilir, digerinden çikilirdi. Ibni Zübeyr katledilince Haccâc, Mervân'a mektup yazarak bunu ve îbni Zübeyr'in Kabe'yi Mekkelilerden âdil bir takim kimselerin gördükleri bir temel üzerine bina ettigini haber verdi. Abdül Melik de ona :
— Biz Ibni Züheyr'in berbâd ettigi bir seyde yokuz. Uzunluguna yaptigi ilâveyi oldugu gibi birak, fakat Hicr'den yaptigi ilâveyi eskiden bina edildigi sekle çevir. Açtigi kapiyi da kapa! diye cevap yazdi. Bunun üzerine Haccâc binayi yikarak eski sekline iade etti.

403- (...) Bana Muhammedu'bnu Hatim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muhammed b. Bekr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize IbiiI Cüreyc haber verdi. (Dedi ki) : Ben Abdullah b. Ubeyd b. Unieyr iie VeJid b. Atâ'yi Haris b. Abdillâh b. Ebî RebîVdaii naklen ribâyet ederlerken dinledim. Abdullah b. Ubeyd dedi ki : Haris b. Abdillâh, Abdülmelik b. Mer-vâ'nin hilâfeti zamaninda onun yanina geldi. Abdülmelik Ibni Zübeyr'i kasdederek ;
— Ben Ebû Hubeybin Âise'den isittigini söyledigi seyleri ondan isittigini zannetmiyorum, dedi. Haris:
— Bilâkis (Bunlari ondan ben isittim mukaabelesinde bulundu.) Abdül-Melik :
— Aise'yi ne derken isittin? diye sordu. Haris :
— Dedi kî Kesûlüllah [Sallallahü Aieyhi ve Sellem) :
Senin kavmin Beyt-i serifin binasini noksanlastirdilar. Eger sirkten yeni kurtulmus olmasalardi onlarin biraktigini yerine iade ederdim. Seyet benden sonra kavmin Kö'be'yi yeniden bina etmeyi düsünürlerse gel onlarin biraktigi yeri sana göstereyim, buyurdu.
Müteakiben Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
Âise'ye yedi arsina yakin bir yer göstermis. Bu hadîs Abdullah b. Ubeyd'indir. Velîd b. Ata' ona sunlari da ziyâde etti : «Peygamber tSüHailahü Aleyhi ve Sellem) :
— Kâ'be'ye sark ve garb tarafindan yerden yapma iki kapi koyardim. Kavminin Kâ'be kapisini niçin, yüksege kaldirdigini bilir misin? buyurdu. Ben :
— Hayir! dedim.
— Oraya dilediklerinden baska kimse girmesin diye serefini muhafaza . Içîn (yükselttiler). Bir adam Kâ'be'ye girmek Istedi mi onun kapiya çikmasina müsaade ederler. Tam girmek üzere bulundugu sirada adami iterler de düserdi; buyurdu.
Abdülmelîk Hâris'e : «Âise'nin bunu söyledigini sen isiHIn ha?» dedi. Haris :
— Evet! cevâbim verdi. Bunun üzerine Abdülmelik sopasiyla bir müddet eseledikten sonra :
— Keske Ebû'z-Zübeyr'i üzerine aldigi seyîe bashasa biraksaydmi dedi.

(...) Bize bu hadîsi Muhammedi b. Amr b. Cebele dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Âsim rivayet etli. H.
Bize Abd b. Humeyd de rivayet etti. (Dedi ki) : Abdürrazzâk haber verdi. Her iki râvi, Ibni Cüreyc'den bu isnâdla Ibni Bekr hadisi gibi rivayette bulunmuslardir.

404- (...) lîana Muhammed b. Hatim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdullah b. Bekr £s-Sehmî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hâlim b. Ebi Sagira, Ebû Kazea'dan naklen rivayet etti ki, Ahdülmelik b. Mervân Beyt-i Serifi tavaf ederken anîden sunlari söylemis :
— Allah Ihni Zübeyrin belâsini versin. Ümmü'I-inü'minin üzerinden yalan söylüyor: Ben ona ResûlüUah

(Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Yâ Âise! Kavmin küfürden yeni kurtulmus olmasaydi ben Beyt-i Serifi yikar, ona Hicr'den ilâve yapardim. Çünkü kavmin binada noksanlik yapmislardir buyurdu» derken isittim, diyor. Bunun üzerine Haiis h. Ab-diUâh'b. Rebîa:
— Öyle deme yâ emire'l-mü'minîn! Ümmü'l-mü'mintnin bunlari söyledigini ben de isittim,, demis. Abdû'l-Melik:
— Bunu Kâ'be'yi yikmadan isîtseydini, onu Ibni Zübeyr'in h'ink ettigi sekilde birakirdim, demis.
Bu hadîsi Buhâri «Hacc» bahsinin birkaç yerinde dört tarikten rivayet ettigi gibi «Ehâdîsû/1-Enbiyâ» ve «Tefsir» bahislerinde; .Nesâî dahi «Hacc», «Ilim» ve «Tefsir» bahislerinde muhtelif râvilerden tahric etmislerdir.
Kureys'in Kâ'be !yi bina ederken isi kisadan tutmasinda:! murâd mâlî kudretleri yetmedigi için binayi eski temelleri üzerine kirmayip bir kismini binânm hâricinde birakmalaridir. Ibni Zübey-in halka gösterdigi eski temel Hz. Ibrahim (Aley üsse lam) zamanindan kalmadir.
Ulemânin beyânina göre Kâbei Muazzama bes def;-; yapilmistir. Ilk defa melekler tarafindan, ikincide Hz. Ibranim , üçüncüde câhüiyet devrinde Kureys tarafindan, dördüncüdv: Ibni Zübeyr, besincide Haccâc b. Yûsuf taraflarindan bina edilmistir. Bugünkü sekli Haccâc zamanindan kalrna-dii1. Bazilari Haccâc 'dan sonra iki yahut üç defa yenilendigini söylemislerdir. Sonralari ulemâ Beyt-i Serîf'in yikilip yapilma-' sina cevaz vermemislerdir. Hattâ Hârûner "Resîd 'in Kâbe:yi yikarak yeniden Ibni Zübeyr 'in bina ettigi sekilde kurmak istedigi ve bunu Imam Mâ1ik'e sordugu vakiî Hz. Imam’m :
«Allah askina yâ Emiral-Mü'minîn, bu Beyti hükümdarlara oyuncak yapma. Herbiri onu bozarak yeniden yapmak ister. Bu suretle Bcyt-i Serifin heybeti insanlarin kalperinden gider.» dedigi rivayet olunur.
Hz. Abdullah b. Ömer'in : «Eger Âise bu sözü Ke-sûlüliah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den isittiyse...» demesi Kaadî Iyâz'in beyânina göre Hz. Âise 'nin rivayetini zayif göstermek veyâ dogrulugunda süpheye düsürmek için degildir. Zira Hz. Âise (Radiyaüahüanha) hellsyis, zabt ve nakil hususunda hadîsinde asla süphe edilmeyen bir sahabîyedir. Lâkin Araplar ekseriya bir sözü böyle süpheye düsürecek tarzda rivayet ederler. Bu gibi sözlerden murâd yakînen inançtir.
Hicr : Kâbe.i Muazzama 'nin garb tarafindaki yarim duvarla çevrilen yarim dâire seklindeki yerdir. Rivayetlerin bâzilarinda ttesûlüllah (Saüailahii Aleyhi ve Sellem) !in bu yerden. Kabe 'ye alti ar-Sin, diger bazilarinda bes arsin, bir rivayette yedi arsina yakin bir miktar katmak istedigi bildirilmektedir. Ibni Sa1â1 bu bâbdaki ri-vayetlerinde muzdarip oldugunu söylemis ve : «Farz yakînen sâkit olmak için 'bunlarin ziyâde bildireni ile amel etmek gerekir.» demistir. Nevevî diyor ki: «Ulemâmiza göre Hacer-i Esved 'den sonra gelen kisimdan alti arsin mikdânndaki yer bilittifâk Kabe'-den sayilir. Fazlasi hakkinda hilaf vardir. Bir kimse Beyt-i Serîf'i alti arsindan fazla uzaktan tavaf etse ulemâmizdan bu hususta iki kavil vardir. Birinci kavle göre bu tavaf caizdir. Delili sadedinde bulundugumuz hadîslerin zahirleridir. Horasan'li ulemâmizdan birçoklari bu kavli tercih etmislerdir. Ikinci kavle göre Hicrin içinden veya duvarindan tavaf caiz degildir. Tavaf, Hicr'in disindan yapilir. Sahih olan kavil de budur. Imam Safiî 'den nassan rivayet edilen kavil bu oldugu gibi Irak'li ulemâmizin cumhuru kat'iyyetle buna kâail olmus; Ashâb-i Kiram'm cumhuru dahî bunu tercih etmislerdir. Ebû Hanîfe 'den maada bütün müslüman ulemâsi buna kaail-dirler. Ebû Hanîfe ise (Hicrin içinden tavaf eden bir kimse Mekke'de kalirsa tavafini iade eder. Yeniden tavaf etmeden Mek-k e 'den dönerse kurban keser ve yaptigi tavafi kendisine kâfi gelir.) demistir.
Cumhurun delili Peygamber (Sallallohü Aleyhi ve Seîîein) 'in hicrin arkasindan tavaf etmesinden ve (Hacc ibâdetlerinizi almalisiniz) Duyurmasidir. Müslümanlar Peygamber (SaUallahii Aleyhi ve Seîlem) zamanindan bugüne kadar bu sekilde amel etmislerdir. Hicr'in hepsi yahut bir kismi Beyt-i serîfden ma'dûd olsun tavaf mutlaka onun arkasindan yapilir, Nitekim Peygamber (Salhllahü Aleyhi ve Sellem) öyle yaprmsdir.» Kâ'be'yi yiktiktan sonra Ibn i Zübeyr'in bir takim direkler diktirmek, üzerlerini perdelerle örtmesi o günlerde namaz kilanlar, onlara karsi dursun ve Kabe 'nin yerini bilsinler diyedir. Bu direkler bina duvarlari bir hayli yükselip herkes tarafindan görülmeye baslanincaya kadar durmus, sonra kaldirilmislardir.

Abdülmelik'in : «Biz Ibni Zübeyr'in berbâd ettigi bir seyde yokuz» sözünden muradi Ibni Zübeyr'i ayiplamaktir.»
Kabe 'nin Ibni Zübeyr tarafindan yapilmasina altmisdört târihinde baslanilmis, altmjsbes senesinde bitirilmistir. Ibni Zübeyr üzerine gönderilen ordu Samlilar dan mütesekkildi. Bunu Yezîd b. Muâviye gondermisdi. Ordu Harem-i Serîf-i ifsâd etmis, pek çok kanlar dökmüs, manciniklarla tas atarak Kâbe'yi hasara ugratmis nihayet Mekke 'den çekilmezden önce Yezîd'in ölüm haberi gelmistir. Bu harbin sebebi Ibni Zübeyr 'in hilâfet hususunda Yezîd'e bey'at etmemesidir.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Maslahatla mefsedet tearuz eder de aralarini bulmak mümkün olmazsa daha mühim olani tercih edilir. Çünkü Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Kâbe'yi yikarak îbr ahi m(Radiyallahü anh) m kurdugu temeller üzerine bina etmenin bir maslahat oldugunu haber vermis, lâkin bu maslahata ondan daha büyük bir mefsedet tearuz etmistir. O da yeni müslüman olan bazi kimselerin fitneye düsmesi korkusudur. Çünkü Arap1ar câhiliyet devrinde Kabe 'nin faziletine itikad eder, onu degistirmeyi en büyük kabahatlardan sayarlardi. Bu sebeple Resûlüllah (SallallaJiü Aleyhi ve Sellem) Kâbe'yi yikmaktan vazgeçmistir.
2- Hükümdar, raiyesinin masâlihini düsünmeli, onlarin din ve dünyâlarina zarar getirecek seylerden kaçinmalidir. Bundan yalniz zekât almak, hudûd-u ser'iyyeyi tatbik etmek gibi seyler müstesnadir. Zira bunlar kulun zararina degil, menfaati için mesru' olmuslardir.
3- Halki memnun etmek ve nefretlerini mûcib olacak seylerden sakinmak gerekir.
4- Kabe'nin masraflarindan artan malini Allah yolunda sarfet-mek caizdir. Ancak hadîsin bir rivayetinde Allah yolundan muradin Kabe 'nin bina edilmesi oldugu bildirilmistir. Su halde Kâbe'ye nezir veya hibe edilen mallar onun ihtiyaçlarina sarfedildikten sonra kalan kismi Kabe 'yi yenilemek hususunda sarfedilir demektir.
5- Mühim islerde Islâm hükümdarinin o islerden anlayanlarla mü-sâverede bulunmasi müstehabdir.
6- Kaadî Iyâz, Ibni Zübeyr'in Kabe yapilirken direkler diktirerek üzerlerine perde çektirmesiyle îmam Ma1ik'in mezhebine istidlal etmis ve namazda Kabe'nin yerine degil binasina kar§i durmanin maksâd GIdugunu söylemistir. Sair ulemâya göre üzerinde bina olsun olmasin Kabe'nin bulundugu yere dogru namaz kilmak caizdir.
7- Mazluma yardim, zemmü giybeti red ve dogr söyleyen bir kimseyi yalanci çikarana karsi onun dogrulugunu tasdik gerekir. Çünkü Ibni Ebî Rebîa: «Öyle deme yâ emîra'I-mü'minîn! Bunu ben de isittim» diyerek Abdülmelik b. Mervân'i intibaha davet etmistir.
8- Yalniz Hicr'e karsi durarak namaz kilmak caiz degildir. Hicr Ile beraber Kabe 'nin bir cûz-ü olsun namaz kilanin karsisinda bulunmalidir. Zîrâ bu bâbdaki hadîsler haber-i vâhid kabîlindendirler. Haber-i Vâhid ancak zan ifâde eder. Halbuki müslümanlann Mescid-i Haram 'a karsi namaz kilmalari yakînen emir buy-rulmustur. Bu bâbda ona yakm olanlarla uzaktakiler arasinda fark vardir. Yakindakiler bizzat Kâbe'ye karsi, uzaktakiîer Kabe 'nin bulundugu semte dogru namaz kilarlar. Hanefî1er'le Mâ1ikî1er'in mezhebi bu oldugu gibi Sâfiî1er'den Nevevi dahî buna kaail olmustur.

70- Kabe'nin Hicr'i ve Kapisi Babi

405- (...) Bize Saîd b. Mansûr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebu'I-Ahvâs rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Eshas b. Ebî's-Sa'sâ', Esved b. Ye-zîd'den, o da Âise'den naklen rivayet eyledi. Âise (RadiyaUahü anha) söyle demis : «ResûlüIIah (Sollallahü Aleyhi ve Seller») 'c : Cedr, Beyt-i Seriften mi-dir? diye sordum.
— Evet! cevâbini verdi.
— O halde onu niçin Beyt-i Serife katmamislar? dedim. Resûlüllah
— Çünkü senin kavminin nafakasi yetmemis; buyurdu.

— Beyt'in kapisi neden yüksek? diye sordum. Eesûlülîah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem);
— Bunu kavmin istediklerini içeriye almak, istediklerini men ermek Için yapmislar. Eger kavmin câhiiiyetten yeni kurtulmus olmasa ben de kalplerinin inkârindan korkmasaydim Cedr'i Beyt-i serîfe katmaya ve kapisini yerle bir seviyeye getirmeye bakardim, buyurdular.

406- (...) Bize bu hadîsi Ebû Bekr b. Ebî Seybe de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ubeydullah yani Ibni Mûsâ rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Seybân Es'as b. Ebî's-Sa'sâ'dan, o da Esved b. Yezîd'den, o da Âise'den naklen rivayet etti. Âise söyle demis: «Resûîüîlah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e Hicr'i sordum...» Râvî hadisi Ebû'l-Ahvas hadîsi mânâsinda rivayet etmistir. O, bu hadîsde sunu da söylemistir : «Ben: Beyt-i Serifin kapisi neden yüksek yapilmis ona merdivensiz çikilmiyor? diye sordum. Resul üliah
— Kalpleri nefret eder korkusuyla (yüksek yapilmis) buyurdu.»
Bu hadîsi Buhâri ile Ibni Mâce hacc bahsinde tahrîc etmislerdir.
Cedr'den murâd, Hicr'dir. Hz. Âise'nin bunun Beyt-i serîf'den sayilip sayilamiyacagini sormasi üzerine Resûlüllah (SallaIiahü Aleyhi ve Sellem)m evet cevâbini vermesi bütün Hicr'in Kabe 'den ma'dûd olduguna delildir. Abdullah b. Abbâs (Radiyattahü anii) onun Beyt-i Serîf 'ten ma'dûd olduguna fetva verir: «Ben de Ibni Zübeyr gibi Beyt-i Serîf 'e hükmetsem bütün Hicr'i ona katardim. Beyt'ten olmasa hiç onun etrafindan tavaf edilir miydi?» dermis. Tirmizî 'nin Hz. Âise 'den rivayet ettigi bir hadîsde Âise (Radiyallahü anha) söyle demistir : «Ben Beyt-i Serîf'e girerek içinde namaz kilmak istedim de UesûlüllahfSallallahü Aleyhi ve Sellem) elimden tuttu ve beni Hicr'e götürerek :
— Beyt-i Serife girmek istersen Hicr'de namaz kil. Çünkü Hicr Beyt'in bir parçasidir. Lâkin kavmin Kabe'yi bina ederken isi kisadan tuttular da onu Beyt'ten çikardilar, buyurdu.» Tirmizî: «Bu hadîs hasen sahihtir.»
demistir. Ayni hadîsi Ebû Dâvûd ile Ne sâî dahî tahrîc etmislerdir. Mamafih ulemâ bütün Hicrin Kabe 'den ma'dûd olup olmadiginda ihtilâf etmislerdir. Aynî diyor ki: «Üstadimiz Zeynü'd - Dîn (Rahimehullah) bu hadîs bütün Hicr'in Kabe 'den ma'dûd olduguna delildir derdi. Safiî 'nin «El-Muhtasar»daki sözünün zahiri ve Sâfiiyye ulemâsindan bir cemaatin kavillerinin muktezâsi da budur. Nevevî : (sahih olan budur. Safii 'nin nas-san kavli bu oldugu gibi ulemâmizin cumhuru da kat'iyyetle buna kaail olmuslardir, diyor. Nevevî'den önce Ibni Salâh da bu kavli tercih etmistir.
Râfiî ise : «Sahih olan kavle göre Hicr'in her yeri Beyt'ten ma'dûd degildir. Onun Beyt-i Seriften sayilan yeri Beyt'te bitisik olan alti arsin miktaridir) demistir. Sâfiî1er'den Ebû Muhammed Cüveynî ile oglu Imâmû'l-Haremeyn, Imam Gazâlî ve Baga vî dahî buna kaail olmuslardir.»
Az yukarda isaret ettigimiz veçhile Ibni Salâh bu bâbdaki rivayetlerin muzdarip oldugunu, bir rivayetle Hicr'den alti arsin, diger rivayette bes, baska bir rivayette yedi arsina yakin yerin Kafa e 'den ma'dûd oldugu bildirildigini söylemis, bu hal karsisinda farzin yakînen sakit olabilmesi için en yüksek adetle amel etmek lâzimgeldigini söylemistir.
Ulemâdan bâzilarina göre Resûlüllah (SallaHahü Aleyhi ve Sellem)-in beyân buyurdugu kalp korkusundan murâd, müsriklerin iftihari yalniz Kabe 'ye giren hak eder diye endiseye düsmeleridir. Hadîs-i serifin hükmü yukarki rivayetlerde görülmüstür.

71- Kötürümlük, Ihtiyarlik ve Benzerleri Yahut Ölüm Sebebiyle Âciz Kalan Bir Kimse Namina Hacc Etme Babi

407- (1334) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Mâlik'e, ttbni Sihâb'dan dinledigim, onun da Süleyman .b. Yesâr'dan, onun da Abdullah b. Abbâs'dan naklen rivayet ettigi su hadîsi okudum: Ibni Abbâs söyle demis: «Fadl b. Abbâs Kesû\ül\ah(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in terkisinde bulunuyordu. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeUem)'e Has'am kabilesinden bir kadin fetva istemege geldi. Derken Fadl kadina, kadin da Fadî'a bakismaya basladilar. Bunun üzerine Resûlüllah (SallallahüAleyhi ve Sellem) Fadl'm yüzünü Öbür tarafa

çevirmeye basladi. Kadin:
— Yâ Resûlallah! Allah'in kullarina hacc hakkindaki farizasi babama seyh-î fânî iken yetisti. Babam deve üstünde duramiyor. Binâenaleyh onun nâmina ben haccedebilir miyim? dedi. Resûlüllah (SallaV.ahü A leyhi ve Sellem) :
— Evet, cevâbini verdi. Bu hâdise veda hacctnda oldu.»
Bu hadîsi Buhâri «Hacc, Megâzî ve îsti'zân» bahislerinde muhtelif râvilerden tahrîc ettigi gibi Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî ve Ibni Mâce dahî «Hacc» bahsinde yine muhtelif râvilerden rivayet etmislerdir.
Hadîsin isnadinda ihtilâf edilmistir. Sahih olan kavle göre hadîs-I serif mürseldir. Çünkü Veda haccinda Resûlüllah (SallallahüAleyhi ve Sellem) Hz. Ibni Abbâs 'i ailesinin zayif olanlanyle birlikte geceleyin Müzdelife 'den Mina'ya göndermis; kendisi de bayram sabahi Fadî b. Abbâs 'i terkisine alarak yola çikmistir. Binâenaleyh Ibni Abbâs (Radiyallahü anh) hâdiseyi gözüyle görmemis Fadl 'dan isitmistir. Nitekim bundan sonraki rivayette bu cihet tasrîh edilmistir. Hz. Ibni Abbâs'm vak'ayi birkaç kisiden isitmis olmasi da mümkündür. Yalniz kimden isittigini bu rivayette tasrîh etmemistir.
Fadl. (Radiyallahü anh) Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeHemyin amcasi Abbâs b. Abdi1 mutta1ib'in ogludur.
Redîf: Hayvan üzerinde bulunan bir kimsenin arkasina oturandir. Buna lisânimizda terkisine almak denir. îbni Mendeh'in beyânina göre Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in terkisine aldigi zevatin sayisi otuz küsuru bulur.
Has'am : Yemen'de bir kabilenin adidir. Bir rivayette suâl soran ka-dmm Cüheyne kabilesine mensûb oldugu bildirilmistir. «Et-Tev-dîh» nam eserde mezkûr kadinin Gâsiye yahut Gâyise olmasi ihtimâlinden bahsedilmistir. Soranin erkek mi kadin mi ve keza suâlinin, babaya mi anneye mf yahut kardese mi ait oldugu, hadîsin muhtelif rivayetlerinde muhtelif sekillerde beyân edilmistir. Sahîh olan rivayetlerin ekserisine göre suâli soran kadindir ve babasi nâmina hacetmenin hükmünü sormustur. îbni Hibbân'm rivayet ettigi Ibni Abbâs hadîsine göre suâl soran erkektir ve babasi nâmina haccetmeyi sormustur.
Tirmizî'nin tahrîc ettigi Büreyde hadîsinde bir kadinin annesi nâmina hacc edip edemiyecegini sordugu bildirilmektedir. Bu rivayetlerin arasini bulmak için Seyh Zeynü'd-Dîn suâlin müteaddid defalar sorulduguna kaail olmustur. Bu takdirde bir defa Be-sûiüllah (SaUatlahüAleyhiveSeliem)'e bir kadin babasi nâmina hacc edip edemiyecegini, baska defa diger bir kadin annesi nâmina kezâlik ayri ayri zamanlarda bir adam annesi nâmina, diger biri babasi nâmina, üçüncü bir zât kardesi nâmina hacc edip edemiyeceklerini sormuslar demektir. Sünen sahiplerinin rivayetlerine göre erkeklerden bu hususta suâl soranlar Husayn b. Avf ile Lakît b. Âmir 'dir. Ka-dinlardan suâl soranlarin isimleri belli degildir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler :

1- Hayvan kuvvetli olmak sartiyle bir kimseyi terkisine almak caizdir. Bu is büyükler arasinda bilhassa hacc mevsiminde âdettir. Çünkü yollar kalabalik, yürümek mesakkatlidir. Bir de haccda hayvan üzerinde gitmek yürümekten efdaldir.
2- Ihram hâlinde kadm yüzünü açabilir. Bu hususta ulemânin ittifaki vardir. Mamafih suâl soran kadinin yüzünde peçe bulunmasi ihtimâli de vardir.
3- Hz. Fadl'in kadina bakmasi, insan tabiatinin Benî Âdem'e galebe çaldigini ve insanin sehvetlerine karsi olan za'fim gösterir.
4- Âlim olan bir zât'in baskasinda gördügü kusurlari mümkün mertebe degistirmege çalismasi gerekir. ResûliiUah (SaHallahü Aleyhi ve Sellem)in Hz. Fad1'm rnenettigi halde kadina bir sey dememesi ihtimâl hü-kümde ikisi de bir oldugu için kadinin bunu anlayacagina itimad etti-gindendir. Yahut Fad1'i men etmekle her ikisini kasdetmistir. Mâ1iki1er'den bâzilari bu hadîsle istidlal ederek kadinin yüzünü örtmesi lâzim gelmedigine kaaiî olmus: «Erkege düsen vazife kadina bakmamaktir» demislerdir.

5- Bizzat haccetmekten âciz olan bir kimse narama baskasinin hacc etmesi caizdir. Hanefîler'le Sevrî, Safiî, Ahmed b. Hanbe1 ve îshâkm kavilleri budur.

Imam Mâlik ile eys ve Hasan b. Sâ1ih'a göre hayâtta olan bir kimse nâmina baskasinin hacc etmesi caiz degildir. Yalniz hacc etmeden ölen kimse nâmina baskasi hacc edebilir. Bu hu-sûsda îmam Mâlik 'ten üç kavil rivayet edilmistir. Meshur olan birinci kavle göre Ölen nâmina dahî bir kimse hacc edemez. Ikinci kavline göre çocuklari hacc edebilir. Üçüncü kavline göre ölenin vasiyyeti varsa onun nâmina baskasinin hacc etmesi caizdir. Hz. Mâ1ik'in birinci kavli Ibrahim Nehaî ile bazi selef ulemâsindan da rivayet olunmustur. Ibni Ebî Seybe 'nin «Musannef»inde Hz. Ibni Ömer 'den rivayet ettigi bir hadisde Ibni Ömer (Radiyallahü anh) 'nin : «Hiç bir kimse baskasi nâmina. hacc etmesin ve hiç bir kimse baskasi nâmina oruç tutmasin» dedigi bildirilmistir. Imam Safiî ile cumhur-u ulemâ 'ya göre vasiyyet olsun olmasin ölen bir kimsenin farz veya nezir hacci baskasi tarafindan edâ edilebilir. Hacc masraflarini ölenin terekesinden çikarmak îcab eder. Sâfiîîerden «Et-Tevdîh» sahibi: «Bize göre nafile haccda dahî vekil göndermek caizdir. Iki kavilden sahih olani budur.» demistir. Hadîs-i serif erkek nâmina kadinin hacc edemiyecegini söyleyen Hasen b. Hayy'm aleyhine, bunu caiz görenlerin lehine delildir. Bu bâbda Hanefîler 'den «EI-Hidâye» sahibi sunlari söylemistir : «Kaide sudur ki ehli sünnete göre bir insan namaz, sadaka, oruç ve daha baska amellerinin sevabini baskasina hediyye edebilir. Çünkü Peygamber (Sallallahil Aleyhi ve Sellem) 'in biri kendi digeri ümmeti nâmina olmak üzere iki tane koç kurban ettigi rivayet olunmustur. Ibâdetler muhteliftir. Bâzisi zekât gibi sirf mâlî, bâzisi namaz gibi bedenî, bir takimi da haccda oldugu gibi her ikisinden mürekkebdir. Birinci nevîde baskasi namina amel caiz; ikinci nevîde hiç bir suretle caiz degildir. Üçüncü nevîde ise acz hâlinde caiz, kudret halinde caiz degildir. Aczin sarti ölünceye kadar devam etmektir. Zâhir-î mezhebe göre hacc kimin nâmina yapildiysa onun olur. Delili Has'amiyye hadîsidir, îmam Muhammed'e göre baskasi namina giden kimse kendisi haci olur. Gönderen kimseye de yaptigi masraflar karsiliginda sevap verilir.

Ibni Battal'm beyânina göre hasta iken hacc için bedel gönderip sonra iyilesen kimse hakkinda ihtilâf edilmistir. Küfe ulemâsi ile Imam Safiî ve Ebû Sevr bu haccm kâfî gelmiye-cegine kaail olmus, iyilestikten sonra tekrar hacc etmenin farz oldugunu söylemislerdir. Imam Ahmet'le îshâk'a göre böyle bir kimse nâmina yapilan hacc caiz ve kâfidir. Hasta iken hacca vekil gönderip de sonra ölen kimsenin hükmü dahî ihtilaflidir. Küfe ulemâ-siyla Ebû Sevr'e göre yapilan bu hacc kâfidir. Imam Sâfiî'den iki kavil rivayet olunmustur. Bunlarin birine göre yapilan hacc kâfi; digerine göre kâfi degildir. Esah olan kavil de budur.

Ibni Abdi'l-Berr'in beyânina göre ulemâ bu hadîsin mânâsi hakkinda ihtilâf etmislerdir. Bir cemaat hükmün soran kadinin babasina mahsus oldugunu, baskasinin ona kiyas edüemiyecegini söylemislerdir. Çünkü Allah Teâlâ hazretleri hacci gücü yetenlere farz kilmistir. Kadinin babasi gücü yetmeyenlerdendir. Binâenaleyh ona hacc farz degildir. Imam Mâlik ile diger Mâ1ikiyye ulemâsinin kavilleri budur. Onlara göre hacc bedenî ibâdetlerdendir. Su halde namaza kiyâsen onda da bir kimsenin baskasina vekâlet etmesi caiz degildir. Ibni Hazm'in rivayet ettigi bir hadîsde : «Bir kadiü : Babam bir pîr-i fânidir, dedi. Bunun üzerine Peygamber (Sallalkûiü Aleyhi ve Seîletn) :

— Onun nâmina sen hacc et. Ama ondan sonra bu hiç bir kimseye câîz degildir, buyurdu.» denilmektedir. Ayni hadîsi Muhanimed b. Hibbân El-Ensârî de rivayet etmisse de onun rivayetinde «ondan sonra bu hiç bir kimseye caiz degildir» cümlesi yoktur. Her bu iki rivayet mürsel olmakla ve daha baska illetlerle zayif görülmüstür. îbni Tîn hacca güç yetme meselesini Beyt-i serife varmaya muktedir olmaktir diye tarif etmistir. Yalniz âdetten hârice çikmamasi sarttir. Binâenaleyh bir kimsenin âdeti yürüyerek sefer etmekse hayvan bu-lamasa bile yürüyerek gitmesi lâzimdir. Baskalarindan dilenmeyi âdet edinen kimse dilenmekle Mekke Ve varabilecekse yiyecegi olmasa bile hacca gitmesi lâzimdir. Dilenmeyen ve sefere hayvanla giden kimseye binecek hayvan buluncaya kadar hacc farz degildir. îbni Battal bu kavlin Ibni Ziibeyr, îkrime ve Dahhâk'in mezhepleri oldugunu söylemistir.

îmam A'zam ile Imam Safiî 'ye göre zâd ve rahle buîamavan kimseye hacc farz degildir.

Zâd'dan murâd: Hacca gidip dönünceye kadar kendine ve çoluk çocuguna lâzim gelen nafakadir. Râhile binecek

vâsitadir. Hasan-i Basrî, Mücâhid, Saîd b. El-Müseyyeb, Saîd b. Cübeyr, îmamAhmed, Ishâk, Abdülazîz b. Seleme ve Sûhnûn 'un kavilleri dahî budur.
Kurtubî, îmam Mâlik 'le diger Mâ1ikiyye ulemâsinin Has'amiyye hadîsinin zahirini :
«Allah için yoluna gücü yetenlere Beyt-i haccetmek insanlarin boynuna borçtur.» [6] âyet-î kerîmesine muhalif gördüklerini güç yetme meselesinde esâs beden kuvveti oldugunu, bu sebeple Imam Mâlik 'in zâhir-î Kur'ân tercih ettigini söylemistir. Fakat cumhur tarafindan buna cevap verilmis ve zâd ü râhile hadîsinin âyetteki güç yetmesinden muradin ne oldugunu beyân ettigi bildirilmistir. Mezkûr hadîs Kesûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) 'den sahih ve hasen yollarla rivayet olunmustur.
6- Bir kimse kendisi hacc etmemis bile olsa baskasi nâmina hacca gidebilir. Çünkü hadîs mutlaktir. Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) kadina kendisinin hacc edip etmedigini sormamistir. Imam Âzam1-la Imam Mâlik ve bir rivayette Imam Ahmed'in mezhepleri budur. Mezkûr kavil Hasan-i Basrî, Ibrahim Nehaî, Eyyûb ve Ca'fer b. Muhammed 'den de rivayet olunmustur.
Evzâî, Imam Sâfiîve Ishâk'a göre kendisi hacc etmeyen bir kimse baskasi nâmina hacca gidemez. Giderse kendisi için hacc etmis olur. Abdü1azîz böyle bir haccm bâtil oldugunu giden nâmina dahî sahîh olmadigini söylemistir. Bu kavil Ibni Abbâs (Radiyallahü anh)'dan da rivayet olunmustur. Ebû Dâvûd 'un Hz. îbni Abbâs 'dan rivayet ettigi bir hadîste: Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) Subrume nâmina lebbeyk diyen bîr adami isitti de :
— Kim bu Subrume? diye sordu. O zât:
— Kardesimdir yahut akrabamdir! cevâbim verdi. Bunun üzerine Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Selîcm) :
— Sen içendi nâmina haccettin mî? diye sordu. Adam:
— Hayir! dedi.
— (Evvelâ) kendi nâmina haccet, (sonra) Subrume için hacca git, buyurdular.» denilmektedir. Fakat Tahâvî Subrume hadîsinin ma'lûl oldugunu söylemistir. Sahîh kavle göre hadîs îbni Abbâs 'a mevkuftur. Bu mânâda Ibni Abbâs' hazretlerinin Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigi sahîh hadîs sudur: «Resûîüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e hacca gitmemis bîr kimsenin baskasi nâmina hacc edip edemiyecegi soruldu da :
— Allah (Azze ve Celle) 'ye olan borç ödenmeye daha lâyiktir buyurdular.» Mezkûr hadîsde böylesi baskasi nâmina ihrama girerse kendisi için haccetmis olur kaydi yoktur. Bâzilari bu hadîsi nedb mânâsina hamletmeye çalismislardir.
7- Erkege vekâleten kadinin haccetmesi caizdir.
8- Anne ve babanin borçlarini ödemek ve diger hizmetlerinde bulunmak evlâdin vazifesidir.
9- Haccatü'k Vedâ demekte kerâhat yoktur.

408- (1335) Bana Aliyyü'bnü Asrem rivayet etti. (Dedi ki) : Bize îsâ, Ibiii CÜreyc'den, o da Ibiii Sihâb'dan naklen haber verdi. (Demis ki) : Bize Süleyman b. Yesâr, Ibiii Abbâs'dan, o da Fadl'dan naklen rivayet etti ki Has'am kabilesinden bir kadin :
— Yâ Resûlalîah! Babam bir pîr-i fânidir. Üzerinde Allah'in hacc hakkindaki farzi var. Ama kendisi devesinin sirtinda dogru dürüst otu-rannyor, demis. Bunun üzerine Peygamber (SaHallahü Aleyhi ve Sellem) :
— Öyle ise onun nâmina sen haccet! buyurmuslar.
Bu hadîsi Buhâri ile Tirmizî hacc bahsinde tahrîc etmislerdir, Tirmizî 'nin : «Ben bu hadîsi Muhammed'e ya'nî Buhâri'ye sordum da :
— Bu bâbda en sahîh hadîs îbni Abbâs 'in Fadî'dan rivayetidir. Cevâbini verdi.» dedigi rivayet olunur. Yine Tirmizî: «îhtimâl Ibni Abbâs bu hadîsi hem Fad1'dan hem de baskalarindan isitmis, sonra vasitasiz rivayet etmistir.» demektedir. Hz. Ibni Abbâs 'm vasitasiz rivayeti bundan önceki rivayettir. Mâmâ-fih sual soran kadinin Cemre-i Akabe 'de seytan tasladiktan sonra sormus olmasi ve Ibni Abbâs (Radiyallahü anh) 'in

orada bulunmus olmasi da ihtimâlden uzak degildir. Bu takdirde Ibni Abbâs (Radiyalttihü anh) hadîsi bazan kardesi Fad1dan naklen, bâzan da bizzat müsahedesine istinaden rivayet etmis olur. Nitekim Tirmizî, îmani Ahmed, oglu Abdullah ve Taberî 'nin rivayet ettikleri Hz. A1i hadîsi kadinin suâli, seytan tasladiktan sonra kurban kesilen yerde sordugunu ve Abbâs'm orada bulundugunu bildirmektedir ki, bu da ayni ihtimâli te'yîd eder. Abdullah b. Ahmed'in rivayetinde söyle deniliyor : «Sonra ResûlüHah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanma Has'am kabilesinden genç bir kadin gelerek:
— Babam bir pîr-i fânîdi»-. Kendisine Allah'in hacc farizasi yetismistir. Onun nâmina ben haccetsem kâfi gelir mi? diye sordu. RcsûIüJ-lah (SaHallahü Aleyhi ve Sellem):
— Baban nâmina haccet! buyurdu ve Fadl'i» boynunu büktü. Bunun üzerine Abbâs :
— Yâ Resûlallah! Amcanoglunun boynunu (neye) büktün? dedi. Peygamber (Sallaîlahü A leyhi ve Seîlem):
— Genç bir erkekîe genç bir kadini (n karsi kansya geldiklerini) gör-clüm de onlar nâmina seytandan emîn olamadim, buyurdular.»
Bu gösteriyor ki Hz. Abbâs suâî esnasinda orada imis. Binâenaleyh oglu Abdu11ah'in da orada bulunmasina bir mâni yoktur.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Âciz bir kimsenin hacca vekü göndermesi caizdir. Hanefî1er'e göre bedenen hacc etmeye kudreti olan bir kimsenin vekil göndermesi caiz degildir. Fakat kötürüm ve a'mâ gibi aczi daimî olan kimseler hacca vekil gönderebilirler. Acizlik, hastalik ve hapis gibi geçici seylerden olup ölümüne kadar devam ederse vekîl göndererek îfâ ettigi hacci kâfidir.
2- Anneye, babaya bakmak, hizmetlerinde bulunmak, borçlarini ödemek ve haccîarim îfâ etmek evlâdin vazifesidir.
3- Erkege vekâleten kadin hacc edebilir.
4- Hîn-i hacette kadin ulemâya fetva sorabilir.
5- Hadîs-i serif ilim yolunda sefere tesvik etmektedir.

72- Sabinin Haccinin Sahih Olmasi ve Onu Hacc Ettirenin Ecri Babi

409- (1336) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seyhti ile Zühe'yr b. Harb ve Ibni Ebî Ömer hep birden Ibni Uyeyne'den rivayet ettiler. Ebû Bekr dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne, Ibrahim b. Ukberden, o da Ibni Ab-bâs'm azadlisi Küreyb'den, o da Ibni Abbâs'tan, o da Peygamber
(Saiîaîlahü Aleyhi ve Selle m) 'den naklen rivayet etti. ResiilüÜah (Sallallakii Aleyhi ve Sellem) Ravha'tfa bir deve kervanina rastlayarak:
— Siz kimsiniz? diye sormus.
— Müslümanlar iz! cevâbini vermisler. Onlar da :
— Sen kimsin? diye sormuslar. Fahr-i Kâinat Efendimiz :
— Resûlüllah'im! buyurmuslar. Onun üzerine bir kadin ona bir çocuk arzederek:
— Bunun için hacc var midir? demis. Resûlüllah (SallallahU A leyh't ve Sellem):
— Evel! Sana da ecir (vardir)» buyurmuslar.

410- (...) Bize Ebû Küreyb Muhammed b. Alâ' rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Üsâme, Süfyân'dan, o da Muhammed b. Ukbe'den, o da Küreyb'den, o da Ibni Abbâs'dan naklen rivayet etti. Ibni Abbâs söyle demis:
«Bir kadin çocugunu arzederek :
— Yâ Resûlallah! Bunun için hacc var midir? diye sordu. Resûlüllah (SaUalküiü A leyhi ve Sellem) :
— Evet! Sana da ecir (vardir)» buyurdular.»

411- (...) Bana Muhammedü'bnü'I-Müsennâ rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdurrahmân rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyân Ibrahim b. Ukbe'den, o da Küreyb'den naklen rivayet eyledi ki, bir kadin bir sabi erz-ederek:
— Yâ Resûlallah! Bunun için hacc var midir? diye sordu. Resûlüllah (Sallatlafoü Aleyhi ve Sellem) :
— Evet! Sana da ecir (vardir)» buyurmuslar.

(...) Bize Ibni'l-Müsennâ rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdurrahmân rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyân, Muhammed b. Ukbe'den, o da Küreyb'den, o da Ibni Abbâs'dan naklen bu hadîsin mislini rivayet etti.
Bakb : Hassaten deve sahipleri mânâsina gelir. Esâs itibariyle on ve daha asagi adette kullanilir.
Ravha : Medîne-i Münevvere'ye otuz alti mil mesafede bulunan bir yerdir. Kaadî Iyâz: «Ihtimâl bu karsilasma geceleyin olmus da Hesûlüllah(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)i taniyamamislar. Yahut gündüz olmus, fakat onu daha evvel görmedikleri için bilememislerdir...» diyor.
Besûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemj'in : «Sana da ecir vardir» sözünden murâd, çocugu tasidigi ve ihrâmliya kaçinilmasi lâzim gelen seylerden koruyarak ona ihrâmli muamelesi yaptirdigi için kadinin sevap kazandigini anlatmaktir. Nevevî diyor ki: «Ulemâmizca sahîh olan kavle göre çocuk nâmina ihrama girecek olan velî, mali hususunda ve-Hlik yapacak olan babasi veya dedesi yahut vasi veya hâkim tarafindan tayin edilen kayyim yahut bizzat hâkim veya imamdir. Annesinin çocuk nâmina ihrami sahîh degildir. Meger ki, vasisi veya hâkim tarafindan tâyin edilmis .kayyimi olsun. Bâzilari anne ve asabe olan akrabanin mal hususunda velî olmalari caiz olmasa bile çocuk nâmina ihrama girebileceklerini söylemislerdir. Bütün bunlar mümeyiz olmayan küçük çocuk hakkindadir. Mümeyyiz olan çocuga velîsi izin verir ve çocuk kendisi ihrama girer. Velisinin izni olmadan çocuk ihrama girer yahut onun nâmina velî niyet ederse esah olan kavle göre hacc sahîh degildir. Mümeyyiz olmayan çocuk için velînin ihrama girmesi, kalbiyle bu çocugu ihrâmlandirdim diye niyet etmek suretiyle olur.»
Hadîs-i serîf küçük çocugun haccinin sahîh oldugunu delildir. Imam Mâlik, Imam Safiî, Imam Ahmed ve cumh»ûr-u ulemâ 'ya göre çocugun hacci mün'akid ve sahihtir. Yalniz nafile yerine geçtigi için âkil balig olduktan sonra imkân buldugu takdirde hac etmesi lâzim gelir. Imam-i A'zam'm: «Çocugun hacci sahîh degildir» dedigi rivayet olunmustur. Kaadî Iyâz diyor ki : «Çocuklara hacc ettirmenin cevazi hususunda ulemâ arasinda ihtilâf yoktur. Bunu yalniz bid'at taifelerinden biri caiz görmemisse de onlarin kavillerine itibar olunmaz. Hattâ bu kavil Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile ashabinin fiilleri ve keza icmâ-i ümmetle reddedilmistir. Ebû Hanîfe 'nin hilafi çocugun hacci mün'akid olup da üzerine hacc ahkâmi ve fidye, ceza kurbani gibi mükelleflere mahsus sâir ahkâmin terettûb edip etmemesi husûsundadir. Ebû Hanîfe bunlarin hiçbirini kabul etmiyor ve çocugun fidye vesâireyi icâb edecek hâllerden sakindirilmasinin ta'îîme alistirmak için yapildigini söylüyor. Cumhur ise : Bu hususta çocuga hacc ahkâmi carîdir. Onun hacci nafile olarak mün'akiddir, diyorlar. Çünkü Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Selle m) çocugun haccini takrir buyurmustur. Ulemâ bu haccin çocuk balig olduktan, sonra farz olacak hacc yerini tutmayacaginda müttefiktirler. Yalniz bir firka suzûz göstererek çocugun hacci farz olan hacc yerini tutar demislerse de ulemâ bunlarin kavilerine iltifat etmemislerdir.»

73- Haccin Ömürde Bir Defa Farz Olusu Babi

412- (1337) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yezîd fo. Hârûn rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Rabr b. Müslim El-Kurasî3 Mu-hammed b. Ziyâd'dan, o da Ebû Hüreyre'den naklen haber verdi. Ebû Hüreyre söyle demis: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bize hutbe okuyarak:
— Ey cemaat! Allah size haca farz kilmistir. Binâenaleyh hacc edin! buyurdular. Bunun üzerine bir adam ayaga kalkarak:
— Her sene mi yâ Resûlallah? diye sordu. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sükût buyurdu. Hattâ o

zât sözünü üç defa tekrarladi. Nihayet:

— Evet desem (her sene) vâcib olur. Siz de buna güç yetiremezsiniz buyurdu ve sunu ilâve etti:

— Ben sîzi biraktigim müddetçe siz de beni birakin. Sizden önce geçenler ancak çok sual sormalari ve Peygamberleri hakkinda ihtilâfa düsmeleri sebebiyle helak olmuslardir. Ben size bir sey emrettim mi ondan gücünüzün yettigi kadarini yapin! BIr seyden sîzi men ettim mi onu derhal birakin!» ,

Bu hadîsi Buhâri «Kitâbü'l-i'tisâmBda tahrîc etmistir. Yalniz onun rivayetinde hadîsin bas tarafi zikredilmemis : «Ben sizi biraktigim müddetçe siz de beni birakin» cümlesinden itibaren geri kalan kismi biraz lâfiz degisikligi ile nakledilmistir.

ResûlÜllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e suâl soran zât Akra' b. Habis 'tir. Nitekim hadîsin bir rivayetinde ismi tasrîh edilmistir.

Usûl-ü Fikih ulemâsi, mutlak emrin tekrar iktizâ edip etmiyecegi hususunda ihtilâf etmislerdir. Bu hususta dört mezhep vardir.

1) Mutlak emir umûm ve tekrar iktizâ eder.

2) Umûm ve tekrar iktizâ etmez. Lâkin bunlara ihtimâli vardir. Imam Safiî 'nin mezhebi budur. Nevevî diyor ki: «Ulemâ-mizca sahîh olan kavle göre emir tekrari iktizâ etmez. Ikinci kavle göre tekrari iktiza eder. Üçüncü bir kavle göre bir defadan fazlasi hakkinda beyâna ihtiyâç vardir. Binâenaleyh tekrari iktizâ ettigine ve etmedigine hükmolunamaz. Tevakkuf olunur. Bu kavlin sahipleri babimiz hadîsiy-le istidlal etmislerdir. Çünkü mutlak emir tekrari yahut adem-i tekrari iktizâ etseydi Hz. Akra' Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYe sor-mazdi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dahî kendisine: Suâle hacet yok. Mutlak emir su mânâya hamledilir, cevâbini verirdi. Emrin tekrar iktizâ ettigini söyleyenler Hz. Akra'm meseleyi ihtiyâtan ve îzâ-hat almak için sordugunu iddia ederler.»

3) Hanefîye ulemâsindan bâzilarina göre mutlak emir tekrar icâb etmez. Lâkin bir sarta muallâk olur veya bir vasfin sübütuyla mu-kayyed bulunursa tekrar ifâde eder.

4) Hanefî1er'in ekserisi tarafindan ihtiyar edilen sahih mezhebe göre mutlak emir umûm ve tekrar iktizâ etmez. Onlara ihtimâli de yoktur. Namaz, oruç ve zekât gibi ibâdetlerin tekerrür etmesi sebeplerinin tekerrüründen dolayidir. Haccm sebebi olan Beyt-i Serif tekerrür etmedigi için ömürde bir defa îfâ etmekle bu babdaki emir yerini bulur.

Marûdî , Hz. Akra'in suâli üzerinde su müteâlâda bulunmustur : «Hacc lûgatta kasit mânâsina gelir. Lügat itibariyle bunda tekerrür vardir. Binâenaleyh Hz. Akra' bu cihete bakarak haccm her sene tekerrür etmesine ihtimâl vermis olabilir. Lügat ulemâsindan naklettigimiz bu mânâya bakarak bâzilari ömre'nin vâcib oldugunu söylemislerdir. Onlara göre hacc emri lügat ve istikak itibariyle tekrar iktizâ eder. Halbuki ulemâ haccm ömürde bir defa farz olduguna icmâ akdetmislerdir. Binâenaleyh lügat itibariyle tekrar ifâde eden bu emir öm-renin vâcib olmasini iktizâ eyler.»

Yine Usûl-ü Fikih ulemâsina göre bir seyden nehy o seyi devam üzere birakmayi iktizâ eder. Binâenaleyh Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selleni)'in :

«SizI bîr seyden nehyettim mi onu derhal birakin» sözü itlâki üzere birakilir. Bundan yalniz zaruret hâli müstesnadir.

Resûiüllah (SailallaIiü Aleyhi ve Seliem)

«Ben sizi biraktigim müddetçe siz de benî birakin...» buyurmakla «size bir sey emir veya nehiy etmedigim müddetçe siz de beni birakin. Bir sey sormayin» yahut «Bir mesele hakkinda inceden inceye tafsilât istemeyin. Çünkü bu isin sonu Benî Isrâi1'in helaki gibi kötü bir neticeye varabilir» demek istemistir. Filvaki Allah Teâlâ hazretleri bir sigir kesmelerini Benî Israil 'e emir buyurmustu. Emre ita-atla herhangi bir sigiri kesseler emir yerini bulurdu. Fakat onlar Öyle yapmadilar. Kesilecek hayvanin rengi nasil, yasi kaç olacak gibi birçok sualler sordular. Onlarin bu isyankâr suallerine karsi Allah Teâlâ Hazretleri de kendilerine siddet gösterdi ve bu yaptiklarindan dolayi onlari zemmeyledi.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler :

1- Hüküm babinda Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Seliem) ictihâd-da bulunabilir. Içtihadinin vahye istinâd etmesi sart degildir. Mamafih sart oldugunu söyleyenler de vardir.
2- Serîatin emri olmaksizin hüküm yoktur. Zâten bu bâbda asil. seriat gelmeden bir seyin vâcib olmamasidir. Usûl-ü Fikih ulemâsinin muhakkiklarma göre sah ih olan mezheb budur.
3- Nevevî'nin beyânina göre : «Size bir sey emrettim mi ondan gücünüzün yettigi kadarini yapin» cümlesi, Islâm'in mühim kaidelerinden birini anlatmaktadir. Mezkûr cümle Peygamber (Saîlaîlahü Aleyhi ve Seliem) Efendimize mahsûs olan cevâmiu'l-kelim yani az sözle çok mânâ ifâde eden beyanat cümlesindendir. Namaz ve envâi gibi sayisiz hükümler bunda dâhildir. Meselâ namazin bâzi rükün veya sartlarini ifâdan âciz olanlar yapabildikleri kadarini yaparlar. Abdest, gusul, setr-i avret, oruç vesâir ahkâm dahî âcizler hakkinda kudretlerine göre farz olurlar.
4- Haccin ömürde bir defa farz oldugunda ümmetin ulemâsi müttefiktirler.

74- Kadinin Hacca ve Diger Seferlere Mahremle Gitmesi Babi

413- (1338) Bize Züheyr b. Harb ile Muhammedü'bnu'l-Müsenriâ rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Yahya yani El-Kattân, Ubeydullah'tan rivayet etti. (Demis ki) : Bana Nâfi', Ibni Ömer'den naklen haber verdi ki Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) :
«Kadin yaninda mahremi olmadikça üç gecelik yola gitmesin» buyurmuslar.

(...) Bize Ebû Bekr b. Ebi Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdullah b. Niimeyr ile Ebû Üsâme rivayet ettiler. H.
Bize Ibni Nümeyr de rivayet etti. (Dedi ki) :Bize babam rivayet etti. Bu râviler hep birden Ubeydullah'tan bu isnadla rivayette bulunmuslardir.
Ebû Bekr'in rivayetinde : «Üç geceden fazla», ibni Nümeyr'iü babasindan rivayetinde : «Yaninda mahremi olmaksizin üç günlük yola» ifâ* deleri vardir.

414- (...) Bize Muhammedu'bnü Râfi' rivayet etti, (Dedi ki) : Bize Ibni Ebî Füdeyk rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Dahhâk, Nâfi'den o da Abdullah b. Ömer'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) 'den naklen haber verdi:
«Allah'a ve Âhiret gününe îman eden hiç bir kadina, yaninda mahremi olmaksizin üç gecelik yere sefer etmek helâl degildi:.» buyurmuslar.
Bu hadîsi Buhâri «Kitâbü Taksîr'is-Salât»ta rivayet etmistir. Hadîsin muhtelif rivayetleri vardir. Bunlarin bazilarinda, kadinin yalniz basina üç gecelik yola diger bâzilarinda üç günlük, bir rivayette üç geceden fazla, baska bir rivayette iki günlük, diger rivayette bir gecelik, bir rivayette de bir gün bir gecelik yola gidemiyecegi bildirilmektedir. Ebû Davud'un rivayetinde kadinin yalniz basina bir berîd yani yarim günlük yola gidemiyecegi ifâde buyurulmustur. Üç gün rivayetinden murâd geceleriyle birlikte üç gün üç gece rivayetinden murâd da gündüzleriyle beraber üç gecedir.
Ulemânin beyânina göre rivâyetlerdeki bu ihtilâflar soranlardan ve sorulan yerlerden nes'et etmistir. Beyhakî «Sanki Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e kadinin mahremsiz olarak üç gecelik yolu gidip gidemiyecegi sorulmus da hayir cevâbini vermis; baska bir defa iki günlük yola, daha baska bir defa bir günlük yolu gidip gidemiyecegi sorulmus, bunlarin hepsine hayir cevâbini vermisdir. Berîd meselesi de öyledir. Su halde herkes isittigini rivayet etmis demektir. Bir râvîden muhtelif sekillerde nakledilen rivayetleri de o râvi birkaç yerde isitmis ve kimi öyle, kmi böyle rivayet etmistir. Bunlarin hepsi sahihtir...» diyor.
Mahrem nikâhi ebediyyen haram olan demektir. Bâzi rivayetlerde bu kelimenin yaninda zû-rahim de

zikredilmistir. Zûrahim, akraba demektir. Zûrahim-i mahrem nikâhi haram olan akraba ve taallûkaattir.
Ulemâ kudreti olan kadina haccin farz oldugu hususunda ittifak etmislerdir. Kadinin bu husustaki kudreti erkegin kudreti gibidir. Yalniz mahrem meselesinde ihtilâf vardir. Imam-i Â'zam'a göre kadina hacc farz olmak için mahremi bulunmasi sarttir. Meger ki Mekke'ye üç konak mesafeden yakin olsun. Bu husûsda hadis ulemâsindan bir cemaat ile Eshâb.i Re'y denilen Hanefîye ulemâsi, Hasan-i Basrî ve Ibrahim Nehaî, Sevrî ve A'mes dahî ona muvafakat etmislerdir. Atâ', Saîd b. Cübeyr, Ibni Sîrîn, Imam Mâlik, Evzâî ve meshur kavline göre Safiî kadinin, sefer için mahremi bulunmasini degil, emniyeti sart kosmuslardir. Sâfiîyye ulemâsina göre emniyet koca, mahrem veya güvenilir kadinlarla saglanir. Kadin ancak bu üç neviden biri ile haccedebilir. Güvenilir bir tek kadin bulmus olsa onunla haccetmesi farz degildir. Lâkin caizdir. Sâfii1er'ce sahih olan kavil budur. Yine Sâfiî1er'den bâzilarina göre güvenilir birkaç veya bir kadin bulursa hac etmesi lâzimgelir. Bazan emniyet vâsitalari çok olur da kimseye muhtaç olmadan yalniz basina kafileyle birlikte gider ve emniyeti de saglanir. Fakat Sâfiî1erce meshur olan kavil birincisidir. Sâfiîye ulemâsi kadinin nafile hacc, ziyaret ve ticâret gibi farz olmayan seferleri hakkinda ihtilâf etmislerdir. Bâzilari bu gibi seferlere de itimatli kadinlarla çikabilecegini söylemis ekserisi kocasiz veya mahremsiz çikamiyacagma kaail olmuslardir. Nevevî : «Sahih olan kavil de budur» diyor.
Kaadî Iyâz'm beyânina göre ulemâ, kadinin haccla ömreden baska seferlere mahremsiz çikamiyacagma ittifak etmislerdir. Bundan yalniz dâr-i harpten hicret edenler müstesnadir. Dâr-x harp küffâr memleketi demektir. Müslüman kadini böyle bir yerden Islâm diyarina mahremsiz dahî hicret edebilir. Bununla öteki seferler arasindaki fark, kadimin dîni ve nefsi hususunda emin olamadigi zaman küfür diyarinda yasamasinin bilittifak haram olmasidir. Hacci geciktirmek bu mânâda degildir. Zira haccm imkân bulur bulmaz îfâ edilmesi meselesi ulemâ arasinda ihtilaflidir. Bâcî : «Bence bu söylenenler genç kadin hakkindadir. Sehvete mahal olmayan ihtiyar kadin bütün seferlere diledigi sekilde kocasiz ve mahremsiz olarak gidebilir.» demisse de Nevevî bu sözü begenmemis, kadinin yasli da olsa sehvete mahal oldugunu, bu bâbda ulemânin (her düsene bir kapan bulunur.) dediklerini hatirlatmistir.
Nevevi 631-676 Hanefîler'in seferde namazlarin ikiser rekât kilinmasi için üç günlük yolu sart kosmalara hususunda bu hadîsle istidlal ettiklerin söyledikten sonra: «Bu istidlal fâsiddir. Zira hadîsler muhtelif sekillerde rivayet edilmislerdir...» diyor. Gerçi rivayetler muhteliftir, fakat Hanefî 'îerin istidlalleri fâsid degildir. Bunu anlamak için onlarin Fikih kitaplarina müracaat kâfidir.
Ata', Saîd b. Keysân ve Zahirî 'lerden bir taifeye göre kadinin yalniz basina bir konaktan az mesafeye gitmesi caizdir. Bir konak veya daha fazla mesafeye mahremsiz gidemez. Delilleri «Kadin yaninda kocasi veya mahrem akrabasi olmadikça bir konaklik yere sefer edemez» hadîsidir. Bu hadîsi Beyhakî ile Tahâvî Hz. Ebû Hüreyre'den, Ebû Bekre tarikiyle rivayet etmislerdir.
Sâ'bî, Tâvûs ve Zahirî 'lerden bâzilan kadinin yalniz basina uzak yakin hiç bir sefere çikamiyacagma kaail olmuslardir. Bunlarin delilleri de Tahâvî 'nin rivayet ettigi Ebû Hüre y re hadîsidir. Mezkûr hadîste Peygamber (Sallollahü Aleyhi ve Sellein):
«Kadin yaninda mahremi olmadikça sefere çikamaz» buyurmuslardir.
«Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'den üç gün müddet kaydiyle rivayet olunan bütün eserler kadinin mahremsiz olarak üç günlük yola gitmesinin haram kilindiginda ittifak etmislerdir. Üç günden az süren yolculuk hakkinda ihtilâf vardir. Biz bu hususu ele aidik. Gördük ki mahrerasiz üç günlük veya daha fazla sefere çikmak bu eserlerin hepsiyle.nehiy buyurulmüstur. Binâenaleyh bu bâbda seferi üç günî.£ Jahdid daha azini kadina, mahremsiz olarak niübah. kilmak demektir. EJer böyle olmasaydi Resûlüliah (SallaUaJiü Aleyhi ve Seltem)'m üç adedini zikretmesinde bir mânâ kalmaz, mutlak surette mahremsiz seferi nehiy buyururdu.
Vakia "Hz. Âise'nin mahremsiz sefere çikaidigi rivayet olunmus. Bâzilari bununla istidlal ederek kadina mahremsiz seferi tecviz etmislerse de bu zevatin Hz. Âise hadisi ile istidlalleri dogru degildir. Ayni bunlara su cevâbi vermistir: «Hz. Âise ümmü'l-mü'minîn oldugu için ona bütün müslümanlar mahremdir. KimJnle sefer etse mah-remiyle gitmis demektir. Baska kadinlara nisbetle müslüman erkekleri bu hükümde degildir. Bu cevap

Ebû Hanîfe tarafindan verilmistir.»
Tahâvînin rivayet ettigi Ibni Abbâs (Radiyallahü anh) hadîsinde bir zâtin Peygamber (SallaHafm Aleyhi ve.Sel!em):e :
Zevcemle birlikte hacc etmek isledim. Fakat filân gaza için yazildim.» dedigi; Resûlüliah (Sallallahü A leyhi ve Sellem) de: «Sen zevcenle
beraber hacc et» buyurdugu görülmektedir. Bu hadis kadinin yalniz basina hac cedemiyecegine açik delildir. Zira kadinin yalniz basina hacca gitmesi caiz olsa Resûîüllah (Sallaliahu Aleyhi ve Sellem) 'o zâta:
«Zevcenin sana ne ihtiyâci var. O müilümanlarla birlikte hacca gider. Sen isine bak. Yazildigin gazaya git» derdi.
Mahremden murâd nikâhi ebediyyen haram olan kimselerdir.
Tembih : Zamanimizda Hanefi mezhebinden birçok kadinlarin hacca ve uzak yakin birçok yerlere kocasiz ve mahremsiz gidip geldikleri görülmektedir. Hanefî mezhebine göre bunun caiz olmadigim kendilerine ayrica hatirlatiriz.

415- (827) Bize Kuteybetu'bnü Saîd ile Osman b. EM Seybe hep birden Cerîr'den rivayet ettiler. Kuteybe (Dedi ki) : Bize Cerîr, Abdü'l-Melik yani Ibni Umeyr'den, o da Kazea'dan, o da Ebû Saîd'den naklen rivayet etti. Kazea söyle demis: Ebû Saîd'den bir hadîs dinledim de hosuma gitti. Kendisine :
— Bunu Resû\üUah(Sa!laUahü Aleyhi ve Sellem)'den sen mi isittin? di-
— Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) 'den isitmedigim bir seyi ye sordum. Ebû Saîd :
onun üzerinden mi söyliyecegim? dedi. Kazea demis ki: Ebû Saîd'î söyle derken isittim: «Resûlüllah (Salialkihü Aleyhi ve Sellem) :
— Semerleri ancak üç mescide gitmek için baglayin! Benim su mescidime, MescId-i Harâm'a ve Mescid-i Aksâ'ya! buyurdular. Ve yine Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) 'i:
«Kadin yaninda mahremi veya kocasi olmaksizin hiç bîr zaman iki günlük yola çikmasin!» buyururken isittim.

416- (...) Bize Muhammedü'bnü'l-Müsennâ rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Su'be, Abdülme-lik b. Umeyr'den rivayet etti. (Demis ki) : Kazea'dan dinledim. (Dedi ki) : Ben Ebû Saîd-i Hudrî'den dinledim. Ebû Saîd : «Ben Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sel!em)den dört sey isittim; bunlar benim hosuma gitti, begendim. (Evvelâ) yaninda kocasi veya yakin akrabasi olmaksizin kadinin iki günlük yola gitmesini yasak etti...» dedi ve hadîsin geri kalan kismini hikâye eyledi.

417- (...) Bize Osman b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Cerîr, Mugîre'den, o da Ibrahim'den, o da Sehm b. Mincâb'dan, o da Kazea'dan, o da Ebû Saîd-i Hudrî'den naklen rivayet etti. Söyle demis: Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) .
— Mahremi yaninda olmaksizin kadin üç gecelik yere sefer etmesin! buyurdular.

418- (...) Bana Ebû Gassân El-Mismaî ile Muhammed b. Bessâr toptan Muâz b. Hisâm'dan rivayet ettiler. Ebû Gassân (Dedi ki) : Bize Muâz rivayet etti. (Dedi ki) : Bana babam, Katâde'den, o da Kazea'dan, o da Ebû Saîd-i Hudrî'den naklen rivayet etti ki, Nebiyullah (Sallalküiü Aleyhi ve Sellem) :
— «Kadin beraberinde mahrem olmadikça üç gecelik mesafenin üstünde uzaga sefe;- efmesin!» buyurmuslar.

(...) Bu hadîsi bize Ibni'l Müsennâ da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Ebî Adiyy, Saîd'den, o da Katâde'den bu isnâdla rivayet etti ve: «MahremsIz oldugu halde üç geceden fazla...» dedi.
Bu hadisi Buhâri «Kitâbu's-Salât»in bir-iki yerinde ve «Ce-zâu's-Sayd»da, Ebû Dâvûd hacc bahsinde, Tirmizî «Ki-tâbu's-Salât»ta, Nesâî ile Ibni Mâce «Kitâbu's-Savm»da
muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir. Buhâri'nin rivayetinde Hz. Ebû Saîd'in hosuna giden dört seyin neler

oldugu hbeyân edilmistir. Bunlar kadinin kocasiz veya mahremsiz olarak yalniz basina iki günlük yola sefer edememesi, Ramazan ve Kurban Bayrami günlerinde oruç tutulmamasi, iki namazdan yani ikindi ile sabah namazindan sonra namaz kihnmamasi ve üç mescidden maada dünyâ mes-cidlerini ziyaret için sefer edilmemesi mes'eleleridir. Bu bâbda Ibni Hibbân, Imâm Ahmed, Bezzâr, Taberânî ve. diger hadîs imamlari rivayetler nakletmislerdir.

Semer baglamak : Seferden kinayedir. Bu hususta deve, at, katir, esek ve sair vâsitalarla yürüyerek gitmek arasinda fark yoktur.

Hadîs-i serif mezkûr üç mescidin pek büyük meziyet ve fazileti hâiz olduklarini beyân etmektedir. Çünkü bu mescidler Enbiyâ-yl Kiram (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hazerâtmin namazgahlaridir. Bunlarda kilman namazlar sâir mescidlere nisbetle yüzlerce kat faziletli oldugu sahîh hadîslerle haber verilmistir.

Sâir Dünyâ mescidlerini ve faziletli yerleri ziyaret için sefere çikip çikilamiyacagi, ulemâ arasinda ihtilaflidir. Nevevî'nin nakline göre cumhûr-u ulemâ sair mescidleri ziyarette bir fazilet olmadigini söylemislerdir. Ibni Battal: «Ulemâya göre bu hadîs mezkûr üç mescidden maada herhangi bir mescidde de namaz kilmayi adayanlar hakkindadir.» demistir. Imam Mâlik'e göre bir kimse vasitasiz gidemiyecegi bir mescidde namaz kilmayi nezretse bulundugu beldenin mescidinde kilar. Fakat Mekke ve Medine mescidleriyle Beyt-i Makdîs'te namaz kilmayi nezreden mutlaka oraya gitmelidir. Yine Ibni Battâ1'm beyânina göre sulehâmn mescid-lerinden birinde namaz kilmak ve teberrükte bulunmak mubahtir.

Rivayete nazaran Imam Ley s herhangi bir mescidde namaz kilmayi nezreden bir kimsenin nezrini o mescidde ifâsi icâb ettigine kaail olmustur. Hanbeiîler 'den bir rivayete göre böyle bir nezir mün'-akid olmazsa da yemin keffâreti vermek îcab eder. Mâ1ikî1er'den bir rivayete göre ise yapilan nezre husûsî bir ibâdet taallûk ederse nezri îfâ lâzimdir. Aksi takdirde bir sey lâzim gelmez. Mâlikîler 'den Muhammed b. Mesleme hadîste zikri geçen üç mescidden maada yalniz Kubâ mescidine yapilan nezrin îfâsi lâzim geldigine (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)ls&ail olmustur. Çünkü Resul, ü Ekrem her cumartesi günü bu mescidi ziyaret ederdi.

Ulemâdan bir cemaat babimiz hadîsiyle istidlal ederek hadisde zikri geçen üç mescidden birine gitmeyi nezredenlerîn adaklarini yerine getirmeleri lâzim geldigini söylemislerdir. Imam Mâlik, Imam Ahmed ve Imam Safiî 'nin kavilleri de budur. Ebû Ishâk-i Mervezî dahî ayni kavli ihtiyar etmistir.

îmam-i A'zam'a göre mescide gitmek için yapilan nezri mutlak surette îfâ vâcib degildir. Imam Safiî «El-Ümrn» nâm eserinde Kâbe'ye yapilan nezrin îfâsi gerektigini Medine ve Kudüs mescidlerine yapilan nezirlerin îfâsi vâcib olmadigini söylemistir. Ibni'l-Münzir'e göre ise Harameyne yani yani Mekke ve Medine mescidlerine yapilan nezrin îfâsi vâcib, Mescid.i Aksa 'ya yapilan nezrin îfâsi lâzim degildir. Bu bâbda daha birçok sözler söylenmistir. Kaadî Iyâz ile Sâfiî'lerden Ebû Muhammed El-Cuveynî: «Hadîsde zikredilen üç mescidden maada herhangi bir mescidi ziyaret için sefere çikmak haramdir; nehyin muktezâsi budur.» demislerse de Nevevî bunun yanlis oldugunu söylemis, Sâfiî1er'ce bunun haram degil mekruh bile olmadigini bildirmistir.

Bâzilari babimiz hadîsinin mânâsini te'vîl ederek ; «Itikâf için bu üç mescidden baska yerlere gidilmez» demislerdir.

Seyh Zeyniddîn'e göre bu hadîsin en güzel te'vîli ondan yalniz üç mescidin hükmü olup sair mescidlere ziyaret için sefer yapilmamasidir. Ama baska mescidlerde ilim tahsil etmek, ticâret, gezi, su-lehâ ve ihvani ziyaret vesâir maksatlarla sefere çikmak bu hadîsdeki nehye dâhil degildir. Nitekim bu cihet hadîsin bazi tarîklerinde tasrih de edilmistir.

Hz. Ebû Saîd'in Resûlüllah(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den isittigi dört seyi pek begendigini cümlesiyle ifâde etmesi te'-

kîd içindir. Çünkü «A'cebe» ve «Âneka» fiillerinin ikisi de hosa gitmek mânâsina gelirler. Araplar böyle müteradif kelimeleri beyân ve te'kîd için kullanirlar.

Hadîs-i serif kadinin yalniz basina sefer edemiyecegine de delildir.. Ulemânin bu husustaki kavillerini bundan önceki Ibni Ömer rivayetinde görmüstük. Asagidaki rivayetler dahî ayni hükmün delillerin-dendir.

419- (1339) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Leys, Saîd b. Ebî Saîd'den, o da babasindan naklen rivayet etti ki, Ebû Hüreyre söyle demis: Kesûlüllah (Salîaliahü Aleyhi ve Seüem):
«Hiç bir müslüman kadina yaninda kendisine nikâh haram olan bir adam bulunmaksizin bir gecelik yere sefer etmesi helâl degildir» buyurdular.

420- (...) Bana Zülieyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya b. Saîd, îbni Ebî Zi'b'den rivayet etti. (Demis ki) : Bize Saîd b. Ebî Saîd, babasindan, o da Ebû HüreyreMen o da Peygamber (.SaUaUahü A leyhi: ve Sellenû)den naklen rivayet etti.
«Allah'a ve Âhiret gününe iman eden bir kadinin beraberinde mahrem olmaksizin bir günlük yola gitmesi helâl degildir.» buyurmuslar.

421- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Mâlik'e, Saîd b. Ebî Saîd-i Makburî'den dinledigim, onun da babasindan, onun da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet ettigi su hadîsi okudum : Resûlüllah
«Allah'a ve Âhiret gününe iman eden bir kadinin yaninda kendisine nikâhi haram olan biri bulunmadikça bir gün ve bir gecelik yola gitmesi helâl degildir.» buyurmuslar.

422- (...) Bize Ebû Kâmil-i Cahderî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Bisr yani Ibni Mufaddal rivayet etit. (Dedi ki) : Bize Süheyl b. Ebl Salih, babasindan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Yaninda kendisine nikâhi haram olan biri bulunmadikça bir kadinin üç gecelik yola gitmesi helâl degildir.» buyurdular.
Bu hadîsi Buhari «Taksîru's-Salât» bahsinde, Ebû Dâvûd «Kitâbu'I-Hacc»da, Tirmizî «Kitâbu'n-Nikâh»da tahrîc etmislerdir. Kavilerden Saîd b. Ebî Saîd-i Makburî!-nin babasindan rivayeti üzerinde bâzi hadîs imamlari söz etmis, birçok rivayetlerde babasindan kaydinin bulunmadigini, Ebû Saîd'in dogrudan dogruya Ebû Hüreyre 'den rivayet ettigini söylemislerdir. Fakat Saîd'in babasindan rivayet ettigi hadîsler de çoktur. Bu sebeple Nevevî : «Ihtimâl ki Saîd evvelâ Ebû Hüreyre hadîsini babasindan dinlemis, sonra bizzat Ebû Hüreyre'den isitmis ve bâzan babasindan, bâzan da Ebû Hüreyre'den rivayette bulunmustur. Onun Ebû Hüreyre 'den hadîs dinledigi sabit olmustur.» demistir.
Bu hadîs de kadinin Allah'a ve Âhiret gününe îmân etmekle kayitlanmasina bakarak bâzilari müslüman olmayan kadinlarin yalniz basina sefere çikabileceklerine kaail olmuslarsa da bu istidlal dogru degildir. Çünkü kadinin bu sifatla anilmasi yalniz basma sefere çikmasinin haram oldugunu te'kîd suretiyle beyân içindir. Yani kadina ta'rîc suretiyle mahremsiz sefere çikmamasi, çünkü bunun Allah'in imanin sartina muhalif oldugu bildirilmistir. Allah'a ve Âhiret gününe iman eden kimsenin Allah tarafindan yasak edilen husûsâta riâyet etmesi gerekir. Evzâî ile Leys kadinin mahremsiz bir gün ve bir gecelik yola gidemiyecegine, bundan az bir yola yalniz gitmesinde beis olmadigina bu hadîsle istidlal etmislerdir.

423- (1340) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seybe ile Ebû Küreyb hep birden Ebû Muâviye'den rivayet ettiler. Ebû Küreyb (Dedi ki) : Bize Ebû Muâviye, A'mes'den, o da Ebû Sâlih'den, Ebû Saîd-i Hudrî'den naklen rivayet etti. Ebû Saîd söyle demis: Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem):
«Allah'a ve Âhiret gününe iman eden bir kadmtn beraberinde babasi veya oglu yahut kocasi, veya kardesi, yahut nikâhi haram olan biri olmaksizin üç gün ve daha fazla süren bir sefere çikmasi helâl degildir.» buyurdular.

(...) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seybe Ile Ebû Saîd-i Esecc rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Vekî' rivayet etti. (Dedi ki) : Bize A'mes bu is-nadla bu hadîsin mislini rivayet eyledi.

424- (1341) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seybe ile Züheyr b. Harb ikisi birden Süfyân'dan rivayet ettiler. Ebû Bekr (Dedi ki) : Bize Süfyân b. Uyeyne rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Amr b. Dinar, Ebû Ma'bed'den rivayet etti. (Demis ki) : Ben Ibni Abbâs'i sunu söylerken isittim: «Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'\ hutbe okurken dinledim:
— Sakin bîr adam yaninda nikâhi haram akrabasi bulunmayan bîr kadinla basbasa kalmasin. Hem kadin yaninda mahremi bulunmadikça sefere çikmasin! buyuruyordu. Bunun üzerine bir adam ayaga kalkarak:
— Yâ Eesûlallahî Benim zevcem hacc için yola çikti. Kendim de filân gazaya yazildim! dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
— Git de zevcenle beraber hacc et!, buyurdular.»

(...) Bize bu hadîsi Ebû'r-Rebî' Ez-Zehrânî de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hammâd Amr'dan bu isnadla bu hadîsin benzerini rivayet etti,

(...) Bize tbni Ebî Ömer rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hisâm yani Ibni Süleyman EI-Mahzûmî, Ibni Cüreycrden bu isnadla bu hadîsin benzerini rivayet etti. Ama :
«Sakin bir adam, yaninda nikâhi haram olan biri bulunmayan kadinla basbasa kalmasin.» cümlesini zikretmedi.
Ibni Abbâs hadîsini Buhâri «Hacc», «Cihâd» ve «Nikâh» bahislerinde tahrîc etmistir. Hadîsdeki istisna, istisnâ-i münkati'dir. Zîrâ kadinin yaninda mahremi bulununca ortada halvet kalmaz. Hadîs-i serif:
«Sakin bir adam yaninda mahremi bulunmayan bir kadinla bîr arada oturmasin» takdirindedir. Basbasa kalmak diye terceme ettigimiz halvet erkekle kadinin kimseningöreniiyecegi bir yerde iki ikiye kalmalaridir. Mahremden murâd kadina, nikâhi haram olan erkektir. Mamafih kadinin da erkegin de yakm akrabasinin kastedilmis olmasi muhtemeldir. Nevevî : «Fukahâ'nin kaideleri bu ikinci ihtimâl üzere cereyan eder. Zîrâ bu bâbda kadinin mahremiyle erkegin kizkardesi, kizi, halasi ve teyzesi gibi nikâhlari kendisine haram olan kadinlar arasinda fark yoktur. Bu gibi hâllerde o kadinla oturmak caizdir.» diyor.
Kadinin mahremleri oglu, kizkardesi, annesi ve teyzesi gibi kimselerdir. Hadîs-i serîf koca ile dahî tahsis edilmistir. Çünkü kocasinin bulunmasi da mahrem gibidir. Hattâ cevaz hususunda kocanin bulunmasi evlâdir.
Bu hadîsin son rivayeti Ebû Ishâk Ibrahim b. Süfyân 'in îmam Müslim 'den isitmedigi rivayetlerin de sonuncusudur. Bu hususta Uesûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)'m tras olanlarla, saç kisaltanlara duâ ettigini bildiren hadîslerde söz geçmisti.

Ibni Abbas Hadisinden Çikarilan Hükümler:

1- Kadin mahremsiz sefere çikamaz. Lâfzin umûmu bütün seferlere sâmildir. Binâenaleyh kadinin yalniz basina kisa veya uzun mesafelere Hacc veya baska maksatlarla olsun sefer etmesi haram olmak iktizâ eder. Nitekim Ibrahim Nehaî; Sa'bî, Tâvûs ve Zâhiriyy e ulemâsinin mezhepleri budur.
2- Mahrem sözü nikâhi haram olan herkese sâmildir. Yalniz îmam Mâlik bundan kadinin üvey oglunu yani kocasinin baska karisindan dogan oglunu istisna etmistir. Ona göre kadin üvey ogluyla sefere çikamaz. Gerçi onun nikâhi da haramdir. Fakat Hz. imam insanlarin ahlâkan bozulduklarini nazar-i itibâre alarak bu bâbdaki mahremiyetle neseben mahremiyet arasinda fark görmüstür.
3- Ecnebi bîr kadinla bir tenhâda hashasa kalmak bütün ulemânin ittifakiyla haramdir. [7]
4- Bir kimsenin haccetmek istiyen karisini hacca götürmesi gazaya gitmesinden evlâdir. Çünkü ResûlüTlah (SaUalîahü Aleyhi ve Sellem) soran zâta gazaya yazildigini bildirdigi halde karisiyle birlikte haccetmesini emir buyurmustur.
5- Kadina hacc farz olabilmek için mahremi bulunmasi sarttir.
6- Yalniz basina sefere çikamamak hususunda bütün kadinlar mü-sâvîdir. Yalniz Ebû'l-Velîdi Bâcî'ye göre

sehvete mahall olmaktan çikmis pek yasli kadinlar yalniz baslarina sefer edebilirler. îbni Dakîki'l îd Bâcî'ye itiraz ile kendisine her düseni bir kapan bulundugunu hatirlatmistir. Bu sözden murâd ne kadar yasli olursa olsun ahlâksizlik yolunu tutan bir kadinin kendisi gibi ahlâksiz müsteri bulmasidir.
îbni Dakîk diyor ki : Bu mes'ele birbirine tearuz eden iki umûmî delile taallûk etmektedir. Çünkü Teâlâ hazretlerinden :
Yoluna gucu yetenlere Beyt-i haccetmek Allah Için insanlarin boynuna borçtur... âyet-i kerîmesi bütün erkek ve kadinlara sâmildir. Bunun muktezâsi sefer için kudret hâsil oldu mu hepsine hacc îâzimgelmesidir. Halbuki Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Sellemyin (kadin mahremsiz sefere çikmasinin) hadîs-i serifi her sefere ânim ve sâmildir. Bundan hacc dahî dâhildir. Binâenaleyh hacc seferini hadîsin umûmundan çikaranlar âyetin umumiyetle bu hadîsi tahsis etmis; çikarmayanlar ise hadîsin umumiyetle âyeti tahsis etmislerdir. Bu takdirde tercih için haricî bir delil lâzimdir. Ikinci kavli tercih edenler :
(Allah'in cariyelerini, Allah'in mescidlerine gitmekten men etmesin...)
hadîsiyle istidlal etmislerdir. Mamafih bu istidlal söz götürür. Çünkü bu hadisde de nehiy umûmîdir. O da Kâbetullah, Mescid-i Nebevi ve Mescid-i Aksa ile tahsis edilmistir.
7- Bâzilari bu hadîsle istidlal ederek haccin müterâhî olarak edâ edilebilecegini söylemislerdir. Bundan murâd hemen imkân buldugu se--ne gitmeyip bir veya birkaç sene sonra hacc etmektir. Fakat bu kavil reddedilmistir. Çünkü gazaya yazilan o zâtin daha evvel hacc etmis olmasi mümkündür.
8- Bâzilari bu hadîsin zahiriyle amel ederek kadini sefere götürecek kimsesi bulunmadigi vakit kocasinin onunla beraber gitmesi farz olur, demislerdir. Imam Ahmed'in kavli budur. Mezkûr kavil Sâf iiler'den de rivayet olunmussa da SâfiîIer'in meshur kavline göre karisini sefere götürmek kocasina farz degildir. Hattâ ücretsiz gitmem diye israr etse sefer ücretini karisinin vermesi îcab eder.
9- Birbiriyle tearuz hâlinde bulunan seylerin evvelâ en mühimi eîe alinir. . .
10- Ulemâdan bâzilari bu hadîsle istidlal ederek : «Bir adam karisini farz olan hacci edadan men edemez.» demislerdir. Imam Ahmed'in mezhebi budur. Bu kavil Sâfiî1er'den de rivayet olunmustur. Fakat esah kavillerine göre kocasi karisini hacca gitmekten men edebilir. Çünkü imkân bulur bulmaz hemen hacca gitmek farz degildir. Ileride gidebilir.
Ibni Münzir bir adamin karisini bütün seferlere çikmaktan men edebilecegi hususunda bütün ulemânin ittifak ettiklerini, ihtilâfin sadece vâcib olan seferlere münhasir kaldigim nakletmistir.

75- Bir Kimsenin Hac Seferine veya Baska Yola Çikacagi Zaman Okuyacagi Seyler Babi

425- (1342) Bana Hârûn b. Abdillâh rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Haccâc b. Muhammed rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Cüreyc rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Ebû'z-Zübeyr haber verdi. Ona da Aliyyi Ezdi haber vermis ki, Ibni Ömer kendilerine Resû\üUah(Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in sefere çikarken devesinin üzerine dosdogru oturdugu vakit üç defa tekbir getirerek arkasindan :
«Bize bu hayvani, müsahhar kilan Allah'i tenzih ederim. Biz buna takat getiremezdik. Süphesiz ki biz Rabbimize dönücüleriz. Yâ Rabbi! Senden bu seferimizde hayir ve takva, amellerden de senin razi olacaklarini dileriz. Yâ Rabbî! Bu seferimizi bize âsân eyle. Bize onun uzakligini dür. AllahimI Seferde arkadas, ailede vekîl sensin. Allahim! Seferin mesakkatinden, manzaranin kötüye degismesinden, mal ve âite hususunda kötü dÖnüsden sana siginirim!» buyururdugunu, döndügü vakit dahî ayni duayi okurdugunu:
«Dönenleriz, tövbekarlariz, âbidleriz, ancak Rabbimize hamd edenleriz» duasini ziyâde eylerdigini ögretmis.

426- (1343) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ismail b, Uleyye, Âsim-i Akvel'den, o da Abdullah ibni Sercis'den naklen rivayet eyledi. Abdullah söyle demis :
«Resûlüilah (SallaJlahü Aleyhi ve Selle m) sefere çikarken seferin mesakkatinden, varilan yerin hüzn âver olmasindan, iyi hâlden kötüye dönmekten, mazlumun bed duasindan, aile ve malda kötü hâlden Allah'a siginirdi.

427- (...) Bize Yahya b. Yahya ile Züheyr b. Harb hep birden, Ebû Muâviye'den rivayet ettiler. H.
Bana Hâmid b. Ömer de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdülvâhid rivayet etti. Her iki râvi Âsim'dan bu isnâdla bu hadîsin mislini rivayet etmislerdir. Su kadar var ki, Abdülvâhid hadîsinde : «mal ve ailede»; (Ebû Muâviye) Muhammed b. Hâzim rivayetinde ise : «döndügünde aileden ise baslardi.» cümleleri; her ikisinin rivayetlerinde : «yâ Rabbî! Seferin mesakkatinden sana siginirim.» ifâdesi vardir.
Mukrinîii : Takat getirenler demektir. Cümleden murâd : «Bu hayvani Allah Teâlâ bize râmetmese biz onu sevk ve idareye takat getiremezdik» manasinadir.
Va'sâ: Mesakkat ve siddet, keâbeti üzüntüden nefsin degismesi; münkaleb : Merci1 yani dönülecek yer mânâlarmadir.
cümlesi Sahîh-i Müslim'in ekseri nüshalarinda bu sekilde rivayet olunmustur. Mamafih seklinde rivayeti de vardir. Ibrahim Harbî, Müslim'in râvilerinden Âsim'in burada vehmederek kelimeyi «kevn» seklinde okudugunu dogrusunun «kevr» olacagini söylemisse de Nevevî buna itiraz etmis ve her iki rivayetin dogru oldugunu Tirmizî ile birçok hadîs imamlarinin hadîsi iki vecihîe rivayet ettiklerini bildirmistir. Tirmizî bu hadîsi rivayet ettikten sonra «kevn» kelimesinin râ ile «kevr» seklinde dahî rivayet olundugunu söylemis ve : «Bunlarin ikisinin de izah vec-hi vardir; kevr'in imandan küfre yahut tâattan ma'siyete dönüs mânâsina geldigi söylenir. Kelimenin mânâsi bir seyden kötüye dönmektir.»
demistir. Diger ulemâ bu kelimenin her iki rivayetine göre mânâ: Dogruluktan dönmek yahut noksanligi fazlalastirmakdir demislerdir. Ulemânin beyânina göre» «Kevr» rivayeti «Tekvîru'l-Imâme» yani sarigi sarmak terkibinden; «Kevn» rivayeti ise yardimci fiil «Kâne»nin masdarm-
dan alinmistir ve mevcûd oîmak, karar kilmak mânâsina gelir. Mazirî «Kevr» rivayetine göre dahî hadîsin : «Cemaatin içersinde bulunurken ondan dönmekten sana siginirim» mânâsina geldigini söylemistir. Bâzilarina göre hadîs-i serif, «Basta dümdüz duran sarigin bozulmasi gibi dürüst islerimizin fesada ugramasindan sana siginiriz» mânâsina geldigini söylemislerdir.
Ebû Ubeyd diyor ki: «Râvi Âsim'a (kevn) rivayetine
göre mânânin ne oldugu soruldu da : (Sen Araplarin (Yâni hâli iyi iken ondan döndü dediklerini isitmedin mi?) cevâbim verdi.
Mazlumun bedduasindan murâd zulümdür. Çünkü beddua zulme karsi yapilir. Hadîs-i serif zulümden ve zulme sebeb olacak seylerden kaçinmak lâzim geldigine isaret etmektedir. Mazlumun bedduasi ile Allah Teâlâ arasinda perde olmadigi yani o duanin saatmda kabul edilecegi sahih hadîslerle sabit olmustur.
Bu rivayetler bütün seferlere çikarken Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'m okudugu bu duayi okumanin müstehab olduguna delildirler. Nevevî : *Bu bâbda vârid olmus pek çok zikirler vardir. Ben onlari «Kitâbu'l-Eskâr adli eserimde topladim» diyor.

76- Hacc Seferiyle Baska Seferlerden Dönen Kimsenin Okuyacagi Dua Babi

428- (1344) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Üsâme rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ubeydullah Nâfi'den, o da Ibni Ömer'den naklen rivayet etti. H.
Bize Ubeydullah b. Saîd de rivayet etti. Bu lâfiz onundur. (Dedi ki): Bize Yahya yani El-Kattân, Ubeydullah'tan, o da Nâfi'den, o da Abdullah b. Ömer'den naklen rivayet eyledi. Abdullah (Radiyallahü anh) söyle demis :
«Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) ordulardan [8] yahut seriyye-lerden yahut hacc veya ömre'den döndügü vakit bir dag etegine veya bir bayira çiktiginda üç defa tekbîr alir sonra söyle derdi:
— Bir Allah'tan baska ilâh yoktur. Onun seriki yoktur. Mülk onundur. Hamd de ona mahsustur. Hem o her seye kaadîrdir. Dönenleriz, tev-bekârlariz, âbidleriz, sâcidleriz ancak Rabbimize hamd edenleriz. Allah vaadinde sâdiktir. Kuluna yardim etmis yek basina bütün hizipleri târmâr etmistir.»

(...) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ismail yani Ibni Uleyye, Eyyûb'dan rivayet etti. H.
Bize Ibni Ebî Ömer de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ma'n, Mâlik'ten rivayet etti. H.
Bize Ibni Râfi' dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Ebî Füdeyk rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Dahhâk haber verdi. Bu râvilerin hepsi Nâ-fi'den, o da Ibni Ömer'den, o da Peygamber (Sallalfahü Aleyhi ve Sellem) den (yukariki) hadîsin mislini rivayet etmislerdir. Yalniz Eyyûb hadîsi müstesna! Çünkü onda tekbîr iki defadir.

429- (1345) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ismail b. Uleyye, Yahya b. Ebî Ishâk'dan rivayet etti. (Demis ki) : Enes b. Mâlik sunlari söyledi : «Ben ve Ebû Talha Peygamber (SaHallahü Aleyhi ve Sellemyie birlikte dönüyorduk, Safiyye de Resûlüllah (SallaKahü Aleyhi ve Sellem)'in devesinin üzerinde, terkisinde idi. Medine'nin disina geldigimiz vakit Resûlüllah (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) :
— Dönenleriz, tevbekârlariz, âbidleriz, ancak Rabb'tmize hamd edenleriz» dedi. Artik Medine'ye varincaya kadar bunu söylemeye devam etti.

(...) Bize Humeyd b. Mes'ade rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Bisr b. Mufaddal rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya b. Ebî Ishâk Enes b. Mâlik'ten, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den naklen bu hadîsin mislini rivayet eyledi.
Ibni Ömer hadîsini Buhâri «Kitâbu'd-Deavât» ile «Ki-tâbu'l-Cihâd»da, Enes (Rodiyaîlahü anh) hadisini «Kitâbü'l-Cihâd», «Kitâbü'1-Edeb» ve «Kitâbü'l-LIbâs»da; ayni hadîsi Nesâî «Kitâbü'I-Hacc» ile «Kitâbü'I-Yevm ve'l-Leyle»de muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir. Enes (Radiyallahü anh) hadîsinin Buhâri rivayetinde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Usfân'dan döndükleri, Re-sû\ül\ah(Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in terkisinde Safiyye Bînti Huyeyy bulundugu; deve sürerek ikisi birden yere düstükleri ve Hz. Ebû Talha 'nin kendilerine yardim ettigi dahi bildirilmektedir.
Seniyye : Dag etegi, yamaç; fedfed : Sert vey üksek yer mânâsma-dirlar Bâzilari fedfedin bos sahra mânâsina geldigini; bir takimlari sert ve çakilli yer demek oldugunu söylemislerdir.
«Allah va'dinde sâdiktir» cümlesinden murâd dînini muzaffer kilmasi akibetin ehl-i takvanin zaferiyle neticelenecegi vesaire gibi seyler hakkindaki va'd-i ilâhîdir. Süphesiz ki Allah Teâlâ Hazretleri va'dinden dönmez.
«Kuluna yardim etti» ifâdesinden maksat ResûlÜHah (Sallal'ahü Aleyhi ve Seîlemj'dir. Nevevî diyor ki: *Teâlâ Hazretleri insanlar tarafindan harp yapilmaksizin bütün hizipleri bizzat hezimete ugratmistir. Bu hiziplerden murâd Hendek harbinde toplanarak Resûlüllah (SaHallahü Aleyhi ve Sellem)'e karsi elbirligi yapan müsriklerdir. Allah Teâlâ bunlarin üzerine bir rüzgâr ile görmedikleri melek ordulari göndermistir. ResûlüHah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) 'in münafiklarla, kalplerinde maraz bulunan ve (Allah ile Resûlü'nün va'dleri ancak bizi aldatmak olmustur) diyenlerin sözlerini tekzib için (Allah va'dinde sâdiktir) buyurmasi bu sekilde rabt ve îzâh olimur. Meshur olan kavle göre hiziplerden murâd Hendek harbinin hizipleridir. Kaadî Iyâz bununla muhtemelen her zaman ve her yerde Islâm'a karsi toplanan küfür hiziplerinin kasdedilmis olmasini söyleyenler vardir, demektedir.
Bâzilari Resûlüllah (Sallclkihii Aleyhi ve Seîlem)'m konusurken seci' yapmaktan men ettigi halde burada bizzat kendisinin seci' yapmasini müskü saymislarsa da kendilerine cevap verilmis : «Resûlüllah (Sa!!a':ahü Aleyhi ve Seliem'f'm men ettigi seci' kâhinlerin yaptigi tekellüflü ve bâtil seyleri tazammun eden seci'lerdir. Hiç tekellüfsüz dile geliveren seci'ieri men etmemis hattâ bunlari bazen kendisi de yapmistir» denilmistir.
Bu hadisler kadinin kocasinin terkisine binebilecegine, büyüklerin ve ulemânin hizmetlerinde bulunmanin müstehab olduguna ve sag salim yoldan dönen bir kimsenin Allah'a hamdü senada bulunarak tevbe etmesi gerektigine delildirler.

77- Hacc veya Ömreden Döndükten Sonra Zülhuleyfe'de Mola Vererek Orada Namaz Kilma Babi

430- (1257) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : MâHk'e, Nâfi'den dinledigim, onun da Abdullah b. Ömer'den naklen rivayet ettigi su hadisi okudum :
Ke5Ûlüllah (Sallallahii Aleyhi ve Sellem) Zü'lhuleyfe'deki Bathâ'da devesini çöktürerek orada namaz kildi. Abdullah b. Ömer de bunu yapardi.

431- (...) Bana Misirli Muhammed b. Runih b. El-Muhâcir rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Leys haber verdi. H.
Bize Kuteybe dahî rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki) : BIze Leys, NâfI'den rivayet etti. (Demis kî) :
«Ibni Ömer, vaktiyle Resûlüllah (SallaHahü Aleyhi ve Selle7?;)'in devesi-(Urni çökerterek namaz kildigi Zülhuleyfe'deki Bathâ'rîa devesini çöktü-rürdü.»

432- (...) Bize Muhamrâed b. Ishâk El-Müseyyebî rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Enes yani Ebû Damra, Mûsâ b. Ukbe'den, o da Nâfi'den naklen rivayet etti ki : Abdullah b. Ömer hacc veya ömreden döndügü vakit, vaktiyle Resûlüllah (Sallallahü'\ Aleyhi ve Sellem)"m devesini çöktürdü-gü Zülhuleyfe'deki Bathâ'da devesini çöktürurmüs.
Bu hadîsi Buhâri, Ebû Dâvûd ve Nesâî hacc bahsinde tahrîc etmislerdir. Bu hadîsde «Zülhuleyfe'deki Bathâ» denilmesi, bu isimde baska yerler de bulundugu içindir. Filhakika Mekke'-de; Zûkaar'da ve Ezher denilen yerde üç Bathâ daha vardir. Resûlüllah(Sallallahü Aleyhi ve Seliem) bazi gazalarinda Bathâ-i Ezher'e inmistir. Bu yerde bir de mescid vardir. Hadîs-i serifteki Bathâ 'dan murâd budur. Medine1iler bu yere El-Muarras derler. Resûl-ü Ekrem (Sailallahü Aleyhi ve Seliem) Mekke'-den Medîne'ye gelirken burada devesini çöktürmüstür. Bâzilari Medine 'den Mekke'ye giderken çöktürmüs olmasini muhtemel görmüslerdir. Mamafih hem giderken, hem gelirken oraya inmis olmasi mümkündür.
Abdullah b. Ömer (Radiyallahü anh) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in eserlerini en ziyâde arastirmakla söhret bulan bir sa-hâbî-i celîldir. Devesini vaktiyle Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) in hayvanindan inerek namaz kildigi bu yerde çöktürmesi de bunu gösterir.

433- (1346) Bize Muhammed b. Abbâd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hatim yani îbni Ismail, Mûsâ yâni Ibni Ukbe'den, o da Sâlim'den, o da babasindan naklen rivayet ettî ki .Resûlüllah {Sallallahü'Aleyhi ve Seliem) Zülhuleyfe'deki istiratgâhinda iken ona gelen olmus ve «Sen gerçekten mübarek Bathâ'dasin» demis.

434- (...) Bize Muhammed b. Bekkâr b. Reyyân ile Süreye b. Yûnus rivayet ettiler. Lâfiz Süreyc'indir. (Dediler ki) : Bize fsmâil b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Mûsâ b. Ukbe, Salim b. Abdillâh b. Ömer'den, o da babasindan naklen haber verdi ki, Peygamber (Saüallahü Aleyhi ve Sellem) Zülhuleyfe'deki vadinin içindeki istiratgâhinda iken ona gelen olmus ve : «Sen gerçekten mübarek Bathâdasm demis.»
Musa demis ki: «Bize Salim de vaktiyle Abdullah'in devesini çök-tür dügü mescidin igreginde develerimizi çöktürdü. O da Resûlüllah (Sallaltahü Aleyhi ve Sellem)"in istiratgâhini arastiriyordu. Bu yer vadideki mescidin asagisin dadir. Mescitle kible arasinda, ortadadir.»
Bu hadîsi Buhâri «Hacc», «I'tisâm» ve «Müzârea» bahislerinde; Nesâî «Hacc» bahsinde muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Vâdîden murâd; «Vâdî-i Akîk»dir. Bu yer hakkinda Peygamber (Sallallahü A Jeyhi ve Sellem) Efendimiz :
«Bana bu aksam Rabb'imden biri geldi de : Bu mübarek vadide namaz kil, dedi.» buyurmuslardir.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gelen ve «Gerçekten sen mübarek Bathâ'dasin» diyen Cibril (Aleyhisselâm) 'dir. Nitekim Beyhakî'nin
rivayetinde Hz. Cibril 'in geldigi tasrîh olunmustur. Bazi rivayetlerden anlasildigina göre Hz. Cibril Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeLtem)e uyku halinde iken gelmis ve kendisinin mübarek Bathâ'da bulundugunu söylemistir. Bundan dolayidir ki Fahr-i Kâinat (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz o yerde teberrüken

namaz kilar, Mekke'den dönerken dahî geceyi orada geçirerek sabahleyin yola çikar. Medine'ye gündüzün girilirmis.
El-Muarras; Medine'den Mekke'ye giden yolun üzerir.dedir. Medîne'ye alti mil mesafededir. Akik vadisi Medine'-ye dört günlük mesafededir.
Burada kilinan namaz, ihrama girerken kilman namazdan baskadir. Çünkü ihram namazi sünnettir. Bu namaz ise sünnet degil, müstehabdir. Ibni Abdi'l.Berr: «Imam Mâlik ile diger ulemâya göre burada namaz kilmak müstehab ve güzel bir seydir. Ama haccin sünnetlerinden veya terkinden dolayi fidye lâzimgelen vâcib fiillerinden degildir. Ibni Ömer müstesna olmak üzere bütün ulemâya göre orada namaz kilmak güzel bir istir. Ibni Ömer'se bunu sünnetten saymistir.» demistir. Nevevî'nin beyânina göre Sâfiîyye ulemâsi orada namaz kilmayan bir kimsenin faziletten mahrum kaldigini fakat günaha girmis sayilmayacagini söylemislerdir.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Akîk vadisi faziletli bir yerdir.
2- Orada namaz kilmak, ihram'zamaninda oraya inmek, bütün ulemâya göre müstehabdir. Yalniz Hasan-i Basrî orada farz namazdan sonra nafile kilmayi müstehab görmüstür.
Taberi : «Bu hadîsden murâd. o yerin faziletini bildirmektir. Hadîs orada namaz kilmayi îcâb etmemektedir. Çünkü mezkûr vadide namaz kilmanin farz olmadigi hususunda icmâ-i ümmet vardir...» demistir.
3- Hacca gidenlerin beldelerine yakin bir yerde gecelemeleri müstehabdir. Bu suretle geriden gelenler yetisir, evlerinde bir sey unutanlar yol yakin iken dönüp alirlar.
4- Bâzilari: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)in Haccdan dönerken Zülhuleyfe'deki vâdî-i Akîk'ta gecelemesi, hacilar ailelerinin yanma geceleyin habersizce varmasinlar diyedir. Nitekim birçok meshur hadîslerde bu hareket sarahaten yasak edilmistir» demislerdir.

78- «Beyt-i Serifi Müsrik Haccetmesin, Çiplak Olan da Tavafda Bulunmasin» Hadisi ile Hacc-i Ekber Gününü Beyan Babi

435- (1347) Bana Hârûn b. Saîd El-Eylî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Vehb rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Amr Ibra SihâVdan, o da Humeyd b. Abdirrahmân'dan, o da Ebû Hüreyre'den naklen haber verdi. H.
Bana Harmeletü'bnü Yahya Et-Tûcîbî de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Vehb haber verdi. (Dedi ki) : Bana Yûnus haber verdi. Ona da tbni Sihâb Humeyd b. Abdirrahmân b. Avftan. o da Ebû Hüreyre'den naklen haber vermis. Ebû Hüreyre (Radiyallahü anh) söyle demis : «Ebû Bekr-i Siddîk Hesû\ül\sih,(Sailallahü Aleyhi ve SeHemyia veda haccindan önce kendisini emîr tayin ettigi Haccda beni birkaç kisilik cemaat içinde Kurban Bayrami günü halka (Bu seneden sonra hiç bir müsrik haccede-mez, çiplak olan bir kimse de Beyt-i Serifi tavaf edemez) diye Hân etmek için gönderdi.»
îbni Sihâb demis ki : «Humeyd b. Abdirrahmân Ebû Hüreyre hadîsi için Kurban Bayrami günü Hacc-i Ekber günüdür derdi.»
Bu hadîsi Buhâri «Hacc» bahsinde tahrîc etmistir.
Resûlüllah (Sallailahü Aleyhi ve Seîlem)'in Hz. Ebû Bekri Emîrü'1- Hacc yani Hacc kafilesine kumandan tayin buyurmasi Hicret'in dokuzuncu yilinda olmustur. Bu hâdiseyi Sühey1î söyle anlatir :
«~Re$vli\\lah(SaUaHahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz Tebük seferinden geldigi vakit haccetmek istemisti. Fakat müsriklerin hacclannda ve sirkle yaptiklari telbiyelerinde müslümanlara karisacaklarini, Beyt-i Se-rîfi çirilçiplak tavaf edeceklerini hatirladi. Müsrikler bununla içlerinde günah isledikleri ve zulüm yaptiklari elbiselerden siyrilarak analarindan dogduklari gibi olmayi ve bu suretle tavaf yapmayi kasdediyorlardi. Bu sebepten dolayi Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) o sene haccetmekten vazgeçti de Hz. Ebû Bekr'i Berâe suretiyle hacca gönderdi. Ebû Bekr (Radiyallahil anh) kendileriyle ahidnâme imzalanmis olan müsriklere bunlari

iade etmek vazifesiyle me'mûrdu. Bundan yalniz muayyen bir müddet için ahid veren Benî Bekr kabilesi müstesna idi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sonra Hz. Ebû Bekr'in pesinden A1i (Radiyalîahü anh) da gönderdi. Bunun üzerine Ebû Bekr (Radiyalîahü anh) Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e dönerek: (Benim hakkimda Kur'ân mi nazil oldu?) diye sordu. Resûlüllah (Saltallahii Aleyhi ve Sellem):

— Hayir! Kuran nazil olmadi lâkin benim tarafimdan ehl-i beytimden bîri tebligde bulunmasini istedim cevâbini verdi. Hâdiseyi anlatan Ebû Hüreyre diyor ki:

— AH (Radiyalîahü anh) bana Mina'daki evleri dolasarak Berâe sûresini okumami emretti. Bagiriyordum. Hattâ sesim kisildi. Kendisine neyi ilân ediyordun diye soranlar oldu.

— Dört seyi, yani Cennet'e mü'minlerden baska kimsenin giremiye-ceginI, bu seneden sonra hiç bir müsrikin hacc edemiyeceginî, Beyt-i Se-rîfi çiplak bir kimsenin tavafta bulun amiya cagini ve ahidnâme si olanlara dört ay müsaade verildigini, ondan sonra ahid tanmmiyacagini ilân ediyordum. Müsrikler Berâe sûresini ilân ettigimi isitince Hz. Alî'ye (dört ay sonra göreceksiniz ki amcan oglu ile aramizda vurup yaralamadan baska hiç bir ahid olmayacaktir.) dediler. Bu müddet zarfinda birçok insanlar Islâm'a ragbet göstererek kimi istekli kimi isteksiz onu kabul ettiler.»

Ibni Abdi'î-Berr'in beyânina göre Hz. Ebû Bekr hacc yoluna çikinca Berâe sûresinin bas tarafi nazil olmus, bunun üzerine ashâbdan bâzilari:

— Yâ Resûlallah! Onu Ebû Bekr'e gondersen iyi ederdin! demisler. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :

— Onu benîm nâmima ancak ehl-I beytimden biri îfâ eder, buyurmus. Sonra Hz. Alî'yi çagirarak arkadan onu göndermis. Ali (Radiyalîahü anh) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin Adbâ' nâmmdaki devesine binerek Arc denilen yerde Hz. Ebû Bekr'e yetismis. Ebû Bekr kendisine :

— Hesûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selle/n) seni hacca enrîr mi tayin etti? diye sormus. Ali (Radiyalîahü anh) :

— Hayir! Beni yalniz halka Berâe sûresini okumaya gönderdi! cevâbini vermis.

Ulemâ-i kirama göre Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)in Berâe
sûresini Hz. A1î'ye vermesinin hikmeti bu sûrede ahdi bozmaktan bahsedildigi içindir. Arap1ar'in âdetine göre bir ahdi yapandan baskasi bozamazdi. Bunu bozmak için en azindan yapanin ehl-i beytinden biri bulunmak lâzimdi. Iste Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Araplarin bu âdetini hüccetle yikmak istemistir. Bâzilari Berâe sûresinde Hz. Ebû Bekr'in faziletinden bahsedildigi içn Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selle m) 'in mezkûr süreyi baskasina okutmak istedigini söylerler.

Raht: Ondan asagi olan erkekler cemaatidir. Bâzilarina göre rant, içlerinde kadin bulunmamak sartiyla kirk kisiye kadar olan erkekler cemaatidir,

«Hadîsin buradaki rivayetinde bu seneden sonra hiç bir müsrik hacc edemez» denilmistir. Bu cümle bâzi rivayetlerde «hacc etmesin», bir rivayette» sakin hac etmesin» seklinde te'kîdle ifâde edilmistir.

ArapIar'in çirilçiplak hacc ederdiklerinI Kureys'ten erkeklerin çiplak erkeklere, kadinlarin da kadinlara elbise verirdiklerini hacc bahsinde geçen bir hadîsde görmüstük. Câhiliyyet devrinde Beyt-i Serîf'i kadinlar da çiplak olarak tavaf ederlermis.

Hacc-i Ekber gününden murâd ne oldugu ulemâ arasinda ihtilaflidir, îmam Mâlik, Imam Safiî ve cumhûr-u ulemâ ya göre Kurban Bayrami günüdür. Bâzilari, arefe günü oldugunu söylemislerdir. Bu kavil Imam Safiî 'den dahî rivayet olunmus-sa da Safiî mezhebinde ma'rûf degildir.

Yine ulemânin beyânina göre Hacc-i Ekber tâbiri Hacci Asgardan ihtiraz içindir.

Hacc-i Ekber: Büyük hac; Hacci asgar : Küçük hac mânâsina gelir. Küçük Hac'dan murâd ömredir. Su halde kiran ve müt'aya niyet edenlerin haccina mukabele suretiyle büyük hac denilmis oluyor.

Resûlüllah (Sallallahü A leyhî ve Sellem) 'in :

«Bu seneden sonra hiç bir müsrik bacc edemez» sözü Teâlâ hazretlerinin ;

«Müsrikler ancak ve ancak nccistirler. Binâenaleyh bu seneden sonra Mescid-i Harâm'a yaklasmasinlar.» [9]

âyet-i kerîmesine muvafiktir. Mescidi Haram 'dan murâd bütün Harem-i Serif'tir. Binâenaleyh hiç bir müsrigin,

hiç bir hâlde Harem-i Serîf'e girmesi mümkün olmadigi gibi, bu âyetin nüzûlundan sonra zim-mîlerin orada ikâmet etmesi dahî memnu'dur. Çünkü Peygamber (Salîaliahü Aleyhi ve Sellem) :
«Yahudilerle hiristiyaniari Arap yarimadasindan çikarin» buyurmustur. [10]
Mamafih Hanefîler'e göre zimmîlerin Mescid-i Haram'a yahut baska bir mescide girmelerinde beis yoktur. Çünkü Peygamber (SallalIahü A leyhi ve Sellem) sakîf hey'etini mescidde misafir etmis ve :
«Yer üzerinde onlarin pisliginden bir sey yoktur.» buyurmustur. Sakîf hey'eti kâfirlerden mütesekkildi. Hanefî1er âyet-i kerimeyi: «Müsrikler Mescid-i Harâm'a istilâ maksadiyle yahut âdetleri veçhile çiplak tavaf etmek için giremezler.» seklinde te'vîl etmislerdir. Ancak Aynî Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Se!lem)iin :
«Yahudilerle hiristiyaniari Arap yarimadasindan çikarin» hadîs-i serifini ölüm döseginde söyledigini bildirmis bu hususta baska bir sey söylememistir. Bundan onun da gayrimüslimlerin Harem-i Serife giremeyeceklerine kaail oldugu sezilmektedir.
Imam Mâlik. Safiî ve bir rivayette Ahmed b. Hanbe1 : «Beyt-i Serîf-i çiplak kimse tavaf edemez» cümlesiyle is-tidlal ederek tavaf esnasinda avret yerini Örtmenin sart oldugunu söylemislerdir. Ebû Hanîfe ile ikinci rivayete göre Imam Ahmet çiplak tavaf eden kimsenin kurban kesmek suretiyle haccmi tamam edebilecegine kaail olmuslardir.

79- Hacc, Ömre ve Arafe Gününün Fazileti Babi

436- (1348) Bize Hârûn b. Saîd El-Eylî ile Ahmed b. îsâ rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Ibni Vehb rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Mah-rametü'bnü Bükeyr, babasindan naklen haber verdi. (Demis ki) : Yûnus b. Yûsuf'u Ibni'l-Müseyyeb'den naklen onun söyle dedigini söylerken isittim: Âise dedi ki: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Arafe gününden maada Allah'in bir kulu cehennemden en fazla âzâd ettigi hiç bir gün yoktur. Filhakika Teâlâ Hazretleri KurbIyet gösterir; sonra böyielerI ile meleklere mubohât ederek : Bunlar ne düedI? dîye sorar.» buyurdular.
Mâzirî'nin beyânina göre kurbiyet göstermekten murâd Allah'in rahmet ve ikraminin yakinligidir. Kaadî Iyâz bu hadîsin «Teâlâ hazretlerinin birinci semâya nûzülü» hadîsinde oldugu gibi te'vîl edilecegini söylemis ve ; «Bundan meleklerin yeryüzüne yahut semâya rahmet indirmeleri ve Allah Teâlâ'nm emriyle iftihar etmeleri de kasdedil-mis olabilir.» demistir.
Hadîs-i serîf burada muhtasaran rivayet olunmustur. Abd1ürrezzâk «Müsned»inde onu Hz. îbni Ömer 'den mufassal olarak tahrîc etmistir. Onun rivayetinde bas tarafi söyledir :
«Süphesiz ki Allah (m rahmeti) alt semâya iner de Allah hacilarla meleklere mubâhât ederek : Bunlar benim kullanmdir. Bana pejmürde kiyafetle toz toprak Içinde gelmisler, rahmetimi umuyor; azabimdan korkuyorlar. HaIbukI beni görmüs degillerdir. Acaba görmüs olsan ne yaparlar!..»
Hadîs-i serif Arefe gününün faziletine delildir. Nevevî diyor ki: «Bir adam (Günlerin en faziletlisinde karisinin bos oldugunu söylese ulemâmizdan bir kavle göre kadin cuma günü bos olur. Çünkü : Müs1im'in *Sahîh»inde görüldügü veçhile Resûlülîah (SaUaüahü Aleyhi ve Sellem):
(Içinde günes dogan en hayirli gün Cuma günüdür) buyurmustur. Esah olan ikinci kavle göre kadin Arefe günü bos olur. Bu kavlin delili babimiz hadîsidir. Cuma hadîsi (hafta günlerinin en faziletlisi cu-ma'dir) seklinde te'vîl olunur.

437- (1349) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Mâlik'e, Ebû Bekr b. Abdirrahmân'm âzadhsi Sümeyy'den dinledigim, onun da Ebû Sâlih-i Semmûm'dan, onun da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet ettigi su hadîsi okudum: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«ömre, ikinci bir örn reye kadar yapilan günahlarin keffârefidir Hacc-i mebrârun Ise Cenneften baska karsiligi

yoktur.»

(...) Bu hadîsi bize Saîd b. Mansûr ile Ebû Bekr b. Ebî Seybe, Amru'n-Nâkid ve Züheyr b. Harb da rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Süfyân b. Uyeyne rivayet etti. H.
Bana Muhammed b. Abdilmelik El-Emevî dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdülâziz b. Muhtar, Süheyl'den rivayet etti. H,
Bize îbni Nümeyr de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti, (Dedi ki) : Bize Ubeydullah rivayet etti. H
Bir rivayette selâm vermek yerine «Güzel söz söylemekdir* denilmistir.
«Cennetten baska karsiligi yoktur» cümlesinden murâd : Bu suretle hacc edene mükâfatinin asla noksan verilmiyecegini, günahlari affedilerek mutlaka Cennet'e girecegini beyândir.
Haccla ömrenin sevabi hakkinda birçok hadîsler vârid olmustur. Tirmizî'nin rivayet ettigi Abdullah b. Mesûd hadîsi ile Ibni Mâce'nin rivayet ettigi Ömer hadîsi Imam Ahmed 'îe Nesâî'nin rivayet ettikleri Abdullah b. Nubeys hadîsi ve Haris b. Ebî Üsâme 'nin rivayet ettigi Ümmü Seleme hadîsi babimizda bundan sonra görülecek Ebû Hüreyre hadîsi bunlar meyâmndadir.
Cumhûr.u ulemâ 'ya göre Ömreyi bir sene içinde tekrar tekrar yapmak müstehabdir. Imam Mâlik ile ekseri Malikiyye ulemâsina göre bir senede birden fazla ömre yapmak mekruhtur. Kaadî Iyâz ile diger bazi ulemâ bir ayda bir ömreden fazla yapilamiyacagin a kaail olmuslardir.
Ebû Hanîfe'ye göre ömre senenin yalniz bes gününde, yani arefe. bayram ve tesrik günlerinde mekruhtur.
Imam Ebû Yusuf dört günde yani arefe ile tesrik günlerinde mekruh oldugunu söylemistir. Sâir günlerde ömre yapilabilir.
Nevevî'nin beyânina göre Sâfiîlerle, Mâlikîler, Hanbelîler ve cumhûr-u ulemâ arefe, bayram ve tesrik günlerinde dahî ömre yapmanin mekruh olmadigini söylemislerdir. Onlara göre ömre yalniz hacc esnasinda yapilamaz. Hacc bittikten sonra senenin her gününde Ömre yapmak caizdir.
Ömrenin vâcib olup olmadiginda dahî ihtilâf vardir. Sâfiîler'-le cumhûr_u ulemâ 'ya göre vâcibdir. Bu kavil Ömer, Ibni Ömer ve Ibni Abbâs (Radiyallahü anh) hazerâti ile tabiînden Tâvûs, Atâ1 Saîd b. El-Müseyyeb, Saîd b. Cübeyr; Bize Ebû Küreyb dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Vekî' rivayet eyledi. H.
Bana Muhammedü'bnü'l-Müsennâ da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize durrahman rivayet eti. Bunlar toptan SÜfyân'dan ve bütün râviler Sümeyy'den, o da Ebû Salih'ten, o da Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem)den naklen Mâlik hadîsi gibi rivayette bulunmuslardir.
Bu hadîsi Buhâri, Tirmizî ve Nesâî «Kitâbü'l-Ömre»de tahrîc etmislerdir.
Ömrenin ikinci bir ömreye kadar yapilan günahlara keffâret olmasi küçük günahlar hakkindadir. Nitekim Cum'a'nin ikinci Cum'a'ya kadar islenen günahlara keffâret olmasi da bu kabildendir. Hadîsin zahirine bakilirsa günahlara keffâret olan ömre birinci ömredir. Çünkü kendisinden haber verilen ömre odur. Fakat mânâya nazaran günahlara keffâret olan. ömre ikincisidir. Zira günahlar iki ömre arasinda islenecektir. Birinci ömrenin keffâret olmasi günahlarin islenmeden affini iktizâ edecegi için zahirin hilâfina görülmektedir.
Hacc-i Mebrûr'dan murâd ne oldugu ihtilaflidir. Ulemâdan bâzilarina göre içersine günah karismayan haccdir. Bazilari makbul hacc, bir takimlari da içersine riya, fisk u fücur karismayan hacc demek oldugunu söylemislerdir. Ardindan günah islenmeyen haccdir diyenler de vardir. Muhammed b. Münkedir'in Hz. Câbir'den rivayet ettigi bir hadisde Hacc-i Mebrûr bu kavillerin hiçbirine uymayan bambaska bir sekilde tefsir olunmustur. Mezkûr hadîsde söyle denilmektedir : «ResiilÜIIah (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem): Hacc-i Mebrûr'un Cennet'ten baska karsiligi yoktur, buyurdu. Kendisine :
— Yâ Resûlallah! Haccin Mcbrûr'u nasil olur? diyenler oldu. Re-sûlüllah (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) :
— Herkese selâm vermek ve yemek yedirmektir, buyurdular.»
Hasan-i Basrî, Mesrûk, Ibni Sîrîn, Sa'bî, Ebû Bürdeîe'bni Ebî Mûsâ, Abdullah b. Seddâd , Sevr1 , îmam Ahmed îshâk, Ebû Ubeyd ve Dâvûdu Zahiri 'den de rivayet olunmustur.
Ebû Hanîfe , Imam Mâlik ,Ebû -Sevr ve Ibrahim Nehai ömrenin sünnet o;dugur:;i kaaiidirler.

438- (1350) Bize Yahya b. Yahya île Züheyr b. Harb rivayet ettiler. Yahya (Bize haber verdi), Züheyr ise (Bize rivayet etti.) tâbirlerini kullandilar. (Züheyr dedi ki) : Bize Cerîr, Mansûr'dart, o da Ebû Hâ-zim'den, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etii. Ebû Küreyre söyle
«Bir kimse su Beyî'e geür de- kötü sözler söylemez ve günah Islemezse demis : Kesûlüllah (Su'.laliahU Aleyhi ve ScHena ; (memleketine) annesinin dogurdugu gibi döner.» buyurdular.

(...) Bize bu hadisi Saîd b. Mensur da Ebû Avane, Ebu'I-Ahvas'tan rivayet etti. H.
Bize Ebû Bckr b. Ebî Seybe dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ve-Uî', Mis'ar île Süfyâivdan rivayet etti. H.
Bize Îbni'l-Müsennâ da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muhanimed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Su"be rivayet eyledi. Bu râvilerin hepsi Mansûr'dan bu isnâdîu rivayette buîumnusiardir. Hepsinin hadislerinde :
«Bir kimse bacc eder de kötü sözler söylemez ve günah islemezse.» cümlesi vardir.

(...) Bize Said b. Mansûr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hü«jeym, Scyyâr'dan, o da Ebû Hâzim'den, o da Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (SaüaUahü Aleyhi ve Sellem) 'den naklen bu hadîsin mislini rivayet etti.
Bu hadisi Buhari, Tirmizî, Nesâî ve Ibni Mâce hacc bahsinde muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seilem)'in : «Su Beyt» buyurmasi bu hadîsi Mekke'de söyledigine delâlet eder.
«Yerfüs» fili «YerÜs», «Yerfes» ve «Yürfis» sekillerinde de okunabilir se de meshur olan kiraati kitabimizda oldugu gibi «Yerfüs»dür. Mas-dari «Rafs» gelir. Bundan alman isim ise «Rafes»dir. Cumhûru u1emâ'ya göre «Rafes»den murâd, cimâ'dir. Bâzan bundan kötü söz, bâzan da cima' lâfi kasdedilir. Bir takimlari: «Rafes» «Kadinlarin yaninda cima' îâfi etmektir» demislerdir. Ezheri bu kelime hakkinda sunlari söyler: «Mezkûr kelime, erkegin kadindan diledigi her seyi ifâde eden cem'iyyetli bir sözdür»
Fiisûk: Evvelce de isaret ettigimiz veçhile seriatin hududu disina çikmaktir. Böyle bir kimseye fâsik derler. Bâzilari buradaki «Fisk»tan Allah'tan baskasi nâmina kurban kesmek kastedildigini söylemislerdir. Bu kelimeye haram islemek, yalan söylemek ve sögmek mânâlarini verenler de olmustur.
Beyt-i serife vararak rafes ve füsûk yapmadan hacc eden kimsenin anasindan dogdugu gibi dönmesi günahlari affedildigi içindir. Zahirine bakilirsa böyle bir kimsenin büyük küçük bütün günahlari affedilecektir. Fakat ulemâ bunun yalniz Allah hakkina âid günahlara mahsûs oldugunu söylemislerdir. Çünkü kul haklari ancak helâllasmak suretiyle affolunur.

80- Hacinin Mekke'ye Inmesi ve Mekke Evlerinin Miras Olarak Alinmasi Babi

439- (1351) Bana Ebû't-Tâhir ile Harmeletü'bnü Yahya rivayet ettiler, (Dediler ki) : Bize Ibni Vehb haber verdi. (Dedi ki) : Bize Yûnus b. Yezîd, Ibni Sihâb'dan naklen haber verdi. Ona da Aliyyu'bnü Hüseyn, ona da Amr b. Osman b. Affân, Üsâmetü'bnü'Zeyd ibni Hârise'den naklen haber vermis ki Üsâme :
«Yâ Resûlallah! Mekke'deki evine inecek misin? diye sormus. Re-sûlallah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— Alcîl bize ev, yer birakti mi kî!? cevâbini vermis.
Akil iîe Tâlib, Ebû Tâlib'e mirasçi olmus; Ca'ler ile Ali miras diye bir sey almamislardi. Çünkü onlar müslüman idiler. Akil ile Tâlib ise kâfir bulunuyorlardi.

440- (...) Bize JVÎuhammedü'bnü Mihrân Er-Râzî ile îbni Ebî Ömer ve Abd b. Humeyd toptan Abdürrezzâk'tan rivayet ettiler. Ibni Mihrân (Dedi ki) : Bize Abdürrezzâk Ma'mer'den, o da Zührî'den, o da Aliyyu'bnü Hüseyn'den, o da Amr b. Osman'dan, o da Üsâmetübnü Zeyd'den naklen rivayet etti. (Üsâme söyle demis) :
«Yâ Resûlallah! Yarm nereye ineceksin? dedim. Bunu hacci esnasinda Mekke'ye yaklastigimiz zaman söyledim. ResûlüIIah

«Akil bize ev birakti mi ki!?» cevâbini verdi.

(...) Bana bu hadîsi Muhammed b. Hatim dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ravh b. Ubâde rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muhammed b. Ebî Hafsa ile Zem'atü'bnü SâlIh rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Ibni Si-hâb, Aliyyu'bnü Hüseyin'den, o da Amr b Osman'dan, o da Üsametü'bnü Zeyd'den naklen rivayet etti ki, Üsâme söyle demis :
«Yâ Resûlallah! Yarin Allah dilerse nereye ineceksin? Bu konusma fetih zamaninda olmus. Resûtüllali (SaUaUahii Aleyhi ve Sellem) :
— Akîi bize ev nâmina bir sey birakti mi ki!?., buyurmustur.»
Bu hadîsi Buhâri hacc, cihâd ve megâzî bahislerinde, Ebû Dâvûd ve Nesâî, «Hacc» bahsinde, Ibni Mâce, «Hacc ve Ferâiz» bahislerinde muhtelif râvüerden tahrîc etmislerdir.
Ribâ': Rab'm cem'idir. Rab' : Bir kavmin mahallesi ve menzili demektir, Dâr'in cem'i olan Dûr kelimesi dahî ayni mânâya gelir. Bu takdirde iki kelimenin birbiri üzerine atfedilmesi ya te'kîd içindir yahut râv öyle mi veya böyle mi dediginde fekk etmistir.
Akî1 ile Tâ1ibin mirasçi olduklarini bildiren ifâde sonuna kadar râvüerden birinin idrâcidir. Kirmani bunun Hz. Üsâme tarafindan yapilmis olmasi ihtimâli üzerinde durmustur.
Tâ1ib , Ebû Tâ1ib'in en büyük ogludur. Akil 'den on yas büyüktü. Akil, Ca'fer 'den, Ca'fer de Alî (Radiyailahü anh) 'dan onar yas büyüktüler. Bu gibi hallere nadiren tesadüf olunur. Hz. Ca'fer, Ca'fer-i Tayyar ve Zü'1-Cenâ-hayn diye meshurdur. Metn-i hadîsden de anlasildigi veçhile Ebû Tâ1ib'in vefatinda Akil ile Tâ1ib kâfir bulunuyorlardi. Hz. Akîl Hudeybiye'de müslüman olmustur. Ta1ib ise müslümanligi kabul etmeden vefat etmistir.
Rivayete nazaran Ebû Tâlib. Abdülmuttalib'inen büyük oglu oldugu için câhiliyet âdeti veçhile babasinin bütün emlâkini o almisti. UesûIüHah (Sallctllahü Aleyhi ve Selle m) hicret edince Ebû Tâli b 'in malina da Akil el koydu. Dâvûdî'nin beyânina göre Akil, Ve garabet (Sallatlahü A leyhi ve Sellem) ile diger Abdülmut-ta1ib ogullarina düsen bütün mirasi satmisti. Nitekim Mekke müsrikleri hicret eden müslümanlarm evlerini satiyorlardi. Resûlüllah (Saüallahü Aleyhi ve Sellem)'In Akî1'e bir sey demeyip icraatini tasdik buyurmasi ya cûd-u keremindendir. yahut Akî1i Islâm'a meyi ettirmek veya câhiliyet devrinin icraatini sahîh buldugu içindir. Nitekim küffârin nikâhlarini sahîh kabul etmistir. Bazilari Ebû Tâlib mirasinin Akîl sülâlesinde kaldigini, nihayet Haccâc-i Zâlim 'in kardesi Muhammed b. Yûsuf 'a yüz bin altin mukabilinde sattiklarini söylemislerdir. Hz. Alî 'nin torunlarindan Aliyyü'bnü Hüseyin: «Biz Si'b'deki hissemizi bundan dolayi terkettik» dermis. Si'b'm Ebû Tâ1ib'e âit bir vâdî oldugunu; müslümanlarm üç sene burada mahsur kaldiklarini geçen rivayetlerde görmüstük.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Hattâbî, Imam Safiî 'nin Mekke 'nin evlerini satmaya cevaz vermesine bu hadîsle istidlal etmistir. Çünkü Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Akî1'in miras tarîkiie aldigi evleri satmasini tecviz buyurmustur. Hattâbî diyor ki : «Bence bu evlerin mülkiyeti Akî1'de kalmis olsa bile Ue$û]nl\ah(Sallatlahü Aleyhi ve Sellem) onlara inmemistir. Çünkü bunlar Allah içm terkedilen evlerdir.»
Gerçi Tahâvî ile Beyhakî 'nin Hz. Abdullah b. Amr'dan rivayet ettikleri bir hadîste ResûlüIIah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'m :
«Mekke'nin evlerini saîmak veya îcâra vermek helâl olamaz.» buyurdugu bildiriliyorsa da bu hadîs Hz. Üsâme hadîsine muâraza edemez. Çünkü senedinde Ismail b. Ibrahim b. Muhâcir isminde zayif bir râvi vardir. Abdullah b. Amr hadîsinin Hz. Üsâme hadîsine müsavi oldugu kabul edilse bile kiyâs tarikiyle Hz. Üsâme hadîsinin tercihe daha ziyâde sâyân oldugu anlasilir. Zîrâ Mescid-i Haram ve diger Dünyâ mescidleri gibi bir sahsin mülkü olmayan yerlere bina yapmak caiz degildir. Nitekim Arafat ve Mina gibi yerlere bundan dolayi bina yap-mak tecviz edilmemistir. Bu bâbda Tirmizî, Ibni Mâce, Imam Ahmed ve Tahâvî Hz. Âise'den hadîs nakletmis-

lerdir. Halbuki Mekke'ye bina yapmak tecviz buyurulmustur. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'ye girdigi vakit:
«Her kim Ebû Süfyân'in evine girerse ona dokunulmayacaktir.»
buyurmustur. Bu da Mekke'de ev yapilabilecegini ve kapilari kilitlenebilecegim gösterir. Bu sifatta olan bir yerde ise miras hükümleri cereyan ettigi gibi, alinmasi, satilmasi ve kiraya verilmesi caizdir.
Ibni Kudâme diyor ki : «Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
evi Ebû Süfyân'a mülk olarak izafe etmis ve (Ebû Süfyân'in evine giren emniyettedir) buyurmustur. Ashâb-i Kiram 'dan Ebû Bekr, Zübeyr, Hakim b. Hizâm ve diger birçoklarinin Mekke'de evleri vardir. Onlarin bâzisi satilmis, bâzisi bugüne kadar sülâlelerinin eHnde kalmistir. Ömer (RadiyaUahü anh) Safvân b. Ümeyye 'den dört bin dirheme bir ev; Muâviye. Hakim b. Hizâm 'dan biri altmis bin, digeri kirk bin dirheme olmak üzere iki ev satin almislardir. Bunlar meshur kissalardir. Inkâr eden de bulunmamistir. Binâenaleyh bu bâbda icmâ' olmustur, Bir de Mekke 'nin yerine haram olan sadaka karismamistir. Binâenaleyh sâir yerler gibi satilmasi caizdir.»
îmam-i A'zam'a göre Mekke 'nin evlerini satmakta beis yoksa da yerini satmak ve kiraya vermek mekruhtur. Imam Ebû Yûsuf'la Imam Muhammed'e göre Mekke 'nin yerini satmakta da beis yoktur. Zîrâ sahiplidir.
2- Hadîs-i serif Mekke evlerinin sahiplerinin mali olarak kaldigina delildir.
3- Bir müslüman kâfire mirasçi olamaz. Cumhûr-u Fukahâ'nin mezhebi budur. Yalniz Hz. Muâviye ve Muâz (RadiyaUahüjanh) ile Hasan-i Basrî, Ibrahim Nehaî ve Ishâk'm «müslüman kâfire mirasçi olabilir» dedikleri rivayet olunmustur. Kâfir ise müslümandan bilittîfak miras alamaz.

81- Mekke'den Hicret Eden Bir Kimsenin Hacc Ile Ömreyi Bitirdikten Sonra Ziyadesiz Üç Gün Mekke'de Oturmasinin Cevazi Babi

441- (1352) Bize Abdullah b. Meslemete'bni Ka'neJb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süleyman yani Ibni Bilâl Abdurrahmân b. Humeyd'den naklen rivayet etti. Abdurrahmân, Ömer b. Abdi'I-A'zîzi, Sâib b. Yezid'e sunu söylerken isitmis :
«Mekke'de ikâmet hususunda bir sey isittin mi?» Sâib :
— Alâ' b. Hadramî'yi:
— Ben Besûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Selkm)'i'.
(Muhacir için tavaf-i saclerden sonra Mekke'de üç gün kalma hakki vardir) buyururken isittim. Galiba bundan fazla kalamaz demek istiyordu, cevâbini verdi.»

442- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süf-yân fa. Uyeyne, Abdurrahmân b. Humeyd'den naklen haber verdi. (Demis ki) : Ben Ömer b. Abdüazîz'i beraberinde oturanlara sunu söylerken isittim:
«Mekke'de ikâmet hususunda ne isittiniz? Bunun üzerine Sâib b. Yezîd sunu söyledi:
— Ben Alâ'dan yahut Ala' b. Hadramî'den dinledim. (Dedi ki) : Re-sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Muhacir olan bir kimse hacc ibâdetlerini edâ ettikten sonra Mekke'de üç gün ikâmet edebilir.» buyurdular.

443- (...) Bize Hasanü'l-Hulvânî ile Abd b. Humeyd hep birden Yâkub b. Ibrahim b. Sa'd'dan rivayet ettiler. (Demis ki) : Bize babam, Salih'ten, o da Abdurrahmân b. Humeyd'den naklen rivayet etti. Abdurrahmân, Ömer b. Ahdilazîz'i, Sâib b. Yezîd'e sorarken isitmis. Sâib söyle demis: «Ben Alâ' b. Hadramî'yi söyle derken isittim : Resûlüllah (SaUallahii A leyfii ve Sellem) *i:
(Uç gece vardir ki muhacir olan bir kimse tavâf-i saderden sonra bu gecelerde Mekke'de kalabilir.) buyururken isittim.»

444- (...) Bize îshâk b. Ibrahim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ab-dürrezzak haber verdi. (Dedi ki) : Bize Ibni

Cüreyc haber verdi; ve tertemiz yazdirdi. (Dedi ki) : Bana Ismail b. Muhammed b. Sa'd haber verdi. Ona da Humeyd b. Abdirrahmân b. Avf haber vermis; ona da Sâib b. Yezîd haber vermis; ona da Alâ' b. Hadramî, Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)'âen naklen haber vermis. Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Selle m) : «Muhacirin hacc ibâdetlerini edâ ettikten sonra Mekke'de kalacagi müddet üç gecedir.» buyurmuslar.

(...) Bana Haecâc b. Sâir rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Dahhâk h. Mahled, rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Cüreyc bu isnâdla bu hadîsin mislini liaber verdi.
Bu hadîsi Buhârî. Ebû Dâvûd ve Tirmizî «Hacc» bahsinde; Nesâî «Hacc ve Namaz» bahislerinde; Ibni Mâce de namaz bahislerinde tahrîc etmislerdir.
Mekke feth edilmezden önce Mekke muhacirlerinin Mekke'de ikâmet etmeleri haram kilinmisti. Sonralari hacc ve ömre sebebiyle Mekke'ye girenlere hacc ibâdetlerini bitirdikleri vakit Mekke'de yalniz üç gün kalmalari mubah kilindi. Nevevî'ye göre bu hadîsin mânâsi hicret edenlere Mekke'ye yerlesmenin haram kilinmasidir. Kaadî Iyâz bu kavli cumhûr-u ulemâ'-dan rivayet etmistir.
Ulemâ'dan bir cemaat Mekke 'nin fethinden sonra muhacirlerin Mekke'ye yerlesmelerini tecviz etmis, bu hadîsin hicretin vâcib oldugu zamanlara mahsus oldugunu söylemislerdir. Mekke'nin fethinden evvel Hicret'in vâcib oldugunda bütün ulemâ müttefiktir. Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) 'e bizzat yardimda bulunmak için ashâb-i kiram'in Medîne-i Münevvere'de yasamalari îcab ediyordu. Muhacir olmayanlarin istedikleri yerde yasamalari bilittifâk caizdir.
Muhacirlere Mekke'de kalmak için verilen üç günlük ruhsa* ikâmet hükmüne girmez. Onlar yine misafir hükmündedirler.

82- Mekke Ile Mekke'nin Avi, Yas Otu, Agaci ve Devam Üzere Ilan Için Alan Müstesna Olmak Üzere Bulunan Esyasinin Haram Kilinmasi Babi

445- (1353) Bize Ishâk b. Ibrahim El Hanzalî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Cerîr, Mansûr'dan, o da Mücâhid'den, o da Tâvûs'dan, o da Ibnî Abbâs'tan naklen haber verdi. Ibni Abbâs söyle demis : Resûlüllah Mekke'nin felih edildigi gün :
«Arîtk hicret yoktur. Lâkin cIhâd ve niyet vardir. Gazaya çagrildiginiz zaman hemen gidin.» buyurdu. Yine fetih yani Mekke'nin fethi günü:
«Süphesiz ki bu beldeyi Allah göklerle yeri yarartfgi gün haram kilmistir. Binâenaleyh o, Allah'in haram ktimasiyla kiyamete kadar haramdir. Benden Önce bu beldede hîç bir kimseye harp helâl olmamistir1. Buna da ancak gündüzün bir saattnda kita! helâl olmustur. O, Allah'in haram kilmasiyla kiyamet gününe kadar haramdir. Dikeni kesilmez; avi ürkütülmez, Ilân edenden baskasi, onda buldugu esyayi alamaz. Yas otu da kesilemez.» buyurdular. Bunun üzerine Abbâs :
— Yâ Resûlallah! Yalniz izhir müstesna. Çünkü o Mekke'nin demir-cilerîyle evlerine lâzimdir, dedi. Resûlüllah (Saîlatlahü Aleyhi ve Sellem) de:
— (Evet) Yalniz izhir müstesna i buyurdular.

(...) Bana Muhammed b. Râfî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya b. Aden rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Mufaddal, Mansûr'dan bu isnâdda bu hadîsin mislini rivayet etti ama «Göklerle yeri yarattigi gün ifâdesini söylemedi. Hem kital yerine katil dedi ve : «Bu beldede bulunan seyi ilân edenden baskasi alamaz» seklinde rivayette bulundu.
Bu hadisi Müslim «Cihâd» bahsinde, Buhâri , «Hacc, Cizye ve Cihâd» bahislerinde, Ebû Dâvûd «Hacc ve Cihâd» bahislerinde; Tirra izî «Siyer» bahsinde, Nesâi «Siyer, Bey'at ve Hacc» bahislerinde muhtelif râvilerden tahric etmislerdir.
«Artik hicret yoktur» cümlesinden murâd Mekke 'nin fethinden sonra Mekke 'den hicret yoktur demektir. Çünkü Mekke Islâm .diyari olmustur. Resûlüllab (Sallallaiiü Aleyhi ve Sellern)'in bu sözü bir mucize tazammun

etmektedir. Nitekim asirlar boyunca Mekke-i Mükerreme bir Dâr-i Islâm olarak kalmis; bu suretle mûci-ze-i Resul (Saüaîlahü Aleyhi ve Sellent) zahir olmustur.
Ulemâ Dâr-i Harb denilen küfür diyarindan Dâr-i Islâm'a kiyamete kadar hicretin devam edecegine, kaail olmuslardir.
«Lâkin cihâd ve niyet vardir» cümlesinden murâd : «Sizin için hicretten hâsil olacak sevsbm yolu cihâd ve her seyde hayir niyettir.» demektir.
Tiyfai'ye göre mezkûr cümlenin mânâsi : «Hicret ya kâfirlerden kaçmak yahut cihâd veya ilim tahsili gibi baska bir sebeple olur. Birinci hicret sona ermis, digerleri kalmistir. Binâenaleyh bunlari ganimet bilerek onlardan geri kalmayin; çagrildiginiz zaman hemen gidin.
Halâ : Yas ot demektir. Bunun tahsis edilmesi kuru otunun kopari-labilecegine isarettir. Sâfiî1er'den rivayet olunan iki kavlin esah olani da budur. Çünkü kuru ot ölü av mesabesindedir. Hanbe1îler'den Ibni Kudâme diyor ki : «Lâkin hadisde izhir'in istisna edilmesi kuru ot koparmanin da haram kilindigina isarettir. Ebû Hüreyre rivayetlerinden birinde (Mekke'nin kuru otu da koparilnmoz.) buyuruimasi bunu gösterir.»
îzhir: Güzel kokulu bir nebattir. Yaylalarda, sicak ve kuru yerlerde ve keza vadilerde yetisir. Buna «Tiybu'l-Arab» ve «Halfâ-i Mekke» dahî derler.
Kayn : Demirci demektir. Taber î :«Kayn Araplarca sanatim bizzat isleyen sanatçi mânâsina gelir.
Hz. Abbâs b. Abdü1 mutta1ib'in : «Yâ Resûlallah! Yalniz izhir müstesna» sözü bir istisnâ-i telkinidir. Çünkü Hz. Abbâs (Radiyallahü anh) bu sözle kendisi istisna yapmak istememis; Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selletn)'e istisna yapmasini telkin etmistir.
Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemy'm buradaki istisnasinin vahiy suretiyle mi, yoksa kendi içtihadi ile mi yapildigi ihtilaflidir. Bâzilarina göre vahiy suretiyledir. Yani Allah Teâlâ Hazretleri daha önceden bir istisna talebinde bulunan olursa istegini yerine getir diye vahiyde bulunmustur. Bir takimlari bu meselede hüküm mutlak surette Peygamber (Sallallahü Aleyhive Selle m) Efendimize havale buyrulmustur, demislerdir. Ibni Battal 'in rivayetine göre El-Mühelleb buradaki istisnanin zarurete mebnî oldugunu ve zarurette ölü hayvan eti yemek kabilinden helâl kilindigini söylemistir. Zira Hz. Abbâs Izhirden Mekke 'lilerin müstagni kalamiyacaklarini söylemekle bu zarureti beyân etmistir. Ancak El-Mühelleb 'in bu müteâlâsi kabule sâyân görülmemistir. Çünkü zarurete binâen mubah kilman seyde mutlaka zaruret bulunmak îcab eder. Eger izhir kullanmak lâse yemek kabilinden olsaydi zarureti olmayanlarin onu kullanamamasi îcâb ederdi. Halbuki onu kullanmak zaruret kaydi olmaksizin mutlak surette mubahtir.
Bu bâbda icmâ' vardir.
Izhirin evlere lâzim olmasi, evlerin çatilarini örtmek ve yakmak içindir. Mekkeliler bu otu kabirlerinde de kullanirlardi.
Lükata yerde bulunan sahipsiz maldir. Esâs itibariyle kendi mali olmayan bir seyi hiç bir kimsenin almasi caiz degilse de iîân ederek sahibini aramak için alinmasina müsâade edilmistir. Fikih kitaplarinda lüka-ta'nm ahkâmi ayri bahisler hâlinde beyân edilmistir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler :

1- Ser'î mes'elelerde bir âlime müracaat etmek bilhassa harp gibi, insanlarin kalabalik bulundugu yerlerde bu hususta acele göstermek caizdir.
2- Hadîs-i serîf Hz. Abbâs'm Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) nezdinde pek büyük itibar sahibi olduguna delildir.
3- Yine bu hadîs mensei olmasi itibariyle Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Mekke'ye pek büyük bir ehemmiyet atfettigine delildir.
4- Mekke'den Medîne'ye hicretin vücûbu kaldirilmis, fakat küfür diyarindan îsîâm memleketlerine hicret kiyamete kadar mesru kilinmistir.

5- Cihâdda ve her hayirli iste ihlâs sarttir.

446- (1354) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Leys, Saîd b. Ebî Saîd'den; o da Ebû Sureyk-i Adevî'den naklen rivayet etti ki, Ebû Sureyh Amr b. Saîd'e : —Mekke'ye ordu gönderirken—
«Bana, müsaade buyur yâ Emîr! Sana Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) 'in Mekke'nin fethinin ertesi günü söyledigi bir sözü anlatayim. Bunu benim kulaklarim isitmis; kalbim bellemis ve konusurken gözlerim görmüstür. ResûlüHah (SallaUahü' Aleyhi ve Seüem) Allah'a hamd-û senada bulunduktan sonra :
— Süphesiz Ici, Mekke'yi insanlar degil, Allah haram kilmistir. Binâenaleyh Allah'a ve Âhiret gününe iman eden hiç bir kimsenin orada kan dökmesi ve oradan bir agaç kesmesi helâl degildir. Sayet bir kimse orada ResûlüHah (SallaUahü Aleyhi ve Sellemj'm harbi ile istidlal ederek kendisi için harbe ruhsat görürse ona : Allah, Resulüne (bu bâbta) izin vermis, fa-icat size izin vermemistir deyin! Bana da ancak gündüzün bir saatinda Mekke'de kitale izin verdi. Mekke'nin bugünkü hürmeti dünkü hürmeti gibi olmustur. Burada bulunan, bulunmayana tebüg etsin.» buyurdular.
Ebû Sureyh'e (bunu söyleyince) Amr sana ne dedi? diye soranlar oldu. Ebû Sureyh :
— Ben bunu senden daha iyi bilirim yâ Ebâ Sureyhî Muhakkak ki, Harem-i Serif bir âsîyi, bir idam kaçagini ve bir bozguncuyu barindirmaz cevâbini verdi, dedi.
Bu hadîsi Buhâri «Hacc ve Megâzî» bahislerinde; Tirmizî «Hacc ve Diyât» bahislerinde, Nesâî «Hacc ve Ilim» bahislerinde muhtelif râvîîerden tahrîc etmislerdir.
Buûs:" «Ba's»'in cem'idir. Ba's göndermek mânâsina masdar olarak kullanildigi gibi gönderilen sey mânâsina da gelir. Burada ondan murâd bir yere gönderilen ordudur. Amr b. Saîd bu orduyu Mekke'ye hicretin altmisinci yilinda Abdullah b. Zübeyr üzerine gönderiyordu. Bunun sebebi evvelce de isaret ettigimiz veçhile Abdullah b. Zübeyr'in Yezîd'e bey'at etmemesiydi. Hz. Muâviye vefat edince oglu Yezîd Abdullah b. Zübeyr1-den bey'at istemis, o bunu kabul etmeyerek Mekke'ye gitmisti. Yezîd buna kizdi ve Mekke valisi Yahya b. Hakim 'e mektup yazarak Abdullah b. Zübeyr 'den bey'at alinmasini emretti. Hz. Abdullah çâr-nâçâr bey'at ettiyse de Yezîd mektupla bildirilen bu bey'ati kabul etmedi. Hz. Abdu11ah'm bagli olarak getirilmesini istedi. Yahya tekrar Abdullah b. Zübeyr 'e müracaat ettigi vakit Hz. Abdullah Beyt-i Serife sigindigini bildirdi. Yezîd bunu da kabul etmedi ve o gün Medine valisi bulunan Amr b. Saîde mektup yazarak Abdullah b. Zübeyr üzerine ordu göndermesini emretti, o da gönderdi. Iste hadîs-i serifte beyân edilen muhavere bu sirada geçmistir. Amr b. Saîd sahabi degildir.
Ibni Battâî Ehl-i Sünnet ulemâsina göre Hz. Abdullah b. Zübeyr'in hilâfete Yezîd 'den de Abdülmelik 'ten de evlâ oldugunu söyler. Çünkü Hz. Abdullah sahâbî'dir. Kendisine Ötekilerden önce bey'at edilmistir. îmam Mâlik dahî: «Ibni Zübeyr Abdülmelik 'ten evlâdir» demistir. Ebû Sureyh Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den isittigi hadîsi: «Onu kulaklarim isitmis; kalbim bellemis ve konusurken gözlerim görmüstür» diyerek her vecihle belledigini mübalâga suretiyle anlatmak istemistir.
Ruhsat: Hürmet delili mevcûd olmakla beraber kullarin özürüne mebnî ikinci defa mesru' olan seydir.
Harbe : Esâs itibariyle hirsizlik demektir. Ekseriyetle deve hirsizliginda kullanilir. Bâzilarina göre harbe dinde fesat çikarmaktir. Bu kelimeye daha baska mânâlar verenler de vardir.
Görülüyor ki, Ebû Sureyh Amr b. Saîd'in Mekke'ye ordu göndermesini dogru bulmamis, bütün varligi ile onu bundan vazgeçirmeye çalismistir. Ebû Sureyh bu bâbda rivayet ettigi hadîsin umûmiyle istidlal etmis, Resû \ül\ah (SallallaJiü Aleyhi ve SeUem) Mekke'de harbi haram kildiktan sonra orada harb edilemiyecegine ve Ibni Zübeyr 'in katli caiz olmadigina kaail olmustur.
Tiybî diyor ki : «Amr bunu isitince (Bunu ben senden daha iyi bilirim) diyerek Ebû Sureyh'in sözünü reddetmis ve (Sen bu hadîsi ResûlüUah(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den isitmis ve bellemissin ama mukaateden ne demek istedigini anlamamissin. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi veSellem) 'in bu sözü bir yerin kahran feth edilmesi sebebiyledir. Yoksa Harem hâricinde öldürülmeyi hak eden bir kimse sebebiyle söylememistir. Benim sadedinde bulundugum hâdise bu ikinci kabildendir. Su halde bana nasil inkârda bulunuyorsun?) demek

istemisti.»
Zahirîler 'den îbni Hazm bu bâbda Amr b. Said'e siddetle hücum etmis ve sunlari söylemistir : «ResûlüHah (SaUaiia'iii Aleyhi ve Seüem) 'in sahâbîsinden daha âlim görünmek isteyen fâsik, dalkavuk, seytan, alçak bir herifin kiymeti olamaz. Allah ve Resulüne âsî olan ancak bu fâsik ile onu iktidara getirenlerdir. Dünya ve Âhiret kepazeligini üzerine alan da ancak kendisi ve onu tasvîb edenlerdir.»
«Kendisi için harbe ruhsat» görmekten murâd ; «ResûlüHah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)nasil harb etti ise ben de harb ederim» demektir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler :

1- Muhâtablara, bahusus hükümdarlara red cevâbi verirken nezâkete riâyet gerekir. Bu sekilde hareket onlarin kalplerini daha ziyâde celbeder. Muamele inatçiliga ve fitneye sebep olabilir.
2- Hadîs-i serif Hz. Ebû Sureyh'in dîni teblig hususundaki vefakârlik ve feragatine delildir. Ibni Ishâk rivayetinde hadîsin sonunda su cümleler vardir : « Amr b. Saîd : Biz onun hürmetini senden daha iyi biliriz, dedi. Bunun üzerine Ebû Sureyh ona su sözleri söyledi:
— Ben (bu islerde) hem sâhid hem gâib olarak bulunmusumdur. Re-sûlüllah (Sallallaliü Aleyhi ye Sellem) bize (bir vak'aya) sâhid olanlarimizin, gâib olanlarimiza duyurmasini emir buyurmustur. Ben de sana teblig ettim; artik (bundan ötesini) sen bilirsin!»
Ibni Battal (- 444) diyor ki : «Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamanina yetisen ve ilmi teblig hususunda onun tarafindan kendisine hitâb edilen herkese teblig farz-i ayindir. Onlardan sonrakilere ise farz-i kifâyedir.» demisse de bu iddia söz götürür. Zîra Ebû Bekr Îbnü'l-Arabî (468-543) : -ResûlüHah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfden tebligde bulunmak farz-i kifâyedir. Bunu bir kimse îfâ ederse baskalarindan sakit olur. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e vahy ve hüküm indigi vakit onu halk arasinda ilân etmez; yaninda hazir bulunanlara haber verir; onlarin dilinden daha sonraki nesillere tebligde bulunurdu. Binâenaleyh teblig farz-i kifâye, dinlemek farz-i ayndir. Belleyip muhâfa meselesi ise dinlenen seyin mânâsina terettüb eder. Eger dinlenen sey sahsa mahsus ise o kimseye farz-i ayn, herkesi ayri ayn alâkadar ediyorsa amel farz-i ayn, teblig farz-i kifâyedir. O da ihtiyâç messettigi zamandir. Bastan veya sonra teblig lâzim degildir. Sahabeden bir cemaat çok hadîs rivayet eder. Resulüllah (SaUallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu» derlerdi. Ömer (Radiyallahu anh) bunlari hapsetti. Hattâ kendisi onlar hapisde iken vefat etti.»
3- Ulemâdan bâzilari «Allah'a ve Âhiret gününe îmân eden bir kimseye...» ifâdesi ile istidlal ederek kâfirlerin amellerle mükellef olmadiklarim söylemislerdir. Fakat usu-î fikih ulemasina göre sahih olan kavi bunun hilafidir. Zîrâ mefhum-j muhalif mu'teber bir delil degildir. Ha-rem-i Serîfde harb etmenin mü!mine haram kilindigi mantik i'tibâri ile dahî sabit olmustur.
4- Mekke'de harbin haram oldugunu söyleyenler bu hadîsle Istidlal etmislerdir. Muhtelif rivayetlerin zahiri de bunu te'yîd etmektedir. Mezkûr kavi Katâde ile diger bâzi ulemânin mezhebleridir. Araplarin âdeti, Mekke'ye ta'zîm ve ihtiramda bulunmakti.
Mârûdî (382-450)'nin beyânina göre Harem-i Serifin hususiyetlerinden biri de orada yasayanlarla harb edilmemektir. Hattâ haremde yasayanlar âdil kimselere isyan etseler fukahâdan bâzilarina göre onlarla harbetmek haram olur; yalniz tâate dönmek için tazyik olunurlar. Cumhuru fukahâ'ya göre ise harbsize itaate dönmezlerse ken-diîerile harb edilir. Zîra âsîlerle harbetmek, terki caiz olmayan Allah haklarindandir. Bu haklari Harem-i Serîfde müdâfaa etmek, terkinden evlâdir. Nevevî (631-676) : «Dogrusu da budur.» diyor.
5- îmam A'zam (RahimehuUah) bu hadîsle istidlal ederek, Harem-î serife iltica eden bir kimsenin orada öldürülemiyecegine kaail olmustur. Çünkü hadîs, âmm olup bu surete de sâmildir.
îbni Battal, hirsizlik, zina ve katil gibi bir suçtan dolayi hadd-i serî'yi hak eden bir kimse hakkinda ulemânin ihtilâf ettiklerini bildirmistir. îbni Abbâs (Radiyallahu anh) ile Ata' ve Sa'bi'ye göre böyle bir suçu Harem-i Serîfde isleyene hadd vurulur; fakat Harem disinda isleyip de oraya siginirsa çikincaya kadar yanma varilmaz,

onunla oturulmaz. Harem'den çiktigi zaman kendisine hadd vurulur. Çünkü Teâlâ Hazretleri: «Oraya giren emniyette olur» buyurarak Harem'ine girene emân vermis; baskalarini böyle bir emniyet tanimamistir.

Bir takimlari: «Harem disinda cinayet isleyip de oraya sigman cânî, çikarilarak kendisine hadd vurulur.» demislerdir. Abdullah b. Zübeyr (Radiyallahu anh) ile Hasan-i Basrî ve Mücâhid'in mezhepleri budur.

Bâzilarina göre Harem-i Serîf'de hadd vurulmaktan men' edilemez. Harem disinda cinayet isleyerek oraya sigman kimseye, iltica etmezden evvel hadd vurulur. Hadîsde zikri geçen Amr b. Saîd'in mezhebi budur.

Ibnü'l-Cevzî (503-597) Harem disinda cinayet isleyen bir kimseye kisas tatbik edilecegi hususunda icmâ' bulundugunu; disarida cinayet isleyip de oraya sigmana Ebû Hanîfe ile Ahmed b. Hanbe1'e göre kisas tatbik edilemiyecegini nakletmistir.

Imam Mâlik ile Sâfiî'ye göre bu gibilere hadisi ser'î tatbik olunur. Zahirîler 'den Ibni Hazm (384-456) A s -hab-i kiram 'dan bir cemâatin «hadd vurulamaz» dediklerini nak-lettikden sonra, sahabeden bunlara muhalefet eden bulunmadigini söylemis : Tabiînden bir cemâatin de bunlara muvafakat ettiklerini bildirerek Imam Mâlik ile Safiî hakkinda agir sözler söyleyerek, onlarin bunca sahâbe-i kirama, kitâb ve sünnete muhalefette bulunduklarini bildirmistir.

Bâzilari Imam Mâlik ve Safiî namina Ibni Hata1'in Harem-i Serîfde Öldürülmesi kjssasi ile istidlalde bulunmuslarsa da bunlara birkaç vecihle cevap verilmistir. Söyle ki:

a) Ibni Hatal irtidât etmis : Bir de müslüman öldürmüstü. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem); hicvediyordu.

b) Bu adam emâna dâhil degildi. Hesû\üUah(SallallaJiü Aleyhi ve Sellem) onu emândan istisna etmis; Kâ1 be 'nin örtüsüne asilmis bile bulunsa Öldürülmesini emir buyurmustu.

c) Ibni Hatal harb edenlerdendi.

6- Hadîs-i Serîf Mekke 'nin cebren alindigina delildir. Ekser-i ulemânin kavilleri budur. Kaadî Iyâz (476-544) : «Ebû Hanîfe ile, Mâlik ve Evzâî'nin mezhepleri de budur.» diyor. Lâkin cebren alindigina kaail olanlar dahî Resûlüllafa (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Mekke1i1er'e ihsanda bulunarak evlerini, .mallarini kendilerine biraktigini, bunlari ganimet sayarak gazilere taksim etmedigini söylemislerdir.

Imam Safiî ile diger bâzi ulemaya göre Mekke sulh yolu ile alinmistir. Onlar bu hadîsi te'vîl ederek : »Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)e muhtaç oldugu takdirde Mekke'de harb caizdi.» demislerdir.

Mârûdi : «Bence Mekke'ye alt taraftan Hâ1id b. Ve1îd (Radiyallahu anh) cebren; üst taraftan Zübeyr b. el-Avvâm sulh yolu ile girmisler; Resûlüllah (SallaHahü Aleyhi ve Sellem) de Hz. Zübeyr'in girdigi yerden girdigi için o tarafin hükmü gâlib gelmistir.» diyor.

7- Harem-i Serifin agaçlarini kesmek haramdir. Nevevî diyor ki: «Ulema Harem-i Serifin âdeten insanlar tarafindan dikilmeyen agaçlari ile yas otlarini kesmenin haram olduguna ittifak etmislerdir. Insanlar tarafindan dikilen agaçlarla kökünden sökülen agaçlarin ödenmesi hususunda ihtilâf vardir. Imam Mâlik 'e göre agaci söken günahkâr olur, fakat fidye lâzim gelmez. Imam Sâflî , büyük agaç için bir sigir; küçük için koyun kesmek lâzim geldigine kaail olmustur. Ibni Abbâs ile Ibni Zübeyr (Radiyaliahu anh) 'dan bu sekilde rivayet edildigi gibi Imam Ahmed de buna kaail olmustur.

Ebû Hanîfe'ye göre her nevi' agacin kiymetini ödemek îcâ-beder.

Keza Imam Safiî ile ona muvafakat edenlerce Harem-i Serîf de hayvan otlatmak caizdir. Imam A'zam'la Imam Muhammed'e göre caiz degildir. Bu hususta yas ve kuru ot arasinda fark yoktur.

Hadîs~i serîf eziyet versin vermesin Harem-i Serifin dikeni dahî ke-silemiyecegine delildir. Bâzilari hadîsin umûmu ile istidlal ederek buna kail olmus; bir takimlari dikeni öldürülen fâsik hayvanlara benzeterek eziyyetinden dolayi kesilebilecegini söylemislerdir.

Hattâbî (319-388) ekseri ulemânin diken kesmeyi mübâh gördügünü söylemis ve : «Galiba kesilmesi memnu olan diken develerin ot-ladigi olacaktir. Bu diken yumusaktir, Kati olanini deve otlamaz. O agaç hükmünde olabilir.» demistir. Safiî 'lerden El-Mütevellî diken kesmenin mutlak surette haram oldugunu söylemistir. Hattâbî'nin bu husustaki kiyâsi da zayif görülmüstür. Çünkü öldürülen hayvanlarla diken arasinda fark vardir.

Hayvanlar kasten insana eziyet verirler. Dikende böyle sey yoktur.

8- «Burada bulunan bulunmayana teblig etsin» cümlesinde ilmin nakl, sünnet ve ahkâmin yayümasi lüzumuna sarahat vardir. Bu husus icmâ-i ümmetle de sabittir.

9- Hadîs-i serîf Mekke'yi Allah Teâlâ'nm haram kildigina açik dejîldir. «Mekke'yi ilk defa Ibrani m(Aleyhisselam) feth etmistir.» diyenlerin sözü kabule sâyân degildir. Dogrusu Mekke Allah Teâlâ'nm yerle gökleri yarattigi günden beri haram bir beldedir.

10- Devlet idaresinde bulunanlara nasihatta bulunmak, onlara dogruyu anlatmak ve sert konusmamak gerekir.

11- Konusurken sözü te'kid etmek caizdir.

12- Söze hamd ü sena ile baslamak müstehabchr.

13- Hadîs-i Serîf kiyameti ispat etmektedir.

14- Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SellemiEfendimizin kendine mahsus hasâisi vardir.

15- Resûlüllah (SailaUafoü Aleyhi \c SeHem)'in kiyâsla hükmetmesi caizdir.

16- Nesh caizdir. Çünkü Mekke-i Mükerreme günün bir saatinda Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e mubah kilindiktan sonra bu hüküm neshediierek tekrar haram olmustur.

17- Mücâdele caizdir.

18- Tabiî içtihadinda sahâbîye muhalefet edebilir.

19- Hadîs-i serîf Ebû Sureyh'in faziletine delildir. Zira Ebû Sureyh Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem /'in sünnetini teblig hususundaki emrine tabî olmustur.

20- Âlim bir zât hükümdarin dine âit bir seyi degistirdigini görünce, kendisine bir sey sormasa bile itiraz etmesi gerekir.

21- Bir seyi helâl veya haram kilmak Allah Teâlâ Hazretlerine mahsustur. Bu bâbda kulun hiç bir dahl-i tesiri yoktur.

Bu hadîs üzerine bir takim suâller vârid olmustur. Söyle ki :

a) Hadîs-i serifte Mekke‘yi insanlarin degil Allah'in haram kildigi bildiriliyor. Halbuki bir hadîsde Mekke'yi Ibrahim haram kilmistir buyruluyor. Bu iki hadîs birbirine muariz degil midir?

Cevap : Hükmün Hz. Ibrâhim'e nisbet edilmesi teblig manasinadir. Yani Mekke 'nin haram oldugunu Ibrahim (Aleyhisselam) teblig etmistir. Mamafih Allah'in emriyle Hz. Ibrahim de haram kilmis olabilir. Bu takdirde onu yine Allah haram kilmistir. Yahut Ibrahim (Aleyhisselam) insanlari Mekke'ye davet etmis. Allah Teâlâ Hazretleri de duasini kabul buyurarak Mekke'yi haram kilmistir.

Bâzilari Mekke 'nin Ibrahim (Aleyhisselam) zamanina kadar helâl bir yer oldugunu söylemislerdir. Onlara göre hadîsin mânâsi sudur : «Allah Teâlâ levh-i mahfuzda Ibrahim (Aleyhisselam)'m Mekke'yi Allah'in izniyle haram bir belde yapacagini tesbît etmistir.» demektir Fakat bu kavil hadîsin mânâsina pek muvafik görülmemistir.

b) Acaba îman edilecek seyler arasindan niçin yalniz Allah'a îmanla yevm-i Âhire yani kiyamet gününe inanmak tahsis edilmis Öteküer söylenmemistir?

Cevap: Çünkü Allah'a îman mebde'e yani kâinatin yaratilmasina, Âhiret'e îman da kâinatin sonuna isarettir. Sair inanilacak seyler bunlarda dâhildir.

c) Kiyâmet'e niçin son gün denilmistir?

Cevap: Çünkü o günden sonra gece yoktur. Gün ismi ancak evvelinde gecesi bulunan zamana itlak olunur.

d) Acaba Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seltem)'e Mekke 'nin helâl kilindigi saatta harpten baska seyler de helâl olmus mudur?

Cevap: Resûl-i Ekrem (Sallallahü Aleyhi ve Sellein) Efendimize o saatte yalniz kan dökmek helâl kilinmis; avcilik, agaç kesmek vesaire gibi Allah'in insanlara haram kildigi seylere niçin verilmemistir.

Tenbih : Aynî ,Amr b. Saîd'in bu hadîsdeki sözlerini hadîs zannederek onlarla ihtîcâca kalkisanin pek çirkin bir hatâ ettigini söylemistir. : .

447- (1355) Bana Züheyr b. Harb ile Ubeydullah b. Saîd hep birden Velîd'den rivayet ettiler. Züheyr dedi ki:

Bize Velîd b. Müslim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Evzâî rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Yahya b. Ebî Kesîr rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Ebû Seleme yani Ibni Abdir-rahmân rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Ebû Hüreyre rivayet etti. (Dedi ki):

«Allah (Arze ve Celle), Nebiyyullah (Saliallahü Aleyhi ve Seilem) Resûlül-lah (SallaHahü Aleyhi ve Seîlem) Mekke'yi feth edince cemaatin içinde ayaga kalkarak Allah'a hamd ü senada bulundu. Sonra sunlari söyledi:

— Hiç süphe yoktur ki, Allah Mekke' (ye girmek) den fil ordusunu men etmis, fakat Resulü ile mü'minleri buna muzaffer kilmistir. Mekke benden önce hiç bir kimseye katiyyen hela! olmus degildir. Bana da gündüzün bir saatinde helâl olmustur. Benden sonra hiç bir kimseye helâl olacak degildir. Binâenaleyh Mekke'nin avi ürkütülmez, dikeni kesilmez, kaybolan esyasi helâl olmaz meger ki, bulan ilân maksadiyla almis ola. Bir kimsenin bir yakini öldürülürse o kimse iki mülâhaza arasinda muhayyerdir. Ya kendisine fidye verilecek yahut katil Öldürülecektir.

Bunun üzerine Abbâs:

— Yalniz izhir müstesna yâ Resûlüllah! Çünkü biz onu kabirlerimizle evlerimizde kullaniyoruz, dedi.

Müteakiben Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

— Yalniz îzhir müstesna! buyurdu.

Derken Yemenli bir zât olan Ebû Sali ayaga kalkarak:

— (Bunu) bana yazin yâ Resûlüllah! dedi. Resûlüllah de:

— Ebû Sâh'a yazin! buyurdular.»

Velîd demis ki: «Evzâî'ye, (Bana yazm yâ Resûlallah!) sözünün mânâsi nedir? diye sordum:

— Resûlüllah(Sallallahü Aleyhi ve Sellem}'d^n dinledigi bu hutbeyi (yazin demek istemistir) cevâbini verdi.»

448- (...) Bana Isli âk b. Mansûr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ubey-dullah b. Mûsâ, Seybân'dan, o da Yahya'dan naklen haber verdi. (Demis ki) : Bana Ebü Seleme haber verdi. Kendisi Ebû Hüreyre'yî söyle derken dinlemis :

«Mekke'nin fethi yilinda Huzâa kabilesi, kendilerinden öldürdükleri bir adama mukabil Benî I^eys'den bir adam Öldürdüler. Bu hâdise Re-sûlüllah (Sallailchü Aleyhi ve Seilemj'e haber verildi. O da devesine binerek hutbe okudu. Ve sunlari söyledi :

— Hiç süphe yoktur kî, Aliah \Azzt ve Cclle) Mekke1 (ye girmekten) fil ordusunu men etmis, fakat Resulü Ile mü'minleri buna muzaffer kilmistir. Dikkat edin ki, Mekke benden Önce hiç bir kimseye helâl olmamis; benden sonra da hiç bir kimseye helâl olmiyacaktir. Iyi dinleyin! Mekke bana gündüzün bir saatinde helâl olmustur. Dikkat edin o da benîm su saatimdIr (Mekke) haramdir. Onun dikeni kopanlmaz; agaci kesilmez, kaybolan esyasi kaldirilmaz meger ki, bulan ilân maksadiyla almis ola. Bir kimsenin yakini öldürÜlürse o kimse ikI mülâhaza arasinda muhayyerdir. Ya kendisine bir sey yani diyet verilecek yahu! öldürülenin yakinlarina kisas imkâni bahsedilecektir.

Az sonra Yemenlilerden Ebû Sah denilen bir adam geldi ve:

— Bana yaz yâ Resûlallah! dedi. O da :

— EbO Sâh'a yazin! buyurdu. Bunun üzerine Kureys'ten bir zât:

— Yalniz izhir müstesna! Çünkü biz onu evlerimizle kahirlerimize koyuyoruz; dedi. Resûlüllah (SaUaliahü Aleyhi ve Sellem) de :

— Yalniz izhîr müstesna! buyurdular.»

Bu hadîsi Buhari «Lûkata» bahsinde, Ebû Dâvûd «Hacc», «Ilim» ve «Diyât» bahislerinde; Tirmizî «Diyât» ve «Ilim» de; Nesâî «Ilim» bahsinde, Ibni Mâce «Diyât»da muhtelif râvîlerden tahrîc etmislerdir. Birinci hadisin zahirine bakilirsa Resûlüliah (SaUaliahü A leyhi ve Sellem) hutbesini fethin akîbinde okumustur. Fakat ha-1 kikatte fethin akîbinde degil Huzâe kabilesinden biri Benî Leys'den birini öldürdükten sonra okumustur. Nitekim ikinci rivayetten de bu mânâ anlasilmaktadir.

Fil ordusundan murâd Kur'ân-i Kerîm'in Fî1 sûresinde beyân buyrulan Ebrehe ordusudur. Ebrehe aslen Habesli olup Yemeni istilâ etmis ve Habesliler'le Yemenliler 'den mürekkep bir ordu ile Kabe 'yi yikmaga gelmisti.

Ordusunda filler vardi. Fakat Kâbe'yi yikmaga muvaffak olamadan perisan olup gitmisti. Bu orduya Araplar arasinda «Ashâb-i fil» denildigi gibi o seneye de «fil senesi» nâmi verilmis ve bir tarih mebde'i kabul edilmisti. En sahih rivayete görellesûlüNahfSallaliahIi Aleyhi ve Sellem) bu vak'adan elli gün sonra dünya'ya gelmistir.
Anlasiliyor ki Huzâa ile Benî Leys kabileleri arasinda câhüiyyet devrinden kalma kan dâvasi varmis. Huzâa 'mn öldürdügü adamin ismi bazi rivayetlerde belli degilse de Benî Leys'in câhiliyyet devrinde Huzâa 'dan öldürdükleri adamin ismi Ahmar'dir. Ibni Ishâk'm rivayetine göre Huzâa kabilesinden Hiras b. Ümeyye câhüiyyet devrinde kendi kabilesinden öldürülen Ahmar isminde bir adamin yerine müsriklerden Ibni Esra' El-Huzelî nâminda birini öldürmüs. Bunun üzerine Peygamber
«Ey Huzâa cemaati! Adam öldürmekten el çekin. Su andan itibaren kîm adam öldürürse ölenin yakinlari iki mülâhaza arasinda muhayyerdir. iSh...» buyurmustur.
Mekke benden sonra da hiç bir kimseye helâl olmayacaktir» cümlesinden murâd : Mekke'de harbin helâl olmamasidir.
Tahâvî diyor ki : «Mekke 'ye ihrâmsiz girmek ve kitalin he-iâl olmasi Y?eygamher(Sallctllahü Aleyhi ve Sellem)'e mahsûstur. Ondan sonra Mekke'ye ihrâmsiz olarak hiç bir kimsenin girmesi caiz degildir. Ibni Abbâs (Radiyaiîahu anh) ile Kaasim, Hasan-i Basrî , Ebû Hanîfe, Ebû Yûsuf ve Imam Muhammed'in kavilleri budur. Imam Mâlik'le Safiî 'den hacda ömreye niyet etmeyenler hakkinda iki kavil rivayet olunmustur. Bir kavle göre ihrâmsiz girmek caizdir. Ikinci kavle göre yalniz oduncularla emsali esnaf hakkinda caiz, baskalarina caiz degildir.
Lükâta'nin sahibi tarafindan gaflet neticesi düsürülen mal olduguna az yukarda isaret etmistik. Lukatanin ilânindan murâd çarsi ve pazarlarda bulunan seyi bir sene halka bildirmektir. Abdurrahman b. Mehdi 'nin beyânina göre baska yerlerde bulunan mal bir sene ilân edilir. Sahibi çikmadigi takdirde bulanin olur. Fakat Mekke'de bulunan malin hükmü böyle degildir. Orada bulunan mal sahibi çikmasa da ebediyyen bulanin mülküne geçmez. Bu hüküm Mekke'ye mahsustur.
Mâzirî (453-536) diyor ki : «Bu cümlenin mânâsi ilân hususunda mübalagadir. Çünkü bir haci yillarca sonra tekrar Mekke'ye gelir. Bu sebeple iîân müddetini uzatmaya zaruret vardir. Baska yerler böyle degildir.»
Bâzilarina göre bu hadîs Mekke'de düsürülen bir mal için ilâna ihtiyâç yoktur. Zîrâ hacilar Sark ve Garb'a dagilip giderler, bu suretle kaybolan malin sahibi çikmaz, diyenlerin vehmini kesmek için vârid olmustur.
Resulü Ekrem (SaV.allahü Aleyhi ve Sellem) baska yerlerde oldugu gibi, burada da ilân hükmünün sâhib oldugunu anlatmistir. Bir takimlari hadîsin bu cümlesini:
«Ancak ilân eden birini duyarsa o baska seklinde te'vü etmislerdir. Bu takdirde düsürülen bir mali ilân ederek sahibine vermek için yerden almak caiz görülmüs olur. Mezkûr kavil Ishâk b. Râhuye ile Nadr b. Sumey1'den rivayet olunmustur.
Ebû Sâh Yemen 'den gelen zâtin künyesidir. Ismi malûm degildir.
Hadisin ikinci rivayetinde «Kureys'len bir zât» diye isaret edilen kimse Re&ülüliah(}iailüilahü Aleyhi ve Sellemj'in amcasi Abbâs b. Abdü1 mutta1ib (RddiyallaJiu iinh)'dii.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler :

1- Ibni Battal 'in beyânina göre bu ha^îs ilinin yazilmasini mubah kilmaktadir. Bâzilari ezbercilik ortadan kalkar, endisesiyle ilmin yazilmasini kerih görmüslerdir. Bu hadis ve keza ilmin adi olan mus-haf'in bilittifak yazilmasi, onlarin aleyhine delildir. Kesûlülluh (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) 'in vahy kâtipleri vardi. Bu zevâtm gelen vahyi yazmalari ilmin yazilabilecegine açik delildir. Sa'bi : «Bir sey isittin mi onu duvara olsun yaz!» demistir. Yalniz Aynî bu mütalâaya itiraz, etmekte ve hilafin yeri mushaftan baska seyleri yazmaktir. Ulemânin ittifak ettikleri seyler yazmayi kerih görenler aleyhine delil olamaz.» demektedir. Kaadi Iyâzm beyânina göre Sahabe ve Tabiîn 'den mushafm ve hadislerin yazilmasini kerih görenler bu bâbda rivayet edilen bir takim hadîslere istinâd etmislerdir. Ezcümle :

Hz. Ebû Sâîd-i Hudrî 'nin rivayet ettigi bir hadîsde : «Re-sûlüllah(SallaliaJiü Aleyhi ve Sellem)'den yazi hususundu izin istedik, fakat bize izin vermedi» denilmisi Zeydü'bnü Sabit (Radiyallahu anli) «Resûlüiîah (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) hiç bir sey yazmamamizi ve yaziya güvenin kalinir endisesiyle Kur'ân 'dan baska hiç bir seyin yazil-mamasini emir buyurdu.» demistir. Sonralari bu bâbda izin verildigini bildiren hadisler rivayet olunmustur. Hz. Abdullah b. Amr b. Âs : «Resûlüllah (Saliallahü Aleyhi ve Sellem)den isittiklerimi yazmak için izin istedim de bana izin verdi. Bu suretle ben onlari yazdim.» demistir. Hz. Abdullah yazdigi sahîfeye «Sâdika» nâmini vermistir. Sahabe ve Tabiîn 'den birçoklari ilmi yazmayi caiz görmüs, sonralari bu hususta ittifak hâsil olmustur. Ilmin yayilmasi için buna zaruret vardir.

Nevevî , ulemânin yaziyi nehyeden hadîsler için bu hadîsler ya mensûh yahut kerâhet-i tenzîhiyye ifâde ederler, dediklerini söyler.

2- Hutbenin minber vesaire gibi yüksek bir sey-üzerinde okunmasi müstehabdir. Bu hususta cum'a ile bayram vesaire hutbeleri arasinda fark yoktur.

3- «Mekke kahran fethedilmistir» diyenler bu hadîsle istidlal etmislerdir. Mekke'de harbin Resûlüllah (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem)'e mubah kilinmasi fil ordusuna men edilmesine mukabildir. Cumhûr-u ulemâ 'nin kavli budur. Imam Safiî ile Mâ1ik'in bu husustaki kavillerini bundan önceki rivayetlerde görmüstük.

4- Harem-i Serifte kendiliginden yetisen agaçlari kesmek bilitti-fâk haramdir. Bu hususta dahî az yukarida söz geçmisti.

5- Usûl-ü Fikih ulemâsi bu ve ernsâîr rivayetlerde istidlal ederek nass olmayan yerlerde Peygamber tS-.ittculahü A leyhi ve Sellem)'e içtihatta bulunmak caiz oldugunu söylemislerdir. Bâzilari Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sel'ari)e içtihadi caiz görmemislerdir. Imam Safiî, Imam Ahmed ve Hanefî1er'den Imam Ebû Yû-suf- ictihâd: tecviz eder. meyânmdadir. Âmidî dahî bu kavli ihtiyar etmistir. Imam Gazali cevazina kaaü olmus, fakat vukuunda tevakkuf etmistir. Ibni Hatîb-i Râzi muhakkik ulemânin ekserisinin hem cevaz hem de vuku' hususunda tevakkuf ettiklerini söylemistir.

Bâzilari Resulü Ekrem (Sülkülakü Aleyhi ve Seiîem) 'in yalniz harb hususunda ictihâd edebilecegini söylemislerdir.

Içtihadin vuk'uunu iddia edenler bu bâbda vârid olan hadîs ve âyetlerle istidlal etmislerdir.

6- Öldürülen bir kimsenin velîsi katilden diyet almakla idamini istemek arasinda muhayyerdir. Fakat caniye diledigi sikki zorla kabul ettiremez. Imam Safiî ile Imam Ahmed'in kavilleri budur.

Meshur kavline göre Imam Mâlik: «Öldürülenin velisi affetmekle Idam talebi arasinda muhayyerdir. Diyeti ancak cânî razi olursa isteyebilir.» demistir. îmam-i Â'zam , Imam Ebû Yûsuf, Imam Muhammed. Ibrahim Nehai. Süf-yân-i Sevrî , Abdullah b. Zekvân,1 Abdullah b. Subrume ve Hasan b. Hayy'in kavilleri de budur.

7- Kasden insan öldüren bir katile Iki seyden birini tatbik etmek vâcibtir. Yâ kisas olunur, yâ diyet verir. Safiî 'nin iki kavlinden biri budur. Esah kavline göre ise vâcib olan kisastir. Diyet onun bedelidir. Ve kisas sakit oldugu vakit verilir. Imam Mâ1ik'in meshur kavli de budur. Her iki kavle göre de velînin diyeti affetmeye hakki vardir. Bu bâbda katilin rizâsi sart degildir.

Imam-i Âzam'la Imam Mâlik 'ten bir rivayete göre diyete ancak katilin, rizâsi ile gidilir. Katil ölürse diyet sakit olur. îmam Safiî 'nin eski kavli de budur. Yeni kavline göre katil ölürse diyet vâcib olur. Imam Ahmed'in dahî mezhebi budur.

83- Hacet Yokken Mekke'de Silah Tasimaktan Nehiy Babi

449- (1356) Bana Selemetü'bnü Sebîb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize îbni A'yen rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ma'kil, Ebû'z-Zübeyr'den, o da Câbir'den naklen rivayet eyledi. Câbir (Radiyallahu anh) söyle demis: «Peygamber (SaUalhihü Aleyhi ve Sellemj'i:

— Hiç birinize Mekke'de silâh tasimak helâl degildir) buyururken isittim.

Nevevî diyor ki : «Bu nehiy ihtiyâç olmadigina göredir. Ihtiyâç bulundugu takdirde Mekke'de silâh tasimak caizdir. Bizim mezhebimiz ve cumhûr-u ulemâ 'nin mezhepleri budur. Kaadî Iyâz (ulemâ indinde bu hadîs

zaruret ve hacet olmaksizin silâh tasimaya hamledilmistir. Ihtiyâç olursa silâh tasimak caizdir. Imam Mâlik, Safiî ve Atâ 'nin mezhebleri de budur, diyor. Hasani Basrî hadîsin zahiri ile istidlal ederek Mekke'de silâh tasimayi mutlak surette kerîh görmüstür. Cumhurun delili Ömretü'1-Kadâ yilinda Yeygamber (SallaHahü Aleyhi ve Seîîem)'in kiliçlarin kinlarina sokulmasini sart kilarak Mekke'ye girmesi, fetih yilinda dahî harbe hazir bir sekilde gelmesidir. Ikrime bu bâbda cemaatten ayrilarak: (silâha ihtiyâci olan onu Mekke'de tasiyabilir. Yalniz fidye vermesi icâb eder) demistir. Mamafih bundan muhrim olarak migfer ve zirh gibi seyleri giymeyi kasdetmis olabilir. Bu takdirde o da cemaata muhalefet etmis sayilmaz.»

84- Mekke'ye Ihramsiz Girmenin Cevazi Babi

450- (1357) Bize Abdullah b. Meslemete'l Ka'nebî ile Yahya b. Yahya ve Kuteybetü'bnü Saîd rivayet ettiler. Ka'nebî: (Mâlik b. Enes'e okudum); Kuteybe ise: (Bize Mâlik rivayet etti) dediler. Yahya —ki bu lâfiz onundur — Mâlik'e: Sana Ihni Sihâb, Enes b. Mâlik'ten naklen: «Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve Sellem) fetih yilinda Mekke'ye basinda bir migfer oldugu halde girdi. Onu çikardigi vakit yanma bir adam gelerek:
— îbni Hatal Kabe'nin örtüsüne yapismistir, dedi. Bunun üzerine Eesûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
— Onu öldürün! buyurdular, dedigini rivayet etti mi? diye sordum. Mâlik:
— Evet! cevâbini verdi.»
Bu hadîsi Buharî «Hacc», «Libâs», «Cihâd»' ve «Megâzî» bahislerinde; Ebû Dâvûd «Cihâd»da; Tirmizî «Cihâd» ve «Se-traâil*de; Nesâî «Hacc» ile «Siyer»de; îbni Mâce «Cihâd» bahsinde muhtelif râvîlerden tahrîc etmislerdir.
Hadîs-i serîf Imam Mâlik 'in yalniz basma rivayet ettigi hadîslerden sayilir. Zîra baskalarinin rivayetlerinde «basinda migfer» yerine «siyah bir sarik» denilmistir. Dârekutnî (306-385) : «Ben bu hadîsi Imam Mâîik'den rivayet edenleri bir cüz hâlinde topladim; yüz yirmiden fazla oldular. Iki Süfyân ile Ibni Cüreyc ve Ezâî de bunlar arasindadir.» diyor.
Ebû Ömer îbni Abdilberr (368-463) dahî: «Bu hadîsi yalniz Imam Mâlik rivayet etmistir; baskasindan rivayet edildigi bilinmiyor; onu Ibni Sihâb 'dan sahih senedle Mâlik'-den baska rivayet eden olmamistir.» demistir. Gerçi Ibni Sihâb'm kardesi oglu da amcasi vasitasîle Hz. Enes 'den ayni hadîsi rivayet etmisse de onun rivayeti hemen hemen sahîh degildir; deniliyor.
Migfer hadîsini rivayet edenler arasinda Bisr b. Imrân ile Mansûr b. Selemete'1.Huzâîde vardir. Bunlar migferin demirden oldugunu söylemislerdir; ve ikisi de mu'temed zevattir. Ayni sekilde rivayette bulunan birçok râvîler daha varsa da onlar derecesinde sâyan-i i'timâd degillerdir.
Ravh b. Ubâde 'nin ayni isnâdla rivayet ettigi hadîsde : «Üzerinde migfer oldugu halde tavaf etti» ziyâdesi vardir. Bu ziyâde baskalarinin rivayetlerinde yoktur. Abdullah b. Ca'fer e1- Medînî 'nin Imam Mâlik 'den, onun da Zührî 'den, onun da Enes (RadiyaUahu anhyû.m naklen rivayet ettigi hadîsde: «Kesûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'nin fethi günü, basinda migfer oldugu hâlde Hareme girdi de Hacer-i Esved'i bastonla istilâm buyurdu.» denilmektedir ki, bunu da Abdullah 'dan baska Imam Mâ1ik'den rivayet eden olmamistjr. Bir rivayette ResûlüUah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in fetih yilinin ramazâninda Harem'e girdigi ve oruçlu olmadigi bildirilmistir. Fakat hadîsi bu isnâd ve bu lâfizla Imam Mâlik'in rivayet ettigini bilen yoktur. Yalniz Süveyd b. Saîd'in Imam Mâlik 'den onun da Ibni Sihâb 'dan, onun da Enes (RadIyallahuanh) 'dan naklen rivayet ettigi hadîsde:
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) fetih yilinda Mekke'ye ihrâm-siz olarak girdi» denilmistir.
Ibnü'l-Arabîye: «Bu hadîsi Imam Mâlik 'den baska rivayet eden oîmamistir> denildigi vakit: «Ben onu Mâli k-, ta-rîkmdan baska on üç tarîkdan rivayet etmisimdir.» mukaabelesinde bulunmustur. Ulemâ onu bu husûsda itham etmis; ve ölçüsüz konustugunu söylemislerse de Aynî kendilerine su cevabi vermistir : «Bu meselede ulemâ hatâ etmislerdir; zira bu bâbda bilgileri az; ve Ibni '1 -Arabî'nin bildiklerine vâkif degillerdir. Üstadimiz Zeynüddîn (Rahintehullah)'e : Bu hadîsi Zührî 'den yalniz Imam Mâlik rivayet etmistir; deniîdikde; onun Zührî

'nin kardesi oglu ile Ebû Üveys, Ma'mer ve Ezâî tarîklerinden de rivayet olundugunu; Zührî 'nin kardes oglu rivayetini Bezzâr, Ebû Üveys rivayetini Ibni Sa'd ile îbni Adiy, Ma'mer rivayetini îbni Adiy, Evzâî rivayetini Mizzî tahrîc ettiklerini söylemisti. Mamafih (bunu yalniz Mâlik rivayet etmistir) sözünün (sahih olmak sartîle) mânâsina hamledilebilecegini söyleyenler de olmustur. Çünkü baska tarîklerde sahih sartlan yoktur.»

Migfer: Bâzilarina göre basa giyilen çelik telden örme zirhtir. Bir takimlari basa giyilen tas seklindeki mahfazanin saçaklari mânâsina geldigini söylemislerdir. îbni Abdilberr: «Migfer, basi silâhtan koruyan tas ve benzeri seylerdir; demirden de baska seylerden de yapilabilir» diyor.

Eesûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gelen zât Ebû Berze-te'l-Eslemî (Radiyallahu anh) idi.

Ibni Hata!'in ismi ihtilaflidir. Bâzilari Abdullah, diger bâzilari Hilâl oldugunu söylemislerdir. Fakat Ke1bî'nin beyânina göre Hilâl olmasi dogru degildir. Hilâl onun kardesinin ismidir. Esah kavle göre cahiliyet devrinde ismi Abdü'1-Uzzâ imis; müs-lümanligi kabul edince kendisine Abdullah denilmis. Bunun Abdullah b. Hilâl oldugunu söyleyenler oldugu gibi, Gâlib b. Abdillâh b. Hatal adini tasidigini iddia edenler de vardir.

Ibni Hatal'i kimin öldürdügü dahî ihtilaflidir. Bu meyanda Ebû Berze, Saîd b. Hureys el.Mahzûmî, Zübeyr b, Avvâm ve Ammâr b. Yâsir (Radiyallahu anh) hazerâtmm isimleri geçmektedir. Bir rivayete göre onu öldürmek için Saîd b. Hureys ile Ammâr b. Yâsir kosmuslar; Saîd daha genç oldugu için Ammar'i geçmis ve öldürmüstür. Fakat esah olan rivayete göre Ibni Hatal'i Hz. Ebû Lerzete'l-Eslemî öldürmüstür. Diger zevat da öldürmek için kosmus; ancak bu isi fi'len Ebû Berae icra etmistir.

Vâkidî (130-207)'nin beyanina göre ResûlülJah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) o gün on kisiye emâ'n vermemis; onlarin öldürülmesini emir buyurmustur. Bunlarin altisi erkek, dördü kadindir.

Az yukarida isaret ettigimiz vecihle Ibni Hata1'in öldürülmesine sebep, irtidâd etmesidir. Bu adam evvelce müslümandi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kendisini zekât toplamaga me'mûr etmis; yanina da Ensâr'dan birini vermisti. Ibni Hata1i'n bir de müslüman hizmetçisi vardi. Bir yerde konakladilar. Ibni Hata! hizmetçiye, bir teke keserek kendisine yemek hazirlamasini emretti; ve uykuya yatti. Uyandigi zaman emrinin yerine getirilmedigini görünce üzerine hücum ederek hizmetçiyi öldürdü. Sonra kendisi de irtidâd etti; ve müs-rik oldu. IbnI Hata1'in iki cariyesi vardi. Bunlar Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seüemj'i hicvederek sarkilar söylerlerdi.

Tbni Abdilberr'in beyanina göre Peygamber (Sallallahü Aleyhi veSeVem) Ensâriyi bu kaafileye emir ta'yîn etmisti. Yolda giderken Ibni Hatal onun üzerine hücum ederek öldürdü; ve malini alarak kaçti..Rivayete nazaran Ibni Hatal vahi kâtiblerindenmis. Fakat âyeti nazil oldu mu onu seklinde takdim ve te'hîrli yazar; diger âyetlerde de ayni sekilde hareket edermis. Kendisine «iki kalpli» derlermis.

«ÂIIah hiç bir kimsenin içinde iki ka!b yaratmamistir. .» [11] âyet-i kerîmesi onun hakkinda nazil olmus.

Bir hadîsi —burada oldugu gibi— talebe hocasina okur da hocasi dinler ve anlar da ses çikarmazsa bâzi Sâfiîler'le Zahirîler'e göre «evet» demedikçe bu semâ' sahîh degildir. Cumhuru ulemâ ve muhaddisîne göre ise «evet» demek sart degil sâdece müstehab-dir. Zâhir-i hâl ile iktifa ederek üstadin sükûtu kâfi görülür. Çünkü bir mükellefin böyle bir hâlde hatayi ikrar etmesi caiz degildir. Kaadî Iyâz : «Bütün ulemânin mezhepleri budur. Selefden (evet) diyenler bunu sart oldugu için degil, te'kîd ve ihtiyat olmak üzere söylemislerdir.» diyor

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Hadîs-i serîf Mekke'nin kahran' fethe dil digine delildir, îmam A'zam 'la ekser-i ulemânin kavilleri budur. Imam Safiî ile diger bâzi ulemâya göre Mekke sulh yolu ile fethedilmistir.

2- Harem-i serîfde hudûd ve kisas yapilabilecegini söyleyenler bu hadîsle istidlal etmislerdir.

3- Mâlikîler'den bir cemaat Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)e sovenlerin mutlak surette öldürüleceklerine kaail olmuslardir. Onlara göre böyle bir kimseye tevbe teklif edilmez. Peygamberlerden birine söven kimse müslüman ise hüküm bütün ulemâya göre böyledir. Hattâbî bu bâbda ihtilâf olmadigini söylemistir.

4- Düsmandan korunmak için migfer ve sair harb âletleri giymek mesru'dur. Bunda tevekküle mâni' bir cihet yoktur.
5- Fesad çikaranlari ülü'1-emre haber vermek caizdir. Bu is haram olan giybet ve koguculuktan ma'dûd degildir.

451- (1358) Bize Yahya b. Yahya Et-Temimî ile Kuteybetü'bnü Saîd es-Sekafî rivayet ettiler. Yahya (bize haber verdi) ta'bîrini kuUandi.
Kuteybe : Bize Muâviyetü'bnü Ammâr Ed-Dühnî? Ebu'z-Zübeyr'den, o da Câbir b. Abdillâh eî-Ensâri'den naklen rivayet etti, ki Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) Mekke'ye girmis; dedi. Kuteyfee : (Mekke'nin fethi günü girmis) dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) Mekke'ye ihram siz olarak basinda siyah bir sartk bulundugu halde girmis.
Kuteybe'nin rivayetinde : «Dedi ki: Bize Ebu'z-Zübeyr, Câbir'den naklen rivayet etti.» ifâdesi vardir.

(...) Bize Aliyyü'bnü Hakîm El-Evdî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Serik, Ammâr-î Dühnî'den, o da Ebu'z-Zübeyr'den, o da Câbir b. Abdil-Iâh'dan naklen Iiaber verdi ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) Mekke'nin fethi günü (oraya) basinda siyah bir sarik oldugu hâlde girmis.

452- (1359) Bize Yahya b. Yahya ile Ishâk b. Ibrâhîm rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Vekî' Müsavir El-Verrâk'dan, o da Ca'fer b. Amr b. Hureys'den, o da babasindan naklen haber verdi ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)basinda siyah bir sarik oldugu halde cemaate hutbe îrâd buyurmus.

453- (...) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seybe ile Haseii el-Hulvânî rivayet etti. (Dernis ki) : Bana (Ca'fer b. Amr b. Hureys rivayet etti.) Hulvânî'nin rivayetinde: Babasindan naklen Ca'fer b. Amr b. Hureys'den dinledim; demis. Babasi (Amr) sunlari söylemis :
«Ben hâlâ Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) 'i minber üzerinde, basinda siyah bir sarik, sarigin iki tarafini omuzlari arasina sarkitmis oldugu halde görüyor gibiyim.»
Ebû Bekr: «Minber üzerinde» demedi.
Bundan önceki rivayette Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve .Seîlem) 'in Mekke'ye basinda migfer oldugu halde girdigini görmüstük. Bu rivayette siyah bir sarikla girdigi bildiriliyor. Hâkim (321-405) «El-Ikku nâmmdaki eserinde bu bâbda sunlari söylemistir: «ResûlüIlabCSatfaMü Aleyhi ve Sellemj'in fetih gününde sarik mi yoksa migfer mi giydigi husu--sunda rivayetler muhteliftir. Fakat ihrâmsiz girdiginde ihtilâf yoktur. Ulemâdan bâzilari bastaki sarigin migfer gibi oldugunu söylemislerdir. Cahit (Radiyathhuanhi hadîsi de bu kavli te'yîd eder. Mezkûr hadîsi her ne kadar Müslim —yalniz basina— sahih addetmisse de Enes hadîsi bilittifâk sahihtir. Migferin sarik olmadigina delil «demirden» de-nilmesidîr. Bundan anlasiliyor ki, »demirden bir migfer» rivayeti, o siyah sarik» rivayetinden daha sabittir. Çünkü sarigin râvisi Ebu'z -Zübeyr 'dir. Amr b. Dînâ.r, Ebu'z-Zübeyr'în takviyeye muhtaç bir zât oldugunu söylemistir...»
Kaaclî ly âz (476-544) iki rivayetin arasini söyle bulmustur: Resûlüllah (Sallalîaiiii Aleyhi ve Seîlem) Mekke'ye migferle girmis; sonra onu çikararak basina siyah sarik sarmistir. Buna delil, basinda siyah sarik oldugu halde halka hutbe îrâd buyurmasidir. Zîra hutbe, fetih isi tamamlandiktan sonra Kâ'b e'"nin kapisinda okunmustu. '
Hadîs-i serîf, Mekke'ye ihrâmsiz girilebilecegine delildir, Kacc nevilerinden birine niyet etmeyen bir kimse ister odunculuk, suculuk ve avcilik gibi tekerrüs eden bir hacet sebebiîe; ister ticâret ve ziyaret gibî tekerrür etmeyen ihtiyaçlar dolayisiyle olsun ve keza emniyet bulunsun bulunmasin Mekke'ye ihrâmsiz girebilir.
Nevevî bu hususta Imam Safiî 'den iki kavil rivayet olundugunu, esah ve müftâbih kavlin bu oldugunu; ikinci kavle göre tekerrür etmeyen hacet için Mekke'ye ihrâmsiz girilemeyecegini, yalniz harb ve korku gibi sebeplerle girmenin yine de caiz oldugunu söylüyor; ve: «Kaadî Iyâz bunun gibi bir kavli ekser-i ulemâdan nakîetmistir.» diyor.
Hanefîler'e göre Mekke 'ye ihrâmsiz girmek mutlak surette caiz degildir. Çünkü Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi

ve Selle m) :
«Ihrâmsfz olarak hiç bir kimse mskaatf geçemez» buyurmustur. Bir de ihramin vâcib olmasi o mübarek yeri ta;zîm içindir. Bu hususda haci olanlarla olmayanlar müsavidir. Kesûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selle/n'* 'in fetih günü Mekke 'ye ihrâmsiz girmesi o saate mahsus idî.
Bu rivayet, hutbe esnasinda si3'ah elbise giyilebiîecegini gösteriyor. Mamafih beyaz giymek efdaldir. Zira PeygamberiSüUallahü Aleyhi re Sellenü sahih bir hadîsde :
«En hayirh elbiseniz beyaz olandsr.» buyurmuslardir. Burada siyah sarik sarmasi, bunun da caiz oldugunu beyân içindir.

85- Medine'nin Fazileti, Onun Hakkinda Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)in Bereket Duasi, Medine ile Oranin Avinin, Agacinin Haram Kilindigini ve Hareminin Hududunu Beyan Babi

454- (1360) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ahdüiazîz yâni Itni Muhammed ed-Derâverdi, Amr î>. Yahya el-Mâzînî'den, o da Abbâd h. Tt-mim'den, o da amcasi Abdullah b. Zeyd b. Âsim'dan naklen rivayet etti ki: Resûlüllah iSaliaüaliü Aleyhi ve Sellem) :
«Süphesiz ki, Ibrahim Mekke'yi haram kilmis ve orada yasayanlara dua efrmîstir. ibrâhîm Mekke'yi nasil haram kildi Ise ben de Medine'yi harâm kiiciim; ve onun sâî ile müddü hakkinda Ibrahim'in Mekke'liler için yapisgi duanin iki misli dua eftîm,» buyurmuslar.

455- (...) Bana bu hadîsi Ebû Kâmil el-Cahderî dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdülazîz yânî Ibni'l-Muhtâr rivayet etti. H.
Bize Ebû Bekr b. Ebî Seyhe de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hâlid b. Mahled rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Süleyman b. Bilâl rivayet etti. H.
Bize bu hadîsi Ishâk b. I'crâhîm de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Mah-zûmî haber verdi. (Dedi ki) : Bize Vüheyb rivayet eyledi.
Bunlarin hepsi Arar b. Yahya yâni Mâzinî'den bu isnâdla rivayette bulun muslar dur. Vüheyb'in hadîsi, Derâverdî'nin rivayetinde oldugu gibi: «Ibrahim'in yaptigi duanin iki misli...» seklindedir. Süleyman b. Bilâl ile Abdülazîz b. Muhtar'a gelince : Onlarin rivayetinde : «Ibrahim'in yaptigi duanin bir misli...» cümlesi vardir.
Bu hadîsi Buhârî «Kitâbü'l-Büyû»da tahrîc etmistir. Bu ve emsali rivayetler Peygamber (Salkûlahu Aleyhi ve Seliem)'in nübüvvetine delâlet eden mucizelerdendir. Filhakika Mekke ve Medine 'nin bereketleri pek çoktur. Oralarda yenilen, biriktirilen ve baska memleketlere gönderilen gida maddelerinin haddi hesabi yoktur.
Müdd ile sam bereketinden murâd, onlarla ölçülen seylerdir. Bâzilari bu ifâdenin «bir seyi ona yakin olan seyin ismiyle anmak» kabilinden mecâz-i mürseldir. Zira hakikatte duâ ölçege degil, onunla Ölçülen seylerdir,
Sâ': Ser'î dirheme göre 2.917 kg., örfî dirheme göre 3.333 kg. mik-dari zahire alan bir ölçektir.
Müdd: Sâ'dan daha küçük yâni 832 gramlik bir ölçektir.
Hz. Ibrahim (Alcyh!srelam)\n Mekke !yi haram kilmasindan murâd ne oldugu tair-Iki bâb yukarida görülmüstü. Resûlüliah (Sallallahü Aleyhi ve Scliem Efendimiz de Medine'yi haram kilmasi meselesi insâallah babimizin sonunda görülecektir.

456- (1361) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Bekr yâni Ibni Mudar, Îbni'l-Hâdd'dan, o da Ebû Bekr b. Muhammed'-den, o da Abdullah b. Amr b. Osman'dan, o da Râfi' b. Hadîc'den naklen rivayet etti. Râfi' söyle demis: Resûlüllah (SallalUchü Aleyhi ve Sellem) Medine'yi kasdederek:
«Süphesiz ki Ibrâhîm Mekke'yi haram kilmistir. Ben de bunun iki tasligi arasini haram kiliyorum» buyurdular.

457- (...) Bize Abdullah b. Meslemete'bni Ka'neb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süleyman b. Bilâl, Utbetü'bnü Müslim'den, o da Nâfi' b. Cü-beyr'den naklen rivayet etti kî: Mervân b. Hakem halka hutbe okuyarak Mekke'yi,

halkini ve hürmetini anlatmis; fakat Medine'yi, onun halkini ve hürmetini anmamis. Bunun üzerine Râfi' b. Hadîc kendisine seslenerek :
«Aceb neden senin Mekke'yi) halkini ve hürmetini anlattigini isitiyorum da Medine'yi, onun halkini ve hürmetini söylemiyorsun? Halbuki KesûlüHah (Sailallahü Aleyhi've Seilem) onun iki tasliginin arasini haram kilmistir. Bu bizde bir Havlan derisi üzerinde yazilidir. Istersen onu sana okutabilirim.» demis.
Nâfi' demis ki: «Bunun üzerine Mervân sustu. Sonra : (Evet) bunun bir kismini (ben de) isitmistim; dedi.»
Lâhe : Harra yâni siyah taslik demektir. Medîne'i Münevvere, biri sarkinda digeri garbinda olmak üzere iki taslik arasindadir. Diger iki tarafindan da bu nevi' tasliklarla çevrilmisse de onlar ötekilere bitistigi için ayrica zikredilmemislerdir. Medine 'nin bütün evleri bu tasliklarin içindedir.
Hadîsden murâd : Medine !nin tasliklari ile beraber haram kilindigini beyandir,
«Bu bizde bir Havlan derisi üzerinde yazilidir. Istersen onu sana okutabilirim» ifâdesi Hz. Râfi ' b. Hadîc'indir. Râfi' (Radiyallahu anh) Uhud ve ondan sonraki gazalara istirak etmis bir sahâbî-i celîldir. Kendisi Ensârdandir. Bu sözü ile Medine 'nin haram kilindigini yazi ile tesbît edilmis bir hadîs olarak evinde sakladigini anlatmak istemistir.
Havlan : Dimask yakinlarinda bir köydür. Bugün harabe halindedir. Havlan derisinden maksad, orada islenen deridir. Anlasilan o zaman Havlan, dericiligi ile meshurdur.
Bu hadîsin bâzi rivayetlerinde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in :
«Yâ Rabbî! Ben bu sehrin iki daginin arasini haram kiliyorum.» buyurdugu, Imam Ahmed'in tahric ettigi bir rivayette dag yerine «iki harra», baska bir rivayette «iki me'zimi arasi» buyuruldugu görülmektedir :
Me'zim : Dag demektir.
Hanef iler'den bâzilari rivayetler arasindaki bu lâfiz ihtilâfina bakarak bu hadîsin muztarib oldugunu söylemislerdir.

458- (1362) BIze Ebû Bekr b. Ebî Seybe ile Ainru'n-Nâkid hep birden Ebû Ahmed'den rivayet ettiler. Ebû Bekr (Dedi ki) : Bize Muham-med b. Abdillâh el-Esdî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyân, Ebu'z-Zü-beyr'den, o da Câbir'den naklen rivayet etti. Câbir (Radiyallahu anh) söyle demis : «Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem)
— Süphesiz kî, Ibrahim Mekke'yi haram kilmistir. Ben de Medine'nin Iki tasligi arasini haram kildim. Onun agaci kesilmez; avi da avlanmaz; buyurdular.»

459- (1363) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdullah b. Nümeyr rivayet etti. H.
Bize Ibni Nümeyr de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Osman b. Hakîm rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Âmir b. Sa'd, babasindan naklen rivayet etti. (Babasi Sa'd) söyle demis : «Resûlül-lah (Sailaîlahu Aleyhi ve Sellem):
— Ben Medine'nin iki tasligi arasinin agaci kesilmesini ve avi Öldürülmesini haram kslsyorum; dedi; de (sözüne devamla) :
— (Medîneliler) bitmis olsalar, Medine onlar için daha haysdider; bir kimse ondan yüz çevirerek terk ederse Allah onun yerine oraya daha ha-vErIEsinE getirir. Eger bir kimse onun çile ve mesakkatine katlanirsa kiyû-meî gününde ben ona sefaatçi ve sâhid olurum; buyurdular.»

460- (...) Bize Ibni Ebî Ömer rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Mervân b. Muâviye rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Osman b. Hakîm el-Ensârî rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Âmir b. Sa'd b. Ebî Vakkas, babasindan naklen haber verdi ki: «Resûlüiîah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) buyurdu» demis; sonra Ifcni Nümeyr hadîsi gibi rivayette bulunmus. O bu hadîsde sunu da ziyâde etmis:
«Eger MedîneliScre bîri bîr kötülük etmek isterse AStah onu cedeEînem-de kursun et'Irsr gibi yahud suda tuz eritir gibi eritil*.»
Tdâh: Büyük ve- dikenli agaç demektir. Müfredi idâhe, idahe, idah gelir.

Le'vâ': Siddet ve açlik dsmektir.
Celid: Mesakkattir.
Kaadî Iyâz diyor ki: «Vaktiyle bana bu hadîsin mânâsini sordular ve : Peygamber Efendimizin sefaati umûmî iken burada niçin Medîne1i'lere tahsis edilmistir? dediler. Ben bu suâle birkaç kâgit dolduran kanaatbahs ve kâfî bir cevap verdim. Dogrulugunu her okuyan itiraf etti. Burada ondan makama lâyik olan bazi kisimlarini söyliyecegim. Üstadlariinizdan biri bu hadîsdeki (ev) kelimesinin sekk mânâsina geldigini söylemistir. Bize göre sekk mânâsina olmamasi daha zahirdir. Çünkü bu hadîsi Câbir b. Abdillâh, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Abdullah b. Ömer, Ebû Saîd-i Hudrî, Ebû Hüreyre, Esma binti Umeys ve Safiyye binti Ebî Ubeyde Peygamber (SaIlallahü Aleyhi ve SeVem) 'den bu lâfizla rivayet etmislerdir. Bunlarin yahut onlardan rivayet eden râ-vîîerirt hepsinin hadîste sekketmesi ve hadîsi ayni sîga ile rivayette ittifak etmeleri ihtimâlden uzaktir. En dogrusu Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bunu böyle söylemistir demektir. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)b\i cümleyi ya böylece bildirmis yahut cümledeki (ev) kelimesi taksim için kullanilmistir. Bu takdirde kendisi kiyamet gününde Medîne 'lilerin bâzisina sahit, digerlerine sefaatçi olacak demektir. Yahut âsîlere sefaatçi, mutîlere sahit veya Resulü Ekrem (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamaninda vefat edenlere sahit, ondan sonra ölenlere sefaatçi olacaktir.
Bu sefaat, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) y\n kiyamette bütün âlemlere ve'günahkârlara yapacagi sefaat ve sahadetten baska bir hususiyet arzetmektedir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Uhud sehitleri hakkinda da;
(Ben bunlara sahit olacagtm) buyurmustur. Binâenaleyh bu gibi tahsisler o zevat için derece ve mertebe ziyâdeligi ifâde eder.
Cümledeki (ev) (vav) mânâsina da olabilir. Bu takdirde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medîneliler için hem sefaatçi, hem sahit olacaktir demektir.
Bâzi hocalarimizin dedigi gibi (ev) kelimesini sekk mânâsina alirsak Sehît rivayeti sahîh farzedildigi takdirde itiraz kalmaz. Çünkü sehâdet bütün ümmete saklanan sefâattan fazladir. Sefî' lâfzi sahîh kabul edilirse Medine 'lilerin bu sefaatla imtiyazi, ya derecelerini yükseltmek yahut hesaplarini hafifletmek veyahut kiyamet gününde ars-i âlâsinin gölgesinde sigindirmak, minberler üzerinde nesretmek, Cennet'e acele kavusturmak vesaire gibi çesitli kerametlerle onlara ikramda bulunmaktir.»
Yine Kaadî Iyâz'm beyânina göre Resûlüllah (SalîaUahü Aleyhi ve Seltemi 'in :
«BIr kimse Medine'den yüz çevirerek onu terkecisrse, Allah onun yerine oraya daha hayirhsani getirir.» sözü üzerinde ihtilâf edilmistir. Bazilari bunun Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in hayâtina mahsûs oldugunu; umûmî ve ebedî oldugunu iddia etmislerdir. Kaadî Iyâz bu ikinci mânânin daha sahîh oldugunu söylemistir.
Medîne1i1er'e bir kötülük yapmak isteyen kimseyi Allah'in kursun eritir gibi Cehennem'de eritecegini beyân eden cümle hakkinda Kaadî Iyâz sunlari söylüyor: «(Cehennem'de) kaydi, bu kayit olmaksizin rivayet edilen hadîslerdeki iskâli kaldirmakta ve hükmün Âhiret'e mahsûs oldugunu beyân etmektedir. Mamafih bu cümleden murâd Medîneliler'e Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hayatinda kötülük etmek isteyenlere müslümanlarin kâfi gelecegi ve onlari kursu*-nun ateste dagildigi gibi mahv u muzmahil edecekleri mânâsi da kasde-dümis olabilir. Hattâ cümlede takdim te'hîr yapilmis olmak ihtimâli bile vardir. Bu takdirde : «Allah böylelerini ateste kursun eritir gibi eritir» mânâsina gelir. Bu ceza da Dünyâ'da verilir. Nitekim Benî Ümeyye zamaninda Medînelüer'le muharebe eden Müslim b. Ukbe gibilerin akibetleri bu olmustur. Müslim, Medîne 'den dönerken helak olmus, onun arkasindan kendisini gönderen Yezîd b, Muâviye v.s. gitmislerdir.

461- (1364) Bize Ishâk b. Ibrahim ile Abd b. Humeyd hep birden Akaâî'den rivayet ettiler. Abd dedi ki: Bize Abdülmelik b. Amr haber verdi. (Dedi ki) : Bize Abdullah b. Ca'fer, Ismail b. Muhammed'den, o da Âmir b. Sa'd'dan naklen rivayet etti ki, Sa'd (hayvanina) binerek Akîk'daki kösküne gitmis. (Orada) Agaç kesen yahut yapraklarini silken bir köle bulmus ve köleyi soymus. Sa'd döndügü vakit kölenin sahipleri gelerek kölelerinden

aldigi seyleri ona yahut kendilerine iade etmesi hususunda kendisiyle konusmuslar. Sa*d: .
«Ben HesûlüU.ah(SalIallahü Aleyhi' ve Seüem) 'in bana ganimetten ziyâde olarak ihsan buyurdugu bir seyi geri çevirmekten Allah'a siginirim» diyerek aldigi seyleri onlara iade etmekten çekinmis.
Hz. Sa'd'in köleyi soymasi bir daha böyle is yapmasin diyedir. Kölenin üzerindeki elbiseyi almis, yalniz avret mahallini örtecek mikdâ-rini birakmistir. Nevevî'nin beyânina göre bu hadîs Imam Sâfiî'nin eski kavline delildir. Bu kavle göre Medine 'nin hareminde avlanan veya agaç kesen kimsenin üzerindeki esyasi alinir. Hz. Sa'd b. Ebî Vakkas (Radiyallahu anh) ile Ashâb-i Kiram 'dan bir cemaatin kavilleri de budur. Fakat Kaadî Iyâz sahabeden sonra buna yalniz Imam Safiî 'nin eski mezhebinde iken kaail oldugunu ve bütün sehirler ulemâsina muhalefet ettigini söylemistir. Nevevî, Imam Safiî 'yi müdâfaa sadedinde sunlari söylemistir: «Sünnet Imam Safiî ile beraber olunca onun bütün ulemâya muhalefeti zarar etmez. Muhtar olan. kavil Safiî 'nin bu eski kavlidir. Çünkü bu bâbda hadîs sabit olmus, sahabe de bu hadîs mucibince amel etmislerdir. Hadîsi def edecek bir delil sabit olmamistir. Ulemâmiz diyor ki: Imam Safiî 'nin eski kavli ile amel edersek ödetmenin keyfiyeti hususunda iki suret vardir. Birinci surete göre av, kesilen agaç ve ot Mekke 'nin hareminde oldugu gibi ödettirilir. Esah olan kavle göre avcinin, agaç ve öt kimsenin esyasi soyulur. Bu takdirde soyulacak esyadan murâd ne oldugu hususunda iki kavil vardir. Birinci kavle göre yalniz elbisesi alinir. Esah olan ve cumhurun kat'iyyetle ele aldiklari ikinci kavle göre burada ahnacakh seyler küffârdan öldürülen bir kimsenin üzerinden alman seyler gibidir. Binâenaleyh ati, silâhi ve nafakasi hep alinir.
Alinan seylerin nereye sarfedilecegi hususunda ulemâmizdan üç kavil rivayet olunur. Bunlarin esah olanina göre alinan seyler alanin mülkü olur. Hz. Sa'd hadîsine muvafik olan da budur, Ikinci kavle göre alina seyler Medîne'nin fikarâsma; üçüncü kavle göre beyt'ül-mâl'e verilir. Haremde cinayet isleyen kimse soyulurken avret mahallini örtecek mikdâri müstesna olmak üzere üzerinde bulunan bütün esyasi alinir. Hattâ bâzilari avret mahallini örten elbisesinin dahî alinacagini söylemislerdir. Ulemâmiz avi öldürsün öldürmesin mücerred avlanmakla bir kimsenin soyulacagina kaail olmuslardir.»

462- (1365) Bize Yahya b. Eyyûb ile Kuteybetu'bnu Saîd ve Ibni Hucr hep birden Ismail'den rivayet ettiler. Ibni Eyyüb (Dedi ki) : Bize Ismail b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Muttalib b. Abdillah b. Hattab'in azadlisi Amr b. Ebî Amr haber verdi. Kendisi Enes b. Mâlik'i sunu söylerken isitmis :
«Resûlüllah (Sailallahii Aleyhi ve Sellem) Ebû Talha'ya :
— Bana sizin gençlerinizden hizmetçi bir genç bul! buyurdu. Bunun üzerine Ebû Talha beni terkisine alarak yola çikti. Resûlüllah (Sailallahii Aleyhi ve Sellem)'e her konakladigi yerde hizmet ediyordum.» Bu hadîsde Enes (Radiyallahu anli) sunu da söylemistir. «Sonra dönüp geldi. (Gözüne) Uh"d dagi görününce:
— Bu bizi seven bir dag d s r. Biz de onu severiz.» dedi. Medine'ye yaklasinca:
— Ya Rabbî! Ben Medine'nin IM dagi arasini Ibrahim'in Mekke'yi haram kilmasi gibi haram kiliyorum. Yâ Rabbî! Medînelilere müd ve salarinda bereket ihsan eyle! buyurdular.

(...) Bize bu hadîsi Saîd b. Mansur ile Kuteybetu'bnu Saîd de rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Ya'kûb yâni Ibni Abdirrahmân EI-Kaari, Amr b- Ebî Amr'dan, o da Enes b. Mâlik'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den naklen yukarki hadîsin mislini rivayet etti. Su kadar var ki o: «Ben Medine'nin iki tasligi arasini haram kiliyorum» seklinde söyledi.
Bu hadîsi Buhârî «Büyü'», «Etime», «Cihâd», «Megâzî» ve «Deavât» bahislerinde tahrîc etmistir. Onun rivayetinde hadîs biraz daha uzundur. Ebû Talha, Hz. Enes'in validesinin kocasi yâni üvey babasidir.
Buhârî 'nin rivayetinden anlasildigina göre hadîs-i serîf Hayber vak'asindan dönerken vârid olmustur, Kesûlüllah'in terkisinde Hayber'den aldigi Safiyye binti Huyeyy de bulunuyormus. Fahr-i Kâinat (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz onu bir aba ile veya bir çarsafla örterek arkasina almis Sahbâ ' denilen yere gel-dikleri vakit hays [12] yemegi yaptirarak bir takim zevati davet etmis ve kendilerine ziyafet vermis. Orada zifafa

girmis. Hz. Safiyye (Radiyallahü anha) Ümmühât-i mü'rninindendir. Resûlüllah(Sallallabü Aleyhi ve Sellem) onu Hicret'in yedinci yilinda Hayber'den esir alarak almis, sonra âzâd ederek kendisiyle evlenmistir.
Sahbâ: Hayber'le Medine arasinda bulunan bîr yerdir.
Nevevî'nin beyânina göre Uhud daginin Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)'i sevmesi hakikattir. Allah Teâlâ onda bir temyiz halketmîs bu suretle Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)'i sevmistir. Bunun emsali çoktur. Nitekim Teâîâ hazretleri Allah korkusundan bâzi taslarin yükseklerden yuvarlandigini beyân buyurmustur. Kuru hurma kütügü inim inim inlemis; ufak taslar tesbihte bulunmus; tas Hz. Mûsa 'nra elbisesini kaçirmistir. Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) bir hadîsinde :
«Ben Mekke'de öyle bîr tas bilirim ki, bana selâm verird:» buyurmus, ayri yerlerde bulunan iki agaci çagirdigi vakit agaçlar derhal bir yere gelmis; Hira dagi sarsildigi vakit ona: «Dur» emrini vermis. Sarsinti derhal kesilmisti. Teâlâ hazretleri:
«Hiç bir sey yoktur ki, Allah'in hamdine bürünerek tesbihte bulunmasin. Lâkin siz onlarin tesbihini anlamazssmz.» [13] buyurmustur. Bu âyetin mânâsi hakkindaki sahîh kavle göre her sey hâline göre hakîkaten tesbîh eder. Ancak biz esyanin tesbihlerini anlamayiz. Ehl-i Tahkik ulemâ hadîsdeki sevgiyi de hakikat mânâsina almislardir.
Bazilari cümleden muzaaf hazfedilerek onun yerine muzâfunileyhin birakildigini söylemislerdir. Bu takdirde hadîsin mânâsi «Uhudlular bizi sever» demek olur.

463- (1366) Bize bu hadîsi Hâmid b. Ömer de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdülvâhit rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Âsim rivayet etti. (Dedi ki) : «Enes b. Mâlik'e: Resûlüllah (SaîialIahü Aleyhi ve Seîlem) Medine'yi haram kildi ma? diye sordum.
— Evet, filân yerde filân yer arasini (haram kildi). Orada her kim bir günah islerse... cevâbini verdi. Sonra bana sunu söyledi:
«Bu pek siddetlidir. Orada her kim bir günah islerse Allah'in, meleklerin ve bütün insanlarin laneti onun üzerine olur. Kiyamet gününde Allah onun arz veya nafile hiç bir ibâdetini kabul etmez.»
Ibni Enes: «Yahut günah isleyen bir kimseyi barindirirsa» demistir.

464- (1367) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yezîd b. Hârûn rivayet .jetti. (Dedi ki) : Bize Âsim-i Ahvel haber verdi. (Dedi ki) : Enes'e :
Besûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine'yi haram kildi mi? diye sordum:
— Evet, o haramdir. Onun otu kopanlmaz, bunu kim yaparsa Allah'in, meleklerin ve bütün insanlarin laneti onun üzerinedir, cevâbini verdi.»
Bu hadîsi Buhârî «Hacc» ve «I'tisâm» bahislerinde tahrîc etmistir.
Bu hadîsde Medine 'nin nereden nereye kadar haram oldugu müphem birakilmistir. Bir-iki hadîs sonra gelecek Hz. Alî rivayetinde Medine 'nin Ayr ile Sevr daglari arasindaki arazisinin haram oldugu görülecektir.
Hadesten murâd günah islemektir.
Ibni Enes'in rivayetinden anlasiliyor ki Medine 'nin hareminde günah isleyen bir kimseyi barindirmak ve korumak da ayni laneti mücibdir.
Muhdis: Günah isleyen demektir. Imam Mâzirî (453-536) bu kelimenin (Muhdes) seklinde dahî okundugunu söylemistir. Bu takdirde ondan bizzat bid'at ve günahlar kastedilir. Kaadî Iyâz'in beyânina göre ulemâ, bu hadîsdeki lanet meselesiyle Medine 'nin hareminde islenen suçlarin büyük günahlardan sayilacagina istidlal etmislerdir. Çünkü lanet ancak büyük günah karsisinda yapilir. Allah'in, meleklerin ve bütün insanlarin lanette bulunmalari o kimsenin rahmet-i ilâhiyyeden uzaklastirildigini mübalâgali bir sekilde ifade etmek içindir. Çünkü lâ'n lûgatta kovmak ve uzaklastirmak mânâlarina gelir. Ulemâ buradaki lâ'ndan azâb ve Cennet'e ilk girenler arasindan kogulmak mânâsi kastedildigini söylemislerdir. Bu lanet küffârin rahmet-i ilâhiyyeden ebediyyen

uzaklastirildiklarini bildiren lanet gibi degildir. Imam Mâzirî sarf ve adi kelimelerinin tefsirinde ulemânin ihtilâf ettiklerini söylemistir. Cumhûr'a göre sarftan murâd farz; adl'den maksat da nafile ibâdettir. Hasan-i Basrî bunun aksine olarak sarfin nafile, adlin de farz ibâdet oldugunu söylemistir. Esmaî'ye göre sarf tevbe demektir. Adl'den murâd da fidyedir. Bu mânâ Peygamber (Salhllahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizden rivayet olunmustur. Yûnus sarfm kazanç, adlin de fidye mânâsina geldigini söylemistir.
Bir takimlari Adl'e çâre, bâzilari da misil mânâsini vermislerdir. «Sarf diyet, adi de ziyâdedir.», diyenler de olmustur. Kaadî Iyâz ulemâdan bâzilarinin bu hadîse:
«Allah o kimsenin farz ve nafiie Ibâdetlerini ceza suretiyle kabul etse de rizâ suretiyle kabul etmez» mânâsini verdiklerini söylemistir.
Bir takimlari buradaki kabulün günahlara keffâret mânâsina geldigini söylemislerdir.
Bu hadîsin ekserî nüshalarinda: Ibni Enes : Yahut günah isliyen birini barmdirirsa dedi.» ibaresi vardir. Bâzi nüshalarda Ibni Enes yerine Enes denilmistir. Fakat dogrusu îbni Enes'dir. Çünkü hadîs, bastan sona Hz. Enes'in sözüdür. Binâenaleyh sonunda Hz. Enes'in bizzat istidrâk yaparak Enes söyle söyledi demesinin bir mânâsi yoktur. Ibni Enes , babam sunu da söyledi» demek istemistir.

465- (1368) Bize Kuteybetü'bnü Saîd, Mâlik h. Enes'e Ishâk b. Ab-dillâh b. Ebî Talha tarafinitaTîjxona da Enes b. Mâlik'ten naklen okunan hadîsler meyâmnda rivayet etti ki: ResûlüHali (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
«Yâ Rabbî! MedîrtelÜere ölçeklerinde bereket1 ihsan et. Onlara sa'la-rinda ve rnüd'lerinde bereket ver.» diye duâ buyurmuslar.
Bu hadîsi Buhari «Büyü'», «I'tisâm» ve «Keffârâtu'l-Eymân» bahislerinde; Nesâî «Hacc» bahsinde muhtelif râvîlerden tahrîc etmislerdir.
Bereket: Artis ve Ziyâde demektir. Sebat ve devam mânâsüia da gelir. Bâzilari buradaki bereketten dînî bereket kasdedilmis olmasini muhtemel görmüslerdir. Dînî bereket bu ölçülere taalluk eden zekât ve kef-fâret gibi Allah haklaridir. Bu takdirde hadîsin mânâsi «Seriat bakî kaldikça mezkûr ölçülerle verilen' Allah haklarim devam ettir» demek olur. Mamafih hadîsden dünyevî bereket kastedilmis olmasi da ihtimâl dahilindedir. Dünyevî bereketten murâd bu ölçeklerle ölçülen seylerin çogaltilmasi, Medîne'den baska yerlerde bir insana yetmeyecek olan mikdârin Medîne'de yetmesidir. Yahut bereket bu ölçeklerle yapilan ticaret ve kazanca veya onlarla Ölçülen zahire ve yemislerin çokluguna ait olabilir. Bereketi daha baska sekilde tefsir edenler de olmustur. Kaadî Iyâz'in beyânina göre : Bütün bunlar Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) Efendimizin duasi kabul olunmak suretiyle zuhur etmistir. Bu Ölçeklerden birini alirken Resûlüüah (SailaHahü Aleyhi ve Sellem) in duasi bereketini niyaz etmek ve bu bâbda onun duasina mazhar olan Medînelilerin yolundan gitmek müstehabdir.

466- (1369) Bana Züheyr b. Harb ile Ibrâhîm b. Muhammed Es-Sâmi rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Vehb b. Cerîr rivayet etti. (Dedi ki) : Bana babam rivayet etti. (Dedi ki) : Yûnus'u, Zührî'den, o da Enes b. Mâlik'ten naklen rivayet ederken dinledim. Enes (Radiyaîiahu anli) söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ;
«Yâ Rabbî! Medine'ye-, Mekke'ye verdigin bereketin ikî (iiisl'mi Ihsani eyle!» buyurdular.
Bu hadîsi Bu har î «Medine'nin Fazileti» bahsinde tahrîc etmistir.
Cevheri: «Di'f bir seyin mislidir.» demistir. Fukahâya göre ise di'f bir seyin iki misli demektir. Burada: «Hadîs-i Serîf dünyevî ve uh-revî bütün hayirlarin çokluguna sâmil olmakla Medîne-i Münevver e 'de kilman namazin da Mekke'de kilinan namazdan iki misli fazla sevabi olmasi gerekir.» seklinde bir sual hatira gelebilir. Bu suâlin cevâbi sudur : Lâfzin umumunu kabul etsek bile mücmeldir. Resûlülîah (Sallailc.hu Aleyhi ve Sel'em) bu icmali:
«Yâ Rabbî! Bize sâ'imizde ve müddümüzde bereket ihsan eyle!» diye dua buyurarak muradinin Dünyâ bereketi oldugunu beyân buyurmustur. Namaz vesaire gibi ibâdetler baska delille bundan tahsis edilmislerdir. Gerçi hadîsin zahirinde Medîne-i Münevvere 'nin Mekke'den daha faziletli oldugu anlasiliyorsa da Medine 'nin bir ci-

hetle Mekke 'den üazîletli olmasi her hususta faziletli olmasini iktizâ etmez. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) bir hadîsde :
«Yâ Rabbî! Bize Sam'imiz hakkinda bereket ihsan eyle» diye duâ etmis, bunu üç defa tekrarlamistir. Fakat Sam'm yine de Mekke-i Mükerreme 'den efdal olmasi îcâb etmez. Zîrâ sözünü üç defa tekrarlamasi te'kîd içindir. Te'kîd ise hadîs-i serifte tasrîh buyurulan çogaltmayi iktizâ etmez.
Nevevî, bereketin ölçekte fiilen hâsil oldugunu, Medine'-de ölçülen bir müdd zahirenin baska yerlerde yetmeyen kimselere kâfi geldigini, bunun Mekke'de oturanlarca bilmüsâhede malûm bulundugunu söylemistir.
Mekke 'nin Medine 'den daha faziletli oldugu baska delillerle sabittir.

467- (1370) Bize Ebû Bekr b. EM Seyhe ile Züheyr b. Harb ve Ebû Küreyb hep birden Efoû Muâviye'den rivayet ettiîer. Ebû Küreyh (Dedi ki) : Bize Ebû Muâviye rivayet etti. (Dedi ki) : Bize A'mes, Ibrâhîm-i Teymî'den, o da babasindan naklen rivayet etti. Babasi (Yezîd) söyle demis: «Biz* Aliyyü'bnü Ebî Tâlib hutîie okudu da sunlari söyledi:
— Kim Mzde Allah'in kitabiyla su sahîfeden baska bir sey bulundugunu, onu okudugumuzu söylerse muhakkak yalan söylemistir. —Sahîfe kilicinin kilifinda asili bulunuyordu.— Bu sahîfede develerin yaslari ile yaralamalara âit seyler vardir. Yine bu sahîfede Peygamber (Sallaltahü Aleyhi ve Sellem):
(Medine, Ayr ile Sevr arasi (olmak üzere) haremdir. Binâenaleyh orada kim bir günah Isler veya günah isleyeni barindirirsa Allah'in, meleklerin ve bütün insanlarin laneti onun üzerinedir. Kiyamet onun farz veya nafile hiç bîr ibâdetini kabul etmez. Müslümanlamn zimmeti birdir. Bu zimmet ugrunda onlarm en asagi olani sa'y ü gayret gösterir. Bir kimse babasindan baskasinin oglu oldugunu iddia eder yahut (âzâd edilen bir köle) sahiplerinden baskasina inHisâb eylerse ona da Allah'in, meleklerin ve bütün insanlarin laneti vardsr. Kiyamet gününde Allah onun farz veya nafile hiç bir ibâdetini kabul etmez, buyurdu.) hadîsi vardir.
Ebû Bekr He Züheyr hadîsleri: «Bu zimmet ugrunda onlarin en asagi olani sa'y ü gayret gösterir» cümlesinde sona erer. Bundan sonrasini zikretmem islerdir. Onlarin hadîslerinde : «Kilicinin kininda asili» ifâdesi de yoktur.

468- (...) Bana Aliyyu'bnü Hucr Es-Sa'dî rivayet etti. (Dedi ki) : BIze Aliyyu'bnü Müshir haber verdi. H.
Bana Ebû Saîd-i Esecc dahi rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Veki' rivayet etti. Busiîar hep birden A'mes'den tu isnâdla Ebû Küreyb'in Ebû Muâviye'den sonuna kadar rivayet ettigi hadîs gibi rivayette bulunmuslardir. Bu hadîsde su ziyâde de vardir:
«He/ kim bîr müsEümansn verdigi emâni bozarsa AlIah'Bn, meleklerin ve bütün insanlarin lâ'netI onun üzerinedir. Kiyamet gününde onun farz veya nafile hiç bir ibâdeti kabul olunmaz.» Ibni Müshir ile Vekî'in rivayetlerinde : «BIr kimse babasendan baskasinin oglu oldugunu iddia ederse» ifâdesi yoktur. Vekî'în rivayetinde kiyamet günü dahî zikredilmemistir.

(...) Bana Abdullah b. Ömer El-Kavârîrî ile Muhammed b. Ebî Bekr EI-Mukaddemî rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Abdurrahman b. Mehdi rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyân, A'mes'den bti isnadla Ibni Müshir ve Vekî'in hadîsi gibi rivayette bulundu. Yalniz: «Herhangi âzadh bir köle sahiplerinden fcaskasini kendine velî yaparsa» Ifadesiyle, ona lanet müstesna.
Bu hadîsi Buhârî ile Nesâî «Hacc» bahsinde tahrîc etmislerdir.
Hadîsin muhtelif rivayetleri vardir. Bunlarin mecmuundan anlasiliyor ki, Hz. A1î'ye :
«Peygamber (Saîlallahü Aleyh't ve Sellem) umum müslümanIara bildirmegi bir seyi sana vasiyyet etti mi?» diye soranlar olmus. Alî (RadIyailahu anh):
— Hayir! Müslümanlardan ayri olarak hassaten bana hiç bir sey bildirmedi. Yalniz ondan isittigim bâzi seyler vardir ki, onlar da kilicimin kilifindaki sahîfededir; cevâbini vermis. Göstermesi israr edilince sahîfeyi çikarmis.
Bir rivayete göre Hz. Â1î'ye bir adam gelerek : «Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Selîem) sana ne gibi sirlar

bildirdi?» diye sormus. Alî (RadIyailahu anh) buna kizmis; ve:
— Bana baskalarsin dan gizledigi hiç bir sir söylemezdi; yalniz bana dört sey söyledi ki, onlar da kilicimin kilifindaki sahîfededir; diyerek sahîfeyi çikarmis. Sahîfede neler bulundugu dahî muhtelif sekillerde rivâyet olunmustur- Imam Ahmed'in rivayetinde bu sahîfede su sözler varmis:
«Mü'minlerim kanlari birbirlerine müsavidir. Zimmetleri için en asagi mertebede olanlari bile kefildir. Onlar baskalarina karsi bir el gibidirler. Dikkat edin! Bir kâfire bedel hiç bir mü'min Öldürülmez. Ahdu emân sahibi dahî (kendisine verilen) emân devresinde katledilemez.»
Mezkûr sahîfede Eesûlüllah (Sallallahii Aleyhi ve SeHem)'in su sözleri de varmis : «Ibrâhîm (Mekke'yi) harem kilmistir. Ben de Medînenin iki tasligi arasini harem kiliyorum. Onun her yeri yasaktir. Otu koparilmaz, avi ürkütülmez, kayibi yerden alinmaz, ondan agaç kesilmez. Ancak bir kimse devesini otlatabilir. Orada harb için silâh tasinmaz...» Hadîsin geri kalan kismi kitabimizdaki gibidir. Bir rivayette sa-hifede su cümleler de bulunmaktadir :
«A'lah'dcn baskösenin ad: ile hayvan kesene Allah Eânet etsin! Yolun alâmetini çalana AHah lanet etsin! Babasina fâneî okuyana Allah lanet etsin! Günah isleyeni barindirana AHah lanet etsin!»
Aynî bu muhtelif rivayetlerin hepsinin o sahîfede yazili bulundugunu, yalniz râvîlerden her biri bir kismini rivayet etmis oldugunu söylemistir.
Ayr ile Sevr, Medine civarinda bulunan iki dagdir. Ayr , Medine 'nin cenubunda ve takriben iki saatlik mesafededir. Buna Âir de denilir; ulu bir dagdir. Sevr ise Uhud 'un simalinde kizil renkte küçük bir dagdir. Simal ve Cenûb taraflarindan haremi Medine 'nin sinirlari bunlardir.
Kaadî Iyâz'm beyânina göre Buhari 'nin ekseri râvîleri Ayr 1 zikretmis; Sevr'e gelince: bâzilari ona kinaye lâfzîle isaret etmis; bir takimlari da yerini açik birakmislardir.
Mus'ab-i Zübeyrî ile Ebû Ubeyd, Medine1de Ayr ve Sevr nâminda iki dag bulundugunu kabul etmeyerek müttefekun aleyh bir hadîse muhalefet gafletinde bulunmuslardir. Bunlardan Mus'ab, Ayr'm Mekke 'de oldugunu söylemis; Ebû Ubeyd ise: «Ayr 'dan Sevr'e kadar, rivayeti Irakli1ar'a âiddir. Medîn eliler kendi beldelerinde Sevr de-niden bir dag bilmezler; Sevr, Mekke 'dedir.» iddiasinda bulunmustur. Bu sebeple haklarinda siddetli sözler söylenmistir.
Garîbtir ki, büyük müelliflerden Ibni Esîr (-606) ile Yakutu Hamevî (- 626) de bu hususta tedkîkaata lüzum görmeden onlara tâbi' olmuslardir. Halbuki bu daglarin Medîne'de bulundugu sabit bir hakikattir. Mekke'de Sevr isminde bir dagin bulunmasi Medîne'de de ayni ismi tasiyan bir dag bulunmasina mâni' degildir. Kaadî lyâz: «Medine 'de Ayr nâminda bir dag bulundugunu inkârin mânâsi yoktur; çünkü bu dag ma'rûftur.» diyor. Bu bâbta Muhibb-i Taberî (- 694) dahî sunlari söylemistir : «Bana mu'temcd bir âlim olan Ebû Muhammei Abdüsselâmi Basrî haber verdi ki Uhud'un hizasinda ve solundan pir az arkaya kalan küçük bir dag varmis; buna Sevr derler-mis Ebû Muhammed bunu o yerleri ve daglarini bilen birçok Arap kabilelerine tekrar tekrar sormus. Hepsi bu dagin Sevr adini tasidigini söylemisler. Ebû Muhammed:
— Bu suretle anladik ki, hadîsde zikri geçen Sevr dogrudur. Bâzi büyük âlimlerin onu bilmemesi, meshur olmadigi, onlar da arastirma yapmadiklari içindir; dedi.»
Bu husûsda daha baska sözler de söylenmistir.
«Müslümanlarin zimmetinden murâd: Gayr-i müslimlere verdikleri emân ve emniyettir. Bir müslüman bir kâfiri koruyacagina dair söz verdi mi artik baskalarinin da ona dokunmasi har olur. Çünkü müslümanlar-da zimmet birdir. Ona büyük-küçük, erkeli-kadm herkesin riâyet etmesi gerekir. Emân vermenin bâzi sartlari vardir; bunlar fikih kitaplarinda görülebilir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Hadîs-i serif, Peygamber (SalialkUiü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin Hz. A1î'ye dîn ve ilmin birçok sirlarini vasiyyet ettigi iddiasinda bulunan Sîa taifesine red cevâbi vermektedir.

2- Ilim yazilabilir.
3- Kadinla kölenin emân vermesini caiz görenler bu hadîsle istidlal etmislerdir. Imam Mâlik ile Safiî 'nin mezhepleri budur. Imam A'zam'a göre köleye sahibi harb için izin vermemisse, o kölenin emân vermeye hakki yoktur.
4- Ahdinden dönmek haramdir.
5- Bir kimsenin babasindan baskasini baba iddia etmesi ve bir âzâdli kölenin kendisini âzâd edenden baskasina intisabi çirkin bir istir. Çünkü bunda ni'mete karsi küfrân, hukukun zaya'a ugramasi ve akraba ile kat'i alâka ve isyan gibi seyler vardir.

469- (1371) Bize Ebû Bekr b. EM Seybe rivayet etti. (Dedi ki) :
Bize Hüseyn b. Aliy El-Cu'fî, Zâide'den, o da Süleyman'dan, o da Efoû Sâlih'de.î, o da Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber ^(Sallaüahü Aleyhi ve Se/femJ'den naklen rivayet etti.
«Medine Haremdir; binâenaleyh orada kim bir günah isler veya günâh isleyeni barindirirca, Allah'in, meSeküerin ve bütün insanlarin laneti onun üzerinedir. Kiyamet gönünde onun farz veya nafile hiç bir ibâdeti kabul edilmeyecektir.» buyurmuslar.

470- (...) Bize Ebû Bekr b. Nadr b. Ebi'n-Nadr rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Efeu'n-Nadr rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Ubeydullah el Es-ce'i, Süfyân'dan, o da A'mes'den bu isnâdla bu hadîsin mislini rivayet etti. Ama «kiyamet günü» demedi. Sunu da ziyâde eyledi: «Müslümanlarin zimmeti birdir. Bu zimmet ugrunda onlarin en asagi olani (bile) sa'yü gayret gösterir. Her kim bir müslümanm verdigi emâm bozarsa Allah'in, meleklerin ve bütün insanlarin laneti onun üzerinedir. Kiyamet gününde onun farz veya nafile hiç bir ibâdeti kabul edilmeyecektir.»

471- (1372) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Mâîik'e, Ibni Sihâb'dan dinledigim, onun da Saîd b. el-Müseyyeb'den, onun da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet ettigi su hadîsi okudum: Ebû Hüreyre: «Ben Medine'de geyiklerin otladigini görsem onlari ürkütmem. (Çünkü) Besûlüllah (SalicVchü Aleyhi ve Sellem):
— Onun Iki tasliginin arasi has-csrcidir, buyurdular; dermis.»

472- (...) Bize Ishâk b. Ibrahim ile Muhainmed b. Râfi' ve Abd b. Humeyd rivayet ettiler. Ishâk (Dedi ki) : Size Afcdürrezzâk haber verdi. (Dendi ki) : Bize Ma'mer, Zührî'deri; o da Saîd b. el-Müseyyeb'den, o da Ebü Hüreyve'den naklen rivayet etli. Ebû Hüreyre söyle demis:
«Resûîüifah (Salhllahli Aleyhi ve SeUem) Medine'nin iki tashgi arasini harem kildi.» (Yine Ebû Hüreyre) :
«Ben Medine'nin Iki tasligi arasinda geyikleri bulsam ürl'üimem.» demis; ve -Medine'nin on iki mil etrafini korunan yer ta'yin etmis.

473- (1373) Bize Kuteybetü'bnü Saîd, Mâlik b. Enes'den, ona da Süheyl b. Ebî Sâlih'den naklen okunan hadîsler meyaninda Süheyl'in, babasindan, onun da Ebû Hüreyre'den rivayet ettigi su hadîsi tahdîs eyledi. Ebû Hüreyre söyle demis :
«Halk ilk mahsûlü gördüler mi onu Peygamber (SaÜallahü Aleyhi ve SellemYe getirirler; Resûlüllah (Sallallakii Aleyhi ve Sellem) onu alinca:
— Ya Rabbî! Bize mahsûlümüzde bereket, MedînemIzde bereket, sâi-mtzda bereket, müddümüsde bereket ihsan oyîe! AÜSahem! Süphesiz \û fb-E'dbîm senin kulun, HaEîlin ve peygamberindir; ben de senin kullun ve peygamberinim. O sana McWie Için duada bulunmus; ben de onun Mekke için yaptigi duanin bir mislini, bir misli daha beraberinde olmak üzere sesna Medine için yapiyorum.» buyurur; sonra en küçük çocugunu çagimda bu mahsulü ona verirdi.»

474- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) ; Bize Abdül-âzîz b. Muhammed el-Medenî. Süheyl b. Sâlih'den, o da babasindan, o da Ebû Hüreyre'den naklen haber verdi ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ilk mahsul getirilir de :
«Aliahtm! Bize Medine'mizde, meyvelerimizde;, müddümüzde ve sâi-mizda bereket üsfüne bereket ihsan eyle!» der; sonra o mahsulü orada bulunan çocuklarin en küçügüne verirmis.
Hz. Ebû Hüreyre hadîsinin ikinci rivayetini Buhâri ile Nesâî «Haec» bahsinde; Tirmizî «Menâkib»da tahric etmislerdir. Ebû Hüreyre (Radiyallahu anh) «Medîne'de geyiklerin otladigim görsem ürkütmezdim» sözüyle Medîne'de av avîa-namiyacagmdan kinaye yapmistir. Çünkü kendisi Medine 'nin haremi bulunduguna kaaildir. Medîne1i1er'in ilk mahsûlü Peygamber (Salla'Iahü A leyhi ve Sellem)'e getirmeleri du.âsmi almak ve mahsûlün kemâle geldigini bildirmek içindir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler;

1- Medine 'nin de haremi vardir. Binâenaleyh agaci kesilmez, avi avlanmaz, yalniz bu suçlardan dolayi ce.zâ icab etmez. Zührî , Imam Safii, Imam Mâlik, Imam Ahmed ve Ishâk'm kavilleri budur. Muhammed b. Ebi Zi'b'e göre ise bu hususta ceza dahi lâzimdir. Mezkûr ulemâya göre Medine1-den agaç kesen yahut av avlayan kimseyi soymak helâl degildir. Imam Safiî eski mezhebinde bunun helâl olduguna kaail olmus, yeni mezhebinde ondan dönmüstür. Imam Mâ1ik'e Medine 'nin Sidr denilen nebk agaci kesilip kesilemiyecegi sorulmus da : «Mesidr'inin kesilmesi orasi issiz kalmasin, agaçli bulunsun da oraya hicret edenler gölgelenerek Medine 'ye alissinlar diye yasak edilmistir." cevâbini vermis.
Zahirîler 'den Ibni Hazm'a göre Medine 'nin haremi dâhilinde agaç kesen bir kimseyi soymak ve avret mahallini örten elbisesinden maada üzerinde bulunan bütün esyasin: almak helâldir.
2- Sevrî, Abdullah b. Mübarek, Imara-i A'zam, Imam Ebü Yûsuf ve Imam Muhammed'e göre Medîn e 'nin haremi yoktur. Onun agacini kesmek ve avim avlamak caizdir. Bu zevat Resûlüllah (SaV.dluhü Aleyhi ve Sellem) 'in bu bâb-daki hadîsleriyle :
«Medine'nin xîneti devam etsin de oraya gelen muhacirler begenerek alissinlar» mânâsim kasdettigini söylemislerdir. Nitekim sahih bir ha-dîsde beyân edildigine göre ResûlîiHah (Sallallahü Aleyhi ve SeUem) Medine'nin kal'a gibi yüksek evlerini yikmaktan men etmis :
«Bunlar Medine'nin ziynetidir» buyurmustur. Hadîsi Bezzâr ile Tahâvî rivayet etmislerdir.
Tahâvî, Medine 'nin haremi olmadigina Hz. Enes'den rivayet edilen su hadîsi delil göstermistir : «Ebû Ta1ha'nin Üm-mü SüIeym den Ebû Umeyr isminde bir oglu vardir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selkm) çocuga takilirdi. Bir kusu vardi. Bir defa Resûlüllah (Sallallahü A leyhi ve Sellem) eve girdiginde Ebû Umeyr'i kederli gördü ve Ebû Umeyre ne oldu? diye sordu. Kusu Öldü yâ ResûlaNah dediler. (Sailallahü Aleyhi ve Sellem) çocuga:
— Yâ Ebâ Umeyr! Kus ne yapti? dedi.» Bu hadîsi Tahâvî dört tarikten rivayet ettigi gibi Müslim, Nesâî ve Bezzâr dahî tahrîc etmislerdir. Hâdise Medîne'de cereyan etmistir. Medine'nin hükmü Mekke gibi olmus olsa Resûliüîab. (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)çocugun kusu hapsetmesine ve onunla oynamasina müsaade buyurmazdi. Nitekim , Mekke'de bunlara müsaade yoktur.
Ebû Nuaym'in Hz. Âise (Radiynllahü anha)'dan rivayet ettigi bir hadîsde âl-i Resûiilîâh'in vahsî bir hayvan besledikleri ResûlüJlah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) evden çiktigi zaman hayvanin agdmda gezindigi, onun geldigini hissettigi zaman bir köseye çekilerek gizlendigi bildirilmektedir. Bu da Medine 'nin haremi dâhilinde vâkî olmustur. Binâenaleyh Medine 'nin hükmü Mekke gibi olmadigini gösterir. Hadîsin isnadi sahihtir. Imam Ahmed onu Müsned'inde tahrîc etmistir.
Tahâvî 'nin rivayet ettigi Selemetü'bnü Ekva' hadîsinde Hz. Seleme 'nin av vurarak Peygamber (Sallallahü A leyhi ve Sellem)'e etinden hediye getirirdigi bildirilmektedir. Bir defa Resûlüllah (Sallcllahü Aleyhi ve Sellem)in yanma ugramakta gecikmis, ugradigi zaman Resûl-i Ekrem(Salîaltahü Aleyhi ve Sellem) neden ugramaz

oldugunu sormus. Hz. Seleme yakinlarda av kalmadigini, bu maksatla uzaklara gitmek mecburiyetinde bulunduklarim söyleyince Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Akîk'ta ovhnsnydin ava giderken seni tesyi' tîder; geldigin do karsilardim. Çünkü ben Akîk'i severim.» buyurmuslar. Bu hadîsi Ta. hâvî üç yoldan tahrîc ettigi gibi, Taberânî dahî rivayet etmistir. Bundan sonra Tahâvî sunlari söylemistir : «Bu hadîsde Medine 'de avlanmanin mubah olduguna delil vardir. Görmüyor musun Resûlülfoh (Saltallahü Aleyhi veSe/fe/nlkendisi Medine 'de oldugu halde Hz Seleme 'ye av yerini göstermistir. Halbuki Mekke 'de bu caiz degildir. Binâenaleyh Medine'de avlanmanin hükmü Mekke'de avlanmak gibi olmadigi sübût bulur.»
Gerçi Sa'du'bnü Ebî Vakkas (Radiyaüahiianh)Akxkt-
daki köskünün civarindan agaç kesen bir köleyi soymus ve aldigi seyleri
iade etmemistir. Fakat bu mesele o zamana mahsustur. O zamanlar mal
hususunda isyan eden kimselere ceza verilirdi. Nitekim Resûlüllah (Sallaliahü Aleyhî ve Sellem) zekât hakkinda «Onu kendiliginden veren sevap kazanir. Vermeyenden ise hem ze-kâîi düser, hem de malinin yansim ohr»z.» buyurmuslardi. Sonra bu hüküm ribâ ile birlikte nesh edilmistir.
4- Ebû Hüreyre rivayeti Peygamber (SallaUahü A ley/ü ve Sellem) Efendimizin kemâl sefekatma delildir.

Medine'de Yasamaga ve Çilesine Katlanmaga Tesvik Babi

475- (1374) Bize Hammâd b. Ismâîi b. Uleyye rivayet etti. <Dedi ki) : Bize babam, Vüheyb'ten, o da Yabyâ b. Ebî îshâk'dan naklen rivayet etti, O da Mehrî'nin azadlisi Ebû Saîd'den rivayet etmis ki, Medine'de haslan sikilmis, mesakkat çekmisler. Ebû Saîd, Hz. Ebû Saîd-i HudriVe gelerek :
«Ben çoluk çocugu kalaba bir adamim. Mesakkata düçâr olduk. Binâenaleyh çocuklarimi köylerden birine nakletmek istiyorum» demis. Uz. Ebû Saîd su mukabelede bulunmus :
— «Bunu yapma! Medine'de kal! Çünkü iz Nebiyyullah (Sallallahü Aleyhi ve Seltem) ile yola çiktik
—zannederim söyle dedi— Usfân'a geldigimiz vakit orada birkaç gece kaldi. Cemâat:
— Vallahi burada bizim bir isimiz yok. Çoluk-toeugumuz kimsesizdir. Onlar namina emin degiliz, dediler.
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selle m) bunu duydu ve :
«Konustuklarinizdan bu kulagima gelenler nedir?
—nasil dedigini bilemiyorum
— Kendisine yemin ettigim Allah hakki Için yahut nefsim yedi kudretinde olan Allah'a yemin ederim kIf gönlümden geçti yâhuf dilerseniz
—bunlarin hangisini dedigini bilemiyorum
— devemin semerlenmesini emreder sonra Medine'ye varincaya kadar onun bir dügümünü çözmem buyurdu ve söyle devam etti :
— Allah'im! Süphesiz kî Ibrâhîm Mekke'yi haram kilarak onu harem yapîi. Ben de Medine'yi, onun iki dagi arasini iyiden iyiye haram kildim. Orada kan dökülmemeli, harb için silâh tastnmamoli, agacindan yaprak düsürülmemeli. Yalniz hayvani alöflandirmak için düsürülen müstesna! Allah'im! Bize Medine'miz hakkinda bereket ihsan eyle! Allah'im! Bize sâi-miz hakkinda bereket ihsan eyle! Allah'im! BIze müddümüz hakkinda be-reket Ihsan eyle! Allah'im bize sâirmz hakkinda bereket ihsan eyle! Allah'im! Bize müddümüz hakkinda bereket ihsan eyle! Allah'im! Bize Medine'miz hakkinda bereket ihsan eyle! Allah'im! Bir bereketin yanisira iki bereket ihsan eylei Nefsim yed-I kudretinde olan Aliaha' yemin ederim ki, Medine'nin her dag yolu ve geçidinde iki melek vardir. Onu siz varincaya kadar korurlar.» Sonra cemaata :
«Yollanin!» buyurdu. Biz de yola revân olduk ve Medine'ye geldik. Kendisine yemin ettigimiz yahut kendisine yemin olunan —buradaki sekk râvî Hammâd'dandir— Allah hakki için Medine'ye girdigimiz vakit henüz semerlerimizi indirmemistik ki, Benî Abdillâh b. Gatafân kabilesi üzerimize baskin yaptilar. Halbuki bundan önce onlari harekete geçirecek bir sebep yoktu.

476- (...) Bize Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ismail b. Uleyye, AIiyyu'bnu'l-Mübârek'ten rivayet etti. (Demis ki) : Yahya b. Ebî Kesîr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Mehrî'nin azadlisi Ebû Said. Hz. Ebû Saîd-i Hudrî'den naklen rivayet etti ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selîetn);
«Allah'im! Bize sâimizla müddümüz hakkinda bereket ihsan eyle! Bir bereketin yantsira iki bereket ihsan eyle!» diye duâ buyurmus.

(...) Bize bu hadîsi Ebû Bekr b. Ebî Seybe de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ubeydullah b. Mûsâ rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Seybân haber verdi. H.
Bana Ishâk b. Mansûr dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Afcdüssamed haber verdi. (Dedi ki) : Bize Harb yâni Ibni Seddâd rivayet etti. Her iki râvî Yahya b. Ebî Kesîr'den bu isnâdla bu hadîsin mislini rivayet etmislerdir.

477- (...) Biie Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti, (Dedi ki) : Bize Leys, Saîd b. Ebî Saîd'deu, o da Mehrînin adhsi hû Saîa'öer. ttakiea rivayet etti ki, Ehû Saîd, Harra gecelerinde Hz. Ebû Saîü'î Hudrî'ye ge-lerek Medine'den çekismek hasüsunüa oumüa istisarede buiuaiöus. Ve keuâiisuie Medine'nin pahâhhgindaa, çoiuK çocugiiniin kaiabahgmüaiî dert yanmis. Medine'nin mesaükat ve sikmtisüia safci'î Kahaadigüii iiaüer vermis. Hz. Ebû Saüa oiia sunlari süyîevnis:
— yazik sana! 'Ben saiia toiuiu ekiireüeitiem. Çüiikü ben Eesûiüiîah (Sallallchü A leyhi ve Sellem) 'i;
«Sger bir kiuîse Medine'nin sikinfissua kaVIünaruk öiüsse müslüman oSuk sariiyie ktyainet gühünde ben üna sevaaiçi yânut buyururkea I

478- (...) Biie £bû iiekr b. Ebî Seybe Ûe Muhammed h. AbeiIIâIi b. NüHieyi' ve Eî>û iîiii'eyb «ojj'om Ebû Üsâtvie'dcii rivayet e'ttiîer. Lâfsz Ebû Uekr iîe Ibni Nümeyrindir. (Dediler ki) : Üize Ebû Üsâuie, Velîo b. Kesîr'den rivayet eîti. (Demis iîi) : 'Bana Saîd b. Abdirra'kimân b. £bî Saîd-i Hudrî rivayet etti. Ona da Âbciuri/akmari babas» iibû üaîüjtie:i naklen rsvayeî eünis ki, Ebû Saîd (Raâiyaltanuanh) kiesûiüîlan (Saiiaiiahü Â leyhi ve Sellem) !i:
«Ben Medîrsfö'rKn iki tasitgt artisini, töiâhim'in Mekke'yi iiartini kiidigi gibi harom kildim» buyus-urken Isitmis. (Râvi Abdurraninân)
«Sonra Ebö Suîd bizden bi^i^izî etinde kus oldugu hubtie yukaâar da onu elinden kurianr ve saiusdi.»
Ebü Bekr (yakalar yerine) büiur3 üedi.
Kîf: Ziraati ve bollugu olan yer demektir. EesûiüHah (SallalUüiu Aleyhi ve Seîiem) 'in :
sürtünene nesini erm'eder, soiiia Medine'ye vcinticöyu küdcsr onun bir dügümünü çözirtbtn» sözünden.muradi, hiç bir yerde durmadan yürür; çok acele ettigim için hayvanin baglarindan hiç birini çözmem demektir.
«Halbuki bundan önce onlari harekete geçirecek bir sebep yoktu.» Yâni; biz yokken Medine 'yi melekler korumustu. Medineye döner dönmez üzerimize Benî Abdillâh b. Gatafân kabilesi baskin yaptilar. Halbuki daha önceden bu baskina manî olacak zahirî bir kuvvet bulunmadigi gibi, bu kabileyi mesgul edecek bir düsmanlari da yoktu. Bizim gelmemizden evvel baskindan onlari men eân sey, Peygamber (SaUaHahii Aleyhi ve Sel'em)'in haber verdigi sekilde meleklerin korunmayi olmustu.
«Benî Abdillâh» bazi nüshalarda «Benî Ubeydil1âh» seklinde rivayet olunmussa da Nevevî bunun hatâ oldugu-nu söylüyor. Dogrusu «Benî Abdillâh» tir. Câhiliyyet devrinde bu kabileye «Benî Abdi1uzzâ» denilirmis. «Benî Abdillâh» ismini Peygamber (Saltellahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz ver-mistir.
Harca gecelerinden murâd Medine 'nin yagma edildigi meshur fitnedir. Bu fitne altmisüç târihinde vuku' bulmustu.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler :

1- Medine için harem isbât edenlere göre alaî için agaçlarinin yapraklarini almak caiz, fakat dallan silkmek ve kesmek haramdir.
2-Hadîsi serif Medine 'nin tazîieûne ve melekler tarafindan korunduguna delildir, Medinenin H&aûlüûah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamaninda daglarini taslarini kaplayacak kauar çok melekler tarafindan korunmasi bizzat (Salliahü Aleyhi ve Sellem) 'e fazla ikramda bulunmak içindir.
3-Bu hadîs dahî Medine 'nin avi ile agacinin kesilmesini haram sayanlarin deîilîerindendir.

479- (1375) Bize Ebû Bekr b. Eli Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Aliyyü'bnü Müshir, Seybânî'den, o da Yüseyr b. Amr'daii, o da Sehl b. Huneyf'den naklen rivayet etti. Sehl söyle demis : «Resûlüllab (SaihUahii Aleyhi ve Sellem) eliyle Medine'ye isaret ederek:
— Burasi emniyetli bir haremdir, buyurdular.

480- (1376) Bize Elû Bekr b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abde, Hisâm'dan, o da babasindan, o da Âise'den naklen rivayet etti. Âise (Radiyallahu anhi (Söyle demis: «Medine'ye geldik. Orasi vebali bir yerdi. Ebû Bekr ile Bilâl rahatsizlandilar. McmMiUahtSaHalluhîi Aleyhi ve Seften;) ashabinin rahatsizligini görünce :
— Allah'im bize Medine'yi Mekke gi-bi yahut daha fazla sevdir. Havasini iyilesrir. Onun sâiyle müddü hakkinda bize bereke* ihsan eyle! Sit-massni Cuhfo'ye havale buyur, diye dua ertI.» . ..

(...) Bize Ebû Küreyb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Üsâme ile Ibni Nümeyr Hisâm b. Urvefden bu isnâdla bu hadîsin mislini rivayet etti.
Bu hadisi Buhâri «Hacc» bahsinin sonlarinda ve «Kitâbu'd-DeâvâUda tahrîc etmistir. Onun Hacc bahsindeki rivayeti daha mufassaldir. Mezkûr rivayette Medine 'ye gelince Hz. Ebû Bekr ile Bilâl (Radiyallahu anh) 'nm sitmaya tutulduklari ve Mekke 'ye hasret çekerek siirler okuduklari hattâ Hz. Bilâl 'in kendilerini yurtlarindan eden Seybetü'bnü Rabia. Utbetü'bnü Rabîa ve Ümeyyetü'bnü Halef'e lanet okudugu bildirilmektedir. ResûUUlah (Sailaüahü Aleyhi ve Sel!em)'in duasi bu münâsebettedir. Hastaligin Medine'den Cuhfe'ye havalesini istemesi o gün Cuhfe sirk diyân oldugu içindir. Hattâbî o zaman Cuhfe'de yahudilerin yasadigini söyler. Resûlüllah (Sallallahü A leyhi ve Sellem) 'in duasi müstecâb olmus. Cuhfe o günden bugüne sitmali bir yer olarak devam etmistir.
Nevevî : «Bu hadîsde Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve $e'tleni?in mucizelerinden biri vardir. Zira Cuhfe o gündenberi herkesin kaçindigi bir yer olmustur. Onun suyundan kim içerse sitmaya tutulur.» diyor. Ayni Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sei'emi'in : «Medine'ye tâûn giremez» hadîr-i serifinin bu sirra mebni vârid olmasi ihtimâlinden bahsetmistir. Çünkü tâûn, vebadir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)vebknm Medîne'den Cuhfe 'ye naklini nîyâz etmis. Allah Teâlâ da duasini kiyamete kadar kabul buyurmustur.
Burada söyle bir suâl hatira gelebilir: Sahih bir hadîsde vebali bir yere girmek yasak edildigi halde acaba muhâcirîn-i kiram Medine1-ye nasil girebilmislerdir? Bu suâle Kaadî Iyâz iki vecihle cevap vermistir : Birinci veçhe göre ashabin hicretleri vebali yere girmek yasak edilmezden Öncedir. Vebâh yere girmek Medine 'ye yerlestikten sonra yasak edilmisti]'. Ikinci veçhe göre yasak edilen sey, sür'atle bulasan veba ve taunun bulundugu yere girmektir. Medine 'deki hastaliksa bu kabilden degil iklim degisikligi dolayisiyle ekseriya yaban-cilara ariz olan beden bozuklugundan ibaretti.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Resûlüllah(Sai!cillahii Aleyhi ve Sellem) 'in Medine ;yi kendilerine sevdirmesi için Allah'a dua etmesi kaderi inkâr edenler aleyhine delildir. Zîrâ insanlarin nefislerine ancak Allah Teâlâ mâliktir. Diledigi yerleri onlara sevdirir. Diledigi yerlerden de nefret ettirir. Teâlâ Hazretler Peygamber-i Zîsâni (Sallollchü Aleyhi ve Sellem)

Efendimizin duasini ka-bûl buyurmus ve ashâb-i kirâmma ömürleri boyunca Medine 'yi sevdirmistir.
2- Sûfiyye 'ye göre veli olan bir zât basina gelen bütün kaza ve belâlara razi olmadikça tam velî sayilamaz. Velî basma gelen belâlarin defi için duâ etmeyecektir. Ederse vilâyeti kâmil sayilamaz. Fakat hadîs-i serîf onlarin aleyhine delildir.
3- Bu hadîs «Duânm ezelî kadere bir te'sîr ve faydasi yoktur» diyen bâzi mütezilîler aleyhine delildir. Sahih mezhebe göre duâ müstakil bir ibâdettir. Takdîr-i ezelîye muvafik olani kabul buyrulur.
4- Mü'minin Allah'tan sihhat ve selâmet istemesi caizdir.

481- (1377) Bana Ziifrevr b. Harb rivayet elli. (Dem Ki) : Jöiie Osman u. Ömer rivayet elti. (Dedi ki) : Kize îsâ b. Hafs b. Âsim liaber verdi. (Dedi ki): Bize !NâiT, Ibni Cmei'den rivayet etti. SÖyîe demis; Eeü £IzsaiILii&h(Sa!!atIaJiii Aleyhi ve Sellem)'i:
«Her kim Medîdenin $;kmhIQt';na kattcinh'sa ksyameir gününde ben ona sefaaîçi yahut sâhid olurum» buyui'urütn isittim.

482- (...) Biie Vahyâ b. Yahyâ rivayet etti, (Dedi ki) : Mâiik'e, liatan b. vehb h, Uveynoir b. Ecda'tiaii dinledigim, onun da Zubeyr'in azadb.sk Yiükaîîîî^s'deîi naklen i-ivayei ettigi bu hadîsi ükoüum: Yufaan-j Ivatan'a siiiîsls haber vermis : Keiiüisi fitne zaniâamda AbtiuÜah h. yaninda o turu yormus. Dersen Abdullah'la âzaali bii' cariyesi gelerek ona selâm vermis ve:
— Ben (buradan) çikmak istiyorum yâ Ebâ Abdirramnan! (Çünkü) fena samana çattik; demis. Âbüuîîaii ona su cevâbi vermis :
— (Yerinde) otur aptal! Zfaa beii liesuiuilaiî (Salîailahü Aleyhi ve Sellem)*i:
«Eger bir kimse Medine'nin sidtieî ve s&ihttsina tccifionirsu ben cna sahit yahut seiüötçf ûIucuoî» buy ur arkta isittiai.

483- (...) Bise Muhanimed b. K&îV rivayet etti. (Dedi ki) : Bize îbsii Söi Füdeyk rivayet etti. (Dedi ki) : Eke Bahliâk, Katan-i Buzâî'-üen, o ila Mus'ab'in &xadbsi Yuliannes'cîeiî, o da Abduîlali b. Ömer'den naklen haber verdi. Afoduîîah söyle demis : Ben ResûlüIlab 'i Medme;yi kasdederek :
«Bir kimse onun sidder ve sikintisina katiamrsc hyânmi güoürtde o kimseye hen sâhid yahyî se^aaîei olurum» buyururken isittim.

484- (1378) Bize Yatiya b. Eyyüb ve Kuteybe ve Ibni Hucc hep bîrden ismail h. Ca'fercteîj;, ö da Ala' b. Abdirrahmân'dan, da rabasindan, o da Ehû Hüreyre'den naklen rivayet elüier ki, Kesûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) :
«Eger ümmeiîrrtden bin Medine'nin siddet vs sikisifiicmna "kaibnsrsa kiyamet gününde o kîmsâye ben sefaatçi srâhu? sahit oîuruni» buyurmustur

(...) Bize ibai Ebî Ömer rivayet etti. (Dedi i;i) : Eke Siîfyân, Sbû Harun Müsâ b. Ebî îsâ'dan rivayet elti. O da Ebû Abdullah £i-Karrâz'i
söyle sierken isitmis : «Ben Ebû Hüreyre'yi: Resûlüifah (Saliatlahii A leyhi ve Sellern) §öyie buyurdu diyerek ön hadîsin mislini rivayet ederken din-

(...) Bize Yûsuf b. Isa rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Fadî b. Mûsâ ri-
vsy«i etti. (Dedi ki) : Bize Hisâm b. Urve. Salih h. E&î Sâlîh'desi, o da babasindan, o «la Ebû lîüreyre'den nakien Iiaber verdi. Ebû Hüreyre Re~ sûîüîîîali (Sailaîianü Aleyhi ve Settem) :
«Bir kimse Medine'nin sikintisina sabrederse...» buyurdu diyerek yu~ kar ki hadîsin mislini rivayet etmis.
Ebû Abdirrahmân, Hz. Abdullah b. Ömer 'in künyesidir.

Rivayetlerin senedindeki Yuhannes, bir yerde Zübeyr'in âzadlisi, ikinci rivayette Mus'ab'm âzadlisi diye zikrolunmustur. Mus'ab , Hz. Zübeyr'in oglu olduguna göre baba-ogul ikisine de nisbet edilmis demektir. Birine nisbet olunmasi hakikat, digerine nis-beti mecazdir.

Lekâi: Alçak, köle, baskasinin sözünü anlamayan ahmak ve küçük mânâlarina gelir. Kelimenin müzekkeri (Lûkâ:) seklinde kullanilir. Hz. Ibni Ömer bu sözü cariyenin niyetini begenmedigi için söylemistir. Yoksa cariyenin kendi azadlilarindan oldugu mânâsini kasdetmemis-tir. Onu Medine 'de oturmaya tesvik etmistir. Çünkü Medine'-de oturmakta fazilet vardir.

Nevevî diyor ki : «Ulemâ bu babin hadisleriyle ondan önce ve sonra zikri geçen hadîslerde, Mekke 'de yasamanin ve oranin sikintisina, maiset darligina katlanmanin faziletine açik delâletler bulundugunu, bu faziletin kiyamet gününe kadar devam edecegini söylemislerdir. Ulemâ Mekke ile Medîne'de mücavir kalmanin caiz olup olmadiginda ihtilâf etmislerdir. Ebû Hanîfe ve bir taife Mekke'de mücavir kalmanin mekruh oldugunu söylemis; Imam Ahmed b. Hanbe1 ile bir taife ise : Mekruh degil hattâ müstehab-dir. Bunu mekruh görenler bikma, aliskanlik dol ay isiyle hürmetsizlik gösterme ve günâha girme gibi birtakim sebepler dolayisiyle mekruh saymislardir. Çünkü orada islenen günah baska yerlerde islenen günahtan daha çirkindir. Nitekim orada islenen hayrin sevabi da baska yerlerde islenen hayirdan daha çoktur; demislerdir.

Mekke'de mücâveretin müstehab oldugunu söyleyenler orada yapilan ibâdetlere, kilman namazlara ve islenen hayirlara kat kat sevâb verilmesiyle istidlal ederler. Muhtar olan kavle göre Mekke ile Medine 'nin her ikisinde mücavir kalmak müstehabdir. Ancak orada günah islemek ihtimâli fazla ise mücavir kalmak dogru degildir. Ümmetin halef ve selefinden birçok imamlari her ikisinde mücavir kalmislardir. Mücavirin haram olan seylerden ve bunlarin sebeplerinden sakinmasi îcab eder.»

87- Taün ile Deccal'in Girmelerinden Medine'nin Korunmasi Babi

485- (1379) Bize Yahya b. Yahya rivayet elti, (Dedi ki) : Mâlik'e. Nuaym b. Abdülâh'dan dinledigim, onun da Eliû Hüreyre'den naklen rivayet ettigi su hadîsi okudum. Ebû Hüreyre demis ki : Resûlüllah «Medine'nin yol agizlannda bir fakim melekler vardir. Ona tâûn ve Deccâ! giremez» buyurdular.

486- (1380) Bize Yahya b. Eyyûb ile Kuteybe ve Ibni Hucr hep birden Ismail b. Ca'fer'den rivayet ettiler. (Demis ki) : Bana Ala' babasindan, o da Ebû Hüreyre'den naklen haber verdi. Resûlüllah «Mesih sark tarafindan gelecektir. Maksadi Medine olup Uhud daginin arkasina inecektir. Sonra melekler onun yüzünü Sam tarafina çevirecek; ve orada helak oîacakdir,» buyurmuslar.

Bu hadisi Buhari «Hacc» ve «Fiten» bahislerinde; Nesâî «Tibb» ve «Hacc» bahislerinde muhtelif râvîlerden tahrîc etmislerdir.

Enkaab : Nakb'in cem-i kilîetidir. Cem-i kesveli «Nikaab» gelir. Bundan murâd, Medine 'nin giris yerleridir. Bâzilari yollari ve yol agizlari oldugunu söylemislerdir. Aslinda nakb. da£ yolu demektir.

Mesih'ten murâd Deccâl'dir.

Hadîs-i serifin her iki rivayeti Resûiülîuh (Sallalluhi: Alehi it Sellem)'1 in duâs: bereketiyle Medine'i Münevvere'nin Tâûn ve Deccâ1 serlerinden rnasûn kalacagina ve Medine ile orada ntiirankirsn faziletine delimi

88- Medine'nin Kötü Insanlari Atmasi Babi

487- (1381) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdliiaatfz yeni Derâverdî, Aî&'dan, o da bsbssmdan, o da Ebû Hüreyre'-den naklen rivayet etti ki. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmuslar :

«Insanlar ürerine öyîe bir zamon oeîecek ki, bîr edam amcar! oolunu ve yakinm; refaha buyur! Refah o huy\>rl dlyra çngîrocakîir. (Ama) foümfs olsalar Medine kendileri sçîn âahv haytrlidîr. Nefsim ys*d-i kudretinde olan

Aüab'a yemin ederim kî, sâyeî or^brdan bîri MedsnsVI begenm yerel; oradan çikarsa AJlah, yerine ondan desbo hayîrliSEn! çie«irIr. Dikkat edin. Medîne pisligi çi hora si körük asb?dir. Körük, de^Irîn postni nasil atarsa Medine de köHHensii (öylece) atmadan Kiyamet kopmayacafctir.»

488- (1332) Bize Kuteybetu'bnu Saîd, Mâlik b. Enes'den, ona da Yahya b. Saîd tarafindan okunan hadîsler meyâniuda sunu rivayet etti. Yahya demis ki : Ben Ebû:l-Hiibâb Saîd h. Yesâr'i söyle derken isittim. Ebû Hüreyriî'yi surm söylerken düiledjm : (SallalhhIi Aleyhi ve Sellem) :
«Bsn Yesri-b denifen ye bütün bsSdciers yiyen bir beldeye (hicrete) me1-mûr oldum. 8u be!de körügün demirin pasini atmasi gibi, insanicm atan Mcriîne'dIr.» buyurdular.

(...) Bize Araru'n-Nâkid ile Ibm Ebî Ömer rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Süfyân rivayet etti. EL
Bize Ibnü'l-Müsemaâ dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdu'l-Vab-hâb rîvâyet etti. BunJar hep bîrden Yahya b. SaM'den hu isnâdla. rivayette bulunmus ve : «Körümün pasi atmasi gibi» demis, demiri aikretme-mislerdir.
Bu hadîsi Buhârî «Hace» bahsinde; Nesâî «H?or» ile «Tefsir» bahislerinde tahrîc etmislerdir.
Hadîs-i serîf Mekke'de Iken vârid olmussa «Medîne'ye hicrete me'mûr oldum» mânâsina gelir. Medine 'de iken söyîenmisse «Medîne'de ikâmete me'mûr oldum» demektir.
Medine'nin sâir beldeleri yemesinden murâd, kinaye tankiyla Medîneliler'ino beldelere galebe çalmasidir. Çünkü bir seyi yiyen ona galebe çalar.
Nevevî'nin beyânina göre: Buradaki yemeden murâd Medîne'nin Islâm ordularina merkez olmasidir. Sâir memleketler oradan fethedilmis, mallari da ganimet olarak alinmistir. Yahut bu cümleden murâd, Medîneliler 'in fethettikleri yerlerin zahire ve ganimetlerini yemeleridir. Ibni Vehb, Imam Mâlik 'e bu cümlenin mânâsim sormus, Hz. imam bunu bagka beldeleri fethetmek mânâsma geldigini söylemistir.
Medine !ye Yesrib diyenler bâzi münafiklardi. îtesûlüliah (SaUallahü Aleyhi ve Sellem) ona lâyik olan ismin Medine oldugunu bildirmistir. Bu sebeple ulemâdan bâzilari Medîne'ye Yesrib demeyi kerîh görmüslerdir. Gerçi Kur'ân-i Kerîm'de de Medîne için Yesrib denilmisse de onlara göre bu gayr-i müslim-lerin sözünü nakilden ibarettir. Imam Ahmed'in tahrîo ettigi Berâ' b. Âzib hadîsinde :
«Her kim Medine'ye Yesrîb elerse hemen AIlah'a isîiafor e-sin...» buyrulmustur. Bundan dolayidir ki Mâ1ikiler'den îsâb. Dinâr : «Medine 'ye Yesrib diyenin günahi yazilir» demistir. Ulemâ bu kerahetin sebebini söyle îzsh ederler :Yesrib , tesrîb'-'den alinmadir.
Tesrîfe : Basa kakmak, azarlamak ve zemmetmek mân alarma gelir.
Bu kelimenin fesâd mânâsina gelen «serb»den alinmis olmasi da muhtemeldir. Bunlarin ikisi de mânâ itibariyla çirkindir. Kesûliillah (Salkillahü Aleyhi ve Sellem) güzel ismi sever; çirkininden hoslanmazdi.
Körük, demirin küf ve pasini nasil atarsa Medine'nin de kötü insanlari öyle atmasi Ebû Ömer Ibni Abdi1berr'e göre Peygamber (Sallallahü Aleyhi iv Seiieni) Efendimizin zamanina mahsûstu, Onun vefatindan sonra birçok âlim. fâzil ve sâlih zevat Medine'-den çikmislardir. Kaadi Iyâz dahi buna kaaildir. Fakat Nevevi bu kavli zahir bulmamaktadir. Çünkü hadîsin birinci rivayetinde, Medine 'nin kiyamete kadar kötüleri atmaya devam edecegi bildirilmektedir. Ona göre bu is Deceâl zamaninda olacaga benzemektedir.
Hâsili kalplerinde kötülük olanlar Medine'de oturamazlar. Böy-lelenni, Medine-i Münevvere disari atar.
E1-Mühe11eb (- 83) diyor ki: «Bu hadîs Medine 'nin fazileti Mekke 'den çoktur diyenlere delildir. Zira Mekke ile sâir beldelerin müslümanlar tarafindan fethine o sebep olmustur." Imam Ma1ik'le Medine1i1er'in mezhebleri de budur. Bu kavil Imam Ahmed'den de rivayet olunmustur.
îmam-i Âzam la Imam Safii. Mekke 'nin Medîne 'den daha faziletli olduguna kaaildirler. Zahirîler 'den Ibni Hazm'in beyânina göre ashâb-i kiramdan Câbir , Ebû Hüreyre Ibni Ömer , Abdullah b. Zübeyr ve Ubey dullab b. Adiyy (Radiyailahu ur,h) hazerâti Mekke'-nin Medine 'den daha faziletli oldugunu ResûJüüah (Sallallahü Aleyhi veSellem) Efendimizden son derece sahîh senetlerle kafi suretle rivayet etmislerdir. Bütün sahâbe~i kiram ile cumhûr-u ulemâ 'nin kavilleri de budur. Imam Mâlik ile onun mezhebinde olanlar Medine 'nin daha faziletli

olduguna Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve S ellem)'in Medine hakkindaki duâsmi bildiren sahîh hadîslerle istidlal etmislerse de Ibni Hazm bu hadislerde onlara delil olacak cihet olmadigini söylemekte ve :«Peygamber (Saîlallchü Aleyhi ve Sellem)'in vefatindan sonra Muâz , Ebû Ubeyde , Ibni Mes'ûdi ve daha birçok ashâb-i kiram ile daha sonra Ali, Ta1ha, Zübeyr , Ammâr (Raa'iyaüuhu cnh) Knzerati ve baskalar i; Medine 'den çikmislardir. Halbuki bu zevat en iyi insanlardandir. Bu. da gösterir ki, bu hadîsten murâd. zaman zaman bâzi insanlarin Medîne'den atilmasidir.» demektedir.

489- (1383) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Mâlik'e, Muhammed h. Münkedirden dinledigim, onun da Câbir b. Abdillâh'tan naklen rivayet ettigi su hadîsi okudum : Bîr bedevi Resûlüllah (Salhîlahü Aleyhi ve Sellem) e beyât etti, müteakiben bedeviye Medine'de siddetli bir sitma ariz oldu. Bu sebeple Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e gelerek:
— Yâ Muhammed! Benim bey'atimi kaldir! dedi. Kesûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bunu kabul etmedi. Sonra tekrar gelerek:
— Benim bey'atimi kaldir! dedi. Peygamber (SallallaI^ü A leyhi ve Sellem} yine kabul etmedi. Bilâhare bedevi yine gelerek :
— Benim bey'atimi kaldir! dedi. Resûlü\lah(Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yine kaldirmadi. Bunun üzerine bedevi çikip gitti. Arkasindan Kesûlüllah
«Medine ancak bir körük gibidir. Kötüsünü atar, iyisinin hâlisi kalir.» buyurdular.
Bu hadîsi Buhari «Hacc», «Ahkâm» ve «I'tisâm» bahislerinde; Tirmizî «Menâkib»da, Nesâî «Hacc», «Bey'at» ve «Siyer»de muhtelif râvüerden tahrîc etmislerdir. Bedevi üç defa beyatmin. kaldirilmasini istedigi halde Resûlüllah (Sallallahü A leyhi ve Sellem) 'in kaldirmamasi beyat bütün müslümanlara farz oldugu içindir. Onun bu istegini yerine getirmek masiyet islemesine yardim sayilir.
Zemahserî 'nin beyânina göre Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)e gelen bedevî Gayb b. Ebî Hâzini 'dir, Bazilari bu Gays'm tabiinden meshur bir zat oldugunu ve Medîne'ye hicret ettiginde Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i dünyadan gitmis buldugunu soyliyerek bu meseleyi müskil addetmislerse de Ebû Mûsa' mn beyânina göre Ashâb-i kiram içinde Gays b. Ebî Hâzim isminde bir zat vardir.
Bey'attan murâd müslüman olduguna dair verilen ahdü pey man ve muahededir. Bedevî bu muahedeyi kaldirarak vatanina dönmek istemistir.
Kaadi Iyâz; «Bedevi'nin bey'ati muhtemelen fetihten ve Medîneye hicretin farziyyeti kaldirildiktan sonradir. O yalniz Islâmiyet için bey'at etmis, .sonra. bu bey'atin -kaldirilmasini-istemis, fakat Resûlüllah(Sallallahü Aleyhi ve.Sellem) buna razi olmamistir.» diyor. Ibni Battâl'a göre bedevi1 bu sözüyle" Islâmiyetten irtidâd kasd1 etmemistir.. Buna delil yaptigi ahdi ancak Peygamber (SaUaliahu Aleyhi ve SeHem)'m muvafakatiyle' bozmak istemesidir. Eger Medine 'den mürted olarak çikmak isteseydi UesîdiillahiSaHallçhü Aleyhi ve S.ellem) o anda kendisini Öldürürdü. Halbuki bedevi sitmaya yakalandigi için kendini mazur görerek Medine 'den ayrilmak istemisti. Bu ise irtidâd degil masi-yettir. Ihtimal bedevi hicretin kendine farz oldugunu da bilmezdi.
'Burada söyle bir sual'hatira gelebilir : Medine'de münafiklar da vardi. Bunlar orada yasamis ve orada Ölmüs; Medine kendilerini disari atmamistir?
Bu suâlin cevâbi sudur : Medine münafiklarin asli yurtlari idi. Münafiklar oraya Islâmiyet sebebi ile veya Islâm'i sevdikleri'için baska yerlerden gelmis degillerdi: Orada dogmus, orada büyümüslerdi. Hadîs-i seriften mûrad' ise yerli Halk degil, Islâmiyet namina- oraya hicret edip sonradan kalblerine fesat girenlerdir.
Hâsili hadîs-i seriften murad imani halis olmayanlarin Medine'de duramayip oradan çikmalari, nalis imanlilarin orada kalmalaridir.

490- (1384) Bize Ubeydullah b. Muâz yâni Anberî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Sû'be, Adiyy'e yâri i Ibni Sâbit'ten rivayet etti. O da Abdullah b. Yezîd:den, o da Zeyd b. Sâliif-den, o da Peygamber (Aleyhi ve Seilem) 'den isitmis. Söyle buyurmuslar:

«O, yâni Medine Teybedir. Ates gümüsün pasini nasil atarsa Medine de hayirsizlari Öyie atar.»
Buhar: 'nin «Hacjc» bahsinde Zeyd b. Sabit' {Radiyallahu anhj'd&n rivayet ettigi bir hadîsde :
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeVem) Uhud gazasina çiktigi vakit ashabindan bazi kimseler geri döndüler. Bunun üzerine ashabtan bir firka : Bunlari öldürelim; diger bir firka Hayir! öldürmeyelim, dediler. Müteakiben: «Size ne oluyor ki, münafiklar hakkinda Iki firkaya ayriliyorsunuz.» âyet-i kerîmesi): nazil oldu. Peygamber (Sallallahii Aleyim ve Sellem) de:
«Medine kötü adamlari atesin demir pasini attigi gibi atar, buyurdular.» denilmektedir.

Bu Hadislerden Su Hükümler Çikarilmistir :

1- Bir kimse kendisi veya baskasi için Allah'a ahdû peyman verirse bundan dönmemesi icab eder.
2- Hicretten geri dönmek büyük günahlardandir.
3- Söz arasinda misal vermek caizdir.

491- (1385) Bize Kuteybetû'bnü Saîd ile Hennâd b. Seriyy ve Ebu Bekr b. Ebî Seybe rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Ebû'l-Ahvâs, Simak'-den, o da CâbIr b. Semure'den naklen rivayet etti. Câbir söyle demis :
Ben Resûîüllah (Sailalldiü Aleyhi ve Sellem) 'i:
«Sübhesiz ki, Allah Teâlâ Medine'ye Tâbe ismini vermistir.» buyururken isittim.
Müs1im'in bâzi nüshalarinda bu hadîsin senedinde Hennâd b. Seriyy 'den sonra Ebû Küreyb dahi zikreclilmisse de ekseri nüshalarda bu isim hazf olunmustur.
Hadîs-i serif Medîne-i Münevvere'ye Tabe ismi verilmesinin müstehab olduguna delildir. Ancak baska isim verüemiye-cegine delâlet etmez. Nitekim Kur'ân-i Kerim'de muhtelif isimleriyle zikrolunmustur. Medine 'nin Tâbe 'den mâada Taybe, Dâr ve Yesrib gibi isimleri vardir.

89- Allah'in Medinelilere Kötülük Etmek Isteyenleri Eritmesi Babi

492- (1386) Bana Muhammed b. Hatim ile Ibrahim b. Dînâr rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Haccâc b. Muhammed rivayet etti. H.
Bana Muhammed b. Kâfi dahi rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdür-rezzâk rivayet etti. Bu râvüerin Ikisi de Ibni Cüreyc'den rivayet etmislerdir. (Ibni Cüreyc demis kî) : Bana Abdullah b. Abdurrahman bin Yu-hannes, Ebû Abdillah El Karrâz'dan naklen haber verdi ki, söyle demis: Ebû Hiireyre aleyhine sehâdet ederim ki, sunu söylemistir : Ebûl-Kaasim Medine'yi kasdederek :
«Her IcIm su belde halksna bir kötülük etmek Isterce Aiiah onu tuzun suda eridigi gibi eritir.» buyurdular.

493- (...) Bana Muhammed b. Hâkim ile Ibrahim b. Dinar rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Haccac rivayet etti. H.
Bana bu hadîsi Muhammed b. Râfi de rivayet etti. (Dedi ki) ; Bize Abdürrezzat rivayet etti. Bu râviler hep birden Ibnû Cüreyc'den rivayet etmislerdir. Ibni Cüreyc demis ki, bana Amr b. Yahya b. Umara haber verdi. Kendisi Ebû Hüreyre'nin ashabindan biri olan Garraz'dan dinlemis. Karraz Ebû Hüreyre'yi söyle derken isittigini söylüyormus : Resûlüllah(Sallailahü Aleyhi ve Sellem) Medine'yi kasd ederek:
«Her kim bunun halkina bir kötülük eîmek isterse Allah onu tuzun suda eridigi gibi eritir.» buyurdular.
Ibnû Hatim, Ibni Yuhannes hadîsinde kötülük kelimesinin yerine ser kelimesini kullanmistir.

(...) Bize Ibni Ebî Ömer rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyan, Ebû Harun Musa bin Ebî Isa'dan rivayet etti. H.
Bize yine îbnî Ebî Ömer rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Derâverdi, Muhanimed b. Amr'dan naklen rivayet etti. Iki râvi hep birden Kbû Ab-diîlah El-Karraz'dan dinlemisler. O da Ebû Hüreyre'yi Peygamber (Saüalkhü A leyhi ve

Seilein) den bu hadîsin mislini rivayet ederken dinlemis.

494- (1387) Bize Kutaybetirbnü Sâid rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hatim yani Ibni Ismail, Ömer b. Nübeyh'den rivayet etti. (Demis Id) : Bana Dinar El-Karraz haber verdi. (Dedi ki) : Sa'd b. Ebî Vakkâs'i söyle derken isittim: Resûlülîah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ;
«Her kim Medine halkina bîr kötülük etmek isterse, Alîah onu tuzun suda eridigi gibi eritir.» buyurdular.

(...) Bize Kutaybetû'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize îsmâîî yâni îbnî Câ'fer, Ömer b. Nübeyh El-Kâ'bi'den, o da Ebû Abdillah EI-Karrâz'dan naklen rivayet etti. Karrâz, Sa'd b. Mâliki söyle derken isitmis : Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeHem) yukarki hadîsin mislini buyurdular.
Yalniz Sa'd : «Her kim Medine halkina bir gaile çikarmak yahud kötülük etmek isterse...» demistir.

495- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : BUe Ubeydûllah bin Musa rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Usâmetû'bnü Zeyd, Ebû Abdillah El-Karraz'dan naklen rivayet etti. (Dedi ki) : Ben Karrâz'i söyle derken isittim : Ben Ebû Hüreyre ile Sa'd'i sunu söylerlerken dinledim : ResûlüHah (SaUallahü Aleyhi ve Selîeni) :
«Yâ Rabbi! Medînelilere Ölçeklerinde berekeî ihsan ey!e...;> buyurdular. Râvi hadîsin tamamini rivayet eyledi. Bu hadîsde :
«Her kim Medine halkina bir kötülük yapmak isterse, Allah onu tuzun suda eridigi gibi erirtr» cümlesi de vardir.
Bu hadîsin Sa'd b, Ebî Vakkas (Radiyaiiahu anh) rivayetini Buhâri «Fedâilû'l-Medîne» bahsinde biraz lâfiz farki ile tahric etmistir.
Hadisin bütün rivayetleri Medine halkina kötülük etmek istiyenlerin tuzun suda eridigi gibi, muzmahil ve perisan olacaklarini bildirmektedir. Mütecasirlerin böyle bir azaba duçar olmalari pek büyük bir günah ir-tikab ettikleri içindir.
Nesâî'nin Sâib b. Kallâd 'dan merfû olarak rivayet ettigi bir hadîste :
«Her kim Medine halkini zulmederek korkutursa, Allah da onu korkutur ve Allah'in laneti üzerine olur...:> buyrulmustur. Buna benzer baska bir hadîsi Ibni Hibbân, Hz. Câbir (Radiyaiiahu anh)'dan rivayet etmistir.
Nevevî'nin beyanina göre Medine halkina kötülük etmek isteyenlere Allah Teâlâ hiç bir zaman imkân vermemistir. Nitekim Benî Ümeyye zamaninda Müslim bin Ukbe böyle bir maceraya atilmis, fakat Medine 'den dönerken helak olmustur. Arkasindan onu gönderen Yezîd b. Muâviye dahi ayni akibete ugramistir.
Ulemâdan bazilarina göre bu hadîsten murad : Medîne halkinin gafil bulundugu bir sirada onlara hile ve kötülük yapmak isteyenlere Allah Teâlâ bunu yaptirmaz demektir. Hadîs-i serîf'den Peygamber (SaUallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin hayatinda Medineliler'e kötülük etmek isteyenler kasdedilmekte muhtemeldir.
Tesbihin vechine gelince : Ilimleri çok ve kalbîeri temiz olan Medine halki suya; onlara kötülük yapmak isteyenler de tuza benzetilmislerdir. Zira tuz suyu ifsat edeyim derken nasil kendisi eriyip biterse, kötülük yapmak isteyenlerin hileleri de kendilerine racidir.

90- Sehirler Fethedildigi Zaman Medine'de Yasamaya Tesvik Babi

496- (1388) Bize. Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet .etti. (Dedi ki).. : Bize Vekî', Hisam b. Urve'den, o da babasindan, o da AbduIIab ta Zü-beyr'den, o da Süfyan b. Ebî Zûheyr'dea naklen rivayet, etti. Sübyan söyle demis: Resûlüîîah (SallaIlahü Aleyhi ve Sellepi) :
, «Sam fetb edilecek ve Medine'den bir kavim çikarpk o,ileieriyk (oraya) sökün edeceklerdir. Halbuki bIImIs olsalar Medine kendileri için dghq hayirlidir. Sonra Yemen feth. edilecek, yine Medine'den bir ,kavim çikarak aileleriyle (orayGI sökün edeceklerdir. Halbuki bilmis olsalar Medine kendileri için daha hayirlidir. Sonra Irak feth edilecek Medine'den yine -bir kaym çikarak aileleriyle (.oraya) sökün edeceklerdir. Holbuki bilmis olsalar Medîne kendileri için daha hayirlidir.» buyurdular.

497- (...) Bize Muhammed" b. Râfi' rivayet etti." (Dedi ki) : Bize Abdürrazzafc rivayet etti. (Dedi'ki) : Bize Ibrîî Cüreyc haber verdi. (Dedi ki) : Bana Hisam b. Urve, babasindan, o da Abdullah b. Zübeyr'den. o da Süfyan b. Ebî Züheyr'den naklen haber verdi. Süfyan söyle demis : Re-sû\ü\lah(SalialiahüAleyhiveSeilem)'i söyle buyururken isittim:
«Yemen feth edilecek ve bir kavim sökün ederek gelecekler; aileleri ve kendilerini dinleyenlerle (oraya) tasinacaklardir. Halbuki bilmis olsalar Medine onlar Için daha hayirlidir. Sonra Sam feth edilecek, yine bir kavm sökün ederek gelecekler, aileleri ve kendilerini dinleyenlerle (oraya) tasinacaklardir. Halbuki bilmis olsalar Medine onlar için daha hayirlidir. Sonra Irak feth edilecek ve yine bir kavim sökün ederek gelecekler; aileleri ve kendilerini dinleyenlerle (oraya) tasinacaklardir. Halbuki bilmis olsalar Medine onfar için daha hayirlidir.»
Bu hadisi Buhari iîe Nesâî dahi «Hacc» bahsinde muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Hadîsdeki kelimesi sekillerinde
de okunmustur. Mânâsi dahi ihtilaflidir. Bâzilarina göre aileleriyle tasinirlar demektir. Ibrahim Harbi 'ye göre bu kelime baskalarini bolluk memleketlere çagirirlar mânâsina gelir. Ebû Ubeyd sevk ederler mânâsina geldigini söylemistir.
Baska memleketleri zinetli gösterip sevdirmek ve oraya göç etmege davet etmek mânâsina geldigini söyleyenler de vardir. Nitekim bu mânâyi teyid eden hadîsler de vardir.
Nevevî : «Dogrusu bu kelimenin mânâsi Medine'den ailesiyle çikarak süratle bolluk yerlere ve yeni feth edilen sehirlere gitmektir» diyor. Imami Ahmed'in Müsned'inde Hz. Câbir (Radiyallahû anh) 'dan tâhric ettigi bir hadîs de bu mânâyi teyid etmektedir. Mezkûr hadîste :
«Medine halkina öyle bir zaman gelecek ki, o zaman insanlar bolluk aramak için etraf köylere dagilarak bolluk bulacaklar, sonra gelerek aileleriyle oralara tasinacaklardir. Halbuki bilmis olsalar Medîne kendileri Için daha hayirlidir» buyrulmustur. Mezkûr hadîsin isnadinda Abdullah b. Lehîa vardir. Bu zat hakkinda söz edenler olmussa da Imara-i Ahmed onun hadîsini kabul etmistir. Bu gibi hadîsler mutebeatta
zararsiz sayilir.
Babimiz hadîsi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin bir mûcizesidir. Çünkü Sam, Yemen ve Irak 'm feth edileceklerini ve halkin Medîne'yi birakip oralara gideceklerini haber vermis. Mezkûr memleketler hadîsdeki tertip üzere feth edilmisler, halk da oralara göçmüslerdir. Halbuki Medîne'de yasamanin faziletini bil-seler bunu yapmazlardi. Çünkü Medîne Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)nin haremi, vahyin mahalli ve bereketlerin bol oldugu bir yerdir. Dünyanin üç mescidinden biri olan Mescid-i Nebevî oradadir. Medine'de yasayanlar bu sevabi baska yerde bulamazlar.
Su kadar var ki, ticaret ve cihad gibi bir sebeple Medine 'den çikanlar bu hadîsin mânâsinda dahil degildirler. Hadîs-i serif Medîne'yi begenmeyerek terk edenler hakkindadir.
Bu hadîs Medîne'de yasamanin ve orada maiset sikintilarina katlanmanin faziletine delildir.

91- Medine Halkinin Onu Terkedecekleri Zaman Medine Hakkinda Bir Bab

498- (1389) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Safvân, Yûnus b. Yezid'den rivayet etti. H.
Bana Harmeletû'bnû Yahya dahi rivayet etti. Bu lâfiz onundur. (Dedi ki) : Bize Ibni Vehb haber verdi. (Dedi ki) : Bana Yûnus, Ibni Sihab'-dan, o da Saîd b. El-Müseyyeb'den naklen haber verdi. Saîd, Ebû Hü-reyre'yi söyle derken isitmis: ResûlüIIah (SallaHchü Aleyhi ve Sellem) Medine için:
«Onu halki olanca hayriyle rizk arayanlara yâni kurtlara, kuslara güzergâh olarak mutlaka terk edeceklerdir.» buyurdular.
Müslim der ki : Buradaki Ebû Safvân, Abdullah b. Abdil Melik'dir. Bu zât Ibnû Cûreyc'in on sene terbiyesi altinda bulundurdugu yetimidir.

499- (..) Bana Ab dul Melik b. Suayb b. Leys rivayet etti. (Dedi ki} rBaita hakani, dedemden rivayet etti, {Demis ki) : Bana UkayI b. Hâ-lid, Iîini Siliab'dan rivayet eti. Ibni Sihab söyle demis: Bana Saîd El-MÜseyyVb SuiIkt verdi ki, Ebû Hüreyre sunu söylemis: Ben Kesûlüllah {SuUcA'uüiit Aleyhi ve SeUem)'i:
«Medîne'y: olanca haynyîa terk edecekler. Onu rizk arayanlardan yâni kurtlcric kuslardan baska dolasan olmiyacak, sonra Müzeyne'den iki çoban çikarak Medine'ye gitmek isteyecekler; Koyunlarina seslenecekler. Fakat Medine'yi bombos bulacaklar. Nihayet SenIyyetûi veda denilen yere vardiklarinda (onlar do) yüzleri üstü düse (rek öle) cekier» buyururken isittim.
Bu hadîsi Buhari Medine 'nin faziletleri bahsinde tahric etmistir. Ikinci rivayetteki kelimesi seklinde de okunmustur. Hatta rivayetlerin ekserisi bu sekildedir. Ancak «sîz birakirsiniz» mânâsina gelen bu sigadan murâd muhatablar degildir. Medine'yi terk edecek olanlar hemsehrileri ve kendi nesillerinden gelecekleri için bu. suretle hitab buyrulmustur. Kurtubî gaib sigasini yani öyle seklini tercih etmistir.
Avâfi: Afinin cemidir. Âfî, bir iyilik istemege gelen demektir. Hadîs-i serifte Avâfi kurtlar ve kuslarla tefsir edilmistir. Ibni Cevzî'ye avâfî kelimesinde iki mânâ vardir. Birinci mânâ yiyecek istemek, ikincisi issiz yerdir. Zira kurtlar kuslar issiz yeri-tercih-. ederler*
Kaadî Iyâz'in beyanina göre bir mucize" olan bu hadîs-i serifin haber verdigi seyler daha o zaman vuku bulmustur. Medine-i Münevvere hilâfet merkezi olmus, bu suretle herkes oraya can atmis ve dünyanin en mamur yerlerinden biri haline gelmistir Sonra hilâfet .Sam'a daha sonra Irak 'a intikal edince Medîne'yi bedeviler istilâ etmis, fitnelerle sehir harab olmustur. ,. Neticede oratia vahsî hayvanlarla yirtici kuslar gezmislerdir. Bazi tarihçiler dahi fitneler dolayisiyle Medine 'nin bosaltildigini ve mahsulâtinin kurtlara kuslara kaldigini kaydederler.'Sonralari halk yine Medine 'ye, dönmüstür. Medine 'nin hali kaldigi siralarda Mes'cid-i Nebevî'de köpeklerin dolastigi rivayet olunur. Kaadî 1yâz: «Bütün bunlar birinci asirda olup bitmistir; bu Yeygâmb^r^fSaJlallahü Aleyhi ve Seîlem)'m mucizelerin dendir» diyor. Fakat Nevevî'ye göre- Medine'nin terk edilmesi âhir zamnda kiyamete yakin vuku bulacaktir. Nitekim M-üz.eyne kabilesinden iki çobanin Medine'yi vahsî hayvanlar istilâ .ettigini görmeleri vak'asi da bunu teyid eder.
El-Mühp11eh : «Bu haüîsdt- 'Medine'nin kiyamete kadar mesken olarak kalacagina delil var diyor.
M'üzeyne kabilesinden çikan rki çoban -Medinede ölecek son insanlardir. Bunu Hz. Ebû Hüreyre'nin rivayet ettipi su hadîs izah etmektedir: <>En son hasredilecek iki adam vardir. Bunlarin biri Müzeyne'den. digeri Cüheyne kabîlesindendîr. -Bu iki sahis acaba Insanlar nereye, gi" diye arayarak Medine'ye gelecekler. Fakat orada tilkilerden h; ka bir sey göremiyecekler. Sonra .iki melek inerek onlari yüzleri üstü yere yatirmak sureliyle canlarini alacak, böylece onlari da sair insanlara katacaklardir.» Anlasiliyor ki çobanlar ruhlari kabzedildIkten sonra hasrolunacaklardir. ..
kelimesi seklinde de rivayet olunmustur. Ve-hûs insandan hâli bombos yer demektir. Binâenaleyh çobanlar Medine'yi bombos insandan hali ipissiz bulacaklar demektir. Bâzilari bu cümleyi : «Çobanlar koyunlarini vahsî bulacaklar. Bu da ya hayvanlar vahsi hayvana inkilâb etmek yahut çobanlarin sesinden ürkerek kaçmak suretiyle olacaktir.» deraislerse de Kaadi Iyâz bu 'mânâyi begenmemis cümledeki zamirin Medine'ye ait oldugunu söylemistir. Bu takdirde mânâ: "Çobanlar Medîne'yi bombos bulacaklar» demek olur.
Seniyetüî veda: Medine 'nin haremi yaninda bulunan bir tepedir. Buna Veda1 tepesi denilmesi Medine 'den çikanlar oraya kadar tesyi' edildikleri içindir.

92- Kabirle Minber Arasinin Cennet Bahçelerinden Bir Bahçe Olmasi Babi

500- (1390) Bize Kuteybetû'bnû Saîd Mâlik b. Encs'den, ona Abdullah b. Ebî Bekii" tarafindan okunan, onun da Abbâd b. Temîm'den, onun da Abdullah b. Zeyd EI-Mâzinî'den rivayet ettigi hadîsler meyanin-da rivayet etti ki, Resûlüllah {Sailallahü Aleyhi ve kellem):
«Evimle minberimin arasi cennet bahçelerinden bit' bahçedir.» buyurmuslar.

501- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdül-Aziz b. Muhammed El-Medenî, Yezîd b. Haad'dan, o da Ebû Bekir'den, o da Abbaad b. Teniim'den, o da Abdullah b. Zeyd El-Ensarî'den naklen haber verdi ki. Abdullah Resûîüilah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i :
«Minberimle evimin acasi cennet bahçelerinden bir bahçedir.» buyururken isitmis.
Bu hadîsi Buhari «Namaz» bahsinde; Nesâî «namaz» ve «Hacc» bahislerinde tahric etmislerdir.
Bazi nüshalarda «Evim» yerine «Katrini» denilmisse de Aynî sahih rivayetin «Evim» oldugunu söylemistir. Zeyd b. Eslem kabir kelimesinin evin tefsiri olduguna kaildir. Bu hadîs :
«Hücremle minberimin arasi cennet bahçelerinden bir bahçedir» seklinde de rivayet olunmustur.
Utem'â hadîs-i serife iki türlü mânâ vermislerdir. Birinci kavle göre tayin buyrulan bu yer oldugu gibi cennete nakledilecektir. Ikinci kavle göre, o yerde yapilan ibâdet sahibini cennete götürecektir. Resûîüîlah (Saîlallafiü Aleyhi veSeüem) in kabri serifi hücresinde oldugu için bu bab-daki rivayetler mânâ itibariyle birdirler.
ResûîüîlahÂ Aleyhi ve Sellem) Efendimizin tahdîd buyurdugu mübarek yere bahçe denilmesi kabri serifini ziyarete gelen ins, cin ve meleklerin orada ibâdet ve zikirde bulunmalanndandir. Bu yerden maada aynen cennetten oldugu bildirilen hiç bir yer yoktur. Bundan dolayidir ki, Hattâbî : «Bu hadîsin mânâsi Medine 'nin en faziletli yer oldugunu bildirmektir» demistir.

502- (1391) Bize Züheyr b. Harb ile Muhammed b. El-Müsennâ rivâyet ettiler. (Dediler ki) : Bize Yahya b. Saîd, Ubeydüliah'dan rivayet etti. H.
Bize Ibnû Nümeyr de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ubeyduîlah, Hubeyb b, Abdirrahman'dan, o da Hafs b. Âsim'dan, o da Ebû Hüreyre'den nakîen rivayet eyledi ki, Kesûlüîlah
«Evimle minberimin arasi cennet bahçelerinden bir bahçedir. Minberimle havzsmin üzerindedir.» buyurmuslar.
Bu hadîsi Buhâri «Namaz», «Hacc», «Havz» ve «I'tisam» bahislerinde tahric etmistir.
Ebû Ömer Ibni Abdilberr 'in beyânina göre bu bafada münker bir hadîs de vardir. Mezkûr hadîsi Abdu1 Melik b. Zeyd Et-Tâî, Saîd b. El-Müseyy eb'in azatlisi Atâb. Zeyd 'den, o da Saîd b. El- Müseyyeb 'den. o da Hz. Ömer b. Hattâb 'dan naklen rivayet etmistir. Hadîs'sudur:
Resûlüllah (SaUallaJiü Aleyhi ve Sellem) :
«Kabrimle minberimin arasi ve kabrin diregi, cennet bahçelerinden bir bahçedir» buyurdular. Ibni Abdilberr: «Bu hadîs uydurmadir; onu Abdül Melik uydurmustur» diyor.
Yine bu babda Nesai, Süheyl b. Sâ'd'dan, Taberânî, Sa'd b. Ebî Vakkas 'dan, Ziyâ-i Makdisî, Ebû Bekrisiddik (Radiyallahu anh) 'dan Heysem-i Sâsî, Câbir ile Ibni Ömer hazerâtindan hadîsler rivayet etmislerdir.
«Minberimde havzirmn üzerindedir» cümlesi Hz. Ebû Zerr'in rivayetinde yoktur.
Havzdan murâd Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin Havzi Kevser 'dir. Ekser Ulemâya göre Allah Teâlâ Hz.leri Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sel!cm}'m dünyadaki minberini Havzi Kevser 'inin üzerine kuracaktir. Kaadî lyâz: «Bu hadîsten anlasilan en açik mânâ budur» demistir. Mamafih «Havzi kevserin üzerinde baska bir minber bulunacaktir.» diyenler de vardir. Havz babinda Ibni Abdilberr'in mütalâasi sudur : Havzi Kevser'e îman etmek ulemâya göre farzdir. Bid'at ve dalâlet firkalarindan haricîlerle Mutezile havz, sefaat ve Deccâ1'a inanmazlar. Biz onlarin bid'atlarmdan Allah'a siginiriz.
RçsvliUlah(Sallallahii Aleyhi ve Sellem) 'in kabriyle minberinin arasi bazilarina göre elliüç arsin, bazilarina göre elüdört arsindan biraz ziyadedir. Elli arsindan biraz noksandir diyenler de vardir.
Hadîs-i serîf Medine'de yasamayi tesvik etmektedir.

93- Uhud Bizi Seven Bir Dagdir Biz de Onu Severiz.» Hadisi Babi

503- (1392) Bize Abdullah b. Me&lemete'l-Ka'nebî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süleyman b, Bilâl, Amr b. Yahya'dan, o da Abhas b. Sehl es-Sâidî'den, Ebû Humeyd'den naklen rivayet etti. Ebû Humeyd : «Te-bûk gazasinda ResûlüIIah iSalkiUdüi Aleyh: w SelLerr,i ile birlikte yola çiktik» diyerek hadisi rivayet etmistir. Bu

hadisde su cümleler de vardir : -Sonra yola revan olduk. Vâdil-Kura'ya geldigimiz vakit ResûlüIIah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):
«Ben acele ediyorum. Imdi sizden kim isterse benimle birlikte acele gelsin; dileyen kalsin» buyurdular. Bunun üzerine yola çiktik. Medine'ye yaklasinca ResûlüIIah (Sallülicüiü Aleyhi ve Sellem) :
«Iste Medîne! ve iste Uhud!.. Uhud bizi seven bir dagdir. Biz de onu severiz.» buyurdular.

504- (1393)' Bize Ubeydullah b. Muaz rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Kuiretû'bnu Hâlid, Katade'den, rivayet etti. (Demis ki) : Bize Enes b. Mâlik rivayet etti. (Dedi ki) : Re-sûlüllab (Sallollahii Aleyhi ve Seilem) :
«Gerçekten Uhud bizi seven bir dagdir; biz de onu severiz» buyurdular.

(...) Bu hadîsi bana Ubeydullah b. Ömer El-Kavârîrî de rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Haremi, b. Umara rivayet etti. (Dedi ki),; Bize Kuru-. Katade'den, o da Enes'den naklen rivayet eyledi. Enes söyle demis :. K- -sûlvllahfSallaUahü Aleyhi ve,Seile.m) Uhud!a bakarak :
«Süphesiz ki Uhud bizi seven bir dagdir; biz de onu severiz», buyurdular.
Bu hadîsi Buhâri, «Megazi», «Cihad», «Hac», «Ehadîsül .Enfiye.» ve «iti'sam» bahislerinde, Tirmizî «Menâkibi»de muhtelif râvi-lerden tahric etmislerdir.
Buhari 'nin rivayetine göre Resûlüllah (Saîlaîlahii Aleyhi ve Sel'ayi bunu 'Hayber gazasindan dönerken Uhud dagini gördükte söylemistir. Kirmâni'ye göre Uhud daginin sevmesinden murâd orada yasayanlarin yâni Medîne1iler'in sevmegidir.1 Maamâfih sevgiyi hakikaten Uhud dagina isnad etmek de caizdir. ÇüîlKü Allah Teâlâ her seye kadirdir. Dagda Resulü Zîsân'ina.- sevgi halk edebilir.
Hattâbî ise sevgi ve nefret gibi seylerin daga hakikat olarak degil, ancak orada yasayanlardan kinaye olmak üzere isnâd. edilebilecegine kail olmus ve hadîsten murâd Ensâri kirâm'i medhû se,nâ oldugunu-bildirmistir. Bu takdirde hadîs mahalli zikir hâili murâd kabilinden mecaz-! mürsel olmus olur.
Nevevî'ye göre sahih olan mânâ Uhud daginin Peygamber. (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizi sevmesidir. Çünkü Allah Teâlâ ona idrak ve temyiz halk etmistir.
«Vâdil Kura' Medine ile Sam arasinda bulunan bir vadidir. Medine 'nin mülhakatmdandir. Buna Vâdil Kura "yâni köyler vadisi denilmesi vaktiyle bastan basa köylerle dolu bulundugu içindir. Fakat bugün bunlarin hepsi harab olmustur. Vadiden akan bütün sular bos yere zayi olup gitmektedir. Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sel'rm) bu vâdîyi Hayber'den dönüste feth etmisti.» [14]

94- Mekke ve Medine'nin Iki .Mescidinde Namaz Kilmanin Fazileti Babi

505- (1394) Bana" Amrû'n-Nâkid ile Züheyr b. Harb rivayet ettiler. Lâfiz Amr'mdir. (Dediler ki) : Bize Süfyan bin Uyeyne, Zührî'den, o da Saîd b. El-Mû'seyyeb'den. o da Ebû Hüreyrerden, o da Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Se!!em)'den naklen rivayet etti. Peygamber (Sallnllahü Aleyhi ve SeHem) :
«Benim su mescidimde kilinan bir namaz, sair mescidlerde kilinan bin namazdan efdaldir. Yalniz Mescid-i Haram müstesna.» buyurmuslar.

506- (...) Bana Muhammed b. Rafi' ile Abd b. Hameyn rivayet ettiler. Abd (Ehberanâ) ibnû Rafi' ise (Haddesenâ Abdürrezzâk) tâbirlerini kullandilar. (Abdürrezzâk demis ki) : Bize JVIa'mer, Zühri'den, o da Saîd b. El-MüseyyeVden, o da Ebû Hüreyre'den naklen haber verdi. Ebû Hüreyre söyle demis: Resûlüllah (SallallaJiü Aleyhi ve Sellem) :
«Benim su mescidimde kilinan bir namaz, baska mescidlerde kilinan bin namazdan daha hayirlidir; yalniz Mescid-I Haram müstesna.» buyurdular.

507- (...) Bana Ishak b. Mensur rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Isâ b. Münzir Eî-Himsî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muhammed b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Zübeydî, Zühri'den, o da Ebû Selemete'bnü Abdirrahman ile Cüheynilerîn azatlisi Ebû Abdillah El-Egarr'dan naklen rivayet eyledi, Ebû Abdillah Hz. Ebû Hüreyre'nin ashabindanmis. Bu iki zat Ebû Hüreyre'yi söyle derken isitmisler :
«Resulüllah (Saliallahii Aleyhi ve Sellem) 'in mescidinde kilinan bir namaz baska mescidlerde kilinan bin namazdan daha faziletlidir; yalniz Mescid-i Haram müstesna! Çünkü Resûiüllah (Sallallahü•Aleyhi've Seller.) peygamberlerin sonuncusudur. Onun mescidi de mescidlerin sonuncusudur.»
Ebû Seleme ile Ebû Abdillah (Demisler ki) : «Biz Ebû Hüreyre'nin ResûiüllahfSöi/a//û/îw Aleyhi ve Seüem)'in hadîsini söylediginde süphe etmedik. Bu da hadîs hakkinda Ebû Hüteyre'den isbat istememize mâni oldu. Ebû Hüreyre dünyadan gidince bunu aramizda müzakere ettik. Sayet hadîsi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) den isittiyse bu hususta Ebû Hüreyre'ye söz edip niçin hadîsi ona isnad ettirmedik diye birbirimizi müâhaze eyledik. Biz bu halde iken yanimiza Abdullah b. Ibrahim b. Kaariz oturdu. Kendisine bu hadîsi ve hadîs hakkinda Ebû Hüreyre'nin nassan Peygamber (Sailalhhü A Ieyhi ve Sellem) 'den rivayeti hususunda yaptigimiz kusuru anlattik. Bunun üzerine Abdullah b. Ibrahim bize sunu söyledi : Sehadet ederim ki, ben Ebû Hüreyre'yi söyle derken isittim :
«ResûlÜUah (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Çünkü ben Peygamberlerin sonuncusuyum; Mescidim de mescidlerin sonuncusudur.» buyurdular.

508- (...) Bize Muhammed b. El-Müsenna ile îbni em Ömer hep birden Sekafî'den rivayet ettiler. Ibnü't-Müsennâ (Dedi ki) : Bize Ahdûl-Vehhâb rivayet etti. (Dedi ki) : Yahya b. Saîd'i sunu söylerken isittim :
Ebû Sâlih/a sordum. Sen Ebû Hüreyre'yi Resûiüllah (Saliallahii Aleyhi ve Sellem)in Mescidinde kilinan namazin faziletinden bahsederken duydun mu? dedim. Ebû Salih su cevabi verdi:
Hayir! Lâkin bana Abdullah b. Ibrahim b. Kaariz haber verdi ki, kendisi Ebû Hüreyre'yi : ResûlüIIah (SalluUahü Aleyhi ve Sellem) :
«Benim su mescidimde kilinan bir namaz baska mescidi erde kilinan bin namazdan daha hayirlidir, Yahut baska mescidlerde kilinan bin namaz gibidir. Meger ki o baska mescid, Mescid-I Haram oIci:> fcuyurdular, diye rivayet ederken isitmis.

(...) Bana bu hadîsi Züheyr b. Harb ile Ubeydûllah b. Saîd ve Mu-hammed b. Hatim dahi rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Yahya El-Kat-tân, Yaliya b. Saîd'den bu isnadla rivayette bulundu.

509- (1395) Bana Züheyr b. Harb ile Muhammed b. EI-Müsennâ rivayet ettiler, (Dediler ki) : Bize Yahya yâni El-Kattan, UbeydûUah'dan rivayet etti. (Demis ki) : Bana Nafi', Ilmi Ömer'den, o da Peygamber
(Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) 'den naklen haber verdi ki:
«Benim su mescidimde kilinan bir namaz baska mescidde kilinan bin namazdan daha faziletlidir. Yalniz Mescidi Haram müstesna.» buyurmuslar.

(...) Bize bu hadîsi Ebû Bekir b. Ebî Seybe de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Iîhnû Nüm ey r ile Ebû Usâme rivayet ettiler. H.
Bize bti hadîsi Ihnû Nümeyr dahi rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti. H.
Bize biu hadîsi Muhammed b. El-Müsennâ dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Afcdûl Nehhab rivayet etti. Biu râvilerin hepsi bu ignadla Ubeydûllah'dan rivayette bulunmuslardir.

(...) Bana Ibrahim b. Musa rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni E'-î Zaide, Musa El-Cüheni'den, Nafi'den, o da Ibni Ömer'den naklen haber verdi.

Ibni Ömer: «Ben Resûlüllah (Sallalkhü Aleyhi ve Sellem)'i bu hadîsin mislini söylerken isittim.» demis.

(...) Bize bu hadîsi Ibni Ebî Ömer de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdûrrezzâk rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ma'meir, Eyyûb'dan, o da Nafi'den, o da Ibni Ömer'den, o da Peygamber (Salîallahü A leyhi ve Sellem) den naklen bu hadîsin mislini haber verdi.

Hz. Ebû Hüreyre rivayetini Buhar.i, Tirmizi ve Ibni Mâce «Namaz» bahsinde; Nesâî de «Kitabû'1-Hacc» da tahric etmislerdir. Ibni Abdilberr:

«Bu hadîs Ebû Hüreyre 'den hepsi sahîh ve sabit olan mü-tevâtir tarîklerle rivayet olunmustur.» diyor. Tirmizî onu tahric ettikten sonra :

«Bu babda Ali, Meymûne, Ebû Saîd, Cübeyr b. Mut'im, Abdullah b. Zübeyr, Ibni Ömer ve Ebû Zer hazerâtmdan da rivayetler vardir.

Buhârî sârihi Aynî bunlari söyle siralamistir :

1- Hz. A1î hadîsini Bezzâr Müsned'inde rivayet etmisfir.

2- Meymûne (Radiyallahu cnh) hadîsini Müslim ile Nesâî , Hz. Ibni Abbas 'dan rivayet etmislerdir. Hadîs-i serif az sonra babimizda görülecektir.

3- Ebû Saîd (Radiyaltahu anh) hadisini, Ebû Ya'1â El -Mevsi1î «Müsned»inde rivayet etmistir. Bu hadîsde :

«Resûlüllah (Saîlaliûhü A leyhi ve Sellem) fcir zati ugurladi da nereye gitmek Istiyorsun diye sordu. O zât:

— Beyt-i Makdis'e gitmek istiyorum, dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (Sci'lallahii Aleyhi ve SeUcm);

— Benim su mescidimde kilinan bir namaz baska mesciellerde kilinan yüz namazdan daha faziletlidir. Yalniz Mescid-i Haram müstesna.» buyurdular, denilmektedir. Hadîsin isnadi sahîhdIr.

4- Cübeyr b. Mut'im (Radiyallahu anh) hadîsini îmami Ahmed, Bezzâr ve Ebü Ya'lâ «Müsned»lerinde; Taberâni «El-Kebîr» nâm eserinde rivayet etmislerdir.

5- Abdullah b. Zübeyr (RadiyaUahü anh) hadîsini Imami Ahmed, Taberânî ve Ibni Hibbân rivayet et-mislerdir.

6- Ibni Ömer (Radiyallahu anh) hadîsini Müslim ile Ibni Ma'ce tahric etmislerdir. Nitekim babimizda bu hadîsi görmekteyiz.

7- Ebû Zer (Radiyallahu anh) hadîsini Taberânî «EI-Evsât» nam eserinde rivayet etmistir. Bunlardan mâada yine bu babda Erkâm b. Ebi'l-Erkâm, Enes, Câbir, Sâd b. Ebî Vakkas, Ebû'd-Derdâ ve Âise (RadiyaUahü anha) hazerâtmdan da rivayetler vardir :

8- Erkam (Radiyallahu anh} hadisini Imam Ahmed ile Taberânî rivayet etmislerdir.

9- Enes (Radiyallahu anh) hadîsini Bezzâr ile Taberânî tahric etmislerdir. Hz. Enes'ten Ibni Mâce de rivayette bulunmussa da iki hadîs arasinda sevab bildirme hususunda fark vardir.

10- Câbir (Radiyallahu anh) hadisini Ibni Mâce rivayet etmistir.

11- Sâd b. Ebî Vakkâ sfRadiyatlahu anh) hadîsini Imami Ahmed, Bezzâr ve Ebû Ya'lâ rivayet etmislerdir.

12- Ebû'd.Derdâ (RadiyaUahü anh) hadîsini Taberâni tahric etmistir.

13- Hz. Âise (Rüdiydlahû anha) hadîsini Tirmizî «El-Iielû'l-Kebîr» adli eserinde rivayet etmistir.

Bu hadîslerin ekserisi mânâ itibariyle babimiz hadîsleri gibidir. Yalniz bazilarinda sevâb derecesi farkli gösterilmistir.

Resûlüliah (Sallallahü Aleyhi re Sellem) 'in : «Benim su mescidim» diyerek isaret buyurmasi katlama sevabin onun zamanindaki mescide mahsus oldugunu gösterir. Sonralari Hulefâ-i Râsidin zama-nindd yapilan ilâvelerde kilman namaz için bu derece sevab yoktur. Nevevî'riin kavli budur. Fakat Mescid-i Haram böyle degildir. Ona sonradan yapilan ilâvelerde kilman namazin hükmü içinde kilman namaz gibidir.

Hadîs-i serif'de «Yalniz Mescid-i Haram müstesna» buyrulmak suretiyle yapilan istisnanin hükmü ulemâ aracinda Ihtilaflidir. Mâ1ikiler 'den Ebû Bekir Abdû11ah b. Nafi'a göre bu istisnanin mânâsi : Mescid-i Nebevî 'de kilman namaz sair mescidlerde kilman namazdan bin kat, Kâbe'de kilman namazdan ise bin kattan biraz asagi olmak üzere faziletlidir, demektir. Mâliki'ye ulemasindan bir cemaatin mezhebleri budur. Hattâ bazilari bu

kavli Iman-i Mâlik 'den rivayet etmislerdir.
Umumiyetle fukahaya göre Kâbe'de kilman namaz Mescid-i Nebevi'de kilman namazdan daha faziletlidir. Hadîslerin zahiri de bunu göstermektedir. Hattâ Hz. Ömer 'in minber üzerinde : «Mescid-i Haram'da kilman bîr namaz, baska mescidlerde kilman namazdan yüzbin derece daha faziletlidir.» dedigi ve orada bulunanlardan buna kimsenin itiraz etmedigi rivayet olunur.
Ulemânin bu babdaki ihtilâfi Mekke ile Medine 'nin faziletleri hakkindaki ihtilâfa racidîr. Cumhur ulemaya göre Mekke Medine 'den faziletli oldugu gibi, Kabe de Mescid-i Nebevi'den daha faziletlidir. Imam-i Mâlik ile bir takim ulemaya göre bilakis Medine Mekke 'den, Mescid-i Nebevi de Kabe 'den faziletlidir.
Kaadî Iyâz: «Ulemâ Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selîem)'m kabrinin bulundugu yerin dünyanin en faziletli yeri olduguna, Mekke ile Medine 'nin dahi yeryüzünün en faziletli mahalleri bulunduguna Ittifak etmis, yalniz kabr-i serifin yerinden sonra bu iki beldenin hangisi faziletli oldugunda ihtilâf eylemislerdir» demektedir.
Bu yerlerde kilinacak namazdan murad ne oldugu dahi ihtilaflidir. Hanefilerden Tahâvi'ye göre namazdan murâd farz namazlardir. Sâfiîler'le Mâlikiler ;den bazilarina göre ise farz veya nafile bütün namazlardir.

510- (1396) Bize Kutaybetü'bnû Saîd ile Muhammed b. Rumh hep birden Leys b. Sad'dan rivayet ettiler. Kutaybe (Dedi ki) : Bize Leys, Nafi'den, o da Ibrahim b. AbdiIIah b. Ma'bed'den, o da Ibni Abbâs'dan naklen rivayet eyledi. Ibni Abbâs söyle demis : Bir kadin bir hastaliga tutulmus da : Eger Allah bana sifa verirse mutlaka gidip Beyt-i Makdis'de namaz kilacagim, demis. Müteakiben kadin iyilesti, sonra gitmege niyet ederek hazirlandi. Derken Peygamber (Sallallahü A leyhi ve Sellem) 'in zevcesi Meymüne gelerek ona selâm verdi. Kadin da o meseleyi ona haber verdi. Meymûne (ona) : Otur da yaptigin yemegi ye! ve Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeilemYin mescidinde namaz kil. Çünkü ben Resûlüllah (Sallcllalü A leyhi ve Sellem) î :
«Bu mc-sctdde kilinan bir namaz, baska mescidlerde kilinan bin namazdan daha faziletlidir; yalniz Kabe'nin mescidi müstesna!»buyururken isittim, dedi.
Hadîs ulemasi bu hadîsin isnadi sebebiyle Imami Müslim'e itirazda bulunmuslardir. Çünkü onlara göre hadîsin isnadinda Ibni Abbâs Hazretleri yoktur. Onu burada zikretmek bir vehimden ibarettir. Buhârî dahi onun senedinde Ibni Abbâs'i zikretme-mis, bilâkis senedde onun zikredilmesinin dogru olmadigini söylemistir. Mamafih Nevevî bu rivayetinde dogru olmasini da muhtemel görmüs : «Hadîsin metni ise bil-ittifak sahîhdir» demistir.
Hadîs-i serîf hüküm itibariyle ondan evvelki rivayetler gibidir.

95- Üç Mescdiden Maada Hiç Bir Mescidi Ziyaret Için Yola Çikilmayacagi Babi

511- (1397) Bana Amru'n-Nâkid ile Züheyr b. Harb hep birden Ibni Uyeyne'den rivayet ettiler. Amr (Dedi ki) : Bize Süfyân, Zührî'den, o da Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (Sû/ta//afr w Aleyhi ve Sellem) 'e ulastirmak suretiyle rivayet etti.
«Uç mescIdden maada hiç bir mescidi ziyaret için yola çikilmaz, bunlar : Benim su mescidim, Mescid-i Haram ve Mescid-i Aksâ'dir.» buyurmuslar.

512- (...) Bu hadîsi bize Ebû Bekr b. Ebî Seybe de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdüla'lâ, Ma'mer'den, o da Zührî'den bu isnâd ile rivayette bulundu. Su kadar var ki o: «Sefer üç mescide yapilir.» dedi.

513- (...) Bize Hârûn b. Saîd el-Eylî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Vehb rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Abdülhamîd b. Ca'fer rivayet etti. Ona da Imrân b. Ebî Enes, ona da Selmân-i Egarr rivayet etmis, Selmân da Ebû Hüreyre'yi haber verirken dinlemis ki, Resûlüllah (Saîlaîlahü A leyhi ve Seilem) :
«Sefer ancak üç mescide yapilir : Mescicf-i Kâ'be'ye, benim mescidime ve MescId-i lliyâ'ya.» buyurmuslar.
Bu hadîsi Buhârî ile Nesâî «Namaz» bahsinde; Ebû Dâvûd «Hacc» bahsinde muhtelif râvilerden tahric

etmislerdir.
Bu babda Hz. Ebû Hüreyre 'den mâada Busrâ, Ebû-busra ve Abdullah b. Amr (Radiyallahu cmh) Hazerâtmdan da hadîsler rivayet olunmustur.
Taberânî'nin Hz. Ebû Hüreyre 'den rivayet ettigi bir hadîste : «Sefer ancak üç mescide yapilir. Bunlar Mescid-i Hayf, Mescid-i Haram ve benim su mescidimdir.» buyrulmustur. Taberânî, Mescid-i Hayf'm yalniz bu hadîste zikredildi-gini söyler.
Mescid-i Haram 'dan murâd; Kâbe-i Serif 'edir. Mescid.i Aksa Kudüs 'deki mesciddir. Bu mescid Kabe'-den ya mesafe yâhud zaman itibariyle uzak oldugu için ona en uzak mânâsina gelen Aksa ismi verilmistir. Bir hadîste Kâbe'yi de Mescid-i Aksa 'nin kuruluslari arasinda kirk yillik zaman bulundugu bildirilmistir. Hz. Âdem ile Dâvûd (Aleyhlsselarn) arasinda bundan kat kat fazla zaman geçmis olmasina bakarak bazilari bu hadîsi müskil görmüslerse de kendilerine söyle cevap verilmistir: Her iki mescidin temellerini melekler atmistir. Iki temel atma arasinda kirk yillik zaman vardir. Sonra Hz. Dâvûd ile Süleyman (Alevhisselam) Mescid-i Aksa 'nin binasini yapmislardir. Nitekim Ibrahim (Aleyhisselam) da Kâbe'yi bina etmistir. Bazilari bu mescide, Mescid-i Aksa denilmesi Medîne mescidine uzak oldugu içindir demislerdir. Zira Medîne-Mekke'ye uzaktir. Kudüs ise daha da uzakta bulunmaktadir. Iste Aksa isminin verilmesinin vech: budur. Yerinin yüksekligine bakarak bu ismin verildigini de söyli-yenlcr vardir.
Mescid-i Hayf , Mina 'dadir. Cümlesinin asil mânâsi; semerler baglanmaz, demektir. Bu söz yola çikmaktan kinayedir. Çünkü sefere çikmak için binilecek hayvana semer vurmak lâzim gelir. Maksad herhalde sefer oldugu için muhtelif vâsitalara binmekle yürüyerek gitmek arasinda mânâca fark yoktur.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler :

1- Hadîs-i serif zikri geçen üç mescidin fazilet ve meziyetlerine delildir. Çünkü bunlar Peygamberâni izâm (Sallallahil Aleyhi ve SelIem) ha-zerâtmin mescidleridir. Mescid-i Haram müsîümanlarm kiblesi ve hacc ettikleri yerdir. Mescid-i Nebevi takva üzerine kurulan mesciddir. Mescid-i Aksa da geçen ümmetlerin kib-lesidii

2- Bu üç mescidden mâada herhangi bir mescide gitmek için yola çikilmaz. Ancak ulemâ bunun sebebi hususunda ihtilâf etmislerdir. Nevevî'ye göre bu hadîsin mânâsi : «Mezkûr üç mescidden baska bir mescide gitmekte fazilet yoktur.» demektir. Nevevî bu kavli cumhuru ulemâdan nakletmistir.
Ibni Battâ1 (- 444) bu hadîsin ulemâya göre mezkûr üç mescidden baska bir yere gitmeyi nezreden kimseler hakkinda varid oldugunu söylemistir. Imami Mâlik 'e göre bir kimse ancak vasitayla gidebilecegi bir mescidde namaz kilmayi nezretse o namazi bulundugu yerde kilar. Yalniz nezrettigi mescid Kâbetüllah yâhud Mescid-i Nebevi veya Mescid-i Aksa ise behemehal craya gitmesi icab eder.
Nevevî'nin beyânina göre bu üç mescidden baska bir mescidde namaz kilmak veya baska bir ibâdette bulunmak için nezreden kimseye o mescide gitmek lâzim degildir. Bu hususta ulemâ arasinda ittifak vardir, Çünkü sair mescidlerin birbiri üzerine rüchani yoktur. Binâenaleyh nezrini hangi mescidde îfa etse caizdir. Yalniz Imami Leys nezrin tayin edilen mescidde ifasina kail olmustur. Hanbelîler 'den bir rivayete göre böyle bir nezir rnünakid olmaz, keffareti yemin vermek îcab eder. Ma1ikîler 'den bir rivayete göre yapilan nezir o mescide mahsus bir ibâdetse oraya gitmek lâzim gelir. Aksi takdirde nezir herhangi bir mescidde ifâ edilebilir. Mâli kîler 'den Muhammed b. Mes1eme'ye göre Kubâ mescidine yapilan nezir ancak orada ifâ edilir. Çünkü Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) her cumartesi günü bu mescide gelirdi.
Ulemâdan bir cemaat babimiz hadîsiyle istidlal ederek mezkûr üç mescidden birine yâni Mescid-i Haram'a, Mescid-i Nebevî'ye ve Mescid-i Aksâ'ya gitmeyi nezreden kimsenin mutlaka oraya gitmesi lâzim geldigine kaail olmuslardir. Imam Mâlik, Imami Ahmed ve Imami Safiî 'nin mezheb-lerî budur. Ebû Ishâk Mervezî dahi bu kavli ihtiyar etmistir, îmani Âzam'a göre mutlak surette gitmek vâcib degildir. Imami Safiî «Ei-Üm» nâm

eserinde Mescid-i Haram'a yapilan nezrin orada ifâsi vâcib olduguna diger iki mescide gitmek icab etmedigine kaail olmustur. Ibni El-.Münzir'e göre Haremeyn denilen Mekke ve Medine mescidlerine gitmek vâcib, Mescid-i Aksâ'ya gitmek vâcib degildir.
îmam-i Gazâlî, Mescid-i Hayf'in da Mescid-i Haram hükmünde oldugunu söylemistir.
Hanefîler'den bâzilarina göre bu babda Mekke ile Harem-i Serîf'in sâir cüzleri arasinda fark yoktur. Bir kimse Harem-i Serîî'e yahud Mekke 'ye gidecegine nezretse yahut Harem 'den mâdud Safa, Merve, Mescid-i Hayf , Minâ, Müzdelife, Makâm-i Ibrahim, Zemzem ve saire gibi bir yere gidecegini nezretse Beytûllâh'i nezretmis gibi olur. Imam Âzam 'dan bir rivayete göre bunlarin hepsiyle degil, yalniz Beytullâh'a, Mekke 'ye, Kabe'ye veya Makam-i Ibrahim'e nezretmekle oraya gitmek lâzim gelir.
Ulemâdan bazilari Peygamber (Sallallahü Alheyi ve Sellem) 'in kabrini ziyaret nezreden kimsenin bu nezri ifasi lâzim geldigini söylemislerdir.
Kaadî Iyaz ile Sâfiîler 'den Ebû Muhammed Eî-Cûheynî bahsi geçen üç mescidden mâada herhangi bir mescide gitmeyi nezreden kimsenin oraya gitmesinin haram oldugunu söylemislerdir. Fakat Nevevî bu sözün yanlis oldugunu bildirmis ve Sâfiî1er'ce sahîh olan kavle göre nezredilen yere gitmenin haram olmadigini söylemistir.
Bâzilari babimiz hadîsinin mânâsini te'vil ederek : «Itikaf için yalniz mezkûr üç mescide gidilir» demislerdir. Selefden bazilarina göre dahî itikâf yalniz üç mescidde sahih olur.
Aynî 'nin seyhi Zeyneddîn'e göre bu hadîse verilecek en güzel mânâ mezkûr üç mescidin hükmüdür. Namaz maksadiyla sair mes-cidlere sefer edilemez. Ama ilim tahsili, ticaret, gezi, sûlahâyi, ihvani ve meshur yerleri ziyaret gibi seyler buradaki nehide dahil degildir. Nitekim hadîsin bazi tariklerinde bu cihet tasrih buyrulmustur.
Babimiz hadîsimi* dbn rivayetinde zikri geçen Mescid-i Ilî- Va'dan murâd Mescid-i Aksa 'dir.

96- Takva Üzere Kurulan Mescid Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Medine'deki Mescidi Oldugunu Beyan Babi

514- (1398) Bana Muhammed b. Hatim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya b. Saîd, Humeyd-i Kaarrât'dan rivayet etti, (Demis ki) : Ben Ebû Selemete'bnü Abdirrahmân'dan dinledim. (Söyle dedi) : Yanima Abdûr-rahman b. Ebî Saîd-i Hudrî ugradi. Kendisine babandan takva üzere kurulan mescid hakkinda neler dinledin? dîye sordum. Su cevabi verdi : Babam (Dedi ki) : — Zevcelerinden birinin evinde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeVemyin yanina girdim de; Ya ResûlâHah! Takva üzere kuru-lan mescid, iki mescidden hangisidir? diye sordum. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi veSellem):
Bir avuç çakil tasi alarak onlari yere vurdu. Sonra Medine mescidini kasdederek :
«O sizin su mescidin izdir.» buyurdu.
Ben (Abdûrrahman'a) : Sehadet ederim ki, bunu baban anlatirken ben de isittim, dedim.

(...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Sâîd b. Amr El-Es'arî rivayet ettiler. Saîd (Bize haber verdi) tâbirini kullandi. Ebû Bekir ise: Bize Hatim b. Ismail, Humeyd'den, o da Ebû Seleme'den, o da Ebû Saîd'den,
o da Feygamher(Salhllahü Aleyhi ve Sellem) 'den bu hadîsin mislini rivayet etti, dedi. Abdûrrahman b. Ebî Saîd'i isnadda zikretmedi.
Bu hadîs-i serif Kur'ân-i Kerîm'de takva üzere kuruldugu bildirilen mescidin Mescid-i Nebevi olduguna nassan delildir. Müfessirlerden bazilari bunun Kubâ Mescidi oldugunu söy-lemislerse de hadîs-i serîf onlarin kavlini red etmektedir. Resûlüllah (Sallailûhü Aleyhi ve Sellem)'in bir avuç çakil alarak yere vurmasi maksadi îzah hususunda mübalaga göstermek içindir.
Ubbî diyor ki : Resûlüllah (Sallallaliü Aleyhi ve Sellem) 'nin avucu ile tas alip yere vurmasinda beyâni geciktirme vardir, denilemez. Çünkü sorana nisbetle bunda hiç bir gecikme yoktur. Bir de takva üzere tesisatta bulunmak yalniz Medine mescidine mahsus degildir. Bu suâl âyetteki mescidden hangi mescid kasdediîdigini anlamak maksadi ile sorulmustur.

97- Kuba Mescidinin ve Bu Mescidde Kilinan Namazla Onu Ziyaretin Fazileti Babi

515- (1399) Bize EbÛ Ca'fer Ahmed b. Meni1 rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ismail b. Ibrahim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Eyyûb, Nâfi'-den, o da Ifcni Ömer'den naklen rivayet etti ki, Resû\iil\ah(Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) Küba'yi kimi binek, kimi yaya ziyaret edermis,

516- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdullah b. Nûmeyr ile Ebû Usâme, Uheydûllah'dan rivayet ettiler. H.
Bize Muhammed b. Abdillah b. Nûmeyr dahi rivayet etti. (Dedi ki) : Rize babam rivayet etti. (DedI ki) : Bize UbeydûIIah, Nafi'den, o da Ibni Ömer'den naklen rivayet etti. Ibni Ömer söyle demis : «Resûlüllah (SaliaUahü Aleyhi ve Sellem) Kubâ mescidine kimi binek, kimi yaya olarak gelir, orada iki rekât namaz kilardi.»
Ebû Bekir kendi rivayetinde söyle dedi : «Ibni Nûmeyr : Resûlüllah
(SaliaUahü Aleyhi ve Sel1em) ovada iki rekât namaz kilardi, dedi.»

517- (...) Bize Muhammed b. El-Müsennâ rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Bize L'beyduliali rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Nâfi' Ibni Ömer'den naklen haber verdi ki, KesûluHah (SaliaUahü Aleyhi ve Sellem) Küba'ya kimi binek, kimi yaya gelirmis.

(,..) Bana Ebû Ma'n Er-Rakâsî Zeyd b. Yezîd Es-Sekafî —ki Basrah Mevsuk bir râvidir.— rivayet etti. (Dedi ki) Bize Halid yâni Ibnil Haris, Ibni Aclâan'dan, o da Nafi'den, o da Ibni Ömer'den, o da Peygamber (SaliaUahü Aleyhi ve Seliem) den naklen Yahya El-Kattan hadîsi gibi rivayette bulundu.

518- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : MâlIk'e, Abdullah b. Dinar'dan dinledigim, onun da Abdullah b. Ömer'den rivayet ettigi su hadîsi okudum: «Kesûlüllah (Saliallahu Aleyhi ve SeVem) Küba'ya kimi binek, kimi yaya olarak gelirmis.»

519- (...) Bize Yahya b. Eyyûb ile Kuteybe ve Ilmi Hucr rivayet ettiler. Ibni Eyyûb (Dedi ki) : Bize Ismail b. Câ'fer rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Abdûliah b. Dînâr haber verdi. Kendisi Abdullah b, Ömer'i söyle derken isittim :
«Resûlüllah (Sallaiiahü Aleyhi ve Sellem) Kubâ;'ya kimi binek, kimi yaya olarak gelirdi.»

520- (...) Bana Züheyr h. Harb ribâyet etti. (Dedi ki) ; Bize Süf-yân bin Uyeyne, Abdullah b. Dinar'dan naklen rivayet etti ki, Ibni Ömer her Cumartesi Küba'ya geîir ve: «Ben Peygamber (Sallaiiahü Aleyhi ve Sellem) i her Cumartesi huraya gelirken gördüm» dermis.

521- (...) Bize bu hadîsi Ibni Ebî Ömer de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyân, Abdullah b. Dinar'dan, o da Abdullah b. Ömer'den, naklen rivayet etti ki: Resûlüllah (SallaüaJiü Aleyhi ve Sellem) Küba'ya gelirmis. Y'âni her Cumartesi kimi binek, kimi yaya olarak gelirmis.
ibni Dînâr : «Buru Ivni Ömer de yapardi» demis.

522- (...) Bu hadîsi bana Abdullah b. Hâsim dahi rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Veki', Süfyan'dan, o da Ibni Dinar'dan bu isnâdla rivayette bulundu. Ama «Her Cumartesi» sözünü zikretmedi.
Bu hadîsi bütün Kütübû Sitte sahibleri muhtelif sekillerle tahric etmislerdir. Tahâvî «iki rekât namaz kilardi» cümlesinin müdrec oldugunu Resûlüllah (Saüailahü Aleyhi ve Sellem) 'nin bir yerde oturmazdan Önce mutlaka namaz kilardi. Malûm oldugu için bunu râvi-Jerden birinin söyledigini bildirmistir.

Nesâî ile Ibni Mâce 'nin rivayet ettikleri bir hadîsde :
Bir kimse evinden çikarak su mescide yâni Mescid-i Küba'ya gelir de orada namaz kilarsa ona bir ömre kadar sevap verilir.}- buyrulmus-vur.
üad b. Ebî Vakkât. (Radiyallahü anh) \n dahi : «Kubâ mescidinde iki rekât namaz kilmam benim indimde Beyt-i Makdis'e iki defa gitmemden daha iyidir.» dedigi rivayet olunur. Mamafih geçen babda görülen üç mescid hakkindaki sevap katlamasi Kubâ mescidi hakkinda sabit olmamistir. Kubâ mescidinin fazileti hakkinda birçok hadîsler vardir. Taberâni'nin bin ti Nûman 'dan rivayet ettigi bir hadîsde söyle denilmektedir: <ResûlülIah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Kubâ 'ya gelerek su mescidi yâni Mescidi Kubâ'yi bina ettigi zaman kendisini gördüm. Tasi yahut kayayi aliyor; tas kendisini çökertiyordu. Karninin veya göbeginin üzerinde beyaz toprak izi görüyordum. Ashabindan biri gelerek, annem, babam hakki için Yâ Rasûlallah! Onu bana ver. Senin için ben tasiyayim, derdi. Fakat Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— Hayir! Sen de bunun gibi baska bir tas al mukabelesinde bulunurdu. Mescidi böyle bina eîti...» Bu hadîsin râvileri mevsukdur.
Kubâ, Medine 'nin Cenubunda ona iki mil mesafede bulunan bir yerdir. Bâzilari üç mil mesafede oldugunu söylerler. Kelime müzekker olarak münsarif, müennes olarak gayri münsarif okunmustur.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Hadîs-i serîf bütün rivâyetleriyle Kubâ 'nin ve oradaki mescidin faziletine delildir.
2- Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)ç. uyarak Cumartesi günü Kubâ mescidini ziyaret etmek ve orada namaz kilmak müs-tehabdir. Ziyaretin Cumartesi gününe tahsis edilmesinin hikmeti hususunda birçok ihtimaller ileri sürülmüstür. Ezcümle : Medine'ye hicretten sonra ilk bina ettigi mescid bu olmus, sonra Medî11e'deki mescidi te'sis etmis ve Cuma namazi için bütün etraf halki Medine 'ye indigi için Cuma günü Kubâ mescidi bos kalmistir. Iste Cumartesi günü Resûlüllah (Saüaliahü Aleyhi ve Selîem) bu boslugu telâfi için Kubâ'ya gitmistir diyenler oldugu gibi, «Resûlüllah [ScSaUahü Aleyhi ve SeHem)'nm Kubâ mescidine gitmesi Cuma namazinda Mescid-i Nebevi'ye gelen Kubâ1i1ar'a mükâfat içindir.» diyenler de olmustur. Bir ihtimale göre Fahr-i Kâinat (Sailallahü Aleyhi ve Seilem) Efendimiz o gün baska islerle mesgul olmayip serbest kaldigi için ashabini ve mübarek yerleri ziyarete getmistir.
3- Bazi günleri ibâdet için tahsis etmek caizdir. Yalniz nehyedi-len vakitler bundan müstesnadir. Meselâ : Gece namazi için Cuma gecesini, oruç Için Cuma gününü tahsis etmek yasak edilmistir.
4- Bu hadîs Kubâ'yi ziyaret için Cumartesi gününün tahsis edilmesini kerih görenler aleyhine delildir. Kaadî Iy âz Mâ1ikî1er'den Muhammed b. Mesleme 'nin o günde Kubâ'yi ziyaret sünnet sanilir endisesiyle bunu kerih gördügünü rivayet etmis ve : «Ihtimal Muhammed b. Mesleme bu hadîsi duymamistir» demistir. Yine Mâ1ikî1er'den îbni Habîb babimiz rivâyetleriyle istidlal ederek : «M edîneliler 'den biri Kubâ Mescidinde namaz kilmayi nezrederse nezrini ifâ etmesi gerekir» demis, bu hükmü Ibni Abbâs (Radiyallahii aiihj'dan da rivayet eylemistir.
5- Gerek Kubâ'yi gerekse sair mübarek yerleri hayvana binerek veya yürüyerek gitmek suretiyle ziyaret caizdir.

---

[1] Azratü'bnü Sabit e!-Ensârî; Basraiidir, Sahîhayn râvîlerindendîr
[2] Sûre-i Bakara âyet 187.
[3] Ebû Tarif Adiyy b. Hatim b. Abdillah Et-Taifi (R.A.) : <?-68) Kûfeli ashabi ki ramdandir
[4] Ebû Süleyman Fudayl b. Süieyman : Basralidir, Sahîheyn râvî] erin dendir.
[5] Ebû Bekir Muhammed b. Sehl Et-Temîmi : Müslimin râvîlerindendir. Bagdad'ta yasamis ve (151) tarihinde orada vefat etmistir
[6] Süre.

[7] Zamanimiz miislümanlannm nazar-i dikkatlerini celbederiz.

[8] Maksat gazadir

[9] Süre

[10] Müslümanlar asirlar boyunca bu hadîd-i serifle amel etselerdi fütuhat neticesi Islâm memleketlerine katilan topraklarda bugün bir tek gayr-i raüslün bulunmama]: gerekirdi.

[11] Ayet-i kerîme

[12] Hurmayi yag ve kesle karistirarak yapilan bir yemekdir.

[13] Âyet-i Kerîme

[14] Mu'cemii'1-fiüldâii